

Rekomendacje

formalno-prawne

z zakresu zarządzania kryzysowego

§

Redakcja naukowa

bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski

Wydawnictwo CNBOP-PIB

REKOMENDACJE FORMALNO-PRAWNE
Z ZAKRESU ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

*FORMAL AND LEGAL RECOMMENDATIONS
IN THE FIELD OF CRISIS MANAGEMENT*

Praca zbiorowa pod redakcją
bryg. dr. inż. Dariusza Wróblewskiego

Zespół autorski w składzie:

Inga Abgarowicz	Arkadiusz Olszewski
Anna Banulska	Bartłomiej Połęcz
Marta Chmielewska	Adam Ryczkowski
Magdalena Gikiewicz	Anna Skolimowska
Jan Gołębiewski	Marcin Smolarkiewicz
Waldemar Jaskółowski	Grzegorz Sobolewski
Zbigniew Kaliszuk	Ewa Sobór
Maria Kędzierska	Tomasz Sowa
Adam J. Kępa	Jarosław Smoła
Paweł Kęпка	Paweł Stępień
Waldemar Kitler	Krzysztof Szelągowski
Bartosz Krzywicki	Teresa Tiszbierek
Jerzy Maciak	Jerzy Wolanin
Dariusz Majchrzak	Rafał Wróbel

Recenzenci:

dr Sławomir Górski
dr hab. inż. Bogdan Kosowski, prof. nadzw. WSZOP

ISBN: 978-83-61520-47-4

DOI: 10.17381/2015.7

Projekt okładki:

Julia Pinkiewicz

Grafika na okładce:

made by Freepik.com

© Copyright by Wydawnictwo Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej
im. Józefa Tuliszkowskiego Państwowego Instytutu Badawczego

Wydawca:

Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpożarowej
im. Józefa Tuliszkowskiego
Państwowy Instytut Badawczy
05-420 Józefów k. Otwocka, ul. Nadwiślańska 213
www.cnbop.pl

Skład, druk i oprawa:

BEL Studio Sp. z o.o.
01-355 Warszawa
ul. Powstańców Śl. 67 B

DOI: 10.17381/2015.7

ISBN: 978-83-61520-47-4

GRSECO
POLAND

REKOMENDACJE FORMALNO-PRAWNE Z ZAKRESU ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Praca pod redakcją
bryg. dr. inż. Dariusza Wróblewskiego

Publikacja wydana w ramach projektu
„Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego
w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne” finansowanego przez NCBR
na podstawie umowy nr DOBR/0016/R/ID2/2012/03

Narodowe Centrum
Badań i Rozwoju

Józefów 2015

A collective work edited by
Brig. Dariusz Wróblewski, PhD

A team of authors composed of:

Inga Abgarowicz	Arkadiusz Olszewski
Anna Banulska	Bartłomiej Połec
Marta Chmielewska	Adam Ryczkowski
Magdalena Gikiewicz	Anna Skolimowska
Jan Gołębiewski	Marcin Smolarkiewicz
Waldemar Jaskółowski	Grzegorz Sobolewski
Zbigniew Kaliszuk	Ewa Sobór
Maria Kędzierska	Tomasz Sowa
Adam J. Kępa	Jarosław Smoła
Paweł Kępa	Paweł Stępień
Waldemar Kitler	Krzysztof Szelągowski
Bartosz Krzywicki	Teresa Tiszbierek
Jerzy Maciak	Jerzy Wolanin
Dariusz Majchrzak	Rafał Wróbel

Reviewers:

Sławomir Górski, PhD
Bogdan Kosowski, PhD

ISBN: 978-83-61520-47-4

DOI: 10.17381/2015.7

Cover design by:

Julia Pinkiewicz

Graphics on the cover:

made by Freepik.com

© Copyright by Wydawnictwo Centrum Naukowo-Badawczego
Ochrony Przeciwpowazarowej
im. Józefa Tuliszkowskiego Państwowego Instytutu Badawczego

Publisher:

Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpowazarowej
im. Józefa Tuliszkowskiego
Państwowy Instytut Badawczy
05-420 Józefów k. Otwocka, ul. Nadwiślańska 213
www.cnbop.pl

Prepared for printing, printed and bound by:

BEL Studio Sp. z o.o.
01-355 Warszawa
ul. Powstańców Śl. 67 B

DOI: 10.17381/2015.7

ISBN: 978-83-61520-47-4

GRSECO
POLAND

FORMAL AND LEGAL RECOMMENDATIONS IN THE FIELD OF CRISIS MANAGEMENT

The work edited by
Brig. Dariusz Wróblewski, PhD

Paper published as a part of research and development project
"Integrated system of creating emergency management plans
based on modern information technologies" financed by NCBR
under the agreement No. DOBR/0016/R/ID2/2012/03

Narodowe Centrum
Badań i Rozwoju

Józefów 2015

Spis treści

Wykorzystane sprawozdania z badań	13
Spis oznaczeń	17
Rozdział 1	
Terminologiczne podstawy zarządzania kryzysowego	19
Rozdział 2	
Organizacja i funkcjonowanie zarządzania kryzysowego	21
2.1. Organizacja systemu zarządzania kryzysowego	22
Rozdział 3	
Planowanie cywilne w zarządzaniu kryzysowym – plany zarządzania kryzysowego	28
3.1. Opracowanie planu zarządzania kryzysowego	28
Rozdział 4	
Ochrona ludności	38
4.1. Regulacja i implementacja ochrony ludności do prawa krajowego	39
Rozdział 5	
Technologiczne wspomaganie zarządzania kryzysowego	42
5.1. Wdrożenie oprogramowania RISKÓ	42
Zakończenie	47
Bibliografia	52
Ankieta funkcjonalności systemu RISKÓ – wyniki	54
Słownik pojęć	64
Angielsko-polski	64
Polsko-angielski	66
Słownik rekomendowanych pojęć	69
Notki biograficzne autorów i recenzentów	167

Szanowni Państwo,

Problematyka zarządzania kryzysowego jest ściśle powiązana z obszarem dotyczącym bezpieczeństwa narodowego, a wręcz jest jego nieodłączną częścią. Współczesne zarządzanie kryzysowe jest szczególną formą zarządzania elementami systemu bezpieczeństwa narodowego, które wyraża się wypracowaniem w państwie mechanizmów skutecznego zapobiegania możliwości powstania różnych sytuacji kryzysowych, przygotowania się do sprawnego reagowania i skutecznego działania prowadzącego do powrotu do równowagi funkcjonowania w razie ich zaistnienia. Potrzeby państwa i społeczeństwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wynikają głównie z dynamicznego tempa zmian zachodzących w sferze cywilizacyjnych wyzwań i zagrożeń. One też powodują konieczność posiadania systemowych rozwiązań w zakresie zarządzania bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych.

Coraz bardziej akcentuje się potrzebę posiadania uniwersalnego systemu, który zdolny byłby do obniżenia ryzyka związanego z istniejącymi zagrożeniami i powstaniem sytuacji kryzysowej oraz wytworzenia sprawnych mechanizmów przejmowania nad nimi kontroli w drodze racjonalnie zaplanowanych działań. W Polsce taką rolę spełnia system zarządzania kryzysowego, którego głównym założeniem funkcjonowania jest zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych, przygotowanie do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań i sprawne reagowanie w razie ich wystąpienia oraz odbudowa odbudowie i przywrócenie równowagi funkcjonowania państwa i społeczeństwa.

Niniejsza publikacja opiera się na wynikach oraz doświadczeniach zgromadzonych podczas badań przeprowadzonych w ramach projektu „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne” przez zespół badawczy z:

1. Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej im. Józefa Tuliszkowskiego – Państwowego Instytutu Badawczego,
2. Akademii Obrony Narodowej – Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego,
3. Szkoły Głównej Służby Pożarniczej,
4. Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej,
5. Asseco Poland S.A.

Materiał zespołu badawczego konsolidujący zebrane rekomendacje w obszarze zarządzania kryzysowego przyporządkowano do pięciu jednorodnych grup zagadnień. Treść pierwszej z nich wypełnia aspekt podstaw terminologicznych zarządzania kryzysowego, w którym zwrócono uwagę na problem zastosowania w krajowym prawie niespójnych pojęć i definicji. Materiałem wzbogacającym pierwszy rozdział

jest zawarty w publikacji dwujęzyczny (angielsko-polski) słownik podstawowych pojęć z zakresu zarządzania kryzysowego oraz udostępniony w załączniku i zaktualizowany w wyniku dalszych badań projektowych (październik 2015) słownik rekomendowanych pojęć, opracowany w ramach zadania VI.1.2 Analiza porządku terminologicznego w obszarze zarządzania kryzysowego (sierpień 2013), pod kierunkiem prof. dr. hab. inż. Waldemara Kitlera. Tematykę aspektu organizacyjno-funkcjonalnego zarządzania kryzysowego podjęto natomiast w rozdziale drugim. Główne kierunki zmian i działań doskonalących zorientowano na organizację systemu zarządzania kryzysowego. Trzecią grupę poświęcono planowaniu cywilnemu – ze szczególnym uwzględnieniem rekomendacji dotyczących opracowywania planów zarządzania kryzysowego. Następny rozdział traktuje o obszarze blisko związanym z zarządzaniem kryzysowym – ochronie ludności i występujących potrzebach w kontekście jej doskonalenia. Ostatnią z grup uzupełniły rekomendacje wdrożeniowe oprogramowania RISK0, będącego głównym efektem realizacji projektu badawczo-rozwojowego. Materiałem uzupełniającym do rekomendacji są zawarte w załączniku wyniki ankiety dotyczące opinii nt. oceny funkcjonalności RISK0, dokonanej przez użytkowników końcowych testujących system w ramach projektu.

Wszystkie osoby zainteresowane pogłębieniem wiedzy w tym zakresie zachęcamy do sięgnięcia po pozostałe pozycje prezentujące wyniki projektu: „Planowanie cywilne w systemie zarządzania kryzysowego”, „Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP”, „Przegląd wybranych dokumentów normatywnych z zakresu zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem wraz z leksykonem”, „Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem i zarządzania kryzysowego – analiza wybranych przepisów”, „Zarządzanie ryzykiem. Przegląd wybranych metodyk”.

*Z życzeniami zajmującej lektury
bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski
kierownik projektu*

Dear Readers,

Crisis management is not only closely linked to the area of national security but also constitutes an integral part of it. Present day crisis management is a particular form of managing elements of the national security system by developing mechanisms that effectively prevent the possibility of various emergencies, prepare to respond to them and effectively act to ensure normal functioning after their occurrence. The needs of the state and society for safety are related to the rapid changes in the sphere of civilization's challenges and threats. They make it necessary to have systematic solutions in the field of safety management for crisis situations.

These days the need for a universal system that would enable us to reduce the risks associated with existing threats and crisis situations, as well as for efficient mechanisms of taking control over them through rationally planned activities, is being emphasised more and more.

In Poland, such a role is played by the crisis management system, the main objective of which is to prevent emergencies, prepare to take control through planned activities and efficient response in the event of their occurrence, and to rebuild and restore state and social stability.

This publication is based on the results, but also the experience gathered from research conducted for the project "Integrated system of creating crisis management plans based on modern information technologies" by the research group:

1. Scientific and Research Centre for Fire Protection – National Research Institute;
2. National Defence University – National Security Faculty;
3. The Main School of Fire Service;
4. The Association of Voluntary Fire Brigades of the Republic of Poland; and
5. Asseco Poland S.A.

The research team's material represents accumulated recommendations in the area of crisis management assigned to five homogeneous groups of topics (chapters). The first one presents the basics of crisis management terminology which highlights the problem of inconsistency in the use of terms and definitions under national law. A bilingual (English-Polish) glossary of basic concepts in the field of crisis management and an updated glossary of recommended terms – developed under the direction of Professor Waldemar Kitler – constitute additional material to this chapter. The topic of organizational and functional aspects of crisis management is tackled in the second chapter. It presents the main directions of changes and improvements relating to the organization of the crisis management system. The third chapter is devoted to civil planning – with particular attention paid to the recommendations

for the development of crisis management plans. The next chapter deals with the closely related field of crisis management i.e. civil protection and needs in the context of its improvement. In the last chapter the authors describe the issues relating to the recommendations regarding the implementation of RISKO software, which is the main result of the research and development project. The results of the survey that concern an opinion about the functionality of RISKO, performed by the end-users of this project, constitute additional material to this chapter.

Readers who would like to get some additional information about the topic tackled in this publication are encouraged to reach for other publications presenting the results of the project: "Civil planning in crisis management system"; "Selected issues of civil planning in crisis management system in Poland"; "A review of selected normative documents in the field of crisis management and risk management with the lexicon"; "General issues in risk and crisis management – analysis of selected regulations"; and "Risk management. A review of selected methodologies".

Enjoy.
Dariusz Wróblewski, Brig. PhD
Project manager

WYKORZYSTANE SPRAWOZDANIA Z BADAŃ

Na potrzeby rekomendacji wykorzystane zostały 23 sprawozdania z badań:

1. VI.1.1 Zebranie (opracowanie) podstawowych definicji i pojęć związanych z bezpieczeństwem i zarządzaniem kryzysowym – opracowanie wspólnej terminologii pojęć.
Pod kierunkiem: W. Kitlera
Zespół autorski:
G. Sobolewski, P. Kępa, J. Wolanin, W. Jaskółowski, M. Smolarkiewicz, L. Grzonka, M. Chmielewska, M. Gikiewicz, R. Wróbel, A. J. Kępa, A. Olszewski, A. Ryczkowski, D. Wróblewski, T. Sowa, A. Banulska, E. Sobór, P. Stępień, B. Połeć, I. Abgarowicz, J. Smoła, M. Napiórkowski, J. Gołębiewski

2. VI.1.2 Analiza porządku terminologicznego w obszarze zarządzania kryzysowego.
Pod kierunkiem: W. Kitlera
Zespół autorski:
G. Sobolewski, P. Kępa, J. Wolanin, W. Jaskółowski, M. Smolarkiewicz, L. Grzonka, M. Chmielewska, M. Gikiewicz, R. Wróbel, A. J. Kępa, A. Olszewski, A. Ryczkowski, D. Wróblewski, T. Sowa, A. Banulska, E. Sobór, P. Stępień, B. Połeć, I. Abgarowicz, J. Smoła, M. Napiórkowski, J. Gołębiewski

3. VI.1.3 Analiza norm i przepisów prawnych związanych z zarządzaniem kryzysowym na wszystkich poziomach organizacyjnych.
- Pod kierunkiem: P. Kępki
Zespół autorski:
W. Kitler, J. Wolanin,
W. Jaskółowski, M. Smolarkiewicz,
L. Grzonka, M. Gikiewicz,
R. Wróbel, A. Olszewski,
D. Wróblewski, T. Sowa,
A. Banulska, A. Kołodziej,
E. Sobór, P. Stępień, B. Połec,
I. Abgarowicz, J. Smoła,
M. Napiórkowski, J. Gołębiewski,
M. Trzcńska, T. Tiszbierek
4. VI.1.4 Opracowanie ogólnej struktury systemu zarządzania kryzysowego.
- Pod kierunkiem:
G. Sobolewskiego
Zespół autorski:
M. Kolińska, J. Wolanin,
W. Jaskółowski, P. Kępka,
M. Smolarkiewicz, M. Gikiewicz,
R. Wróbel, A. Ponichtera,
T. Popielarczyk, T. Tiszbierek,
A. Olszewski
5. VI.1.5 Analiza struktury planów zarządzania kryzysowego i procesu ich tworzenia.
- Pod kierunkiem: D. Majchrzaka
Zespół autorski:
Z. Ścibiorek, J. Wolanin,
G. Sobolewski, W. Jaskółowski,
P. Kępka, M. Smolarkiewicz,
M. Gikiewicz, A. Skolimowska,
Z. Sobejko, R. Wróbel,
D. Wróblewski, M. Kędzierska,
B. Połec, K. Szlągowski
6. VI.1.6 Opracowanie uniwersalnej metodyki opracowania planu zarządzania kryzysowego na poziomie gminy, powiatu i województwa.
- Pod kierunkiem: D. Majchrzaka
Zespół autorski:
Z. Ścibiorek, J. Wolanin,
G. Sobolewski, W. Jaskółowski,
P. Kępka, M. Smolarkiewicz,
M. Gikiewicz, A. Skolimowska,
Z. Sobejko, R. Wróbel,
D. Wróblewski, M. Kędzierska,
B. Połec, J. Maciak, K. Szlągowski,
Z. Kaliszyk, W. Golański,
T. Tiszbierek, B. Lewenti

7. VI.1.7 Przeprowadzenie prac związanych z wysokopoziomym projektowaniem systemu PZK.
Pod kierunkiem:
D. Wróblewskiego
Zespół autorski:
G. Sobolewski, D. Majchrzak,
P. Kęпка, A. Skolimowska,
Z. Sobejko, R. Wróbel,
M. Kędzierska, B. Połec,
K. Szelaęowski, Z. Kaliszyk,
B. Krzywicky, A. Olszewski
8. VI.5.1 Sposoby identyfikacji zagrożeń na potrzeby planowania cywilnego.
W. Skomra
9. VI.5.2 Wpływ zagrożeń na poziom bezpieczeństwa.
Pod kierunkiem: D. Majchrzaka
Zespół autorski:
G. Sobolewski, K. Gąsiorek,
M. Kolińska, M. Witecka,
10. VI.5.3 Metody identyfikacji zagrożeń i określania ich źródeł.
Zespół autorski:
M. Gikiewicz,
M. Smolarkiewicz,
W. Jaskółowski, R. Wróbel,
P. Kęпка, J. Wolanin
11. VI.5.4 Procesy wykorzystywane w planowaniu cywilnym.
J. Zych
12. VI.5.5 Model sporządzania planów zarządzania kryzysowego.
J. Zych
13. VI.5.6 Metodyka opracowywania planów zarządzania kryzysowego – schemat blokowy.
Zespół autorski:
M. Gikiewicz, M. Smolarkiewicz,
W. Jaskółowski, R. Wróbel,
P. Kęпка, J. Wolanin
14. VI.5.7 Sposób uniwersalnego opracowywania planu zarządzania kryzysowego.
Pod kierunkiem:
G. Sobolewskiego
Zespół autorski:
D. Majchrzak, Z. Sobejko
15. VI.5.8 Metody analizy zdarzeń wykorzystywane w procesie planowania cywilnego.
J. Zych
16. VI.5.9 Wykorzystanie metod scenariuszowych oraz case study w procesie planowania cywilnego.
J. Zych

17. VI.5.12 Możliwości weryfikacji procedur planów zarządzania kryzysowego. J. Zych
18. VI.5.14 Metody pozwalające na wdrożenia procesu zarządzania ryzykiem w procesie planowania cywilnego. W. Skomra
19. VI.5.15 Metodyka wyznaczania ryzyka, sporządzania map ryzyka. Zespół autorski:
M. Gikiewicz, M. Smolarkiewicz,
W. Jaskółowski, R. Wróbel,
P. Kęпка, J. Wolanin
20. VI.5.16 Normy ISO w procesie planowania cywilnego. Zespół autorski:
G. Abgarowicz, D. Wróblewski,
T. Sowa, A. Banulska, E. Sobór,
P. Stępień, B. Połec, I. Abgarowicz,
J. Smoła
21. VI.5.17 Czynniki ryzyka (risk factors). G. Abgarowicz
22. VI.5.18 Wykorzystanie metod zarządzania ryzykiem w procesie planowania cywilnego. Zespół autorski:
G. Abgarowicz, D. Wróblewski,
T. Sowa, A. Banulska, E. Sobór,
P. Stępień, B. Połec, I. Abgarowicz,
J. Smoła, M. Napiórkowski,
J. Gołębiewski, M. Trzcińska
23. VIII.1.4. Przeprowadzenie testów w warunkach operacyjnych. Zebranie i konsolidacja wyników, opracowanie raportu. K. Szelański

SPIS OZNACZEŃ

- IK – infrastruktura krytyczna
ISO (ang. *International Organization for Standardization*) – Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna
KE (ang. *European Commission*, EC) – Komisja Europejska
KPZK – Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego
KZGW – Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
MAiC – Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
MSW – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
NCBR – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NPOIK – Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej
OL – ochrona ludności
PKN – Polski Komitet Normalizacyjny
PZK – plan zarządzania kryzysowego
RCB – Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
RoZBN – Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego
SZK – system zarządzania kryzysowego
UE (ang. *European Union*, EU) – Unia Europejska
ZK – zarządzanie kryzysowe

ROZDZIAŁ 1

TERMINOLOGICZNE PODSTAWY ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Jednym z głównych wyzwań legislacyjnych stojących obecnie przed władzą ustawodawczą jest systematyzacja prawa bezpieczeństwa narodowego RP, a w tym również regulacji dotyczących przedmiotu działania administracji publicznej, określonego mianem zarządzania kryzysowego. Unifikacja i nowelizacja prawa ma na względzie kształtowanie się systemu bezpieczeństwa narodowego RP, a co za tym idzie ma dotyczyć również propozycji ujednoczenia i nowelizacji przepisów w dziedzinie ochrony życia i zdrowia ludzi, mienia oraz środowiska w celu uniknięcia sprzeczności w terminologii języka prawnego oraz wskazania kierunków zmian w systemie aktów prawnych, regulujących tę dziedzinę bezpieczeństwa narodowego RP¹.

Przedmiotowo ujęte zarządzanie kryzysowe obejmuje tę działalność administracji publicznej, która regulowana jest konstytucją i szeregiem wielu innych ustaw prawa materialnego i procesowego, a także aktów wykonawczych do nich.

1.1. Unifikacja terminologii

1.1.1. Diagnoza stanu

Przeprowadzone w ramach realizacji projektu badania naukowe wykazały niespójność terminologii w zakresie dotyczącym regulacji obszarów bezpieczeństwa i obronności państwa². Za przykład może tu posłużyć konieczność interpretacji takich pojęć jak *sytuacja kryzysowa* i *sytuacja nadzwyczajna*, których definicje ustawowe są częściowo zbieżne oraz ustalenie przesłanek ich zaistnienia. Aby tego dokonać należy się zagłębić w specyfikę obszaru, który regulują ustawy odnoszące się do tych pojęć oraz skutki, jakie wywołuje ich wystąpienie. Nie każda sytuacja nadzwyczajna wpisuje się w działania związane z zarządzaniem kryzysowym,

¹ Sprawozdanie z badań: VI.1.3 Analiza norm i przepisów prawnych związanych z zarządzaniem kryzysowym na wszystkich poziomach organizacyjnych.

² D. Wróblewski, M. Kędzierska, B. Poleć, *Teleinformatyczny zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego – badania i projektowanie*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 19.

z innej strony natomiast jak pokazuje praktyka III RP sytuacje kryzysowe – nawet te poważne nie implikują wprowadzeniem stanów nadzwyczajnych przewidzianych przez Konstytucję RP.

Wydaje się również, iż za rozwojem nowych trendów w sferze bezpieczeństwa, ale także rozwiązań m.in. technologicznych nie nadążają zmiany w obowiązującym prawie. Ponadto istnieje znacząca liczba dobrych praktyk w innych obszarach, która jest możliwa do implementacji w zarządzaniu kryzysowym.

1.1.2. Rekomendacja: ujednoczenie terminologii

Do jednoznacznego opisania wszelkich zjawisk, procesów, zasad, funkcji oraz systemów z zakresu bezpieczeństwa niezbędny jest spójny język, który będzie jednoznacznie i bez żadnych nieścisłości interpretowany w środowisku naukowym oraz wśród osób związanych z bezpieczeństwem tworzących jego podmioty funkcjonalne, czy też po prostu wśród użytkowników poszczególnych podsystemów. Znaczenie tego języka nie jest tożsame z językiem w ujęciu narodowym. Jest on nacechowany wieloma wyrazami, wyrażeniami oraz zdaniem, które powinny być konstruowane zgodnie z zasadami umożliwiającymi komunikację. Aby to osiągnąć niezbędne jest wyodrębnienie określonych pojęć, które będą w każdym środowisku rozumiane jednoznacznie³.

Z pewnością część tej pracy została już wykonana przez konsorcjum realizujące projekt. Zebrany w postaci słownika materiał terminologiczny może mieć zastosowanie zarówno w procesie legislacyjnym (aktualizacja aktów normatywnych), jak również w praktyce realizowanych zadań w obszarze zarządzania kryzysowego. Szczególnie rekomenduje się do implementacji terminologię z obszaru zarządzania ryzykiem. Jej ograniczone dotychczas wykorzystywanie przez decydentów, związane było przede wszystkim przez wąski kontakt⁴ z tą obszerną tematyką oraz wykorzystanie tylko jej wybranych elementów. Przywołany słownik pojęć opracowany w ramach etapu badań naukowych projektu stanowi załącznik do niniejszej publikacji.

³ Sprawozdanie z badań: VI.1.2 Analiza porządku terminologicznego w obszarze zarządzania kryzysowego.

⁴ Włączenie do zarządzania kryzysowego jedynie: oceny ryzyka i map ryzyka.

ROZDZIAŁ 2

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

System zarządzania kryzysowego obejmuje organy administracji rządowej i samorządowej. Ideą ustawy o zarządzaniu kryzysowym jest w głównej mierze określenie zadań decydentów w zakresie zarządzania kryzysowego: Rady Ministrów, prezesa Rady Ministrów, ministrów kierujących działami administracji rządowej, kierowników urzędów centralnych, wojewodów, starostów oraz wójtów gmin (burmistrzów, prezydentów miast). Koncepcja zarządzania kryzysowego opiera się na zasadzie prymatu układu terytorialnego – główny ciężar decyzji i odpowiedzialności spoczywa na władzy funkcjonującej na danym stopniu podziału terytorialnego państwa, na którym wystąpił kryzys.

System zarządzania kryzysowego Rzeczypospolitej Polskiej ma na celu obniżenie ryzyka związanego z możliwością wystąpienia zagrożenia oraz wytworzenie konstrukcji działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa ludności, ochrony infrastruktury krytycznej i środowiska naturalnego⁵. Sprawne zarządzanie kryzysowe jest szczególną formą zarządzania, która wyraża się wypracowaniem w państwie mechanizmów skutecznego i zintegrowanego działania, opartych na funkcjach: planowania, organizowania, motywowania i kontroli. Sprawność funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego w Polsce nieustannie związana jest z potrzebą jego ciągłego rozwoju i doskonalenia. Podejmowane przez państwo działania mają na celu zapewnienie stworzenia jak najbardziej wszechstronnego i efektywnego systemu, który będzie w stanie zapobiegać sytuacjom kryzysowym, a w przypadku ich powstania skutecznego reagowania. Jednak należy pamiętać, że aby uzyskać taki stan należy dokonywać ciągłych modyfikacji w systemie zarządzania kryzysowego, zarówno w kwestiach, które dotyczą jego struktur organizacyjnych i ich skutecznego funkcjonowania, jak i również rozwiązań prawnych zapewniających prawidłowe współdziałanie podmiotów.

Działania ratownicze i sytuacje kryzysowe każdorazowo stanowią wyzwanie dla służb ratowniczych i struktur zarządzania kryzysowego. Z tego względu kluczowego znaczenia nabiera właściwa ocena poziomu bezpieczeństwa na danym terenie oraz

⁵ G. Sobolewski, M. Sikora, *Struktura systemu zarządzania kryzysowego w Polsce – uwarunkowania, zadania i funkcjonowanie*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 43.

potencjału gminy, powiatu, województwa przewidywanego do reagowania w razie wystąpienia zdarzenia niekorzystnego⁶.

2.1. Organizacja system u zarządzania kryzysowego

2.1.1. Diagnoza stanu

Obserwując i analizując ewolucję systemu zarządzania kryzysowego⁷ możemy stwierdzić, że przechodzi on transformację i jest nieustannie przystosowywany do panujących w danym okresie warunków politycznych i prawnych. Od pierwszych lat, kiedy to sformułowano teoretyczne podstawy nauk o bezpieczeństwie zaczęto wprowadzać kolejne innowacyjne elementy, które miały przygotować państwo i jego organizacje na różnego rodzaju zagrożenia równowagi funkcjonowania. Od początków XXI wieku obserwujemy intensyfikację powstawania wielopłaszczyznowych sytuacji kryzysowych i kryzysów w wyniku, czego obserwujemy potrzebę interdyscyplinarnego charakteru systemu zarządzania kryzysowego. Wskazując perspektywę w jakim kierunku system zarządzania kryzysowego może się rozwijać, należy pamiętać, że system ten jest tworzony przez organy administracji publicznej wszystkich szczebli (rządowej i samorządowej), instytucje (sektora publicznego i prywatnego) oraz całe społeczeństwo⁸. Wydarzenia ostatnich lat, jak chociażby powódź tysiąclecia w 1997 roku, czy niedawna w 2010 r., bądź też szereg sytuacji kryzysowych związanych z rozwojem cywilizacyjnym (np. katastrofa budowlana w Chorzowie w 2006 r.), potwierdzają konieczność ciągłego doskonalenia oraz budowania spójnego zintegrowanego systemu zarządzania kryzysowego. Bowiem tylko taki system umożliwi skuteczne rozwiązywanie sytuacji kryzysowych.

2.1.2. Rekomendacja: zmiany strukturalno-funkcjonalne w SZK

Przystępując do doskonalenia systemu zarządzania kryzysowego najbardziej zasadne jest zastosowanie podejścia funkcjonalno-strukturalnego. Jego istota polega na opisywaniu funkcji, które zaimplementowane w projektowaniu przedmiotowego systemu prowadzić będą do jego efektywnego funkcjonowania jako całości. Ujęcie funkcjonalne w większym stopniu prowadzi do sformułowania całościowego i uniwersalnego podejścia do definiowania i badania sprawnego systemu zarządzania kryzysowego, jako systemu bardzo interdyscyplinarnego, rozszerzającego jego zakres

⁶ D. Wróblewski, M. Kędzierska, B. Połec, *Teleinformatyczny zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego – badania i projektowanie*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 11.

⁷ Zob. D. Wróblewski (red.), *Zarządzanie ryzykiem. Przegląd wybranych metodyk*, CNBOP-PIB, Józefów 2015, s. 284.

⁸ Zob. D. Wróblewski (red.), *Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem i zarządzania kryzysowego. Analiza wybranych przepisów*, CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 20.

działania⁹. Dotychczasowe postrzeganie zarządzania kryzysowego zmieniło się na bardziej kompleksowe, aktywne podejście, poprzedzone uprzedzeniem i zapobieganiem zdarzeń (rozpoczęto zwracać uwagę na potrzebę posiadania uniwersalnego systemu, który byłby zdolny do przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom w różnych stanach funkcjonowania państwa). Stawia to przed systemem nowe wyzwania, które wymagają szeregu zmian w strukturze i wzajemnych relacji pomiędzy elementami systemu zarządzania kryzysowego.

2.1.3. Rekomendacja: doskonalenie systemu w oparciu o wiedzę

Główne założenia organizacyjno-funkcjonalne systemu zarządzania kryzysowego w polskim prawodawstwie tworzy, omawiana ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym. Wprowadzone zmiany (w wyniku jej nowelizacji) wypełniły lukę w przepisach, które dotyczą obowiązków administracji w kwestii ochrony ludzi, mienia i środowiska. Należy jednak pamiętać, że otaczające nas środowisko jest zmienne, a proces przygotowania, zarówno administracji, jak i społeczeństwa na liczne sytuacje kryzysowe nie został jeszcze zakończony. Tylko nieustanne udoskonalanie oraz wprowadzanie zmian, pozwolą stworzyć wszechstronny system, który byłby gotowy do sprostania różnorodnym wyzwaniom. Aby to osiągnąć należy przede wszystkim dobrze przygotować administrację publiczną, różnego rodzaju organizacje oraz całe społeczeństwo do sprostania nowym wyzwaniom i zagrożeniom, a także rozwijać strategie i taktyki, udoskonalając funkcjonowanie systemu. Dynamizm sytuacji kryzysowych narzuca systemowi coraz wyższe wymagania, których osiągnięcie zależne jest od rozwoju ewolucyjnej świadomości i rozbudowy modeli koncepcyjnego myślenia; tworzenia (opartych na tym rozwoju) wzorcowych obrazów oraz scenariuszy sprawniejszych systemów zarządzania, zdobywaniu fachowej wiedzy potrzebnej do projektowania systemów opartych na tych wzorcach oraz zastosowaniu zdobytej wiedzy w praktycznym projektowaniu systemów zarządzania kryzysowego¹⁰. Warunkiem skutecznego zarządzania kryzysowego jest posiadanie zasobów wiedzy, która jest determinantem możliwości prawidłowego przetwarzania docierających informacji. Istotą tych wymagań jest spełnienie warunków m.in.¹¹:

⁹ Takie ujęcie możemy odnaleźć w *Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, w której system zarządzania kryzysowego jest jednym (obok systemu obronnego państwa) z głównych podsystemów w strukturze systemu bezpieczeństwa narodowego. Prognozując rozwój systemu bezpieczeństwa narodowego w perspektywie średniookresowej przyjąć należy, że będzie się on opierał na kompleksowym systemie zabezpieczeń sojusznicznych i bilateralnych, synergicznie połączonym z rozbudowywanym własnym potencjałem cywilno-militarnym. Wszystkie te rozwiązania powinny być powiązane z rozwojem społeczno-gospodarczym i stanowić dzięki temu zintegrowany system bezpieczeństwa narodowego. Będzie on nadal rozwijany w oparciu o jego dwa zasadnicze elementy: system obronny państwa i system zarządzania kryzysowego *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Warszawa 2013, s. 33.

¹⁰ H. Banathy, *Projektowanie systemów edukacji. Podróże w przyszłość*, Wyd. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1994, s. 37.

¹¹ Por. J. Ziarko, *W poszukiwaniu modelu systemu zarządzania kryzysowego opartego na wiedzy*, Warszawa 2007, s. 2.

- sieciowej organizacji warunkującej efektywność systemu zarządzania kryzysowego;
- interdyscyplinarności wykorzystywanej wiedzy – jako podstawy;
- funkcjonowania systemów zarządzania kryzysowego;
- kierowniczego przywództwa – jako wiodącej funkcji zarządzania kryzysowego;
- łańcuchów procesów logistycznych i wykonawczych.

2.1.4. Rekomendacja: integracja pionowa

Pomimo licznych pozytywnych zmian, które dokonały się w ostatnich latach w funkcjonowaniu wieloszczeblowego systemu zarządzania kryzysowego w Polsce nie jest on jeszcze w pełni doskonały do sprostania wszelkim zagrożeniom (w wymiarze narodowym i międzynarodowym), sprawnego zapobiegania powstawaniu sytuacjom kryzysowym, a w przypadku ich zaistnienia skutecznego reagowania. Aby to osiągnąć zasadne wydają się zmiany w zakresie integracji systemu w aspekcie skupienia w jednym ośrodku koordynacyjnym wszystkich niezbędnych dla rozwiązania danej sytuacji kryzysowej sił i środków¹². Kolejny potrzebny aspekt integracji, w zakresie utworzenia spójnego, połączonego więzami funkcjonalnymi, całościowego systemu pomimo, iż ośrodki decyzyjne ulokowane na kolejnych szczeblach podziału administracyjnego (administracja rządowa i samorządowa)¹³. Integracji wymagają też (na zasadzie zawartych porozumień) działania poszczególnych służb, straży i inspekcji, aby efekt wspólnych działań był korzystniejszy niż działania autonomiczne. Aby jednak osiągnąć korzystny efekt współdziałania powinno się opracować zintegrowany plan szkoleń i ćwiczeń na poszczególnych poziomach zarządzania kryzysowego. Kolejne zmiany potrzebne są w zakresie poszerzenia zadań i kompetencji Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, jako instytucji planistyczno-koordynującej na potrzeby Rady Ministrów i prezesa Rady Ministrów jako organu zarządzania kryzysowego w sytuacjach kryzysowych (o różnym charakterze) w wymiarze krajowym i międzynarodowym. Analogiczne rozwiązania można zastosować na pozostałych poziomach zarządzania kryzysowego (resortowym, wojewódzkim, powiatowym).

2.1.5. Rekomendacja: integracja ochrony ludności z zarządzaniem kryzysowym

Ważnym elementem usprawniającym system zarządzania kryzysowego jest włączenie problematyki ochrony ludności do zakresu zarządzania kryzysowego i zintegrowanie istniejących systemów poprzez nowe regulacje prawne i połączenie

¹² Przykładowo ośrodkiem koordynująco-decyzyjnym na poziomie wojewódzkim jest wojewoda mający do dyspozycji zespolone i nieszespolone służby, inspekcje i straże.

¹³ Integracji pionowej nie należy mylić z centralizacją. Wręcz przeciwnie, przyjęty model funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego, przy zachowaniu integracji pionowej systemu, zakłada znaczną decentralizację, przejawiającą się m.in. w zasadzie subsydiarności.

zadań i struktur¹⁴. Takie rozwiązania pozwoliłyby na zintegrowanie Centrów Powiadamiania Ratunkowego z Centrami Zarządzania Kryzysowego, ponieważ system powiadamiania ratunkowego powinien być zdefiniowany jako jednolity ogólnopolski system, który miałby na celu obsługę zgłoszeń alarmowych kierowanych do numerów alarmowych (999, 998, 997 i 112) oraz dysponowanie tzw. zasobów ratowniczych przez właściwe terenowo jednostki służb, które zostały ustawowo powołane do niesienia pomocy. Kolejnym elementem jest włączenie zakresu zadań dotyczących problematyki obrony cywilnej, jako szczególnej formy ochrony ludności realizowanej przez te same organy i podmioty wykonawcze podczas stanu wojny. Związane jest to ze zobowiązaniami międzynarodowymi Polski oraz możliwością integracji przygotowanych rozwiązań organizacyjno-prawnych funkcjonujących w czasie pokoju z elementami ratowniczymi oraz w okresie wojny. Z uwagi na anachroniczność rozwiązań funkcjonującej dotychczas obrony cywilnej, niezbędne jest wprowadzenie nowych regulacji prawnych umożliwiających wywiązywanie się organów państwa z obowiązku stanowienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa dla obywateli w warunkach pokoju i w czasie wojny.

2.1.6. Rekomendacja: budowa jednolitego teleinformatycznego systemu informowania, ostrzegania i alarmowania ludności

Istnieje potrzeba zbudowania jednolitego w skali państwa systemu informowania, ostrzegania, a także alarmowania ludności o sytuacjach kryzysowych powiązanego

¹⁴ Obecnie w systemie zarządzania kryzysowego brakuje jasnego wskazania odpowiedzialności za realizację zadań takich jak m.in.:

- informowanie, ostrzeganie i alarmowanie ludności;
- prowadzenie działań ratowniczych;
- przygotowanie warunków do ewakuacji ludności i jej prowadzenie oraz zapewnienie osobom poszkodowanym lub ewakuowanym pomocy społecznej oraz pomocy humanitarnej;
- wymiana i analizowanie informacji pochodzących z systemów monitorowania zagrożeń pomiędzy podmiotami ochrony ludności;
- wskazywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych;
- prowadzenie edukacji społeczeństwa z zakresu ochrony ludności, w tym kształtowanie świadomości zagrożeń i adekwatnych zachowań społecznych;
- opracowywanie i wdrażanie wieloletnich programów ochrony ludności;
- przygotowanie i szkolenie podmiotów ochrony ludności do współdziałania;
- przygotowanie organizacyjne i rzeczowe do reagowania;
- tworzenie rezerw zasobów służących ochronie ludności.

Takie rozwiązania posiadał projekt ustawy o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym (z dnia 20 września 2010 r.), w której zadania związane z ochroną ludności obejmowały zarówno odpowiedzialnie przygotowanie, jak i realizację ochrony ludności w przypadkach wystąpienia sytuacji kryzysowych i zagrożeń. Nowe regulacje prawne miałyby na celu przede wszystkim stworzenie ram dla zapewnienia warunków, które są niezbędne dla ochrony życia i zdrowia ludzi, a także podstawowych warunków przetrwania, współpracy i współdziałania systemów, organów, służb i innych podmiotów wykonujących zadania ochrony ludności oraz usprawnienie koordynowania pomocy humanitarnej oraz zapewnienie odpowiednich zasobów.

ściśle z zarządzaniem kryzysowym¹⁵. Ponadto, docelowy system zarządzania kryzysowego powinien być oparty na technicznie kompatybilnym, a więc operacyjnie jednolitym systemie teleinformatycznym. Taka podstawa technologiczna systemu umożliwi skuteczne centralne kierowanie i zarządzanie całym systemem, dając jednocześnie dostęp instytucjom kierującym (dowodzącym) do istniejących baz danych.

2.1.7. Rekomendacja: budowa zintegrowanego Krajowego Systemu Ratowniczego

Zasadnym wydaje się przekształcenie obecnie funkcjonującego, odrębnego Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego w ogólny, zintegrowany Krajowy System Ratowniczy. Takie rozwiązanie stworzy podstawy dla spójnego i kompleksowego systemu ratowniczego zapewniającego wśród obywateli poczucie bezpieczeństwa w sytuacjach zagrożeń. System winien być otwarty na współuczestnictwo dla wszystkich podmiotów niezbędnych w organizacji działań ratowniczych, rozumianych jako każda czynność podjęta w celu ochrony życia, zdrowia mienia i środowiska.

2.1.8. Rekomendacja: kategoryzacja infrastruktury krytycznej

Biorąc pod uwagę fakt, że najbardziej kompleksowym rozwiązaniem w obszarze ochrony kluczowej infrastruktury państwa (infrastruktury bezpieczeństwa państwa) jest system ochrony infrastruktury krytycznej, ustawą stanowiącą podstawę inicjowanych prac powinna być ustawa o zarządzaniu kryzysowym. Integracja ta obejmowałaby podział na infrastrukturę krytyczną ważną ze względu na interes państwa i odpowiednio województwa, powiatu i gminy (przypisane byłyby do niej kategorie np. od 1 do 4). Pozwoliłoby to na ujęcie wszystkich obiektów podlegających ochronie w myśl powyższych przepisów w skład infrastruktury krytycznej, która będzie chroniona niezależnie od sytuacji (również w czasie wojny). Infrastruktura krytyczna szczebla krajowego wyłaniana byłaby na podstawie kryteriów przygotowywanych przez Dyrektora RCB we współpracy z ministrami lub kierownikami urzędów centralnych odpowiedzialnymi za systemy infrastruktury krytycznej. Infrastruktura krytyczna na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym wyodrębniana byłaby na podstawie jednolitych kryteriów, jednak z uwzględnieniem specyfiki regionu.

¹⁵ Przekazywaniu informacji, w tym także w formie komunikatów ostrzegawczych i alarmowych, o możliwości wystąpienia zagrożenia, przewidywanym rozwoju sytuacji, sposobach zapobiegania i postępowania w przypadku powstania zagrożenia. Zintegrowanie podmiotów zarządzających systemami monitorowania zagrożeń i przekazywanie informacji o możliwości wystąpienia sytuacji zagrożenia i przewidywanej skali jego zasięgu. To pozwoliłoby na przyspieszenie ostrzegania o możliwości wystąpienia zagrożenia, przewidywanym rozwoju sytuacji, sposobach zapobiegania i postępowania w przypadku powstania zagrożenia.

2.1.9. Rekomendacja: konsolidacja systemu w ramach jednolitej normy prawnej

Obowiązująca od kilku lat ustawa o zarządzaniu kryzysowym nie spełnia wszystkich pokładanych w niej nadziei. Zmienność uwarunkowań wewnętrznych państwa, jak też uwarunkowania zewnętrzne oraz uzyskiwane doświadczenia generują potrzebę kolejnych nowelizacji. Docelowo system zarządzania kryzysowego powinien być ukonstytuowany i opierać się na jednolitej normie prawnej, obejmującej wszystkie regulacje odnoszące się do jego znanych i dopiero kształtujących się podmiotów wykonawczych. Obecnie regulacje prawne są bardzo rozproszone, często dublujące się, a czasami wręcz wykluczające się nawzajem.

2.1.10. Rekomendacja: przygotowanie organizacyjno-funkcjonalne

Struktura prawno-organizacyjna i funkcjonalna systemu zarządzania kryzysowego powinna więc być gotowa na każdy scenariusz rozwoju sytuacji kryzysowej zewnętrznej i wewnętrznej państwa. Scenariusze i opcje rozwoju sytuacji wewnątrz państwa, jak i w jego otoczeniu mogą wpływać jedynie na rozwijane w danym okresie zdolności operacyjne poszczególnych elementów podsystemów wykonawczych. Ochrona ludności i infrastruktury krytycznej stanowi najważniejsze wyzwanie systemu zarządzania kryzysowego i temu celowi powinna być podporządkowana w całej swojej strukturze organizacyjno-funkcjonalnej, technologicznej oraz wyposażeniu sprzętowym. Fundament sprawnie funkcjonującego systemu powinien stanowić właściwie dobrany potencjał kadrowy, jego wiedza, doświadczenie i umiejętności warunkujące najwyższą sprawność systemu. Dlatego tak potrzebne jest rozwiązanie systemowe w skali państwa szkoleń administracji publicznej i podmiotów zarządzających siłami i środkami uczestniczącymi w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych. Krajowy system zarządzania kryzysowego powinien być zintegrowanym i spójnym systemem, pozwalającym na skuteczne reagowanie. Powiązany ze strukturami administracji państwowej i strukturami wielu funkcjonujących systemów operacyjnych powinien stanowić jego integralną część. Koncepcja funkcjonowania krajowego systemu zarządzania kryzysowego powinna być oparta o możliwość elastycznego dostosowywania zasobów materialnych i ludzkich systemu do wymagań z jednej strony stwarzanych przez pojawiające się zagrożenia, z drugiej kreowanych przez społeczne oczekiwania w zakresie zapewnienia optymalnego poziomu bezpieczeństwa. Narodowy system zarządzania kryzysowego należy postrzegać jako interdyscyplinarny. System ten powinien zapewniać równowagę funkcjonowania państwa i jego obywateli, warunki umożliwiające normalny rozwój, uzyskiwany zazwyczaj w wyniku zorganizowanej ochrony i obrony przed zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, zewnętrznymi i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących ze wszystkich dziedzin działalności państwa¹⁶.

¹⁶ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, Warszawa 2013, s. 78.

ROZDZIAŁ 3

PLANOWANIE CYWILNE

W ZARZĄDZANIU KRYZYSOWYM

– PLANY ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Planowanie w organizacjach jest procesem ustalania celów (celów pośrednich, częściowych) i wybierania środków do ich osiągnięcia. To wytyczenie ścieżki postępowania w określonym czasie i w konkretnej rzeczywistości danej organizacji. Choć wyraźnie nie akcentowane, jest nieodzowne w procesie podejmowania decyzji.

Plany, według teorii nauk o organizacji i zarządzaniu, są niezbędne do praktycznego funkcjonowania każdej organizacji czy systemu. Każda organizacja, bowiem może być opisywana jako system, czyli wyodrębniony z całości zbiór elementów pomiędzy którymi zachodzą interakcje, a całość jest skierowana na osiągnięcie wspólnego, zdefiniowanego celu. System zarządzania kryzysowego, definiowany jako *stworzony przez władzę wszystkich szczebli na mocy obowiązujących aktów prawnych złożony układ składający się z organów państwowych, wyspecjalizowanych jednostek sektora publicznego i prywatnego oraz obywateli, którego celem jest zapewnienie właściwego poziomu bezpieczeństwa, skuteczne przeciwdziałanie wszelkiego typu niebezpieczeństwom, a w sytuacjach kryzysowych powrót do stanu pierwotnego w jak najkrótszym czasie, przy wykorzystaniu dostępnych sił i środków*¹⁷, wpisuje się w teorię nauk o organizacji, gdzie zastosowanie mają wszelkie zasady zorganizowanego działania. Dlatego planowanie jest tak istotne i nieodzowne dla sprawnego i skutecznego funkcjonowania systemu. Głównie przejawia się to w opracowywaniu planów zarządzania kryzysowego na wszystkich poziomach administracyjnych.

3.1. Opracowanie planu zarządzania kryzysowego

3.1.1. Diagnoza stanu

Obecnie podstawowymi problemami przy tworzeniu planów zarządzania kryzysowego jest brak spójności formy i treści pomiędzy planami zarządzania

¹⁷ D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe jako zorganizowane działania odpowiedzialnych organów i podmiotów*, (w:) G. Sobolewski, D. Majchrzak (red.), *Zarządzanie kryzysowe*, AON, Warszawa 2013, s. 36.

kryzysowego na tym samym poziomie administracyjnym, na poziomach województwa, powiatu, gminy. Dodatkowym problemem jest stosowanie różnych metod przy tworzeniu planów oraz utrudniony dostęp do informacji zawartych w planach zarządzania kryzysowego sąsiadujących jednostek administracyjnych. Struktura systemu zarządzania kryzysowego w głównej mierze opiera się na administracji publicznej poszczególnych szczebli – począwszy od wójta, poprzez starostę i wojewodę, aż do administracji rządowej. W skład systemu zarządzania kryzysowego wchodzi także wiele podmiotów wykonawczych. Z tego względu potrzebny jest mechanizm skutecznego działania podmiotów realizujących zadania z zakresu zarządzania kryzysowego. Punktem wyjścia powinien być, oparty na zasadach poprawnego planowania, proces opracowywania planów zarządzania kryzysowego. Jego skuteczność zapewnić może odpowiednia procedura (metodyka) opracowywania planów zarządzania kryzysowego, która w ogólny sposób ujednocila i określa ramy organizacyjne w procesie opracowania tych planów na wszystkich poziomach administracyjnych. Metodyka ta pozwoli praktykom zajmującym się problematyką zarządzania kryzysowego, w sposób zorganizowany, etapowy i z zachowaniem wszelkich zasad planowania na zorganizowanie procesu opracowania i co istotne aktualizacji planów zarządzania kryzysowego we własnych jednostkach administracyjnych¹⁸.

3.1.2. Rekomendacja: zorientowanie planu na cel

Proces przygotowania planów zarządzania kryzysowego wymaga interdyscyplinarnej wiedzy i umiejętności. Niezwykle ważną kwestią jest takie opracowanie planów, aby były one pomocne podczas sytuacji kryzysowych i stanowiły swoistego rodzaju przewodnik, a nie kolejny obowiązkowy dokument, który musi być opracowany z powodów prawno-organizacyjnych. Dlatego trzeba mieć świadomość, że nawet profesjonalnie sporządzony plan będzie jedynie dokumentem, jeśli zadania w nim zawarte nie zostaną dostosowane do możliwości posiadanych zasobów i zdolności ich wykonawców. Jest to związane z faktem, że zwykle wiele uwagi poświęca się projektowi danego przedsięwzięcia, nie uwzględniając możliwości praktycznych realizacji zadania.

O obowiązku opracowania planów zarządzania kryzysowego decydują zapisy ustawowe. *Ustawa o zarządzaniu kryzysowym* określa w art. 5 ogólną strukturę planów zarządzania kryzysowego oraz wskazuje organy administracji publicznej zobowiązane do ich opracowania. Zapisy ujęte w ustawie, zgodnie z art. 14 ust. 3, doprecyzowane zostały wytycznymi ministra właściwego do spraw administracji publicznej. Na podstawie w/w przepisów opracowano plany zarządzania kryzysowego we wszystkich województwach, a następnie zatwierdził je minister właściwy do

¹⁸ D. Majchrzak, *Metodyka opracowania planów zarządzania kryzysowego*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 152.

spraw administracji publicznej. Plany takie, na podstawie w/w ustawy oraz zaleceń wojewodów i starostów, opracowane zostały również we wszystkich starostwach i gminach. Bez względu na szczebel organizacyjny ich ogólny układ jest podobny, różnią się natomiast zapisami szczegółowymi i zastosowanymi rozwiązaniami pozwalającymi efektywnie realizować zadania w czasie sytuacji kryzysowych. Rozwiązanie takie jest jak najbardziej uzasadnione z uwagi na fakt, że rodzaje zagrożeń oraz rozwój wydarzeń podczas ich zaistnienia w różnych rejonach kraju mogą być całkowicie odmienne¹⁹.

W teorii organizacji i zarządzania planowanie, jako funkcja odgrywa bardzo ważną, wręcz pierwszoplanową rolę w procesie wszelkiej działalności danej organizacji. Poprawnie opracowany plan jest podstawowym dokumentem warunkującym sprawne działanie każdej organizacji, w tym organizacji zhierarchizowanych, charakterystycznych dla służb ratowniczych, sił zbrojnych oraz systemu zarządzania kryzysowego. Pozwala on na osiągnięcie zakładanych celów, określa zadania i czas realizacji zadań cząstkowych, tak aby koordynacja działań odbywała się w sposób uporządkowany, a całość stwarzała warunki dla efektywności podejmowanych decyzji.

3.1.3. Rekomendacja: ograniczenie planów z zakresu bezpieczeństwa możliwie do jednego dokumentu

Należy zdać sobie sprawę, że ilość różnego rodzaju planów opracowywanych w jednostkach administracji publicznej jest niezwykle duża. Można także zauważyć pewną prawidłowość wyrażającą się w spostrzeżeniu, że czym niższy poziom administracyjny, tym trudniej sprostać obowiązkom ustawowym i opracować wszystkie wymagane plany. Związane jest to z ograniczeniami zasobów osobowych oraz finansowych na niższych poziomach administracyjnych. Część ekspertów opowiada się również za zniesieniem obowiązku posiadania planów zarządzania kryzysowego na poziomie gminy, które powinny korzystać z wyciągów powiatowych planów zarządzania kryzysowego. Z powodów prawnych takie rozwiązanie w obecnej rzeczywistości prawnej nie jest jednak możliwe do zastosowania.

Zasadniczym wnioskiem i postulatem zespołu autorskiego jest potrzeba integracji planowania cywilnego w taki sposób, aby planowanie nie było tylko opracowywaniem kolejnych dokumentów, które w późniejszym etapie nie znajdują swojego zastosowania praktycznego w sytuacjach kryzysowych. Powinien powstać jeden plan zawierający treści zarówno określone w ustawie o zarządzaniu kryzysowym, ale też treści ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej, plan operacyjny obronny, plan akcji kurierskiej i wiele innych niezbędnych dokumentów.

¹⁹ Z. Sobejko, *Struktura, treść oraz sposób opracowania planów zarządzania kryzysowego ze szczególnym uwzględnieniem szczebla gminnego*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 112.

3.1.4. Rekomendacja: przyjęcie nowego lub zmiana aktualnego modelu planowania cywilnego

Sygnały dochodzące od praktyków oraz analiza literatury przedmiotu wskazują, że obecny stan prawny i organizacyjny (planistyczny) w zakresie przygotowań obronnych państwa oraz zarządzania kryzysowego rodzi wiele problemów wykonawczych związanych przede wszystkim z podejmowaniem stosownych działań przez organy administracji publicznej oraz przedsiębiorców w czasie pokoju, kryzysu oraz wojny. Niezbędne w przedmiotowym zakresie zatem jest łączenie funkcjonalności i komplementarności struktur organizacyjnych oraz planistycznych powołanych w urzędach administracji publicznej na potrzeby obronne oraz zarządzania kryzysowego. Analiza i ocena efektywności dotychczasowego modelu przygotowań obronnych oraz zarządzania kryzysowego, skłania do sformułowania wniosków i propozycji dotyczących przyjęcia nowego (sprawniejszego) modelu lub zmian aktualnego modelu planowania cywilnego.

3.1.5. Rekomendacja: ujednoczenie formy i struktury PZK

Każdy plan zarządzania kryzysowego powinien cechować się przejrzystą strukturą, a ponadto powinien być opracowany w takiej formie, aby można było szybko odnaleźć w nim szukane kwestie. Dlatego, jak wskazują badania, celem jest stworzenie przejrzystej platformy elektronicznej, gdzie wszyscy uczestnicy procesu zarządzania kryzysowego mogliby na bieżąco dokonywać aktualizacji swoich zasobów²⁰ oraz w łatwy sposób poruszać się pomiędzy częściami planu zarządzania kryzysowego, odnajdując procedury związane z zaistniałą sytuacją kryzysową. Każdy plan powinien składać się z takich elementów, jak elementy organizacyjno-prawne (odniesienia, rozdzielnik, arkusze uzgodnień, itp.), część główna, która powinna zawierać przede wszystkim charakterystykę i analizę zagrożeń dla obszaru objętego planem, podział sił i środków wraz z ogólnym przydziałem zadań, zestawienie sił i środków planowanych do wykorzystania w sytuacjach kryzysowych, zadania do realizacji związane z innymi aktami prawnymi, opis przedsięwzięć realizowanych w sytuacjach kryzysowych w zakresie monitorowania zagrożeń, uruchamiania procedur oraz współdziałania sił uczestniczących w działaniu podczas sytuacji kryzysowej²¹. Bardzo ważnym elementem planu są informacje uzupełniające, które niejednokrotnie stanowią odrębne plany (plan ewakuacji, plan akcji kurierskiej, jako część procedury uruchamiania rezerw

²⁰ Z. Sobejko, *Struktura, treść oraz sposób opracowania planów zarządzania kryzysowego ze szczególnym uwzględnieniem szczebla gminnego*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 114.

²¹ D. Wróblewski, M. Kędzierska, B. Połęcz, *Analiza podstaw prawnych zarządzania kryzysowego oraz podstaw poznawczo-metodologicznych systemu zarządzania kryzysowego*, BiTP Vol. 33 Issue 1, 2014, pp. 29–36.

strategicznych), wykazy, zestawienia, numery telefonów i inne, które w praktyce umożliwiają wdrożenie wszelkich procedur.

Uogólniając można stwierdzić, że plany zarządzania kryzysowego spełniają swoją rolę, brak jest jednak ujednolicenia w zakresie normalizacji wykonywania poszczególnych części planu, co sprawia, że często nie przyczyniają się do dobrego współdziałania pomiędzy jednostkami administracyjnymi zarówno w pionie, jak i w relacjach poziomych.

Zawarte procedury w planach zarządzania kryzysowego w ogólnym znaczeniu spełniają swoją rolę, jednak każda sytuacja kryzysowa cechuje się własną specyfiką, co sprawia, że w większości przypadków w określonej sytuacji kryzysowej plany muszą być korygowane i dostosowywane do rzeczywistych warunków związanych chociażby z ilością poszkodowanych, porą roku, dnia, warunkami atmosferycznymi, dostępnymi zasobami oraz rodzajem sytuacji kryzysowej. Określony w *ustawie o zarządzaniu kryzysowym* szkielet planu zarządzania kryzysowego jest wynikiem wytycznych organizacyjno-prawnych oraz teoretyczno-praktycznych stosowanych rozwiązań i oddaje on w pełni zapotrzebowanie na informację adekwatnie do poziomu administracyjnego.

3.1.6. Rekomendacja: doprecyzowanie wybranych zapisów PZK

Analiza wielu planów zarządzania kryzysowego szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego pozwala wskazać, że ogólnie spełniają one zapisy formalno-prawne. Określone części planów zarządzania kryzysowego często wymagają doprecyzowania, np. kryteria przy pomocy których określa się prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia oraz kwalifikuje ich skutki do określonych poziomów czy zapisy tworzone w oparciu o mapę zagrożenia powodziowego pochodzące z Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej. Niektóre zapisy wprowadziły modyfikacje, np. zestawienie sił i środków planowanych do wykorzystania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych zostało oddzielone od planu głównego i opisane w drugiej części planu – wykazie przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej – wraz z trybem uruchamiania niezbędnych sił i środków, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej.

Należy nadmienić, iż zestawienie w jednej części sił i środków z trybem ich uruchamiania na wypadek sytuacji kryzysowej jest dopuszczalne. Owa dopuszczalność wynika z zaleceń organów uprawnionych, np. Wojewody Lubelskiego z dnia 22 listopada 2010 r. do powiatowych planów zarządzania kryzysowego²². Jest to przykład zastosowania prawa lokalnego, które jednak musi być zgodne z prawem krajowym. Wszelkie tego typu zmiany wynikają ze specyfiki regionu, posiadanej

²² *Opinia do „Powiatowego planu zarządzania kryzysowego starosty krasnostawskiego”*, Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Lublin, 20 października 2011.

wiedzy i doświadczenia osób i organów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe oraz dobrych praktyk zarządzania kryzysowego, w tym kultury zarządzania kryzysowego.

Plany zarządzania kryzysowego, pomimo wypełniania wszelkich formalno-prawnych zapisów, są modyfikowane zgodnie z czynnikami prawa lokalnego, posiadanych zasobów, doświadczenia osób odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe, ilości niezbędnych planów opracowywanych w jednostkach administracyjnych.

3.1.7. Rekomendacja: uniwersalna metodyka opracowania PZK

W celu pełnego i jak najbardziej efektywnego przedstawienia wytycznych dobrego planowania należy wziąć pod uwagę szereg uwarunkowań. Po pierwsze, planowanie powinno, dla osób wdrażających plany, stać się metodą (systemem działania) przeznaczonym do prawidłowego sterowania procesami zachodzącymi w organizacji, mającymi na celu zrealizowanie wyznaczonych wcześniej zadań w aspekcie zmian zachodzących w otoczeniu tego podmiotu.

Po drugie, strategia działania w zakresie zarządzania kryzysowego, to w głównej mierze określenie: kto, co, kiedy, gdzie i w jakim celu oraz z kim ma realizować poszczególne zadania, a także ustalenie zależności kierowania i współdziałania pomiędzy instytucjami i pokazanie, jak działania reagowania będą koordynowane oraz opisanie, jak ludzie i ich mienie oraz elementy infrastruktury krytycznej będą chronione w czasie sytuacji kryzysowej.

Po trzecie, plany zarządzania kryzysowego powinny zapewnić całościową i skoordynowaną, a w niektórych przypadkach wręcz zsynchronizowaną możliwość działania we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego, we wszystkich stanach funkcjonowania państwa²³.

Po czwarte, istotną funkcją planu zarządzania kryzysowego jest ujednolicanie procedur prowadzenia działań z zakresu zarządzania kryzysowego przez powołane do tego celu organy i instytucje, określanie zasad współdziałania oraz wskazanie sposobu przepływu informacji pomiędzy szczeblami, organami i elementami wewnętrznymi²⁴.

Po piąte, plany zarządzania kryzysowego powinny spełniać podstawowe wymogi: kompleksowości, funkcjonalności, użytkowości.

Po szóste, realizując proces opracowywania planu zarządzania kryzysowego, należy pamiętać o przestrzeganiu zasad warunkujących planowanie, do których zalicza się przede wszystkim: celowość, realność, terminowość, kompletność, hierarchizację zadań, elastyczność, perspektywę²⁵.

²³ D. Majchrzak, *Metodyka opracowania planów zarządzania kryzysowego*, (w:) *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, D. Wróblewski (red.), CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 122.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże, s. 124.

Po siódme, struktura planu zarządzania kryzysowego odpowiada logicznym fazom procesu podejmowania decyzji²⁶ (ustalenie położenia, ocena sytuacji, opracowanie wariantów działania, ich rozważenie i porównanie (planowanie doraźne), podjęcie decyzji i kontrola).

Po ósme, plany zarządzania kryzysowego wszystkich poziomów są zbiorem dokumentów: analiz, tabel, opracowań, wytycznych, zestawień, poleceń, czy scenariuszy, które są opracowywane w chronologicznym porządku, tworząc spójną całość²⁷.

Po dziewiąte, główną funkcją planów zarządzania kryzysowego jest zapewnienie skoordynowanego działania wszelkich możliwych elementów występujących na danym obszarze w procesie zarządzania kryzysowego, głównie jednak w fazie reagowania.

Po dziesiąte, treści zawarte w poszczególnych planach będą odmienne z powodu różnych zagrożeń mogących wystąpić na określonych obszarach oraz poziomu, a co za tym idzie dysponowaniem odpowiednią ilością sił i środków.

Po jedenaste, pomimo różnic w treściach planów zarządzania kryzysowego oraz różnych podmiotów wydających wytyczne, opracowujących plany, czy też je zatwierdzających, można przyjąć, że metodyka postępowania organów odpowiedzialnych w zakresie opracowania i uaktualniania planów zarządzania kryzysowego powinna być podobna²⁸.

Po dwunaste, zgodnie z zasadami zorganizowanego działania, każde przedsięwzięcie cechuje się kolejnością wykonywanych czynności, zorganizowanych tak, aby czynność kolejna wynikała i była rezultatem czynności poprzedniej, stąd też plany zarządzania kryzysowego muszą być opracowywane przy użyciu odpowiedniej kolejności postępowania, następujących po sobie sekwencji, które wynikają jedna z drugiej²⁹.

Opisując procedury opracowania planu zarządzania kryzysowego należy podkreślić że:

- opracowanie planu zarządzania kryzysowego powinno być poprzedzone opracowaniem harmonogramu określającego kto, w jakim terminie i w jakim zakresie uczestniczył będzie w przygotowaniu dokumentu;
- każdą część planu zarządzania kryzysowego musi opracowywać odpowiednia grupa ludzi, fachowców z zakresu organizacji i zarządzania, a także z zakresu wykorzystywania sił i środków do zarządzania kryzysowego;
- w kontekście metodologicznym opracowania planów zarządzania kryzysowego pierwszym krokiem jest powołanie przez organ odpowiedzialny za zarządzanie kryzysowe zespołu autorskiego do opracowania dokumentu,

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże, s. 127–128.

²⁸ Tamże, s. 134.

²⁹ Tamże.

który będzie mógł wykorzystywać do prac planistycznych cały potencjał będący w dyspozycji określonego organu wraz z instytucjami administracji zespolonej, jednostkami organizacyjnymi, pomocniczymi, służbami i organizacjami pozarządowymi;

- przygotowanie planu zarządzania kryzysowego rozpoczyna się z chwilą wydania zarządzenia w sprawie opracowania planu, w którym powinien znajdować się skład zespołu planistycznego oraz może zostać także umieszczony harmonogram prac planistycznych;
- proces opracowywania planu realizowany jest przez zespół planistyczny kierowany przez szefa tego zespołu, który odpowiedzialny jest za koordynację przygotowania planu i wartość merytoryczną opracowywanych dokumentów. W związku z tym powinien on być osobą kompetentną, posiadać zdolności organizacyjne oraz wiedzę i umiejętności w zakresie zarządzania kryzysowego;
- skład zespołu planistycznego powinien zachować następującą strukturę: szef zespołu planowania, zastępca szefa zespołu planistycznego, członkowie zespołu planistycznego (specjaliści wyznaczeni z placówek administracyjnych, struktur zarządzania kryzysowego, służb i inspekcji – w praktyce często będą to jednocześnie członkowie zespołów zarządzania kryzysowego);
- pracę nad opracowaniem dokumentu mogą wspierać eksperci, właściciele samoistni i zależni elementów i obiektów infrastruktury krytycznej, przedsiębiorstw i firm, organizacje pozarządowych, a także wynajęte do tego celu firmy outsourcingowe, realizujące poszczególne analizy na potrzeby powstania planu, ale nie wchodzący formalnie w skład zespołu;
- bazę dla tworzenia planu zarządzania kryzysowego stanowią: sytuacje kryzysowe, fazy zarządzania kryzysowego, organy administracji i potencjał w postaci zasobów ludzkich, sił i środków danego regionu lub poziomu³⁰;

Proces opracowania planu zarządzania kryzysowego można podzielić na cztery zasadnicze fazy (tabela poniżej)³¹:

1. Faza przygotowawcza – stworzenie zespołu planistycznego, opracowanie harmonogramu i planu prac.
2. Faza prac zasadniczych – opracowanie dokumentacji planu.
3. Faza prac końcowych – złożenie, podpisanie i zatwierdzenie planu.
4. Faza bieżącej aktualizacji planu.

³⁰ Tamże, s. 137–139.

³¹ Tamże, s. 139–140.

Tabela 1. Fazy opracowywania planu zarządzania kryzysowego

Lp.	Faza opracowania planu	Wykonawca
1.	Faza przygotowawcza	– Organ odpowiedzialny za ZK i plan; – Szef zespołu planistycznego wraz z zespołem.
2.	Faza prac zasadniczych	– Szef zespołu planistycznego; – Zespół planistyczny; – Inne osoby i komórki dodatkowo wyznaczone przez organ
3.	Faza prac końcowych	– Szef zespołu planistycznego wraz z zespołem; – Organ odpowiedzialny za ZK i plan; – Zespół zarządzania kryzysowego – Organ zatwierdzający plan.
4.	Faza bieżącej aktualizacji planu	– Zespół planistyczny

Źródło: Opracowanie własne.

Faza przygotowawcza³²:

- czynności wstępne – przeanalizowanie treści dokumentów normatywnych, przepisów prawnych oraz rozporządzenia i wytycznych organu odpowiedzialnego za opracowanie planu;
- przegląd wydanych aktów wykonawczych a zwłaszcza tych, których zapisy dotyczą realizacji zadań zarządzania kryzysowego na wszystkich szczeblach administracji publicznej z poziomem gminnym włącznie;
- analiza zaleceń wyższej instancji do planów zarządzania kryzysowego;
- przegląd i analiza istniejących w określonej jednostce administracyjnej planów opracowanych na podstawie odrębnych przepisów.

Faza prac zasadniczych³³:

- przygotowanie założeń do opracowania planu zarządzania kryzysowego – opracowanie szczegółowego planu pracy zespołu w którym będą uwzględnione zasadnicze czynności przy opracowywaniu dokumentów wchodzących w skład planu zarządzania kryzysowego, a także terminy ich realizacji;
- zorganizowanie posiedzenia zespołu planistycznego jako czynność pomocnicza, ale niezbędna na tym etapie prac, w celu zapoznania wszystkich członków zespołu planistycznego ze szkicem planu ZK, harmonogramem prac nad planem oraz sprecyzowaniem wytycznych do dalszego planowania;
- główny etapu opracowania planu - na podstawie wytycznych i ustaleń w tej części poszczególni członkowie zespołu zgodnie ze swoimi kompetencjami opracowują dokumenty pozwalające ocenić zagrożenia, jakie mogą się

³² Tamże, s. 140–142.

³³ Tamże, s. 142–150.

- pojawić w rejonie objętym planowaniem tworząc charakterystykę zagrożeń, ocenę ryzyka ich wystąpienia, mapy ryzyka i mapy zagrożeń;
- organizowanie posiedzeń zespołu autorskiego związanych z przekazywaniem posiadanych informacji, uzgadnianiem treści zawartymi w planie oraz koordynacją działań poszczególnych służb, inspekcji i straży – posiedzenia te mogą przyjmować formę spotkań roboczych, mogą być także zwoływane doraźnie, bez konieczności udziału wszystkich członków zespołu planistycznego;
 - finalizacja prac i złożenie całego dokumentu – w tej części etapu szef zespołu planistycznego powinien zorganizować spotkanie poświęcone przygotowaniu ostatecznej wersji dokumentu. Po zakończeniu procedury opracowania planu szef zespołu planistycznego powinien zebrać uwagi i wnioski dotyczące przygotowania planu. Dane te mogą być wykorzystane przy opracowywaniu kolejnych planów, a także w fazie bieżącej aktualizacji planu.

Faza końcowa, faza bieżącej aktualizacji³⁴:

- po przygotowaniu ostatecznej wersji dokumentu rozpoczyna się faza bieżącej aktualizacji planu, która jest wynikiem wszelkich zmian w otoczeniu, inwestycji planowych, powstania nowych zakładów produkcyjnych, organizacji systemu zarządzania kryzysowego, zmian przepisów, a także zaistnienia sytuacji kryzysowych i zastosowania zapisów planu w praktycznym działaniu;
- przedstawienie do zaopiniowania przez Zespół Zarządzania Kryzysowego określonego poziomu zarządzania kryzysowego;
- jak pokazują przykłady praktyczne, często członkowie zespołu planistycznego są jednocześnie członkami zespołu zarządzania kryzysowego. W takim przypadku procedura opracowania planu jest ułatwiona, bowiem już podczas zasadniczego etapu opracowania planu wszelkie potencjalne uwagi i zastrzeżenia są eliminowane;
- przedstawienie do akceptacji organowi odpowiedzialnemu za opracowanie planu;
- w przypadku uwag członków zespołu zarządzania kryzysowego, zapisy w planie muszą być zmodyfikowane, ponieważ pozytywna opinia zespołu zarządzania kryzysowego jest formalnym wymogiem niezbędnym do zakończenia procedury opracowania planu;
- przedłożenie planu do zatwierdzenia przez właściwy organ nadrzędny.

³⁴ Tamże, s. 150–152.

ROZDZIAŁ 4

OCHRONA LUDNOŚCI

Jednym z dokumentów³⁵, który odnosi się w swej treści między innymi do zagadnień zarządzania kryzysowego i obszarów z nim powiązanych jest strategia „Sprawne Państwo 2020”³⁶. W dokumencie zwrócono uwagę na istniejące niedociągnięcia w funkcjonowaniu systemu zarządzania kryzysowego, ale również wskazano, iż „(..) dużą słabością systemu zarządzania kryzysowego pozostaje także luka w zakresie ochrony ludności (...)”³⁷, tym samym określając nadrzędność zarządzania kryzysowego wobec ochrony ludności.

Współpraca podmiotów jest kluczowym elementem zapewniającym spójność podejmowanych decyzji i skuteczność prowadzonych działań zarówno w toku bieżącej współpracy, jak i w sytuacjach wystąpienia zagrożeń. Aby była skuteczna, powinna być prowadzona na poziomie krajowym, systemowym, regionalnym i lokalnym, a także powinna angażować operatorów infrastruktury krytycznej, bez względu na ich formę własności. Wymaga to również ustanowienia mechanizmów w celu jej ułatwienia. Przez współpracę w obszarze IK rozumie się wymianę wszelkich informacji mogących mieć wpływ na osiągnięcie założonych celów i utrzymywanie stałych kontaktów między uczestnikami procesu ochrony IK³⁸. Prowadzone na szczeblu rządowym prace legislacyjne, których głównym celem jest uchwalenie ustawy o ratownictwie i ochronie ludności³⁹, jak dotąd nie przyniosły spodziewanego efektu.

³⁵ Do pozostałych oficjalnych dokumentów, w których wcześniej znalazły swoje odzwierciedlenie rekomendacje zawarte w niniejszym rozdziale zaliczyć należy przyjęty przez Radę Ministrów w 2014 r. Program Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020 oraz opracowany na jego podstawie projekt założeń do ustawy o ochronie ludności. Ponadto do katalogu tychże dokumentów zaliczyć również można projekty ustaw odnoszących się do ochrony ludności i zarządzania kryzysowego skierowane na przestrzeni ostatnich lat pod obrady Parlamentu: projekt ustawy o gotowości cywilnej i zarządzaniu kryzysowym, Sejm RP III kadencji, 2001, nr druku: 1861; projekt ustawy o bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym, Sejm RP IV kadencji, 2004, nr druku: 2953; oraz projekt ustawy o bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym, Sejm RP V kadencji, 2006, nr druku: 805.

³⁶ Uchwała Nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 roku w sprawie przyjęcia strategii „Sprawne Państwo 2020” (M.P. z 2013 r. poz. 136).

³⁷ Tamże, s. 14.

³⁸ Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej 2013.

³⁹ Sprawozdanie z badań: VI.1.3 Analiza norm i przepisów prawnych związanych z zarządzaniem kryzysowym na wszystkich poziomach organizacyjnych.

4.1. Regulacja i implementacja ochrony ludności do prawa krajowego

4.1.1. Diagnoza stanu

Ważnym elementem usprawniającym system zarządzania kryzysowego jest włączenie problematyki ochrony ludności do zakresu zarządzania kryzysowego i zintegrowanie istniejących systemów poprzez nowe regulacje prawne, w tym połączenie zadań i struktur.

Obecnie w systemie zarządzania kryzysowego brakuje jednoznacznego wskazania odpowiedzialności za realizację zadań takich jak m.in.: informowanie, ostrzeżenie i alarmowanie ludności; prowadzenie działań ratowniczych; przygotowanie warunków do ewakuacji ludności i jej prowadzenie oraz zapewnienie osobom poszkodowanym lub ewakuowanym pomocy społecznej oraz pomocy humanitarnej; wymiana i analizowanie informacji pochodzących z systemów monitorowania zagrożeń pomiędzy podmiotami ochrony ludności; wskazywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych; prowadzenie edukacji społeczeństwa z zakresu ochrony ludności, w tym kształtowanie świadomości zagrożeń i adekwatnych zachowań społecznych; przygotowanie i szkolenie podmiotów ochrony ludności do współdziałania; przygotowanie organizacyjne i rzeczowe do reagowania.

Takie rozwiązania posiadał projekt ustawy o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym (z dnia 20 września 2010 r.), w której zadania związane z ochroną ludności obejmowały zarówno odpowiednie przygotowanie, jak i realizację zadań ochrony ludności w przypadkach wystąpienia sytuacji kryzysowych i zagrożeń. Nowe regulacje prawne miałyby na celu przede wszystkim stworzenie ram dla zapewnienia warunków, które są niezbędne dla ochrony życia i zdrowia ludzi, a także podstawowych warunków przetrwania, współpracy i współdziałania systemów, organów, służb i innych podmiotów wykonujących zadania ochrony ludności oraz usprawnienie koordynowania pomocy humanitarnej oraz zapewnienie odpowiednich zasobów⁴⁰.

4.1.2. Rekomendacja: przyjęcie do polskiego systemu prawnego ustawy o ochronie ludności

Nowa regulacja dotycząca problematyki ochrony ludności ma na celu stworzenie przede wszystkim odpowiednich ram prawnych dla zapewnienia warunków niezbędnych dla ochrony życia i zdrowia ludzi oraz podstawowych warunków dla przetrwania ludności w sytuacjach zagrożeń, współpracy i współdziałania systemów ratowniczych, organów, służb i innych podmiotów wykonujących zadania z zakresu ochrony ludności, usprawnienie koordynowania przyjmowania i udzielania pomocy humanitarnej oraz zapewnienie odpowiednich zasobów wykorzystywanych

⁴⁰ Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 31 sierpnia 2009 r. o ochronie ludności.

w ratownictwie i ochronie ludności. Powinna również kłaść duży nacisk na kształtowanie świadomości społeczeństwa oraz promowanie odpowiednich zachowań w obliczu zagrożeń w celu zwiększenia bezpieczeństwa oraz zmniejszenia ich bezpośrednich skutków⁴¹.

Ustawa powinna zwrócić szczególną uwagę na procesy zapobiegania i przygotowania, celem minimalizowania zagrożeń naturalnych lub spowodowanych działalnością człowieka. Istotnym punktem wdrożenia ustawy jest utworzenie mechanizmu umożliwiającego osobom działającym w społecznych organizacjach ratowniczych i humanitarnych zdobywanie niezbędnej wiedzy i umiejętności, z jednoczesną ochroną ich interesów prawnych. Zabezpieczenie interesów pracodawców, którzy zatrudniają wyżej wskazane osoby, to kolejny bardzo ważny aspekt umożliwiający prawidłowe działanie całego mechanizmu⁴².

4.1.3. Rekomendacja: umożliwienie nadawania określonym podmiotom ochrony ludności statusu organizacji wykonujących zadania objęte PD I

Umożliwienie nadawania określonym podmiotom ochrony ludności statusu organizacji wykonujących zadania objęte Protokołem dodatkowym z 12 sierpnia 1949 r. do Konwencji Genewskich dotyczących ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I). Zyskałyby one możliwość skorzystania z uprawnień do używania międzynarodowego znaku obrony cywilnej na czas wojny.

4.1.4. Rekomendacja: ustanowienie wieloletniego programu OL podstawowym dokumentem planistycznym w OL

Ustanowienie wieloletniego programu ochrony ludności podstawowym dokumentem planistycznym (w ochronie ludności), opartym o wydawane przez wyższe szczeble administracji – wytyczne i zalecenia. Zasadniczym celem dokumentu miałyby być usystematyzowanie potrzeb, priorytetów, zadań w zakresie ochrony ludności i skutecznych sposobów ich realizacji.

4.1.5. Rekomendacja: określenie szczegółowych unormowań dotyczących zasad informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach

Określenie szczegółowych unormowań dotyczących zasad informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach, które regulowałyby obowiązki wszystkich podmiotów zaangażowanych w proces wymiany kluczowych dla bezpieczeństwa

⁴¹ Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 31 sierpnia 2009 r. o ochronie ludności.

⁴² Sprawozdanie z badań: VI.1.3 Analiza norm i przepisów prawnych związanych z zarządzaniem kryzysowym na wszystkich poziomach organizacyjnych.

informacji w sytuacji zagrożenia. Przekazywane do zagrożonej ludności komunikaty powinny w szczególności obejmować informacje o możliwości wystąpienia zagrożenia, przewidywanym rozwoju sytuacji, sposobach zapobiegania i postępowania w przypadku powstania zagrożenia.

4.1.6. Rekomendacja: stworzenie mechanizmu tzw. „kontraktów dla bezpieczeństwa”

Uruchomienie mechanizmu tzw. „kontraktów dla bezpieczeństwa”, które pozwalałyby na uzyskanie podmiotom ochrony ludności finansowego wsparcia ze szczebla wojewódzkiego na realizację konkretnych zadań ochrony ludności. Kontrakty mogłyby zawierać również organizacje wykonujące zadania ze sfery publicznej.

4.1.7. Rekomendacja: uruchomienie działań edukacyjnych i szkoleniowych w OL

Wprowadzenie obowiązku przeprowadzania w powiatach ćwiczeń z zakresu ochrony ludności, ich weryfikacji, wyciągania wniosków na przyszłość – m.in. w postaci uwzględnienia wyników w ćwiczeniach wyższego szczebla. Projekt ustawy o ochronie ludności powinien umożliwić popularyzację edukacji i szkoleń w zakresie zasad bezpiecznego zachowania się w sytuacjach codziennych i w sytuacjach zagrożeń, promować wiedzę o zagrożeniach, sposobach zapobiegania im, wskazywać zasady zachowania się w przypadku ich powstania oraz zasady udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym.

4.1.8. Rekomendacja: uruchomienie mechanizmów finansowania OL

Finansowanie ochrony ludności w ramach realizacji zadań własnych organów administracji rządowej oraz jednostek samorządu terytorialnego, a także w ramach zadań własnych innych podmiotów wykonujących zadania ochrony ludności na podstawie odrębnych przepisów. W celu ułatwienia finansowania działań ochrony ludności podczas katastrof i wypadków nowe przepisy powinny przewidywać rozwiązania, które pozwalają na skuteczne współdziałanie przy realizacji zadań pomocowych i humanitarnych⁴³.

⁴³ Projekt założeń do projektu ustawy o ochronie ludności (wersja z 19.03.2014 r.).

ROZDZIAŁ 5

TECHNOLOGICZNE WSPOMAGANIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Ważnym aspektem sprawności systemu zarządzania kryzysowego jest zintegrowanie opracowywanych planów na poszczególnych szczeblach administracyjnych w różnych obszarach (w miarę możliwości) w jeden plan zarządzania kryzysowego⁴⁴ wraz z załącznikami jako plany szczegółowe. Zastosowanie zaawansowanych technologii informatycznych w zakresie ich opracowywania i użycia w toku rozwiązywania sytuacji kryzysowych. Opracowanie jednolitej metodyki (przy wykorzystaniu narzędzi informatycznych) analizy ryzyka wystąpienia zagrożeń, powstania sytuacji kryzysowych i symulacji ich rozwoju, która miałyby zastosowanie na wszystkich szczeblach zarządzania kryzysowego.

5.1. Wdrożenie oprogramowania RISK0

5.1.1. Diagnoza stanu

Na rynku istnieje szereg oprogramowań ukierunkowanych na wsparcie podejmowania decyzji przez jednostki systemu zarządzania kryzysowego i nieznaczna liczba umożliwiająca opracowywanie planów dotyczących bezpieczeństwa. Brak jest jednak narzędzia kompleksowego integrującego trzy poziomy administracyjne. Aktualnie w Polsce, nie są dostępne tego rodzaju oprogramowania integrujące plany zarządzania kryzysowego na trzech poziomach administracyjnych gmina, powiat, województwo. RISK0 to pierwsze tego typu oprogramowanie. Narzędzie pozwalające na podstawowych poziomach administracji (gmina, powiat, województwo) na proste i szybkie, półautomatyczne tworzenie i aktualizację Planów Zarządzania Kryzysowego, umożliwiających gromadzenie i zarządzanie informacjami potrebnymi do sprawnego zarządzania zasobami podczas sytuacji kryzysowej, wykonanie raportów dotyczących gotowości do reagowania, a także przeprowadzenie ćwiczeń z zarządzania kryzysowego.

⁴⁴ W przyszłości np. jeden zintegrowany plan zarządzania bezpieczeństwem (gminy, powiatu, województwa).

Mając na uwadze wszystkie zebrane w ramach realizacji projektu pn. „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne” wytyczne i wymagania przy wdrożeniu oprogramowania RSKO należy mieć wzgląd na wymienione poniżej rekomendacje.

5.1.2. Rekomendacja: dostosowanie oprogramowania do specyfiki jednostki

Oprogramowanie powinno składać się z modułów zindywidualizowanych do specyfiki jednostki, w której będzie funkcjonowało. Osobne moduły winny zostać opracowane dla szczebla centralnego administracji publicznej, osobne dla województwa i powiatu oraz gminy. Jest to uzasadnione tym, że wdrożenie oprogramowania w przypadku większości jednostek będą musiały poprzedzać przetargi w trybie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 907 z późn. zm.). Poza regulacją ustawową, nie ma możliwości wdrożenia określonego oprogramowania do wszystkich organów na każdym szczeblu. Dopóki taka regulacja nie powstanie oprogramowanie powinno być tak opracowane, by mogło działać w pojedynczych jednostkach administracji publicznej.

5.1.3. Rekomendacja: kompatybilność oprogramowania z istniejącymi systemami, aplikacjami i bazami danych

Oprogramowanie wdrożone w danej jednostce powinno być kompatybilne z oprogramowaniem innych jednostek sektora publicznego. Sens zarządzania kryzysowego polega bowiem na wzajemnej wymianie informacji o zagrożeniach występujących lub mogących wystąpić na danym terenie. Skuteczność oprogramowania będzie więc oceniana przez możliwość jak najłatwiejszego przesyłania informacji pomiędzy jednostkami.

5.1.4. Rekomendacja: dopasowanie oprogramowania do zmian organizacyjnych

Oprogramowanie powinno mieć możliwość dostosowania do zasad wprowadzonych w określonym centrum zarządzania kryzysowego przez Prezesa Rady Ministrów, wojewodę, starostę czy wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Podmioty te mają bowiem możliwość wprowadzania daleko idących zmian organizacyjnych w danym centrum.

5.1.5. Rekomendacja: oprogramowanie ułatwiające komunikację i generowanie dokumentów

Oprogramowanie powinno posiadać możliwość wygenerowania wszelkiego rodzaju raportów, wytycznych, informacji oraz planów także w wersji papierowej. Niektóre przepisy posługują się pojęciem dokumentu elektronicznego (m.in. kodeks

postępowania administracyjnego, ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne), jednak możliwość wygenerowania dokumentu w wersji papierowej znacznie poszerzy zakres zastosowania oprogramowania w sytuacjach, gdy informacje zapisane na informatycznym nośniku danych okażą się niewystarczające. Opcja taka umożliwi również łatwiejsze przesyłanie informacji do jednostek nieposiadających określonego oprogramowania.

5.1.6. Rekomendacja: kompatybilność oprogramowania z narzędziem ochrony danych osobowych

Oprogramowanie powinno współpracować z narzędziem do ochrony danych osobowych, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1182 z późn. zm.) lub posiadać osobny moduł do ich gromadzenia, przechowywania i innych form przetwarzania, zgodnie z ww. ustawą.

5.1.7. Rekomendacja: zmiana załącznika do ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej w zakresie uzupełnienia o tematy danych z zakresu ZK

Na podstawie ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej organy administracji mają więc obowiązek tworzenia systemu teleinformatycznego zapewniającego wymianę znajdujących się w rejestrach publicznych danych i usług ich dotyczących z innymi podmiotami publicznymi. Podobnie jak w przypadku ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne akt ten umożliwia wdrożenie oprogramowania składającego się z sieci usług, do których dostęp będą miały organy odpowiedzialne za realizację określonych zadań. Aby regulacją ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej objąć także zadania z zakresu zarządzania kryzysowego konieczna byłaby zmiana załącznika do tej ustawy określającego tematy danych, których dotyczy ustawa. Brak tam bowiem danych dotyczących infrastruktury krytycznej, celów strategicznych czy też zagrożeń bezpieczeństwa państwa.

5.1.8. Rekomendacja: regulacje obejmujące zmiany w ustawach: o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne i infrastrukturze informacji przestrzennej dotyczące prowadzenia rejestrów danych z zakresu ZK

Na gruncie aktualnych przepisów obowiązują dyrektywy wprowadzenia systemów teleinformatycznych, które umożliwiają realizowanie przez organy administracji różnego szczebla zadań publicznych. Główne cechy takich systemów i warunki ich wprowadzania zawiera ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 1114) oraz ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej (Dz. U.

z 2010 r., Nr 76, poz. 489 ze zm.). Należy zwrócić uwagę, że obowiązek wdrożenia określonych usług w ramach systemu teleinformatycznego na podstawie ww. ustaw dotyczy głównie rejestrów publicznych, tj. różnych form ewidencji służących do realizacji zadań publicznych i prowadzonych przez podmiot publiczny na podstawie odrębnych przepisów ustawowych. Aby zatem obowiązek wdrożenia systemu teleinformatycznego obejmował zadania z zakresu ustawy o zarządzaniu kryzysowym, konieczne jest wprowadzenie zmian w powołanych ustawach. W pierwszej kolejności do ustawy o zarządzaniu kryzysowym wprowadzić należałoby przepisy nakładające na organy każdego szczebla, a więc gminnego, powiatowego, wojewódzkiego i centralnego, obowiązek prowadzenia i ciągłej aktualizacji rejestrów danych potrzebnych do budowy planów zarządzania kryzysowego, tj. dotyczących w szczególności:

- potencjalnych zagrożeń, w tym dla infrastruktury krytycznej;
- celów strategicznych;
- priorytetów w reagowaniu na określone zagrożenia;
- sił, środków i przedsięwzięć niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych;
- sposobów i środków reagowania na określone zagrożenia;
- zadań i obowiązków uczestników zarządzania kryzysowego wraz z ich danymi;
- poszczególnych składników obrony cywilnej.

W drugiej kolejności do załącznika ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej należałoby wprowadzić osobną grupę tematyczną składającą się z ww. tematów danych. Pozwoli to na objęcie regulacją ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej danych bezpośrednio związanych z zarządzaniem kryzysowym. Rejestry danych związanych z zarządzaniem kryzysowym będą więc musiały zostać objęte systemem teleinformatycznym obejmującym usługi, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej, tj. usługi:

- 1) wyszukiwania, umożliwiające wyszukiwanie zbiorów oraz usług danych przestrzennych na podstawie zawartości odpowiadających im metadanych oraz umożliwiające wyświetlanie zawartości metadanych;
- 2) przeglądania, umożliwiające co najmniej: wyświetlanie, nawigowanie, powiększanie i pomniejszanie, przesuwanie lub nakładanie na siebie zobrazowanych zbiorów oraz wyświetlanie objaśnień symboli kartograficznych i zawartości metadanych;
- 3) pobierania, umożliwiające pobieranie kopii zbiorów lub ich części oraz, gdy jest to wykonalne, bezpośredni dostęp do tych zbiorów;
- 4) przekształcania, umożliwiające przekształcenie zbiorów w celu osiągnięcia interoperacyjności zbiorów i usług danych przestrzennych;
- 5) umożliwiające uruchamianie usług danych przestrzennych.

Dostęp do tych usług będzie możliwy za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej, a poszczególne organy będą musiały współpracować przy aktualizacji danych zawartych w takim systemie (art. 5 i 7 ww. ustawy). Korzystanie ze zbiorów

danych ważnych dla bezpieczeństwa Państwa będzie mogło zostać ograniczone na podstawie art. 16 przedmiotowej ustawy. Nałożenie na organy zarządzania kryzysowego obowiązku prowadzenia rejestrów ww. danych w sposób określony przez ustawę o infrastrukturze informacji przestrzennej daje więc podstawę do wdrożenia modułu ewidencyjnego, prezentacji danych oraz modułu raportowania, o których mowa w opracowaniu „Analiza systemu Zarządzania Kryzysowego i Obrony Cywilnej z uwzględnieniem IT”. Powołane przepisy nie sprzeciwiają się dodaniu do wymienionych w art. 9 ust. 1 ww. ustawy dodatkowych usług. W związku z tym możliwe jest uzupełnienie platformy danych przestrzennych dotyczących zarządzania kryzysowego o moduł „Plan Zarządzania Kryzysowego”, moduł symulacji oraz moduł ATP-45 BRAVO/DELTA. Alternatywnym rozwiązaniem byłoby umieszczenie w ustawie o zarządzaniu kryzysowym odwołania w zakresie budowy planów zarządzania kryzysowego do odpowiedniego stosowania w tym zakresie przepisów ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej.

5.1.9. Rekomendacja: przechowywanie rejestrów danych w zgodzie z ustawą oraz rozporządzeniem MSWiA w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych

Niezależnie od powyższego, w przypadku tworzenia oprogramowania dla organów administracji publicznej w warunkach dostępu do danych osobowych gromadzonych przez ten organ, konieczne jest zawarcie z nim (tj. zleceniodawcą) umowy na podstawie art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 1182 ze zm.) o powierzeniu przetwarzania danych osobowych. W umowie strony winny określić cel i zakres danych, które będą przetwarzane przez twórcę oprogramowania. Przechowywanie powierzonych danych winno odbywać się przy zachowaniu warunków określonych w przepisach art. 36–39 ww. ustawy oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 100, poz. 1024). Oznacza to przede wszystkim obowiązek wdrożenia przez zleceniobiorcę m.in. polityki bezpieczeństwa i instrukcji zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych oraz zastosowania środków technicznych i organizacyjnych zapewniających ochronę przetwarzanych danych osobowych odpowiednią do zagrożeń oraz kategorii danych objętych ochroną, oraz obowiązek zabezpieczenia danych przed ich udostępnieniem osobom nieupoważnionym, zabranieniem przez osobę nieuprawnioną, przetwarzaniem z naruszeniem ustawy oraz zmianą, utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem.

ZAKOŃCZENIE

Sprawne funkcjonowanie państwa w dużej mierze zależy od poprawnego realizowania zadań przez odpowiednie podmioty administracji, które muszą być wykonywane nie tylko według ściśle określonych kompetencji i poziomu odpowiedzialności, ale także niezależnie od częstotliwości, istoty i charakteru wszelkich wyzwań i zagrożeń. Dotychczasowe wyniki badań pozwalają stwierdzić, że problem organizacji funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego w systemie bezpieczeństwa państwa jest niezwykle złożony, szeroki i trudny. O jego złożoności świadczy różnorodność definiowania, możliwości zaangażowania oraz wieloaspektowe powiązania funkcjonalno-strukturalne. Rozmiar tej problematyki dotyczy bardzo szerokiego spektrum organizacyjnego. Jest to obszar trudny, gdyż odnosi się do „organizmu”, w którym zachodzą na bieżąco istotne zmiany (bardzo dynamicznie), będące próbami dostosowania ich do istniejących i nowopowstających zagrożeń. Sprawia to, że pojawiają się w tym zakresie potrzeby i wymagania dotyczące jednolitości kompetencji, struktur organizacyjnych i zasad oraz procedur postępowania na wszystkich poziomach funkcjonowania.

Obserwując ewolucję systemu zarządzania kryzysowego możemy stwierdzić, że przechodzi on transformację i jest nieustannie przystosowywany do panujących w danym okresie uwarunkowań politycznych, gospodarczych i społecznych. Obecnie, praktycznie nie ustają dyskusje o zakresie zadań, struktur i przedmiocie działań systemu zarządzania kryzysowego w Polsce. Część zwolenników traktuje zarządzanie kryzysowe i jego system jako antidotum na zagrożenia z katalogu klęsk żywiołowych, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu znacznej liczby ludzi, mienia lub środowiska, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków. Natomiast jest też duże grono zwolenników interpretowania zarządzania kryzysowego bardzo szeroko – jako zarządzanie bezpieczeństwem narodowym (systemem bezpieczeństwa narodowego) w sytuacjach kryzysowych.

Podobnie przedstawia się sytuacja w sferze tzw. planowania cywilnego, rozumianego jako określanie celów i sposobu ich osiągnięcia zarówno przez administrację publiczną wszystkich szczebli, sił zbrojnych i wszelkich służb ratowniczych. Pojawiające się nowe wyzwania i zagrożenia wymagają wciąż nowego podejścia do tej problematyki. Chociażby ostatnie przykłady agresji międzynarodowej uzasadniają też, iż planowanie cywilne powinno ulegać transformacji w kierunku łączenia

funkcji obronnych państwa i zarządzania kryzysowego. Potencjał wykorzystywany do realizacji zadań planowania cywilnego jest ograniczony, zatem zadania te muszą być adekwatne do posiadanych możliwości i generowania nakładów. Nie oznacza to spływania problematyki planowania cywilnego, ale wymaga przede wszystkim adekwatnego wykorzystania zasobów osobowych oraz maksymalnego łączenia celów i zadań, które powinny koncentrować się na zapewnieniu szeroko pojętego bezpieczeństwa narodowego.

Problematyka zarządzania kryzysowego jest jednym z ważniejszych zadań organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie zapewnienia obywatelom poczucia bezpieczeństwa, a więc podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi zagrożeniami. Poprawnie zorganizowane społeczeństwo powinno być przygotowane do funkcjonowania w różnych ekstremalnych sytuacjach kryzysowych oraz sprawnego ich rozwiązywania. Możliwe to będzie wówczas, kiedy państwo przygotuje systemowe koncepcje na wypadek sytuacji kryzysowych tj. odpowiedniego prawa, sił i środków oraz planów i procedur działania, pozwalających na skuteczne zarządzanie kryzysowe.

Funkcjonujący system zarządzania kryzysowego naszego kraju powinien być interdyscyplinarnym, zintegrowanym systemem zdolnym odpowiadać aktualnym, a także przewidywanym wyzwaniom i zagrożeniom występującym w narodowym oraz międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa. Efektywność i spójność takiego systemu wyrażać się będzie synergią wysiłków poszczególnych organów, instytucji i służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa. O sprawności zarządzania kryzysowego podczas prowadzonych działań we współczesnych uwarunkowaniach decydują przede wszystkim istniejące struktury organizacyjno-funkcjonalne, stosowane procedury zarządzania i wykorzystanie technicznych środków wspomaganie reagowania na zaistniałe sytuacje kryzysowe.

Należy zauważyć w powyższym kontekście, iż planowanie aspektów funkcjonowania państwa powinno uwzględniać uwarunkowania międzynarodowe. Przynależność Polski do NATO i UE, stawia określone wymagania w zakresie planowania cywilnego (CEP) oraz spójnego podejmowania decyzji na forach unijnych takich jak Rada Europejska, czy Rada Unii Europejskiej. W przypadku polityczno-militarnego paktu północnoatlantyckiego o wiele łatwiej jest jednak wskazać istniejące procedury planistyczne. Jednak w przypadku Unii Europejskiej szereg procedur i pałów jest realizowanych przy wykorzystaniu ogólnych zapisów związanych chociażby z unijnym mechanizmem ochrony ludności, czy instrumentem na rzecz stabilności. Jak ukazują przykłady każdorazowo procedury planistyczne mogą być procedowane odmiennie. Stwarza to duże wyzwania dla organów administracji publicznej, głównie centralnej, w zakresie opracowywania planów i wdrażania decyzji struktur unijnych.

Sprawność funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego w Polsce nieustannie związana jest z potrzebą jego ciągłego rozwoju i doskonalenia. Podejmowane działania przez państwo mają na celu stworzenie jak najbardziej wszechstronnego i efektywnego systemu, który będzie w stanie zapobiegać sytuacjom kryzysowym, a w przypadku ich powstania skutecznego reagowania. Jednak należy pamiętać, że aby uzyskać taki stan należy dokonywać ciągłych modyfikacji w systemie zarządzania kryzysowego, zarówno w kwestiach, które dotyczą jego struktur organizacyjnych i ich skutecznego funkcjonowania, jak również rozwiązań prawnych, zapewniających prawidłowe współdziałanie podmiotów. Należy też pamiętać, że takie przeobrażenia powinny być wprowadzane w sposób ewolucyjny, poprzez dokonywanie ciągłych i systematycznych zmian w istniejącym stanie rzeczy.

Tabela 2. Wykaz rekomendacji wg kryterium priorytetu

Lp.	Numer i strona rekomendacji	Grupa rekomendacji	Rekomendacja	Rodzaj				Priorytet
				F1	O2	p3	T4	
1	2.1.5 s. 24	Organizacja i funkcjonowanie ZK	integracja ochrony ludności z zarządzaniem kryzysowym		x	x		I
2	3.1.5 s. 31	Opracowanie PZK	ujednoczenie formy i struktury PZK			x		I
3	3.1.7 s. 33	Opracowanie PZK	uniwersalna metodyka opracowania PZK	x				I
4	4.1.5 s. 40	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	określenie szczegółowych unormowań dotyczących zasad informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach			x		I
5	1.1.2 s. 20	Unifikacja terminologii	ujednoczenie terminologii	x		x		II
6	2.1.8 s. 26	Organizacja i funkcjonowanie ZK	kategoryzacja infrastruktury krytycznej			x		II
7	2.1.9 s. 27	Organizacja i funkcjonowanie ZK	konsolidacja systemu w ramach jednolitej normy prawnej			x		II
8	2.1.10 s. 27	Organizacja i funkcjonowanie ZK	przygotowanie organizacyjno-funkcjonalne	x	x			II
9	3.1.6 s. 32	Opracowanie PZK	doprecyzowanie wybranych zapisów PZK			x		II
10	4.1.2 s. 39	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	przyjęcie do polskiego systemu prawnego ustawy o ochronie ludności			x		II
11	4.1.7 s. 41	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	uruchomienie działań edukacyjnych i szkoleniowych w OL	x	x	x		II
12	5.1.5 s. 43	Wdrożenie oprogramowania RISK0	oprogramowanie ułatwiające komunikację i generowanie dokumentów				x	II
13	2.1.3 s. 23	Organizacja i funkcjonowanie ZK	doskonalenie systemu w oparciu o wiedzę	x				III

Lp.	Numer i strona rekomendacji	Grupa rekomendacji	Rekomendacja	Rodzaj				Priorytet
				F ¹	O ²	P ³	T ⁴	
14	2.1.4 s. 24	Organizacja i funkcjonowanie ZK	integracja pionowa		x	x		III
15	2.1.7 s. 26	Organizacja i funkcjonowanie ZK	budowa zintegrowanego Krajowego Systemu Ratowniczego		x	x		III
16	3.1.3 s. 30	Opracowanie PZK	ograniczenie planów z zakresu bezpieczeństwa możliwie do jednego dokumentu			x		III
17	4.1.3 s. 40	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	umożliwienie nadawania określonym podmiotom ochrony ludności statusu organizacji wykonujących zadania objęte PD I	x		x		III
18	4.1.4 s. 40	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	ustanowienie wieloletniego programu OL podstawowym dokumentem planistycznym w OL	x		x		III
19	4.1.8 s. 41	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	uruchomienie mechanizmów finansowania OL			x		III
20	5.1.4 s. 43	Wdrożenie oprogramowania RYSKO	dopasowanie oprogramowania do zmian organizacyjnych		x		x	III
21	5.1.7 s. 44	Wdrożenie oprogramowania RYSKO	zmiana załącznika do ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej w zakresie uzupełnienia o tematy danych z zakresu ZK			x		III
22	5.1.8 s. 44	Wdrożenie oprogramowania RYSKO	regulacje obejmujące zmiany w ustawach: o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne i infrastrukturze informacji przestrzennej dotyczące prowadzenia rejestrów danych z zakresu ZK			x		III
23	5.1.9 s. 46	Wdrożenie oprogramowania RYSKO	przechowywanie rejestrów danych w zgodzie z ustawą oraz rozporządzeniem MSWiA w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych	x	x	x		III
24	2.1.2 s. 22	Organizacja i funkcjonowanie ZK	zmiany strukturalno-funkcjonalne w SZK		x	x		IV
25	2.1.6 s. 25	Organizacja i funkcjonowanie ZK	budowa jednolitego teleinformatycznego systemu informowania, ostrzegania i alarmowania ludności		x	x	x	IV
26	3.1.2 s. 29	Opracowanie PZK	zorientowanie planu na cel	x				IV
27	5.1.2 s. 43	Wdrożenie oprogramowania RYSKO	dostosowanie oprogramowania do specyfiki jednostki		x	x	x	IV

Lp.	Numer i strona rekomendacji	Grupa rekomendacji	Rekomendacja	Rodzaj				Priorytet
				F ¹	O ²	P ³	T ⁴	
28	3.1.4 s. 31	Opracowanie PZK	przyjęcie nowego lub zmiana aktualnego modelu planowania cywilnego	x	x	x		IV
29	4.1.6 s. 41	Regulacja i implementacja OL do prawa krajowego	stworzenie mechanizmu tzw. „kontraktów dla bezpieczeństwa”			x		IV
30	5.1.3 s. 43	Wdrożenie oprogramowania RISK0	kompatybilność oprogramowania z istniejącymi systemami, aplikacjami i bazami danych				x	IV
31	5.1.6 s. 44	Wdrożenie oprogramowania RISK0	kompatybilność oprogramowania z narzędziem ochrony danych osobowych				x	IV
Rodzaj rekomendacji: ¹ F – formalna; ² O – organizacyjna; ³ P – prawna; ⁴ T - technologiczna								

Źródło: Opracowanie własne.

W tabeli uszeregowano rekomendacje w kolejności wg przydzielonych im priorytetów, zgodnie z potrzebą ich zastosowania bądź wdrożenia. Przyporządkowanie do poszczególnych kategorii priorytetu dokonano w oparciu o analizę rekomendacji z wykorzystaniem założeń macierzy Eisenhowera. Rekomendacje podlegały ocenie pod kątem dwóch czynników: ważności (ważne/umiarkowanie ważne) oraz pilności (pilne/umiarkowanie pilne). Priorytet kategorii I objął zatem w swoim zakresie rekomendacje ważne i pilne. Do kategorii II przyporządkowano rekomendacje ważne, ale umiarkowanie pilne. W zbiorze kategorii III znalazły się rekomendacje pilne, ale umiarkowanie ważne. Natomiast w ostatniej kategorii (IV) zamieszczono wszystkie rekomendacje, które zostały uznane za umiarkowanie ważne i umiarkowanie pilne.

BIBLIOGRAFIA

- Abgarowicz G. (red.), *Pamięć przyszłości. Analiza ryzyka dla zarządzania kryzysowego*, CNBOP-PIB, Józefów 2015.
- Banathy H., *Projektowanie systemów edukacji. Podróże w przyszłość*, Wyd. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1994.
- Majchrzak D., *Zarządzanie kryzysowe jako zorganizowane działania odpowiedzialnych organów i podmiotów*, (w:) G. Sobolewski, D. Majchrzak (red.), *Zarządzanie kryzysowe*, AON, Warszawa 2013.
- Majchrzak D. (red.), *Zarządzanie kryzysowe w wymiarze lokalnym. Organizacja, procedury, organy i instytucje*, AON, Warszawa 2014.
- Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej 2013.
- Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej 2013.
- Opinia do Powiatowego planu zarządzania kryzysowego starosty krasnostawskiego*, Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Lublin, 20 października 2011.
- Projekt założeń do projektu ustawy o ochronie ludności (wersja z 19.03.2014 r.).
- Skomra W., *Metodyka oceny ryzyka na potrzeby systemu zarządzania kryzysowego RP*, SGSP, Warszawa 2015.
- Sobolewski G., *Siłły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, Warszawa 2013.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.1 Zebranie (opracowanie) podstawowych definicji i pojęć związanych z bezpieczeństwem i zarządzaniem kryzysowym – opracowanie wspólnej terminologii pojęć.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.2 Analiza porządku terminologicznego w obszarze zarządzania kryzysowego.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.3 Analiza norm i przepisów prawnych związanych z zarządzaniem kryzysowym na wszystkich poziomach organizacyjnych.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.4 Opracowanie ogólnej struktury systemu zarządzania kryzysowego.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.5 Analiza struktury planów zarządzania kryzysowego i procesu ich tworzenia.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.6 Opracowanie uniwersalnej metodyki opracowania planu zarządzania kryzysowego na poziomie gminy, powiatu i województwa.
- Sprawozdanie z badań: VI.1.7 Przeprowadzenie prac związanych z wysokopoziomym projektowaniem systemu PZK.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.1 Sposoby identyfikacji zagrożeń na potrzeby planowania cywilnego.

- Sprawozdanie z badań: VI.5.12 Możliwości weryfikacji procedur planów zarządzania kryzysowego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.14 Metody pozwalające na wdrożenia procesu zarządzania ryzykiem w procesie planowania cywilnego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.15 Metodyka wyznaczania ryzyka, sporządzania map ryzyka.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.16 Normy ISO w procesie planowania cywilnego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.17 Czynniki ryzyka (risk factors).
- Sprawozdanie z badań: VI.5.18 Wykorzystanie metod zarządzania ryzykiem w procesie planowania cywilnego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.2 Wpływ zagrożeń na poziom bezpieczeństwa.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.3 Metody identyfikacji zagrożeń i określania ich źródeł.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.4 Procesy wykorzystywane w planowaniu cywilnym.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.5 Model sporządzania planów zarządzania kryzysowego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.6 Metodyka opracowywania planów zarządzania kryzysowego – schemat blokowy.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.7 Sposób uniwersalnego opracowywania planu zarządzania kryzysowego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.8 Metody analizy zdarzeń wykorzystywane w procesie planowania cywilnego.
- Sprawozdanie z badań: VI.5.9 Wykorzystanie metod scenariuszowych oraz case study w procesie planowania cywilnego.
- Sprawozdanie z badań: VIII.1.4. Przeprowadzenie testów w warunkach operacyjnych. Zebranie i konsolidacja wyników, opracowanie raportu.
- Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Warszawa 2013.
- Uchwała Nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 roku w sprawie przyjęcia strategii „Sprawne Państwo 2020” (M.P. z 2013 r. poz. 136).
- Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 31 sierpnia 2009 r. o ochronie ludności.
- Wróblewski D., Kędzińska M., Połec B., *Analiza podstaw prawnych zarządzania kryzysowego oraz podstaw poznawczo-metodologicznych systemu zarządzania kryzysowego*, BiTP, Vol. 33 Issue 1, 2014, pp. 29–36.
- Wróblewski D. (red.), *Przegląd wybranych dokumentów normatywnych z zakresu zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem wraz z leksykonem*, CNBOP-PIB, Józefów 2014.
- Wróblewski D. (red.), *Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP*, CNBOP-PIB, Józefów 2014.
- Wróblewski D. (red.), *Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem i zarządzania kryzysowego analiza wybranych przepisów*, CNBOP-PIB, Józefów 2014.
- Wróblewski D. (red.), *Zarządzanie ryzykiem. Przegląd wybranych metodyk*, CNBOP-PIB, Józefów 2015.
- Ziarko J., *W poszukiwaniu modelu systemu zarządzania kryzysowego opartego na wiedzy*, Warszawa 2007.

ANKIETA FUNKCJONALNOŚCI SYSTEMU RSKO – WYNIKI⁴⁵

W ramach zadania VIII.1 podczas ostatecznej weryfikacji oprogramowania RSKO poprzez jego testowanie z użytkownikami końcowymi, testerzy zostali dodatkowo poproszeni o wypełnienie ankiety podsumowującej, pozwalającej poznać opinię na temat funkcjonalności oprogramowania. Celem ankiety była możliwość określenia stopnia, w jakim testowana wersja aplikacji spełnia oczekiwania oraz wyznaczenia dalszego toru jej rozwoju.

Ankieta została podzielona na trzy części: informacje wstępne, oceny poszczególnych modułów aplikacji oraz oceny końcowe aplikacji i interfejsu i zastosowano skalę od 1 do 5, (1 – brak/niedostatecznie, 2 – słabo/mało, 3 – przeciętnie/dostatecznie, 4 – dobrze, 5 – bardzo dobrze). Wyniki ankiety przedstawiono poniżej.

Wśród badanej grupy respondentów obserwatorzy odnotowali pojedyncze osoby stroniące od pracy z oprogramowaniem RSKO, jak również pracę z komputerem w ogóle (głównie testerzy z poziomu gminnego), co w pewnym stopniu miało swój wpływ na odnotowane w ankiecie wyniki. Potwierdziło to tym samym wynik badań ankietowych przeprowadzonych na etapie badawczym, gdzie wykazano, iż respondenci z gmin w 92%, a z powiatów w 100% deklarowali że korzystają z oprogramowania wspomagającego tworzenie PZK. Jednakże analiza rodzajów stosowanych narzędzi informatycznych ujawniła, że respondenci za takie narzędzia uważają pakiety biurowe, programy graficzne, przeglądarki. Jedynie w 3 przypadkach na 32 respondentów wskazano przykład aplikacji, która może być dedykowana do tego zadania. Respondenci w badaniu ankietowym jednak zgodnie twierdzili, że projektowana aplikacja powinna być dostępna dla wszystkich organów zarządzania kryzysowego danej jednostki administracyjnej z uwzględnieniem stopnia dostępności, powinna uwzględniać zasoby wszystkich szczebli administracyjnych niższego szczebla, oraz umożliwiać prognozowanie skażeń i zagrożeń i ich prezentację.

⁴⁵ Materiał opracowano na podstawie sprawozdania z badań, Zadanie VIII.1 Przeprowadzenie testów, opracowanie wniosków z praktycznego zastosowania oprogramowania wspomagającego tworzenie planów zarządzania kryzysowego dla gminy, powiatu oraz województwa, ZOSP RP, październik 2015.

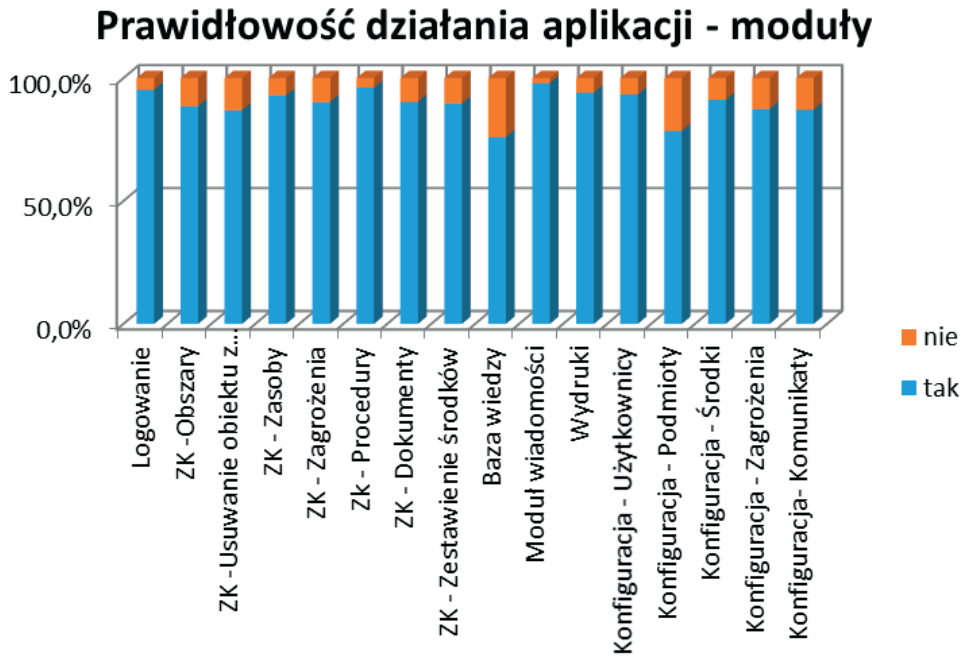
Prawidłowość działania poszczególnych modułów aplikacji RISKO przedstawiono w poniższej tabeli i na wykresie.

Tabela 3. Prawidłowość działania poszczególnych modułów aplikacji RISKO⁴⁶

Moduły	TAK		NIE	
	liczba	%	liczba	%
Logowanie	61	95,3%	3	4,7%
ZK – Obszary	511	88,6%	66	11,4%
ZK – Usuwanie obiektu z mapy	146	86,9%	22	13,1%
ZK – Zasoby	935	92,9%	71	7,1%
ZK – Zagrożenia	582	90,2%	63	9,8%
ZK – Procedury	588	96,1%	24	3,9%
ZK – Dokumenty	1419	90,3%	152	9,7%
ZK – Zestawienie środków	95	89,6%	11	10,4%
Baza wiedzy	295	76,0%	93	24,0%
Moduł wiadomości	236	97,9%	5	2,1%
Wydruki	207	94,1%	13	5,9%
Konfiguracja – Użytkownicy	126	93,3%	9	6,7%
Konfiguracja – Podmioty	365	78,5%	100	21,5%
Konfiguracja – Środki	206	91,2%	20	8,8%
Konfiguracja – Zagrożenia	626	87,4%	90	12,6%
Konfiguracja – Komunikaty	259	87,2%	38	12,8%
RAZEM	6655	89,5%	778,0	10,5%

Źródło: Opracowanie własne.

⁴⁶ Opracowanie własne. Szelągowski K. Podzadanie VIII.1.4. Przeprowadzenie testów w warunkach operacyjnych. Zebranie i konsolidacja wyników, opracowanie raportu, Warszawa, 2015.

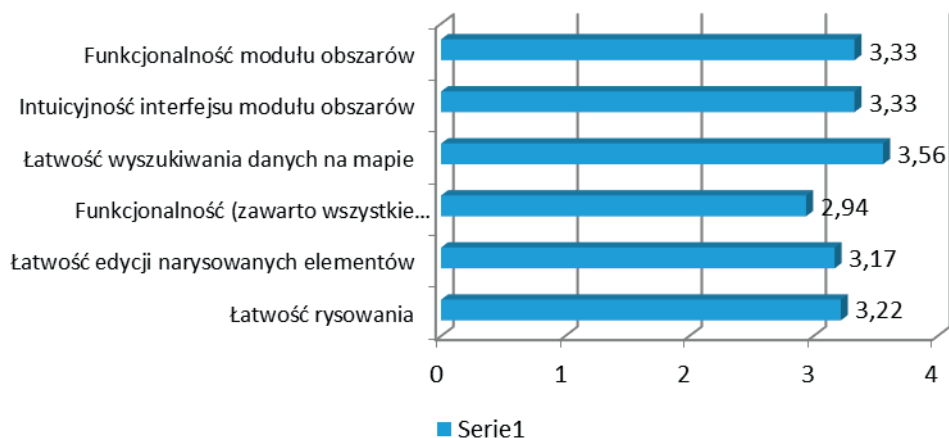
Wykres 1. Prawidłowość działania poszczególnych modułów aplikacji RISKÓ⁴⁷

Z uwagi na obszerność materiału, w zestawieniu pominięto zapisy potwierdzające prawidłowość działania poszczególnych funkcji (zapisy typu „ok” lub „tak”, pozostawiając zapisy wskazujące na nieprawidłową pracę oraz uwagi i propozycje testerów. Warto zaznaczyć, że zgłoszone błędy i uwagi nie miały charakteru krytycznego, w związku z tym nie wpływały na poprawność funkcjonowania aplikacji.

⁴⁷ Tamże.

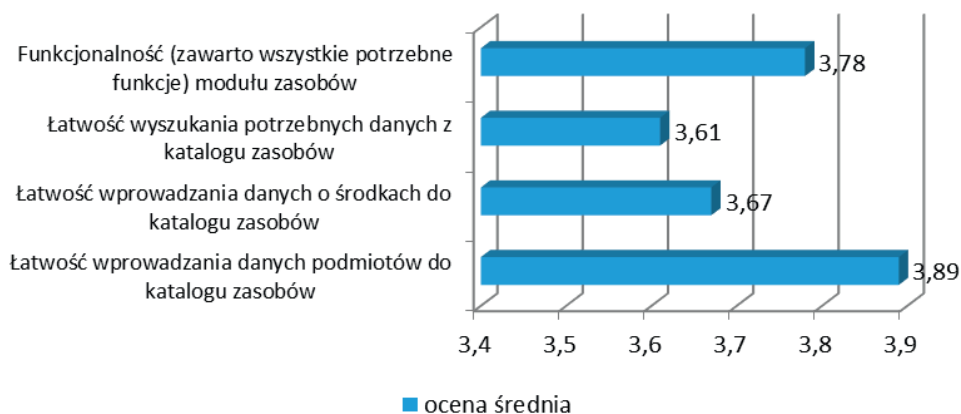
Oceny szczegółowe modułów aplikacji RISKO w celach poglądowych przedstawiono poniżej.

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Obszary"

Wykres 2. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Obszary”⁴⁸

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Zasoby"

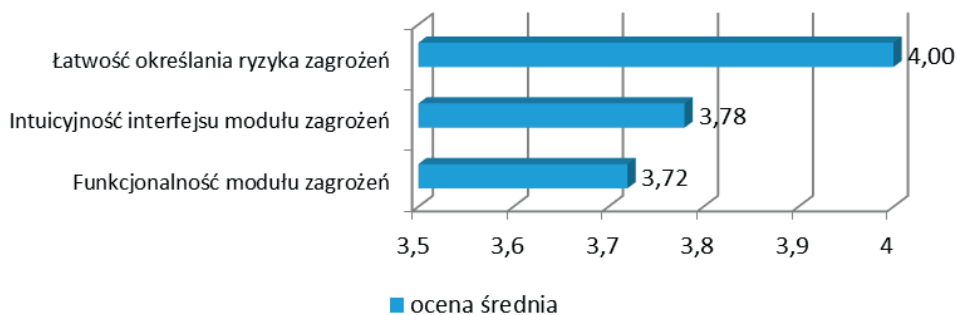

Wykres 3. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Zasoby”⁴⁹

⁴⁸ Tamże.

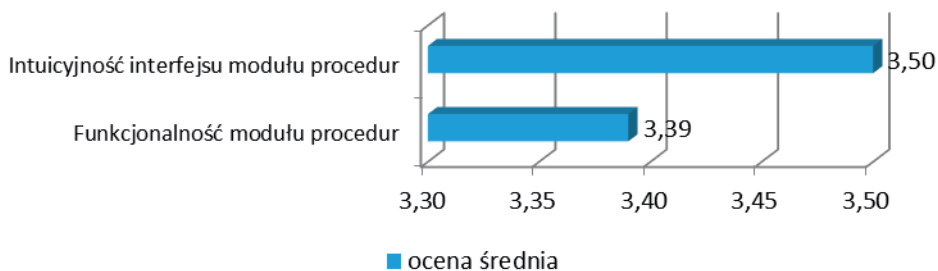
⁴⁹ Tamże.

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Zagrozenia"

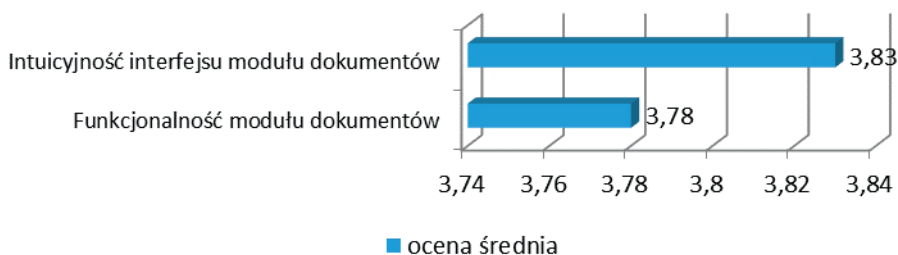
Wykres 4. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Zagrozenia”⁵⁰

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Procedury"

Wykres 5. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Procedury”

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Dokumenty"

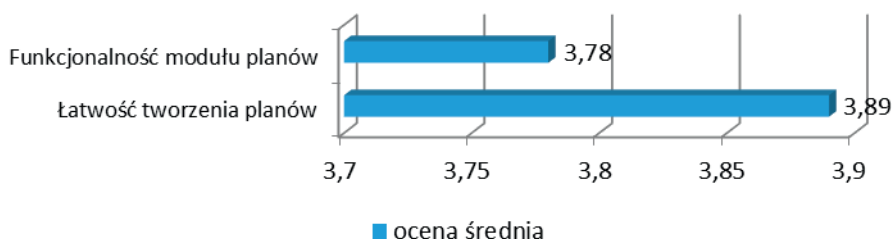

Wykres 6. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Dokumenty”⁵¹

⁵⁰ Tamże.

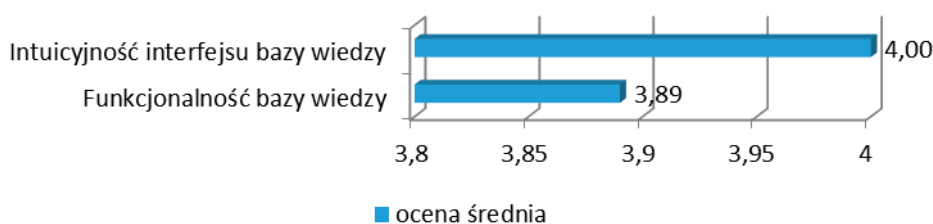
⁵¹ Tamże.

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Plany ZK"

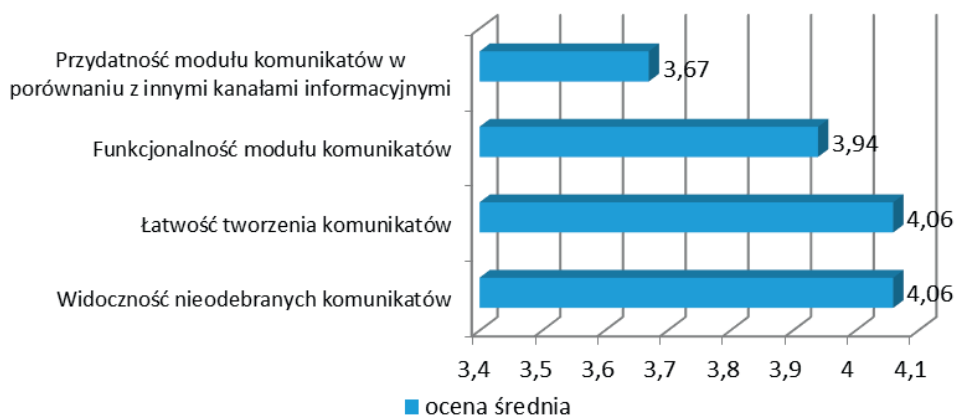
Wykres 7. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Plany ZK”⁵²

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Baza wiedzy"

Wykres 8. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Baza wiedzy”

Średnia ocena funkcjonalności modułu "Komunikator"

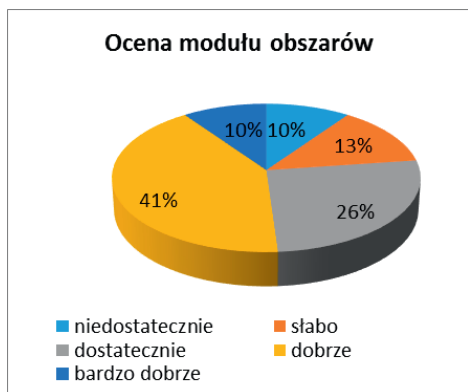

Wykres 9. Średnia ocena funkcjonalności modułu „Komunikator”⁵³

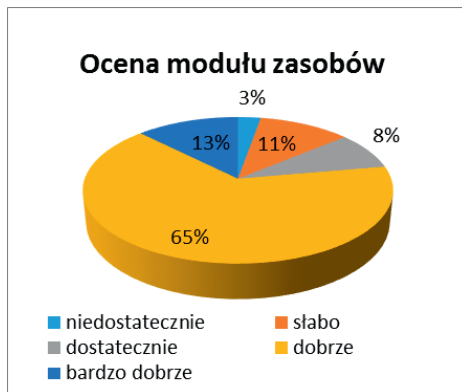
⁵² Tamże.

⁵³ Tamże.

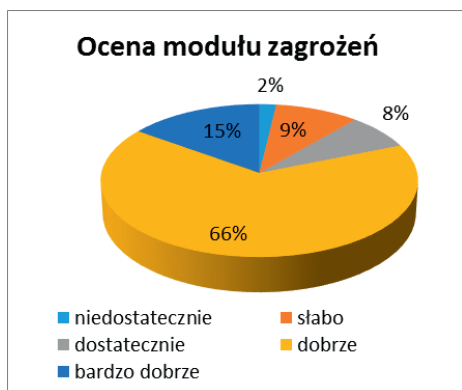
Na wykresach poniżej przedstawiono procentowy udział każdej kategorii oceny dla poszczególnych modułów.

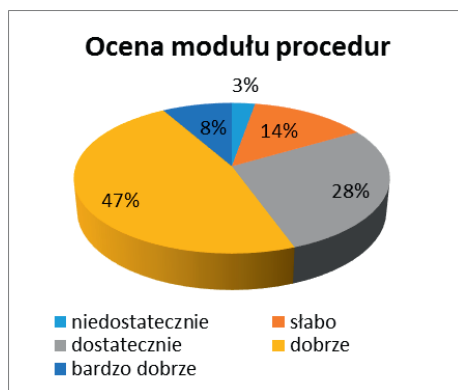
Wykres 10. Ocena modułu „Obszary”⁵⁴

Wykres 11. Ocena modułu „Zasoby”⁵⁵

Wykres 12. Ocena modułu „Zagrożenia”⁵⁶

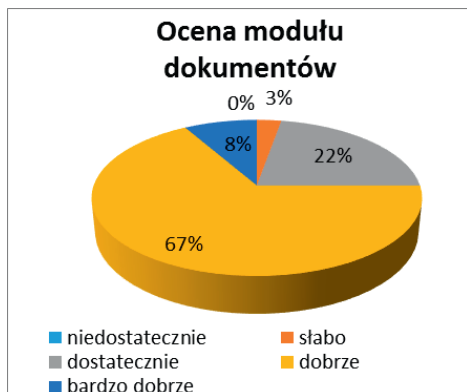
Wykres 13. Ocena modułu „Procedury”⁵⁷

⁵⁴ Tamże.

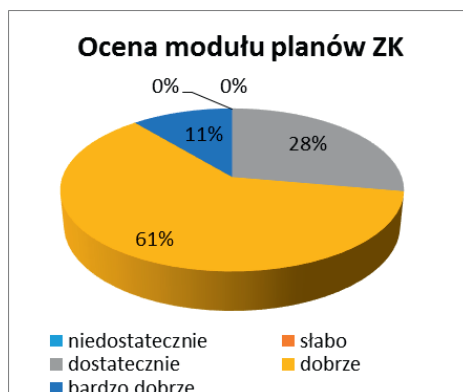
⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Tamże.

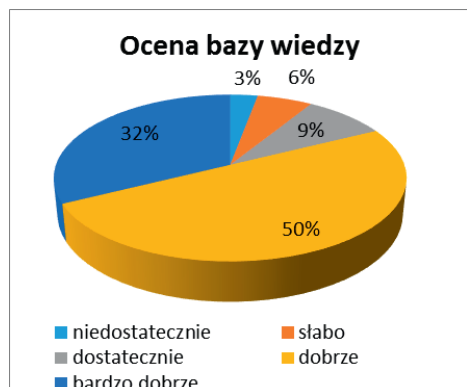
⁵⁷ Tamże.

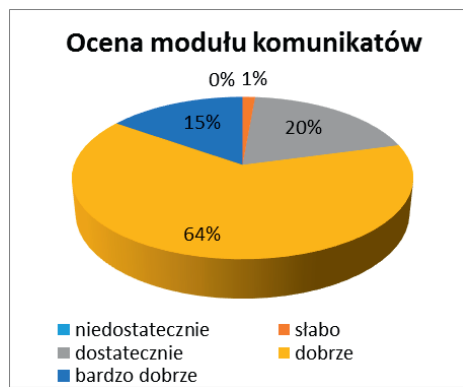
Wykres 14. Ocena modułu „Dokumenty”⁵⁸

Wykres 15. Ocena modułu „Plany ZK”⁵⁹

Wykres 16. Ocena modułu „Baza wiedzy”⁶⁰

Wykres 17. Ocena modułu „Komunikator”⁶¹

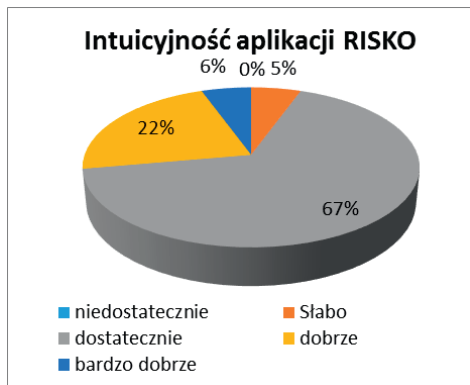
⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Tamże.

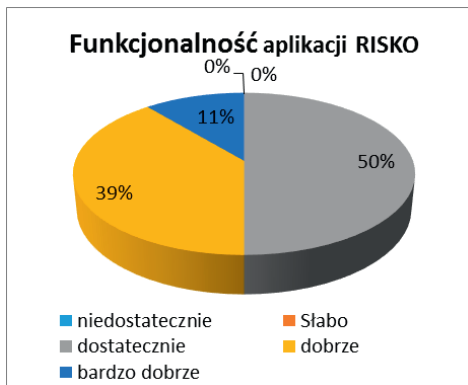
⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

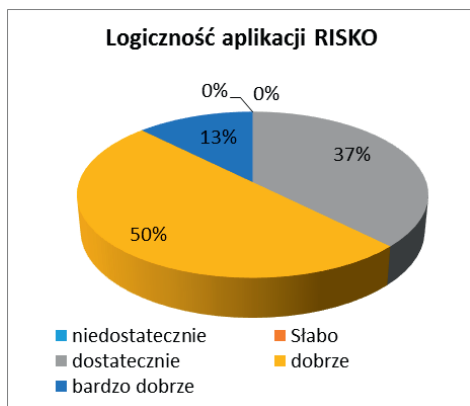
W ankiecie zapytano także użytkowników o ogólne opinie dotyczące cech aplikacji RISKÓ dotyczących: intuicyjności, funkcjonalności, logiczności i atrakcyjności wizualnej. Zestawienie tych opinii zaprezentowano na wykresach poniżej.

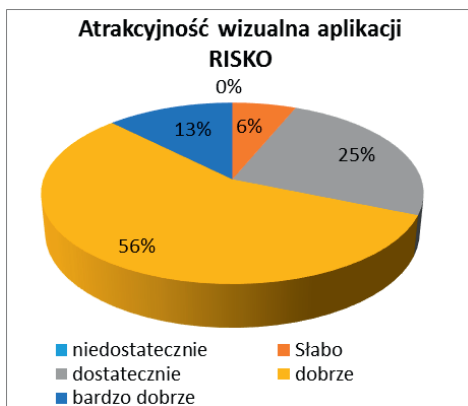
Wykres 18. Ocena atrakcyjności aplikacji RISKÓ⁶²

Wykres 19. Ocena funkcjonalności aplikacji RISKÓ⁶³

Wykres 20. Ocena logiczności aplikacji RISKÓ⁶⁴

Wykres 21. Ocena atrakcyjności wizualnej aplikacji RISKÓ⁶⁵

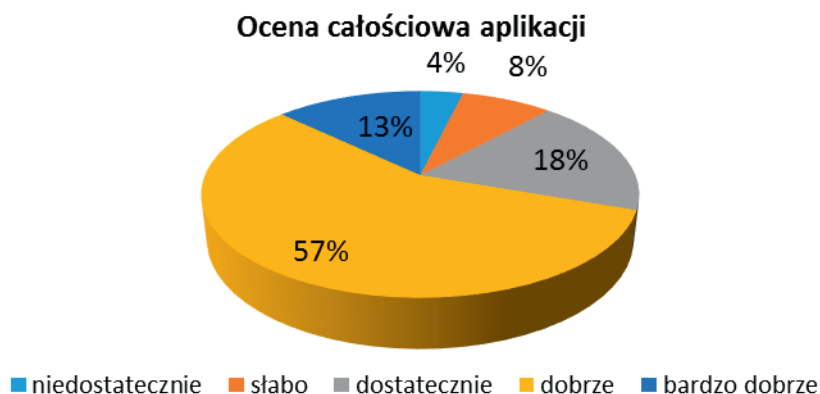
⁶² Tamże.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ Tamże.

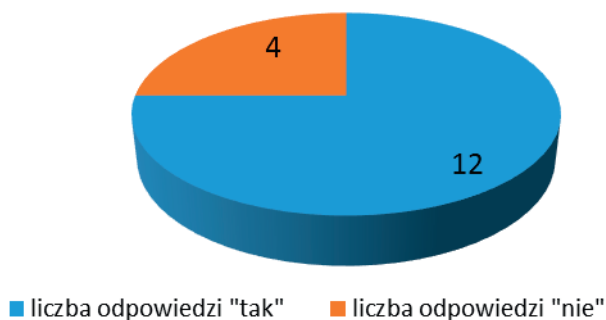
Na podstawie danych zamieszczonych w tabeli 4, średnią ocenę aplikacji przedstawiono na wykresie poniżej:

Wykres 22. Ocena aplikacji RISKO⁶⁶

Końcowe pytanie ankiety brzmiało „Czy chciałbyś pracować z aplikacją RISKO?”. Odpowiedź zaprezentowano na poniższym wykresie:

Czy chciałbyś pracować z aplikacją RISKO?

Wykres 23. Ocena aplikacji RISKO⁶⁷

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Tamże.

SŁOWNIK POJĘĆ

ANGIELSKO-POLSKI

1. administration – administracja
2. alert – alarm
3. armed force – siły zbrojne
4. business continuity management – zarządzanie ciągłością działania
5. civil defence – obrona cywilna
6. civil planning – planowanie cywilne
7. civil protection – ochrona ludności
8. command and control – dowodzenie i nadzór
9. command and control system – system dowodzenia i kontroli
10. competence – kompetencje
11. consequence – konsekwencje
12. cooperation – współpraca
13. coordination – koordynacja
14. crisis – kryzys
15. crisis management – zarządzanie kryzysowe
16. crisis management plan – plan zarządzania kryzysowego
17. crisis situation – sytuacja kryzysowa
18. critical infrastructure – infrastruktura krytyczna
19. damage assessment – ocena zniszczeń
20. decision-maker – decydent
21. detection – wykrywanie
22. dialogue – dialog
23. disaster – katastrofa
24. doctrine – doktryna
25. emergency – sytuacja nadzwyczajna
26. emergency management organization – organizacja zarządzania kryzysowego
27. exercise – ćwiczenie
28. event catalogue – katalog zdarzeń
29. government administration – administracja rządowa
30. hazard – zagrożenie
31. hazard identification – identyfikacja niebezpieczeństwa
32. hazard map – mapa zagrożeń
33. hazard mitigation – minimalizowanie zagrożeń

34. impact – wpływ
35. incident – zdarzenie, incydent
36. incident preparedness – gotowość na zdarzenie
37. incident preparedness and operational continuity management – gotowość na zdarzenia i zarządzanie ciągłością operacyjną
38. interoperability – interoperacyjność
39. likelihood – prawdopodobieństwo
40. local administration – administracja samorządowa
41. loss – strata
42. military administration – administracja wojskowa
43. monitoring – monitorowanie
44. national security – bezpieczeństwo narodowe
45. natural disaster – katastrofa naturalna
46. notification – powiadamianie
47. organization – organizacja
48. people at risk – ludność zagrożona
49. planning cycle – cykl planowania
50. policy – polityka
51. preparedness – przygotowanie
52. prevention – zapobieganie
53. procedures- procedury
54. public administration – administracja publiczna
55. public warning – ostrzeżenie ludności
56. public warning system – system ostrzegania ludności
57. recovery – odbudowa
58. rescue – ratownictwo
59. rescue operations – działania ratownicze
60. resilience – odporność
61. resource management – zarządzanie zasobami
62. response – reagowanie
63. risk – ryzyko
64. risk management – zarządzanie ryzykiem
65. risk map – mapa ryzyka
66. security – bezpieczeństwo
67. situation analysis – analiza sytuacji
68. social responsibility – odpowiedzialność społeczna
69. state fire service – Państwowa Straż Pożarna
70. strategic goal – cel strategiczny
71. strategy – strategia
72. tactical and operational goals – cele taktyczne i operacyjne
73. threat – zagrożenie
74. training – szkolenie
75. vulnerability – podatność
76. warning dissemination – rozpowszechnianie ostrzeżeń

POLSKO-ANGIELSKI

1. administracja – administration
2. administracja publiczna – public administration
3. administracja rządowa – government administration
4. administracja samorządowa – local administration
5. administracja wojskowa – military administration
6. alarm – alert
7. analiza sytuacji – situation analysis
8. bezpieczeństwo – security
9. bezpieczeństwo narodowe – national security
10. cel strategiczny – strategic goal
11. cele taktyczne i operacyjne – tactical and operational goals
12. cykl planowania – planning cycle
13. ćwiczenie – exercise
14. decydent – decision-maker
15. dialog – dialogue
16. doktryna – doctrine
17. dowodzenie i nadzór – command and control
18. działania ratownicze – rescue operations
19. gotowość na zdarzenia i zarządzanie ciągłością operacyjną – incident preparedness and operational continuity management
20. gotowość na zdarzenie – incident preparedness
21. identyfikacja niebezpieczeństwa – hazard identification
22. infrastruktura krytyczna – critical infrastructure
23. interoperacyjność – interoperability
24. katalog zdarzeń – event catalogue
25. katastrofa – disaster
26. katastrofa naturalna – natural disaster
27. kompetencje – competence
28. konsekwencje – consequence
29. koordynacja – coordination
30. kryzys – crisis
31. ludność zagrożona – people at risk
32. mapa ryzyka – risk map
33. mapa zagrożeń – hazard map
34. minimalizowanie zagrożeń – hazard mitigation
35. monitorowanie – monitoring
36. obrona cywilna – civil defence
37. ocena zniszczeń – damage assessment
38. ochrona ludności – civil protection
39. odbudowa – recovery
40. odporność – resilience
41. odpowiedzialność społeczna – social responsibility
42. organizacja zarządzania kryzysowego – emergency management organization

43. organizacja – organization
44. ostrzeżenie ludności – public warning
45. Państwowa Straż Pożarna – state fire service
46. plan zarządzania kryzysowego – crisis management plan
47. planowanie cywilne – civil planning
48. podatność – vulnerability
49. polityka – policy
50. powiadamianie – notification
51. prawdopodobieństwo – likelihood
52. procedury – procedures
53. przygotowanie – preparedness
54. ratownictwo - rescue
55. reagowanie – response
56. rozpowszechnianie ostrzeżeń – warning dissemination
57. ryzyko – risk
58. siły zbrojne – armed force
59. strata – loss
60. strategia – strategy
61. system dowodzenia i kontroli – command and control system
62. system ostrzegania ludności – public warning system
63. sytuacja kryzysowa – crisis situation
64. sytuacja nadzwyczajna – emergency
65. szkolenie – training
66. wpływ – impact
67. współpraca – cooperation
68. wykrywanie – detection
69. zagrożenie – hazard
70. zagrożenie – threat
71. zapobieganie – prevention
72. zarządzanie ciągłością działania – business continuity management
73. zarządzanie kryzysowe – crisis management
74. zarządzanie ryzykiem – risk management
75. zarządzanie zasobami – resource management
76. zdarzenie, incydent – incident

SŁOWNIK REKOMENDOWANYCH POJĘĆ

1. **Administracja** – organy władzy rządowej i samorządowej wykonujące czynności w zakresie władzy wykonawczej, polegające na prowadzeniu działalności organizatorskiej realizowanej przy pomocy urzędów administracyjnych, obejmującej zakres spraw o charakterze publicznym, regulowany przez ogólne normy prawne⁶⁸.
2. **Administracja niespolona** – to organy terenowe podporządkowane właściwemu ministrowi lub centralnemu organowi administracji rządowej oraz kierownicy państwowych osób prawnych i kierownicy innych państwowych jednostek organizacyjnych, wykonujących zadania z zakresu administracji rządowej w województwie⁶⁹.
3. **Administracja publiczna** – to aparat wykonawczy państwa, niebędący władzą ustawodawczą i sądowniczą, czyli odpowiednie struktury powołane do realizacji celów, zadań lub funkcji państwa o charakterze publicznym, a zarazem działania mające na celu organizowanie warunków oraz kształtowania stosunków społecznych, realizowanych na podstawie i w ramach obowiązującego systemu prawnego w państwie. W ujęciu podmiotowym dzieli się ją w Polsce na administrację samorządową, administrację rządową oraz administrację państwową⁷⁰.
4. **Administracja rządowa** – to część administracji publicznej podlegająca radzie ministrów, którą tworzą naczelne i centralne organy administracji rządowej oraz urzędy centralne, osoby prawne, państwowe jednostki budżetowe nadzorowane przez Prezesa RM oraz podległe lub nadzorowane przez ministrów kierowników działów administracji rządowej i ich urzędy, a także terenowe organy i urzędy rządowej administracji zespolonej i niespolonej⁷¹.
5. **Administracja samorządowa** – to terenowa reprezentacja lokalnych grup społecznych, które zgodnie z przepisami mają samodzielnie realizować funkcje administracji publicznej⁷².

⁶⁸ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁶⁹ Z. Duniewska i in., *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, Warszawa 2009, s. 340.

⁷⁰ Opracowanie W. Kitler.

⁷¹ Opracowanie W. Kitler.

⁷² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 6.

6. **Administracja wojskowa** – to część administracji publicznej obejmująca działalność organów wojskowych w zakresie władzy wykonawczej, z wyłączeniem strategii, sztuki operacyjnej i taktyki; wewnętrzne kierowanie jednostką wojskową⁷³.
7. **Administracja zespolona** – to część terenowej administracji rządowej, w której skład wchodzi kierownicy wojewódzkich służb, inspekcji i straży podlegający wojewodzie; zespolenie ma charakter organizacyjny, finansowy, personalny oraz kompetencyjny⁷⁴.
8. **Administrator bazy** – to osoba, która zarządza serwerem bazy danych. Administrator bazy danych określa zawartość, wewnętrzną strukturę, sposoby dostępu, zasady bezpieczeństwa oraz monitoruje jej pracę⁷⁵.
9. **Administrator sieci** – to osoba zajmująca się zarządzaniem pracy sieci komputerowej. Wyróżniamy administratorów sieci lokalnych, miejskich, rozległych⁷⁶.
10. **Administratywista** – to pracownik wykonujący zadania w urzędzie administracyjnym⁷⁷.
11. **Administrator systemu komputerowego** – to użytkownik uprzywilejowany, który zarządza pracą systemu oraz nadaje prawa użytkownikom. W zależności od sprawowanych zadań w systemie wyróżniamy administratora: systemu operacyjnego, systemu telekomunikacyjnego, sieci, serwera (bazy danych, WWW, poczty elektronicznej itd.). Najczęściej jednak zdarza się, że w małych sieciach komputerowych obowiązki wszystkich wymienionych administratorów sprawuje jedna osoba⁷⁸.
12. **Administrowanie** – oznacza wykonywanie zadań przypisanych przez porządek prawny państwu i jego organom lub innym podmiotom wykonującym funkcje władcze. W Polsce zaliczamy do niej: organa administracji rządowej (naczelne, centralne, wojewódzkie, powiatowe zespolone i niezespolone), organa administracji samorządowej (terytorialne, zawodowe, gospodarcze) i inne organa administracji państwowej (np. Państwowa Inspekcja Pracy, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji i inne)⁷⁹.

⁷³ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 6.

⁷⁴ E. Zieliński, *Administracja rządowa w Polsce*, Warszawa 2001, s. 17.

⁷⁵ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 6.

⁷⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 6.

⁷⁷ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁷⁸ Opracowanie autorskie na podstawie: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 6.

⁷⁹ *Nowa Encyklopedia Multimedialna*, Warszawa, 2001.

13. **Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego** – to centralny organ administracji rządowej, powołany do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku konstytucyjnego w państwie. Ma uprawnienia do prowadzenia działań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym i dochodzeniowo-śledczym⁸⁰.
14. **Agencja Wywiadu** – to centralny organ administracji rządowej, powołany do zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Ma uprawnienia do prowadzenia działań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym⁸¹.
15. **Agregacja ryzyka** – opis zestawu ryzyk⁸².
16. **Akceptacja ryzyka** [ang. *risk acceptance*] – świadoma decyzja o gotowości określonego podmiotu do narażenia się na dane ryzyko⁸³.
17. **Akceptowany poziom ryzyka** – jest wartością umowną. Jest rezultatem oceny ryzyka, która obejmuje porównanie poziomu ryzyka zidentyfikowanego w procesie analizy z przyjętymi kryteriami. Ocenia się, czy oczekiwane ryzyko mieści się w granicach akceptacji lub tolerancji czy jest poza tymi granicami. Każde ryzyko, którego wartość wykracza poza poziom akceptowany, ale znajduje się jeszcze w granicach tolerancji, powinno wzmocnić czujność i uruchomić działania mające na celu jego monitorowanie, kontrolę i mechanizmy jego redukcji. Zanim jednak podejmie się jakiegokolwiek działania należy ocenić skuteczność monitoringu, wiarygodność informacji, poprawność analizy, możliwe straty lub korzyści wystąpienia ryzyka, przewidywane nakłady jego redukcji i ekonomiczność całego przedsięwzięcia⁸⁴.
18. **Akcja** – działanie zorganizowane zmierzające do osiągnięcia zamierzonego celu⁸⁵.
19. **Akcja ratunkowa** – to działanie zorganizowane, zmierzające do ocalenia życia, zdrowia ludzi, zwierząt i dóbr materialnych w sytuacji bezpośredniego zagrożenia⁸⁶.
20. **Aktualizacja planów** – to wprowadzanie poprawek czyniących dokument (plan) aktualnym zarówno w zakresie wymogów otoczenia jak i możliwości systemu⁸⁷.

⁸⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 7.

⁸¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 7.

⁸² Opracowanie zespołu autorskiego.

⁸³ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁸⁴ J. Gołębiwski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 120–121.

⁸⁵ A. Markowski, R. Pawelec (red.), *Mały słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wilga 2007.

⁸⁶ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁸⁷ Opracowanie J. Gołębiwski.

21. **Aktywność kryzysowa** – jest to całokształt działalności wszystkich instytucji państwa, administracji i społeczeństwa, ukierunkowanej na zwiększenie standardów bezpieczeństwa ludności, co polega na monitorowaniu otoczenia, przewidywaniu i prognozowaniu rozwoju sytuacji, zapobieganiu zagrożeniom, planowaniu gotowości cywilnej i przygotowaniu zdolności reagowania w celu sprostania sytuacjom ekstremalnym, a także organizacji procesu reagowania i odbudowy z myślą o zapewnieniu poszkodowanym akceptowanych standardów przetrwania i powrotu do normalności⁸⁸.
22. **Alarm** – natychmiastowe zawiadomienie o zaistniałym niebezpieczeństwie⁸⁹.
23. **Alarmowanie** – to zespół przedsięwzięć mających na celu zawiadomienie o zaistniałym niebezpieczeństwie⁹⁰.
24. **Algorytm** – to przepis postępowania składający się z kolejnych logicznie uporządkowanych poleceń, które należy wykonywać, by rozwiązać jakieś zadanie lub osiągnąć pewien cel⁹¹.
25. **Alokacja** – utrzymywanie i dystrybucja zasobów niezbędnych do realizacji sprecyzowanych celów⁹².
26. **Analiza** – to teoretyczne i empiryczne wyodrębnienie właściwości, lub składników badanego zjawiska, czy przedmiotu w celu określenie znaczących faktów i późniejszej ich interpretacji⁹³.
27. **Analiza gospodarczo-obronna** – to element procesu planowania obronnego, polegający na poszukiwaniu rozwiązań przyszłych zadań obronnych w świetle możliwości ekonomicznych państwa i jego potrzeb społeczno-gospodarczych⁹⁴.
28. **Analiza ryzyka** [ang. *risk analysis*] – proces dążący do poznania charakteru ryzyka oraz określenia poziomu ryzyka⁹⁵.
29. **Analiza ryzyka** – jest to analiza częstości wystąpienia zdarzenia niekorzystnego wraz z analizą jego skutków. Analiza ryzyka może być ilościowa, półilościowa, jakościowa⁹⁶.

⁸⁸ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 338.

⁸⁹ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁹⁰ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁹¹ A. Markowski, R. Pawelec (red.), *Nowy słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wilga 2007.

⁹² J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 338.

⁹³ Opracowanie zespołu autorskiego na podstawie: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 9.

⁹⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 9.

⁹⁵ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁹⁶ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 239.

30. **Analiza skutków wystąpienie zagrożenia** – zidentyfikowanie wpływu skutków zagrożenia na określony podmiot⁹⁷.
31. **Analiza systemowa** – to zbiór jakościowych i ilościowych metod naukowych celowo uporządkowanych na potrzeby rozwiązania badanego problemu⁹⁸.
32. **Analiza terenu** – to zbieranie, ocena oraz interpretacja danych i informacji geograficznych, związanych z naturalnymi i antropogenicznymi (powstałymi w efekcie działalności ludzkiej) obiektami terenu, która w połączeniu z innymi istotnymi czynnikami prognozuje wpływ terenu na działania bojowe⁹⁹.
33. **Analiza zagrożeń** – jest procesem ciągłym polegającym na identyfikacji zagrożeń i aktualizacji ich katalogu dla danego podmiotu¹⁰⁰.
34. **Analizator protokołów sieciowych** – to urządzenie lub program komputerowy przeznaczony do testowania sieci teleinformatycznych, prezentujący najwyższy poziom metrologii sieci komunikacyjnej. Współczesne analizatory protokołów potrafią przechwytywać, analizować i filtrować pakiety danych, a następnie na życzenie operatora prezentować na ekranie podstawowe dane o dowolnie wybranych przez niego pakietach¹⁰¹.
35. **Antyterroryzm** – to przedsięwzięcia obronne obejmujące działania wywiadowcze i kontrwywiadowcze zapewniające zmniejszanie wrażliwości ludzi i obiektów na działania terrorystyczne do ograniczonego użycia lokalnych jednostek sił zbrojnych włącznie¹⁰².
36. **Aplikacja webowa (aplikacja internetowa)** – program komputerowy, który pracuje na serwerze i komunikuje się poprzez sieć komputerową z hostem użytkownika komputera z wykorzystaniem przeglądarki internetowej użytkownika, będącego w takim przypadku interaktywnym klientem aplikacji internetowej¹⁰³.
37. **Architektura Bezpieczeństwa** – to ogół form i sposobów organizowania i kształtowania stosunków dla zapewnienia pokojowych warunków bytu ludzi. Występuje zarówno w obszarze wiedzy, jak i działalności praktycznej. Uwzględnia istniejącą rzeczywistość na danym etapie jej rozwoju, przyjęte

⁹⁷ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁹⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 9.

⁹⁹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 9.

¹⁰⁰ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 338.

¹⁰¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 9.

¹⁰² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 10.

¹⁰³ D. Nations, *Web applications*, http://webtrends.about.com/od/webapplications/a/web_application.htm.

- formy więzów organizacyjnych i przewidywany ich rozwój. W oparciu o nie organizuje i kształtuje warunki służące: przeciwdziałaniu i likwidowaniu kryzysów i konfliktów oraz zapewnienia pokojowego bytu i rozwoju na określonym obszarze realnej rzeczywistości¹⁰⁴.
38. **Architektura klient-serwer** – architektura systemu komputerowego, w szczególności oprogramowania, umożliwiająca podział zadań (ról) pomiędzy stacją roboczą (klienta), a serwer za pomocą sieci komputerowej. (innymi słowy serwer zapewnia usługi dla klientów, zgłaszających do serwera żądania jakiejś obsługi). Architektura klient-serwer, ze względu na swoje właściwości jest obecnie wypierana przez architekturę trójwarstwową i aplikacje webowe¹⁰⁵.
 39. **Asymetria w znaczeniu wojskowym** – to brak równowagi sił i środków dwóch przeciwnych stron, gdzie „słabsza” nieoczekiwanie wykorzystuje swoją szybkość, manewrowość oraz nowe środki i metody walki¹⁰⁶.
 40. **Atak terrorystyczny** – to nagłe, zdeterminowane działanie pojedynczych osób, lub dobrze zorganizowanych grup przynoszące śmierć i zniszczenie dóbr materialnych, celem wymuszenia określonych zachowań¹⁰⁷.
 41. **Audyt** – jest rodzajem kontroli polegającej głównie na sprawdzeniu wykonania czegoś zgodnie z przyjętymi założeniami¹⁰⁸.
 42. **Autoryzacja** – proces nadawania podmiotowi uprawnień do danych¹⁰⁹.
 43. **Awaria** – zdarzenie powstałe w wyniku niekontrolowanego rozwoju sytuacji w czasie eksploatacji materiałów, urządzeń lub instalacji, prowadzące do powstania, natychmiast lub z opóźnieniem, na terenie organizacji lub poza jej terenem, poważnego zagrożenia dla zdrowia ludzkiego i/lub środowiska, takie jak: duża emisja substancji szkodliwych lub niebezpiecznych, pożar, wybuch itp.¹¹⁰.
 44. **Awaria ciepłownicza** – nagłe zdarzenie spowodowane samoistnymi uszkodzeniami elementów sieci, działaniem osób trzecich, oddziaływaniem czynników pogodowych – powodujące zakłócenia w dostawach energii cieplnej¹¹¹.

¹⁰⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 10.

¹⁰⁵ Opracowanie zespołu autorskiego ASSECO na podstawie: <http://www.i-sloownik.pl/781,klient-serwer/>.

¹⁰⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 10.

¹⁰⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 11.

¹⁰⁸ A. Markowski, R. Pawelec (red.), *Nowy słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wilga 2007.

¹⁰⁹ PN-I-02000:2002, Technika informatyczna – Zabezpieczenia w systemach informatycznych – Terminologia.

¹¹⁰ http://www.spec-bhp.pl/Ocena_ryzyka_zawodowego_Sloowniczek_pojec_do_oceny_ryzyka_zawodowego.php

¹¹¹ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

45. **Awaria energetyczna i elektroenergetyczna** – nagłe zdarzenie spowodowane samoistnymi uszkodzeniami elementów sieci, działaniem osób trzecich, oddziaływaniem czynników pogodowych – powodujące zakłócenia w dostawach energii elektrycznej¹¹².
46. **Awaria gazowa** – rozszczelnienie gazociągu, uszkodzenie urządzeń w stacjach gazowych, którym towarzyszy nieplanowany wyciek gazu i stwarzanie niebezpieczeństwa wybuchu oraz pożaru. Jest to zjawisko niespodziewane, które powoduje utratę technicznej sprawności urządzenia lub obiektu sieci gazowej stwarzające zagrożenie dla ludzi, mienia czy środowiska¹¹³.
47. **Awaria techniczna** – to gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie obiektu budowlanego, urządzenia technicznego lub systemu urządzeń technicznych powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości. Awarię techniczną może być również zdarzenie wywołane działaniem terrorystycznym¹¹⁴.
48. **Awaria teleinformatyczna** – gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie, działaniem osób trzecich urządzeń oraz sieci teleinformatycznych¹¹⁵.
49. **Awaria wodno-kanalizacyjna** – nagłe zdarzenie spowodowane samoistnymi uszkodzeniami elementów sieci, działaniem osób trzecich, oddziaływaniem czynników pogodowych – powodujące zakłócenia w dostawach wody i odbioru ścieków do kanalizacji¹¹⁶.
50. **Badanie (ujęcie) systemowe, a także myślenie systemowe** – to rozpatrywanie badanych przedmiotów jako systemów z uwzględnieniem wszystkich elementów (w tym ich cech) powiązanych relacjami między sobą, jak również z nadsystemem, i innymi systemami (otoczeniem), a więc rozpatrywanie w adekwatnie rozszerzonym przedziale, włączając w to przedział czasu¹¹⁷.
51. **Baza danych** – element systemu informacyjnego odpowiedzialny za przechowywanie zbiorów danych zgromadzonych w systemie¹¹⁸.
52. **Baza danych topograficznych** – źródło danych nowej jakości w stosunku do dotychczasowych map topograficznych, będące wynikiem ewolucji metod pozyskiwania i zarządzania danymi¹¹⁹.

¹¹² Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

¹¹³ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

¹¹⁴ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywiołowej (Dz. U. z 2002 Nr 62, poz. 558, z późn. zm.).

¹¹⁵ Opracowanie zespołu autorskiego SGSP.

¹¹⁶ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

¹¹⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 11.

¹¹⁸ Opracowanie zespołu autorskiego ASSECO.

¹¹⁹ www.gugik.gov.pl/produkty/bdot10k/podstawowe-zalozenia-koncepcyjne-tbd.

53. **Bezpieczeństwo** – to stan i/lub procesy zachodzące w otoczeniu cywilizacyjnym i środowisku naturalnym, określone przez poziom całkowitego ryzyka¹²⁰.
54. **Bezpieczeństwo danych** – to ogół przedsięwzięć podejmowanych w celu zabezpieczenia danych przetwarzanych w systemie teleinformatycznym przed nieupoważnionym dostępem począwszy od ich powstania, poprzez okres użytkowania i dystrybucji aż do zniszczenia¹²¹.
55. **Bezpieczeństwo ekologiczne** – jest procesem obejmującym różnorodne działania (środki) w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, których zasadniczym celem jest zachowanie równowagi środowiska naturalnego, czyli ogółu elementów przyrody ożywionej i nieożywionej w stanie niezakłóconym, niezbędnym dla sprawnego funkcjonowania człowieka, jego życia, zdrowia i mienia, przez spójne i łączne zarządzania dostępem do zasobów środowiska oraz likwidację i zapobieganie powstawaniu negatywnych dla środowiska skutków działalności człowieka, jak i racjonalnym użytkowaniem zasobów przyrodniczych¹²².
56. **Bezpieczeństwo ekonomiczne** – jest procesem obejmującym różnorodne działania (środki) w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, których zasadniczym celem jest zapewnienie warunków gospodarczych koniecznych do przetrwania, dobrobytu oraz zrównoważonego rozwoju społeczeństwa, jak i sprawnego działania państwa i jego instytucji, a także stanem uzyskanym w wyniku skutecznego przeciwstawiania się zewnętrznym i wewnętrznym czynnikom destrukcyjnym mogącym doprowadzić do zaburzeń rozwojowych¹²³.
57. **Bezpieczeństwo fizyczne** – to część systemu bezpieczeństwa, która związana jest z fizycznymi zabezpieczeniami chronionych obiektów lub innych elementów. Bezpieczeństwo fizyczne ma na celu niedopuszczenie osób nieupoważnionych do sprzętu, instalacji, materiałów i dokumentów oraz ochronić je przed szpiegostwem, sabotażem, zniszczeniem czy kradzieżą¹²⁴.
58. **Bezpieczeństwo globalne** – to zjawiska i procesy bezpieczeństwa dotyczące całej ludzkości, obejmujące w różny sposób kulę ziemską, angażujące decydujących graczy na arenie światowej i większość innych podmiotów (w tym organizacji) międzynarodowych. Jako system bezpieczeństwa jest on celowo

¹²⁰ Opracowanie na podstawie: J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 35.

¹²¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 16.

¹²² W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011, s. 52.

¹²³ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011, s. 52.

¹²⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 14.

budowany przez ludzkość dla przeciwstawienia się różnym zagrożeniom o skali globalnej¹²⁵.

59. **Bezpieczeństwo informacyjne** – to nowa dziedzina bezpieczeństwa narodowego, łącząca w sobie szereg cząstkowych ujęć, które odnieść należy do narzędzi i procedur ochrony danych, informacji i systemów informacyjnych¹²⁶.
60. **Bezpieczeństwo kooperacyjne** – to szerokie rozumienie problematyki bezpieczeństwa, przyznające pierwszeństwo koalicjantom; wielowymiarowe w treści; akcentujące wzajemne gwarancje, a nie odstraszenie; otwarte, a nie ekskluzywne; nie ograniczone pod względem członkostwa; faworyzujące rozwiązania wielostronne kosztem dwustronnych; nie przedkładające środków militarnych nad pozamilitarne; zakładające, że państwa są głównymi podmiotami systemu bezpieczeństwa, ale dopuszczające, że podmioty nie będące państwami mogą odgrywać istotną rolę; nie wymagające utworzenia formalnych instytucji bezpieczeństwa, ale również ich nie odrzucające; przede wszystkim zaś – podkreślające wartość „nawyków dialogu” w ujęciu wielostronnym¹²⁷.
61. **Bezpieczeństwo międzynarodowe** – to stan odznaczający się brakiem obiektywnie istniejących zagrożeń i subiektywnych obaw oraz zgodnym dążeniem i działaniem społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony określonych wartości państwowych i pozapaństwowych (społecznych) za pomocą norm, instytucji i instrumentów zapewniających pokojowe rozstrzygnięcie sporów oraz tworzenie gospodarczych, społecznych, ekologicznych i innych przesłanek dynamicznej stabilności i eliminowania zagrożeń¹²⁸.
62. **Bezpieczeństwo militarne** – jest procesem, obejmującym różnorodnie działania (środki) w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, których zasadniczym celem jest przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym, mogącym doprowadzić do groźby użycia siły militarnej w celu opanowania terytorium i ograniczenia suwerenności państwa, a jednocześnie stanem uzyskanym w wyniku zorganizowanej ochrony i obrony przed tymi zagrożeniami¹²⁹.
63. **Bezpieczeństwo morskie państwa** – to zespół przedsięwzięć podejmowanych przez państwo w celu zabezpieczenia swoich interesów na obszarze morza

¹²⁵ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 16.

¹²⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 16–17.

¹²⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 17.

¹²⁸ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 17.

¹²⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania*. System, AON, Warszawa 2011, s. 47.

- otwartego, wyłącznej strefy ekonomicznej wód terytorialnych i wewnętrznych oraz w pasie nadmorskim¹³⁰.
64. **Bezpieczeństwo narodowe** – to najważniejsza wartość¹³¹, potrzeba narodowa i priorytetowy cel działalności państwa, jednostek, grup społecznych, a jednocześnie proces obejmujący różnorodne środki, gwarantujące trwałe, wolny od zakłóceń byt i rozwój narodowy (państwa), w tym ochronę i obronę państwa jako instytucji politycznej oraz ochronę jednostek i całego społeczeństwa, ich dóbr i środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają jego funkcjonowanie lub godzą w dobra podlegające szczególnej ochronie¹³².
65. **Bezpieczeństwo nośników informacji** – to ogół przedsięwzięć podejmowanych w celu zapewnienia odpowiedniej ochrony dyskietek, płyt CD, dysków twardej, kaset, itd.¹³³
66. **Bezpieczeństwo osobowe /k/** – ogół przedsięwzięć podejmowanych w celu dopuszczenia do przetwarzania informacji klasyfikowanych osób o sprawdzonej reputacji¹³⁴.
67. **Bezpieczeństwo państwa** – to rzeczywisty stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa, który odzwierciedla brak lub występowanie jakichkolwiek zagrożeń (w sensie zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjalnych i behawioralnych społeczeństwa oraz traktowania państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych)¹³⁵.
68. **Bezpieczeństwo publiczne** – stan i/lub proces obejmujący różnorodne działania (środki) w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, których zasadniczym celem jest ochrona porządku prawnego w państwie przed działaniami zabronionymi oraz przed działaniami, które godzą w instytucje i urzędy publiczne¹³⁶, życie i zdrowie ludzi lub porządek publiczny, a także w normy

¹³⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 17.

¹³¹ Bezpieczeństwo jako wartość ma rzecz jasna charakter zbioru wielu wartości szczegółowych, co J. Kukułka, definiując bezpieczeństwo narodowe, wyraził w słowach: „Bezpieczeństwo to z jednej strony pewien system wartości stanowiących o jego istocie [...]”. J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska – współzależność i sprzeczność interesów*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982, nr 7, s. 29.

¹³² W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania*. System, AON, Warszawa 2011, s. 31.

¹³³ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 18.

¹³⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 19.

¹³⁵ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 19.

¹³⁶ Na instytucje publiczne składa się cała infrastruktura społeczna, tj.: szpitale, pogotowia ratunkowe, sanatoria, domy pomocy społecznej; szkoły, przedszkola; obiekty kultury i obiekty sportowe; sądy, więzienia; obiekty administracji publicznej. Urzędy publiczne zaś, to m.in.: drogi publiczne,

i obyczaje społeczne. Wiąże się z zapewnieniem niezakłóconego funkcjonowania instytucji państwa i jego obywateli przez przyzmat zagrożeń przeciwko „normalności” ich funkcjonowania, wedle panującego w nim ustroju społeczno-administracyjnego oraz porządku prawnego¹³⁷.

69. **Bezpieczeństwo regionalne** – to bezpieczeństwo państw położonych w danym regionie. O jego jakości i stabilności zaświadcza: jedność interesów, analizy polityczne, interesy geopolityczne oraz kulturowa bliskość¹³⁸.
70. **Bezpieczeństwo sieci** – to ogół przedsięwzięć podejmowanych w celu zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim urządzeniom tworzącym sieć oraz informacjom przetwarzanym tej sieci¹³⁹.
71. **Bezpieczeństwo społeczne** – stan i/lub proces obejmujący różnorodne działania (środki) w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, których zasadniczym celem jest przetrwanie, dobrobyt oraz zrównoważony rozwój społeczeństwa, przez zapewnienie wysokiej jakości życia obywateli, rodziny i osób wymagających szczególnej troski, ich warunków bytowych, pracy, wypoczynku i dostępu do dóbr powszechnego użytku¹⁴⁰, a także przeciwdziałanie bezrobociu, rozwarstwieniu społecznemu i konfliktom społecznym¹⁴¹.
72. **Bezpieczeństwo społeczne państwa** – to stan wynikający z takiego poziomu integracji społecznej, który zapewnia ład i porządek społeczny w państwie oraz akceptację przez społeczeństwo władzy państwowej¹⁴².
73. **Bezpieczeństwo systemu operacyjnego** – to poziom zabezpieczenia systemu operacyjnego pod kątem zarówno wbudowanych funkcji (funkcjonalności) jak i wiarygodności sposobu ich opracowania (pewności)¹⁴³.

sieci kolejowe, wodne; lotniska; porty; instalacje i sieci energetyczne; urządzenia przesyłowe wody, gazu, pary; ujęcia wody; oczyszczalnie; cementarze; technologie komunikacyjne i informacyjne (telekomunikacja, poczta, Internet, radio, TV); media komunalne (prąd, woda, ścieki, ogrzewanie, gaz, kanalizacja, usuwanie śmieci).

¹³⁷ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania*. System, AON, Warszawa 2011, s. 56.

¹³⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 19.

¹³⁹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 19.

¹⁴⁰ Zaliczyć do nich można m.in. dostęp do powszechnej edukacji, świadczeń socjalnych, Internetu, ośrodków kultury, bibliotek, muzeów, a także bazy sportowej i rekreacyjnej.

¹⁴¹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania*. System, AON, Warszawa 2011, s. 50.

¹⁴² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 20.

¹⁴³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 21.

74. **Bezpieczeństwo teleinformatyczne** – to ogół przedsięwzięć obejmujących ochronę z informatyzowanych działów strategicznych, do których można dotrzeć przy pomocy połączeń sieciowych¹⁴⁴.
75. **Bezpieczeństwo wewnętrzne** – to proces i/lub stan osiągnięty w rezultacie działania organów państwa i innych podmiotów polityki zmierzających do zapewnienia jego stabilności wewnętrznej i odporności na możliwe zagrożenia wywołane przez przyrodę lub człowieka¹⁴⁵.
76. **Bezpieczeństwo zbiorowe** – stan który zasadza się na idei wyrzeczenia przez członków danego systemu bezpieczeństwa – czy to narodów zjednoczonych, czy też jakiegoś ugrupowania regionalnego – użycia siły wobec siebie oraz na ich zobowiązaniu się do przyścia z pomocą każdemu z członków zaatakowanemu przez agresora, który naruszył ten system¹⁴⁶.
77. **Bezpieczeństwo zewnętrzne** – to proces i/lub stan osiągnięty w rezultacie działania organów państwa i innych podmiotów polityki zmierzających do tworzenia jak najkorzystniejszego międzynarodowego otoczenia kraju i umacniania jego międzynarodowej pozycji, wizerunku i prestiżu¹⁴⁷.
78. **Bioterroryzm** – zamierzone użycie albo groźba użycia w celu wywołania choroby, zabicia ludzi, zwierząt lub zniszczenia roślin – wirusów, bakterii, grzybów, toksyn produkowanych przez żywe organizmy¹⁴⁸.
79. **Biuro Ochrony Rządu** – to jednolita, umundurowana, uzbrojona formacja wykonująca zadania z zakresu ochrony osób i mienia¹⁴⁹.
80. **Blokada dróg** – metoda konfrontacji społecznej bez użycia broni w postaci wstrzymania ruchu na drodze¹⁵⁰.
81. **Blokada obszarów kolejowych i ruchu kolejowego** – metoda konfrontacji społecznej bez użycia broni w postaci wstrzymania ruchu na szlakach kolejowych¹⁵¹.
82. **Budowle ochronne** – to rodzaj specjalnie przygotowanych budowli (schronów, ukryć) chroniących ludność przed środkami rażenia¹⁵².

¹⁴⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 21.

¹⁴⁵ Opracowanie na podstawie: Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 21.

¹⁴⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 22.

¹⁴⁷ Opracowanie na podstawie: Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 22.

¹⁴⁸ R. Osiński, *Bioterroryzm. Wąglik – postępowanie*, Bydgoszcz 2003.

¹⁴⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 22.

¹⁵⁰ R. Olszewski, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, A. Marszałek, Toruń 2006.

¹⁵¹ R. Olszewski, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, A. Marszałek, Toruń 2006.

¹⁵² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 19.

83. **Burmistrz** – przewodniczący zarządu gminy – jednostki samorządu terytorialnego¹⁵³.
84. **Cel** – przyszły, pożądany stan rzeczy, możliwy i przewidziany do osiągnięcia w określonym przedziale czasu lub terminie¹⁵⁴.
85. **Cel strategiczny** – określony podmiotowo i przedmiotowo przyszły, pożądany przez organizację stan rzeczy będący rezultatem interakcji aprobowanych przez większość jej członków interesów uznawanych za strategiczne, odniesionych do warunków występujących w otoczeniu, przewidywany do osiągnięcia w dłuższej perspektywie czasowej¹⁵⁵.
86. **Cel zarządzania kryzysowego** – to zapobieganie sytuacjom stwarzającym zagrożenie, przygotowanie sił i środków administracji publicznej, przedsiębiorców i społeczeństwa oraz procedur reagowania, a w chwili wystąpienia zagrożeń sprawne działanie i powrót do równowagi funkcjonowania¹⁵⁶.
87. **Celowe zagrożenie** – potencjalnie szkodliwe zjawisko lub zdarzenie fizyczne o charakterze celowym/złośliwym¹⁵⁷.
88. **Centrum zarządzania kryzysowego** – to komórka organizacyjna właściwa w sprawach zarządzania kryzysowego tworzona odpowiednio na poziomie centralnym, wojewódzkim, powiatowym i opcjonalnie w gminie, do której należy pełnienie funkcji punktu koordynacyjnego i ośrodka łączności, scalającego w codziennej działalności służby ratownicze i komunalne, które biorą bezpośredni i pośredni udział w akcjach ratowniczych¹⁵⁸.
89. **Cykl planowania** – to okresowe realizowanie etapów: analizowania, programowania, opracowywania planu lub programu, jego wdrażanie, testowanie i uruchamianie¹⁵⁹.
90. **Cykl planowania obronnego** – periodicznie realizowany proces projektowania, określania i zestawiania ze sobą przedsięwzięć i czynności mających na celu zapewnienie pełnego i harmonijnego rozwoju obronności¹⁶⁰.
91. **Cywilne planowanie kryzysowe (CEP)** – jest koncepcją realizacji zadań obronnych w obszarze cywilnym i obejmuje całokształt działalności planistycznej, organizacyjnej, szkoleniowej i logistycznej wszystkich instytucji publicznych

¹⁵³ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990 Nr 16, poz. 95, z późn. zm.).

¹⁵⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.

¹⁵⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.

¹⁵⁶ Opracowanie na podstawie: G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 301.

¹⁵⁷ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 11.

¹⁵⁸ Opracowanie zespołu autorskiego.

¹⁵⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

¹⁶⁰ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 28.

- i podmiotów gospodarczych. Ma na celu zapewnienie terminowego, adekwatnego, skutecznego i efektywnego zapobiegania zagrożeniom i kryzysom oraz sprostanie skutkom tych zdarzeń, których nie da się uniknąć, a także udzielenie skutecznej pomocy poszkodowanej ludności. Planowanie cywilne od początku do końca jest wyłącznie w kompetencjach władz narodowych i administracji cywilnej¹⁶¹.
92. **Czas kryzysu** – to okres funkcjonowania państwa charakteryzujący się istnieniem sytuacji, w której nastąpiła kulminacja nagromadzonych zdarzeń, stanów (zagrożeń, konfliktów, szans) w różnych dziedzinach życia społecznego, działalności państwa i innych organizacji, będący krytycznym rezultatem negatywnej działalności człowieka, sił natury lub awarii technicznych¹⁶².
93. **Czas pokoju** – to okres funkcjonowania państwa charakteryzujący się nie tylko brakiem wojny czy stosowania przemocy w stosunkach międzynarodowych, ale owocną współpracą państw, która sprzyja rozwojowi wszystkich wartości międzynarodowych, pożądanym przez daną zbiorowość państw¹⁶³.
94. **Czas wojny** – to okres funkcjonowania państwa charakteryzujący się istnieniem ostrego konfliktu, w którym regulowanie sporów między zwaśnionymi (antagonistycznymi) stronami (państwami, blokami państw, narodami, grupami społecznymi) realizowane jest środkami przemocy (przy użyciu sił zbrojnych) w celu osiągnięcia określonych interesów politycznych, ekonomicznych, ideologicznych lub innych¹⁶⁴.
95. **Częstotliwość** – frekwencja wystąpień danego zdarzenia, określana liczbą ich pojawień w określonym przedziale czasu¹⁶⁵.
96. **Czynnik ryzyka** – okoliczność, stan prawny, stan faktyczny, które mogą, ale nie muszą wywołać ryzyko wystąpienia nieprawidłowości¹⁶⁶.
97. **Ćwiczenie** [ang. *exercise*] – proces praktykowania i doskonalenia działań organizacji¹⁶⁷.
98. **Demonstrator** – wersja demonstracyjna Systemu PZK o uzgodnionym zakresie funkcjonalności. Demonstrator, jako prototyp, może nie posiadać pełnej funkcjonalności, oczekiwanej przez użytkownika¹⁶⁸.

¹⁶¹ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 339.

¹⁶² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 29.

¹⁶³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 29.

¹⁶⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 29.

¹⁶⁵ Opracowanie na podstawie: <http://www.ryzykooperacyjne.eu/sektor-publiczny/sownik.html>

¹⁶⁶ § 1 załącznika do zarządzenia nr 80 wojewody mazowieckiego z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie ustalenia Polityki zarządzania ryzykiem w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim w Warszawie.

¹⁶⁷ ISO/CD 22325 Societal security – Emergency management – Guidelines for emergency management security assessment.

¹⁶⁸ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

99. **Doktryna państwa (narodowa)** – to oficjalnie przyjęty przez kierownictwo państwa system założeń i zasad działania. Wyróżnia się m.in. doktrynę bezpieczeństwa państwa (narodowego) doktrynę obronną doktrynę wojskową i inne¹⁶⁹.
100. **Doktryna strategiczna** – to oficjalnie przyjęta i obowiązująca strategia państwa, sojuszu lub innej organizacji polityczno-wojskowej w poszczególnych dziedzinach: polityki, bezpieczeństwa, obrony narodowej, wojska¹⁷⁰.
101. **Dostępność systemu (niezawodność)** – pojęcie dostępności oznacza czas działania usługi w stosunku do całości czasu, podczas którego usługa powinna świadczona dla użytkowników systemu. Dostępność 90% znaczy więc, że na 100 jednostek czasu 90 przypadło na czas, w którym system działał i był dostępny. Pozostałe 10 jednostek to czas, podczas którego system był planowo niedostępny lub był w stanie awarii, bądź odzyskiwania pełnej funkcjonalności po niej¹⁷¹.
102. **Dowodzenie** – to szczególny przypadek kierowania mający szersze znaczenie. Różnica wynika z faktu, iż dowodzący wojskami w określonych sytuacjach ma szerokie uprawnienia wymuszania posłuszeństwa. Obejmuje działalność dowódcy i osób z nim współdziałających w przygotowaniu i prowadzeniu działań bojowych, szkoleniu wojsk i administrowaniu jednostką wojskową. Jest to także dział sztuki wojskowej dotyczącej tych spraw¹⁷².
103. **Dowodzenie operacyjne** – to poziom dowodzenia wojskowego, który na podstawie wytycznych dowództwa strategicznego przekształca cele strategiczne w cele operacyjne. Ponadto określa możliwości działania, ujmuje je w koncepcjach i planach, wydaje dyrektywy dla dowództw taktycznych oraz koordynuje działaniami uczestników operacji¹⁷³.
104. **Dowodzenie strategiczne** – to działalność najwyższego organu dowodzenia siłami zbrojnymi państwa, sojuszu lub innej struktury polityczno-wojskowej obejmująca realizację celów i zadań postawionych Siłom Zbrojnym przez najwyższe władze polityczne w formie wypracowania strategii lub koncepcji strategicznej, planowania i programowania strategicznego, przygotowania i kierowania działaniami Sił Zbrojnych w czasie pokoju, w okresie kryzysu i wojny¹⁷⁴.
105. **Dyrekcja okręgowa Urzędu Górniczego** – centralny organ administracji rządowej, działający pod nadzorem ministra właściwego do spraw środowiska, właściwy w sprawach nadzoru górniczego¹⁷⁵.

¹⁶⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 30.

¹⁷⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 30.

¹⁷¹ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

¹⁷² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 32.

¹⁷³ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 32.

¹⁷⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 32.

¹⁷⁵ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2011 Nr 163, poz. 981, z późn. zm.).

106. **Dystrybucja informacji** – obejmuje wszystkie działania związane z jej zbiorem, analizowaniem, oceną, interpretacją oraz prezentowaniem i publikowaniem lub z inną metodą dotarcia z nią do właściwych odbiorców systemu reagowania i ludności. Informacja służy realizacji procesu zarządzania kryzysowego w całym cyklu obejmującym wszystkie cztery fazy: zapobieganie, przygotowanie, reagowanie i katastrofę. Dystrybucją informacji zajmują się właściwe komórki informowania za pośrednictwem mediów, Internetu, komunikatorów, dokumentów, sieci komputerowych i podczas kontaktów bezpośrednich (spotkań, briefingów, konferencji). Informacje wykorzystuje się w procesach zarządzania (organizacji procesów) podczas rozwiązywania różnego rodzaju problemów dotyczących podejmowanych decyzji i działań w organizacji¹⁷⁶ oraz w kontaktach ze społeczeństwem.
107. **Działania korygujące** – działania w celu wyeliminowania przyczyny wykrytej niezgodności lub innej niepożądanego sytuacji¹⁷⁷.
108. **Działania nieregularne** – to forma działań bojowych prowadzonych najczęściej w obronie państwa (bądź w wojnie wyzwolenczej), polegająca na unikaniu bezpośrednich, groźących zniszczeniem starć z przeważającymi siłami przeciwnika i atakowaniu, z reguły zaskoczenia, jego skrzydeł, elementów logistycznych i odosobnionych pododdziałów. mogą mieć skalę taktyczną, operacyjną i strategiczną¹⁷⁸.
109. **Działania niewynikające z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego/Operacje pozawojenne/operacje inne niż wojna/militarne operacje inne niż wojna (MOOTW)** – to działania ukierunkowane na powstrzymanie wojny i promowanie pokoju obejmujące wysiłek cywilno-wojskowy, podejmowane w celu ochrony interesów narodowych i sojuszniczych w sytuacji kiedy inne instrumenty i środki nie są w stanie wpłynąć na pogarszającą się lub wrogą sytuację¹⁷⁹.
110. **Działania ratownicze** – rozumie się przez to każdą czynność podjętą w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, a także likwidację przyczyn powstania pożaru, wystąpienia klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia¹⁸⁰.
111. **Działania ratownicze** – to każda czynność podjęta w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, a także likwidacja przyczyn występowania zagrożenia¹⁸¹.

¹⁷⁶ *Rozpowszechnianie informacji*, w: *Encyklopedia zarządzania*, http://cytaty.mfiles.pl/index.php/keyword/8091/0/rozpowszechnianie_informacji

¹⁷⁷ PN-EN ISO 9000:2006 *Systemy zarządzania jakością. Podstawy i terminologia*.

¹⁷⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 35.

¹⁷⁹ JP 3-07, *Joint Doctrine for Military Operations Other Than War*, 16 June 1995.

¹⁸⁰ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. 1991 Nr 81 poz. 351, z późn. zm.).

¹⁸¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 30.

112. **Działania terrorystyczne** – to umotywowane ideologicznie, zaplanowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub ugrupowań ekstremistycznych, które usiłują zwrócić uwagę opinii publicznej na wysuwane przez siebie hasła lub wymusić na rządach państw określone ustępstwa albo świadczenia na swoją korzyść. Dążą do tego celu z bezwzględnością za pomocą różnorodnych środków: zabójstw, zagrożeń śmiercią, mordów politycznych, porywania zakładników, uprowadzeń samolotów i innych środków potępionych przez społeczność międzynarodową¹⁸².
113. **Działania wynikające z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego** – to działania zakładające obronę terytorium państw–członków NATO (terytorium, sił zbrojnych, okrętów i statków powietrznych) przed zbrojną agresją w ramach prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony na mocy artykułu 51 KNZ, zakładające użycie siły zbrojnej jak i innych środków ochrony i obrony, których podjęcie zostanie uznane za konieczne w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego¹⁸³.
114. **Działania zapobiegawcze** – działania w celu wyeliminowania przyczyny potencjalnej niezgodności lub innej potencjalnej sytuacji niepożądananej¹⁸⁴.
115. **Dzielenie się ryzykiem** – rozdział ryzyka na kilku uczestników określonego podmiotu¹⁸⁵.
116. **Edukacja dla bezpieczeństwa** – ogół procesów oświatowo-wychowawczych, obejmujących kształcenie i wychowanie oraz szeroko pojętą oświatę, zmierzających do przygotowania młodzieży i dorosłych do działania w sytuacjach zagrażających egzystencji ludzi i narodu oraz funkcjonowaniu państwa¹⁸⁶.
117. **Edukacja dla bezpieczeństwa** – to przedmiot nauczania realizowany w systemie oświaty, którego głównym celem jest kształtowanie postaw młodzieży oraz wyposażanie jej w umiejętności i nawyki niezbędne do racjonalnych zachowań w obliczu zagrożeń cywilizacyjnych i militarnych¹⁸⁷.
118. **Efekt domina** – teoria zakładająca, że jedno zdarzenie wywołuje ciąg kolejnych wydarzeń¹⁸⁸.

¹⁸² B. Petrozolin-Skowrońska (red.), *Nowa Encyklopedia Powszechna*, PWN, Warszawa 1996, tom VI, s. 370.

¹⁸³ Opracowanie I. Denysiuk na podstawie: art. 5. Traktatu Północnoatlantyckiego, Waszyngton 1949.

¹⁸⁴ PN-EN ISO 9000:2006 *Systemy zarządzania jakością. Podstawy i terminologia*.

¹⁸⁵ Opracowanie zespołu autorskiego.

¹⁸⁶ B. Rudnicki, *Edukacja dla bezpieczeństwa i jej interpretacja*, (w:) R. Stepień (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa*, materiały z konferencji naukowej 23–24 maja 1994, s. 62.

¹⁸⁷ Opracowanie zespołu autorskiego.

¹⁸⁸ Wielki słownik języka polskiego, Instytut Języka Polskiego PAN: <http://www.wsjp.pl/>.

119. **Efekty synergii** – to efekt zorganizowanego działania całości zgrupowania który jest wyższy niż suma efektów działań poszczególnych jego elementów¹⁸⁹.
120. **Efektywność** – jest określana przez wskaźnik charakteryzujący stosunek korzyści osiągniętych dzięki uruchomieniu konkretnych rozwiązań do poniesionych na ten cel nakładów¹⁹⁰.
121. **Ekspozycja** – ludzie, mienie, systemy, nieruchomości, układy, lub inne elementy znajdujące się w strefach zagrożenia, które są przedmiotem ewentualnych strat lub uszkodzeń¹⁹¹.
122. **End-state (cel końcowy)** – to polityczna i/lub militarna sytuacja która musi zaistnieć, aby uznać operację za zakończoną na korzystnych dla nas warunkach Wg. *OPP NATO*
123. **Epidemie** – to gwałtowny wzrost zachorowalności na określoną chorobę wśród ludności zamieszkującej dany obszar¹⁹².
124. **Epifityzy** – każde masowe występowanie na określonym terenie i w określonym czasie zachorowań roślin¹⁹³.
125. **Epifizie** – to masowe rozprzestrzenianie się choroby zakaźnej wśród roślin obejmujące swym działaniem znaczne rozmiary¹⁹⁴.
126. **Epizootie** – zjawisko definiowane jako występowanie zachorowało na daną chorobę zakaźną, wśród zwierząt na danym terenie, w zdecydowanie większej liczbie niż w poprzednich latach rejestracji danych¹⁹⁵.
127. **Etapy planowania** – występują we wszystkich działaniach planistycznych i na wszystkich szczeblach organizacji. Najważniejsze etapy planowania: ustalenie celu lub zbioru celów, określenie istniejącej sytuacji, ustalenie tego co sprzyja, a co przeszkadza w realizacji celów, opracowanie planu lub zbioru działań prowadzących do osiągnięcia celu¹⁹⁶.
128. **Europejska infrastruktura krytyczna** – to systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia i instalacje kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców, wyznaczone w systemach zaopatrzenia

¹⁸⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 36.

¹⁹⁰ *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, Warszawa 1982

¹⁹¹ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 10.

¹⁹² A. Markowski, R. Pawelec, *Nowy słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wyd. MARTEL, Kalisz 2007, s. 228.

¹⁹³ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

¹⁹⁴ G. Sobolewski (red.), *Zagrożenia kryzysowe*, AON, Warszawa 2011, s. 41.

¹⁹⁵ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

¹⁹⁶ J. Brzózka, *Planowanie strategiczne i operacyjne*, Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej, Katowice 2006, s. 2.

w energię, surowce energetyczne, paliwa oraz w systemach transportowych, w zakresie energii elektrycznej, ropy naftowej i gazu ziemnego oraz transportu drogowego, kolejowego, lotniczego, wodnego śródlądowego, żeglugi oceanicznej, żeglugi morskiej bliskiego zasięgu i portów, zlokalizowane na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, których zakłócenie lub zniszczenie miałyby istotny wpływ na co najmniej dwa państwa członkowskie¹⁹⁷.

129. **Europejska polityka bezpieczeństwa i obrony** – to komponent Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (Common Foreign and Security Policy, CFSP) obejmujący rozwój, zdolności reagowania kryzysowego, wojskowe i cywilne misje reagowania kryzysowego oraz pomoc dla państw trzecich i innych organizacji międzynarodowych w prowadzeniu takich misji¹⁹⁸.
130. **Ewakuacja** – to przemieszczanie ludności, wszelkiego rodzaju dóbr materialnych oraz zwierząt hodowlanych z obszarów lub obiektów zagrożonych i objętych skutkami działań zbrojnych albo katastrof, w celu ich ochrony, udzieleniu pomocy (ratunku) i ograniczenia strat materialnych¹⁹⁹.
131. **Ewakuacja ludności** – to zorganizowanie jej przemieszczania z rejonów (stref), w których przebywanie zagraża życiu lub zdrowiu do obszarów (miejs) bezpiecznych w celu ich ochrony lub udzielenia pomocy (ratunku)²⁰⁰.
132. **Ewaluacja ryzyka** [ang. *risk evaluation*] – proces porównywania wyników analizy ryzyka z kryteriami ryzyka w celu stwierdzenia, czy ryzyko i/lub jego wielkość są akceptowalne lub tolerowane²⁰¹.
133. **Fazy zarządzania kryzysowego NATO** – 1) rozpoznanie i ostrzeżenie o możliwości pojawienia się sytuacji kryzysowej; 2) ocena sytuacji i możliwych scenariuszy rozwoju oraz jej wpływ na aktualne i przyszłe implikacje dla bezpieczeństwa Sojuszu Północnoatlantyckiego; 3) wypracowanie rekomendacji dla Rady Północnoatlantyckiej co do przyjęcia opcji reagowania kryzysowego; 4) planowanie opcji reagowania kryzysowego; 5) prowadzenie operacji – wdrożenie wytycznych i decyzji Rady Północnoatlantyckiej; 6) przekazanie odpowiedzialności i zakończenie udziału NATO w procesie zarządzania kryzysowego²⁰².
134. **Fazy zarządzania kryzysowego** – to: zapobieganie, przygotowanie, reagowanie, odbudowa. Fazy zarządzania kryzysowego obejmują wszystkie działania zmierzające do eliminacji zagrożeń, przygotowania na ich wystąpienia,

¹⁹⁷ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

¹⁹⁸ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 38.

¹⁹⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 40.

²⁰⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 35.

²⁰¹ PKN-ISO Guide 73:2012 Zarządzanie ryzykiem – Terminologia.

²⁰² M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 155–156.

- właściwą reakcją po zdarzeniu oraz działania przywracające stan sprzed zagrożenia²⁰³.
135. **Finansowanie ryzyka** – zdolność instytucji do gromadzenia i utrzymywania adekwatnego do skali podejmowanego ryzyka buforu funduszy własnych, pozwalających na absorpcję strat poniesionych w wyniku materializacji zagrożeń z tytułu ryzyka²⁰⁴.
136. **Formacje Obrony Cywilnej** – to podstawowe jednostki organizacyjne obrony cywilnej, tworzone przez organy administracji publicznej, a także przedsiębiorców (pracodawców), przeznaczone do wykonywania zadań obrony cywilnej. Wyróżnia się formacje o charakterze ogólnym i specjalistycznym (pierwszej pomocy medycznej, likwidacji skażeń, ratownictwa budowlanego, komunalnego, energetycznego, schronowe, przeciwpożarowe, porządkowo-ochronne, ochrony pól rolnych, wykrywania i alarmowania, ochrony produktów żywnościowych, ochrony zwierząt gospodarskich i pasz, ratownictwa chemicznego, ratownictwa przeciwpowodziowego, budowy i odbudowy awaryjnych ujęć wody)²⁰⁵.
137. **Formatka** (Widok, Ekran) – część interfejsu użytkownika wyświetlana użytkownikowi podczas pracy z systemem o określonym wyglądzie i funkcjonalności²⁰⁶.
138. **Funkcja kryzysowa** – to zbiór czynności jednoznacznie przyporządkowanych jednej z dziedzin aktywności kryzysowej, takim jak: ratownictwo, porządek, transport, łączność, wyżywienie, zaopatrzenie, budownictwo i kilkunastu innym²⁰⁷.
139. **Funkcje zarządzania** – współczesne zarządzanie ma do spełnienia kilka istotnych funkcji²⁰⁸. Są to: **1/ Planowanie** – wyznaczanie kierunku działań umożliwiających organizację i realizację celów. **2/ Organizowanie** – tworzenie instrumentów prawnych oraz mobilizowanie zasobów materiałowych i ludzkich, a także organizacji do wprowadzania planów w życie **3/ Decydowanie** – określenie powinności oraz wyznaczanie kierunków działań dla elementów systemu i egzekwowanie ich wykonania. **4/ Koordynowanie** – zagwarantowanie harmonijnego, zsynchronizowanego funkcjonowania ogniw i elementów systemu i zgromadzonych zasobów, w zakresie realizacji założonego celu. **5/ Kontrolowanie** – monitorowanie i sprawdzanie przebiegu realizacji całego procesu działalności.

²⁰³ W. Skomra, *Zarządzanie kryzysowe – praktyczny poradnik po nowelizacji ustawy*, Wrocław 2010, s. 35.

²⁰⁴ Opracowanie na podstawie: <http://www.ryzykooperacyjne.eu/sektor-publiczny/sloownik.html>

²⁰⁵ Opracowanie W. Kitler.

²⁰⁶ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

²⁰⁷ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 339.

²⁰⁸ B. R. Kuc. *Zarządzanie doskonale*, Warszawa 1999.

140. **Geografia bezpieczeństwa** – to dyscyplina nauk o bezpieczeństwie, która na gruncie zespołu nauk geograficznych prowadzi badania dotyczące wpływu zjawisk i czynników środowiska geograficznego na bezpieczeństwo człowieka w jego zróżnicowanej działalności oraz bada zagrożenia antropogeniczne, ich wpływ na ludzi i środowisko, szczególnie w kontekście przestrzennym²⁰⁹.
141. **Główny Inspektor Ochrony Środowiska** – to centralny organ administracji rządowej, powołanym do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania stanu środowiska, nadzorowanym przez ministra właściwego do spraw środowiska²¹⁰.
142. **Gmina** – podstawowa jednostka podziału administracyjnego i samorządu terytorialnego kraju; też: mieszkańcy w obrębie tej jednostki²¹¹.
143. **Gospodarka obronna** – to część gospodarki, która służy realizacji funkcji obronnej²¹².
144. **Gotowość** – stan gotowości i zdolności ludzi i środków materialnych w celu zapewnienia skutecznego szybkiego reagowania na sytuację nadzwyczajną w wyniku podjętych uprzednio działań²¹³.
145. **Gotowość cywilna** – jest to stan określający zdolność sektora cywilnego do podjęcia planowanego i zorganizowanego działania w określonym czasie w celu zapewnienia bezpieczeństwa ludziom, mieniu i środowisku w sytuacjach kryzysowych²¹⁴.
146. **Gotowość kryzysowa państwa** – oznacza stan zorganizowania państwa, wszystkich jego struktur, władz, ludności i terenu do sprostania każdej katastrofie z wojną włącznie. Adekwatną do zagrożeń gotowość kryzysową państwa zapewnia wysoki potencjał bezpieczeństwa. Organizacyjnie obejmuje dyplomację i gotowość obroną w składzie gotowości cywilnej i militarnej²¹⁵.
147. **Gotowość obronna państwa** – stan systemu obronnego określający zdolność tego systemu do planowania i zorganizowanego działania na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa kraju i w czasie wojny²¹⁶.

²⁰⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 41.

²¹⁰ Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2002 Nr.112, poz. 982, z późn. zm.).

²¹¹ Internetowy słownik języka polskiego, Wyd. PWN, www.sjp.pwn.pl

²¹² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 47.

²¹³ Decyzja Rady z dnia 8 listopada 2007 r. ustanawiająca wspólnotowy mechanizm ochrony ludności.

²¹⁴ M. Stec, J. Płoskonka, S. Prutis, *System zarządzania państwem w sytuacjach kryzysowych*. Instytut Spraw Publicznych. Seria Raporty z Badań.

²¹⁵ J. Gołębiewski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 339–340.

²¹⁶ *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s. 131.

148. **Gotowość operacyjna** – należy przez to rozumieć zdolność do realizowania czynności ratowniczych w poszczególnych dziedzinach ratownictwa²¹⁷.
149. **Grupa bojowa** – w swojej istocie jest jednostką bojową o znaczącym potencjale militarnym (od 1500 do 2500 żołnierzy); trzonem tych sił jest pododdział o potencjale batalionu, wzmocniony jednostkami wsparcia i zabezpieczenia działań, zdolny do szybkiej reakcji w obszarach objętych kryzysem w znacznej odległości od granic UE, często w ekstremalnych warunkach środowiskowych, włączając pustynię, wysokie góry, warunki tropikalne²¹⁸.
150. **Grupa bojowa** – to jest militarną, efektywną, wiarygodną i wspólną formą szybkiej odpowiedzi, o możliwościach szybkiego rozmieszczania, zdolną prowadzić działania samodzielnie, lub w początkowym okresie większej operacji. Opiera się na broniach połączonych oraz pododdziałach wielkości batalionu, wzmocnianych elementami wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego. Grupa bojowa może być formowana przez państwo ramowe lub też wielonarodową koalicję państw członkowskich. Głównym kryterium w obu przypadkach pozostają interoperacyjność i możliwości wojskowe²¹⁹.
151. **Haker** – to osoba, której umiejętności pozwalają na uzyskanie nieautoryzowanego dostępu do zasobów komputera poprzez ominięcie jego zabezpieczeń. Osoby, które robią to nielegalnie, nazywa się crackerami. Nazwę cracker propagują hakerzy skupieni w społeczności hakerskiej, którzy rozwijają wolne oprogramowanie i odcinają się od przestępców²²⁰.
152. **Hasło** – to tajny ciąg znaków służący do zabezpieczenia przed nieautoryzowanym dostępem do systemu komputerowego, aplikacji czy ważnych plików²²¹.
153. **Hierarchizacja ryzyka** – w rozumieniu dosłownym oznacza ustalanie kolejności następujących po sobie rzeczy, zdarzeń, zagadnień od najważniejszych do najmniej ważnych²²².
154. **Host** – komputer podłączony do sieci komputerowej łączem stałym, posiadający stały adres IP, udostępniający usługi sieciowe użytkownikom łączącym się z nim za pomocą swoich komputerów i umożliwiający im m.in. pracę w trybie terminalowym. Komputer użytkownika nazywany jest wtedy zdalnym terminalem, (ang.: *remote terminal*). Powszechną praktyką jest współistnienie na jednym hoście wielu usług, tj. obok usług umożliwiających pracę terminalową, np. telnet i SSH, także usług typu klient-serwer, najczęściej WWW i FTP. W tym

²¹⁷ Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. Nr 46, poz. 239).

²¹⁸ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 112.

²¹⁹ *Declaration on European Military Capabilities*, Bruksela, 22 października 2004 r., s. 3–5.

²²⁰ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 49.

²²¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 49.

²²² Opracowanie zespołu autorskiego.

znaczeniu, pojęcie host oznacza to samo co serwer, tym bardziej, że obecnie na większości tak rozumianych hostów, poza wewnętrznymi sieciami większych instytucji, usługi terminalowe, ze względów bezpieczeństwa, nie są dostępne²²³.

155. **Identyfikacja ryzyka** [ang. *risk identification*] – proces wyszukiwania, rozpoznawania i opisywania ryzyka²²⁴.
156. **Identyfikacja ryzyka** – proces wyszukiwania źródeł ryzyka, scenariuszy i potencjalnych skutków zagrożeń²²⁵.
157. **Identyfikacja zagrożeń** – proces rozpoznawania tego, czy zagrożenie istnieje oraz określania jego charakterystyk²²⁶.
158. **Impreza masowa** – należy przez to rozumieć imprezę masową artystyczno-rozrywkową, masową imprezę sportową, w tym mecz piłki nożnej, z wyjątkiem imprez: a) organizowanych w teatrach, operach, operetkach, filharmoniach, kinach, muzeach, bibliotekach, domach kultury i galeriach sztuki lub w innych podobnych obiektach, b) organizowanych w szkołach i placówkach oświatowych przez zarządzających tymi szkołami i placówkami, c) organizowanych w ramach współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży, d) sportowych organizowanych dla sportowców niepełnosprawnych, e) sportu powszechnego o charakterze rekreacji ruchowej, ogólnodostępnym i nieodpłatnym, organizowanych na terenie otwartym, f) zamkniętych organizowanych przez pracodawców dla ich pracowników jeżeli rodzaj imprezy odpowiada przeznaczeniu obiektu lub terenu, gdzie ma się ona odbyć²²⁷.
159. **Impreza masowa podwyższonego ryzyka** – impreza masowa, w czasie której, zgodnie z informacją o przewidywanych zagrożeniach lub dotychczasowymi doświadczeniami dotyczącymi zachowani osób uczestniczących, istnieje obawa wystąpienia aktów przemocy lub agresji²²⁸.
160. **Improwizacja** – to rzecz, akcja, czynność dokonana na oczekaniu, bez przygotowania; wykonanie czegoś na oczekaniu, od ręki, na gorąco, ex promptu, ex tempore²²⁹. Wykonywanie czegoś bez planu, bez przygotowania, niestarannie²³⁰.
161. **Incydent** – w działalności kryzysowej jest wydarzeniem, sytuacją awaryjną, która wymaga uruchomienia specjalnych algorytmów postępowania przez jedną

²²³ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Host>.

²²⁴ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

²²⁵ Opracowanie zespołu autorskiego.

²²⁶ http://www.spec-bhp.pl/Ocena_ryzyka_zawodowego_Slowniczek_pojec_do_oceny_ryzyka_zawodowego.php.

²²⁷ Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. 2009 Nr 62 poz. 504, z późn. zm.).

²²⁸ Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. 2009 Nr 62 poz. 504, z późn. zm.).

²²⁹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, WP, Warszawa 1988.

²³⁰ *Mały słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wilga 2007.

- lub kilka służb kryzysowych bądź władze, celem lokalizacji zdarzenia i ograniczenia jego skutków oraz przyścia z pomocą poszkodowanym osobom²³¹.
162. **Informacja** – element wiedzy komunikowany, przekazywany, dzięki któremu obiekt odbierający go, może polepszyć swoją znajomość otoczenia i sprawniej przeprowadzić celowe działania²³².
163. **Informatyka** – zespół dyscyplin naukowych i technicznych zajmujących się przetwarzaniem informacji²³³.
164. **Informowanie** – udzielanie informacji, powiadamianie o czymś; podawanie do wiadomości, objaśnianie²³⁴. Komunikowanie, powiadamianie, wyjaśnianie²³⁵.
165. **Infrastruktura bezpieczeństwa narodowego** – to część infrastruktury państwa, ekonomicznej i społecznej, obejmująca obiekty fizyczne i urządzenia technologii informacyjnych, sieci, urządzenia, instalacje, budynki użyteczności publicznej i instytucje usługowe, których istnienie jest niezbędne do prawidłowego i niezakłóconego funkcjonowania władzy publicznej, gospodarki i społeczeństwa, zaś ich zniszczenie lub zakłócenie funkcjonowania miałyby wpływa na realizację celów bezpieczeństwa narodowego²³⁶.
166. **Infrastruktura** – to układ stałych obiektów, urządzeń i instalacji wraz z instytucjami obsługującymi te systemy przestrzenne i utrzymującymi je w sprawności technicznej, niezbędnych do efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, tzn. działów gospodarki oraz życia (w tym bezpieczeństwa) mieszkańców²³⁷.
167. **Infrastruktura bezpieczeństwa państwa** – to całość obiektów, urządzeń, instalacji oraz instytucji zapewniających ich sprawność techniczną i utrzymanie, które stanowią podstawę funkcjonowania systemu bezpieczeństwa państwa²³⁸.
168. **Infrastruktura krytyczna** – to systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy: zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa, łączności, sieci teleinformatycznych, finansowe, zaopatrzenia w żywność, zaopatrzenia w wodę, ochrony zdrowia, transportowe, ratownicze, zapewniające ciągłość działania administracji publicznej, produkcji, składowania, przechowywania

²³¹ *Dealing with Disaster*, Home Office third Edition,(UK), s. 43.

²³² *Słownik języka polskiego* – PWN 2001, *Słownik informatyki*, Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa 1989.

²³³ *Słownik informatyki*, Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa 1989.

²³⁴ *Słownik języka polskiego* – PWN 2001.

²³⁵ W. Kopański, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, WP, Warszawa 1988.

²³⁶ Opracowanie W. Kitler.

²³⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 52.

²³⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 52.

i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych²³⁹.

169. **Infrastruktura narodowa** – infrastruktura zabezpieczana i finansowana przez państwo członkowskie NATO, na jego własnym terytorium, wyłącznie na użytek jego własnych sił zbrojnych (włączając w to siły zbrojne przydzielone lub wyznaczone do NATO)²⁴⁰.
170. **Infrastruktura obronna** – to część infrastruktury państwa, obejmująca obiekty i urzędnia stałe oraz instytucje niezbędne do funkcjonowania systemu obronnego państwa. Tworzona jest głównie w czasie pokoju, ale rozwijana również w okresie zagrożenia i wojny. Z punktu widzenia specyfiki wyróżnia się między innymi infrastrukturę wojskową²⁴¹.
171. **Infrastruktura obrony cywilnej** – to obiekty, urzędnia i instytucje warunkujące skuteczność wykonania zadań obrony cywilnej (techniczne systemy alarmowe i łączności, budowle ochronne, punkty zabiegów sanitarnych, punkty zabiegów specjalnych, ośrodki szkolenia, magazyny, stanowiska kierowania)²⁴².
172. **Infrastruktura państwa** – to część infrastruktury obejmująca obiekty, urzędnia stałe i instytucje usługowe niezbędne do należytego funkcjonowania produkcyjnych działów gospodarki oraz życia (w tym bezpieczeństwa) ludności kraju²⁴³.
173. **Inne miejscowe zagrożenie** – zdarzenie wynikające z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody niebędące pożarem ani klęską żywnościową, stanowiące zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska, któremu zapobieżenie lub którego usunięcie skutków nie wymaga zastosowania nadzwyczajnych środków²⁴⁴.
174. **Inne podmioty, które mogą być zaangażowane do działań w ramach oddzielnej umowy** – to podmioty, które na podstawie porozumień, uzgodnień lub też innych umów cywilnoprawny są lub mogą być zobligowane lub zaangażowane w działania ratownicze²⁴⁵.
175. **Inspekcja Ochrony Środowiska** – Inspekcja Ochrony Środowiska jest powołana do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania i oceny stanu środowiska²⁴⁶.

²³⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

²⁴⁰ *Słownik terminów i definicji NATO*, Warszawa 1998, s. 208.

²⁴¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 48.

²⁴² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 53.

²⁴³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 48.

²⁴⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. 1991 Nr 81 poz. 351, z późn. zm.).

²⁴⁵ Opracowanie zespołu autorskiego SGSP.

²⁴⁶ Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. 2007 Nr 44 poz. 287, z późn. zm.).

176. **Inspekcja Transportu Drogowego** – instytucja powołana do kontroli przestrzegania przepisów w zakresie przewozu drogowego wykonywanego pojazdami samochodowymi²⁴⁷.
177. **Inspekcja Weterynarii** – inspekcja realizuje zadania z zakresu ochrony zdrowia zwierząt oraz bezpieczeństwa produktów pochodzenia zwierzęcego w celu zapewnienia ochrony zdrowia publicznego²⁴⁸.
178. **Instrumenty bezpieczeństwa** – środki realizacji przedsięwzięć kształtujących pożądany poziom bezpieczeństwa. Są to zasoby (w tym służby kryzysowe), polityka, koncepcje, strategie, plany, prawo, programy, algorytmy²⁴⁹.
179. **Instruowanie** – to sposób efektywnego szkolenia pracowników (osób) z tego, jak powinni prawidłowo, bezpiecznie i świadomie wykonywać swoje powinności (zadania)²⁵⁰. Wydawanie instrukcji, pouczanie²⁵¹. Instruktaż, nauczanie, nauka, dokształcanie, objaśnianie, edukacja, pouczanie, przeszkalanie, przyuczanie, przygotowanie do czegoś, zapoznanie, zaznajamianie²⁵².
180. **Interes narodowy** – to postawy (zachowania), formy ich wyrażania i wszelkie działania na arenie międzynarodowej i wewnątrzpaństwowej, uznawane w danym momencie za ważne dla rozwoju i funkcjonowania państwa (narodu), a więc ukierunkowane na realizację potrzeb i celów narodowych, z punktu widzenia oczekiwanych korzyści. To wszelkie zabiegi służące osiągnięciu oczekiwanych stanów rzeczy (rezultatów) zoperacjonalizowane (dostosowane) do procesów, zdarzeń, relacji i reguł wynikających z określonej sytuacji w jakiej się znajduje państwo²⁵³.
181. **Interes publiczny** – należy przez to rozumieć uogólniony cel dążeń i działań, uwzględniających zobiektywizowane potrzeby ogółu społeczeństwa lub lokalnych społeczności, związanych z zagospodarowaniem przestrzennym²⁵⁴.
182. **Interesariusz** – osoba, grupa osób lub organizacja wpływająca, na którą mogą wpływać lub która jest przekonana że mogą na nią wpłynąć podejmowane decyzje i zdarzenia²⁵⁵.

²⁴⁷ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. 2001 Nr 125 poz. 1371, z późn. zm.).

²⁴⁸ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. 2010 Nr 112 poz. 744, z późn. zm.).

²⁴⁹ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 33.

²⁵⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/Training_Within_Industry.

²⁵¹ <http://www.sjp.pl/instruowa%C4%87>.

²⁵² <http://definicja.net/definicja/Instruowanie>

²⁵³ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011, s. 92.

²⁵⁴ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717, z późn. zm.).

²⁵⁵ CAN/CSA-Q850-97 (2009) *Risk Management: Guidelines for Decision-makers*.

183. **Interfejs użytkownika** – wydzielona część systemu odpowiedzialna za interakcję z użytkownikiem²⁵⁶.
184. **Interoperacyjność** – możliwość współdziałania różnych odrębnych organizacji na rzecz osiągnięcia uzgodnionych i korzystnych dla wszystkich stron celów, przy jednoczesnym dzieleniu się informacjami i wiedzą pomiędzy tymi organizacjami²⁵⁷.
185. **Interpretacja** – wykładnia, wyjaśnienie, wytłumaczenie, komentowanie²⁵⁸. Osobiste zrozumienie czegoś²⁵⁹. Indywidualny sposób rozumienia czegoś, wykładnia²⁶⁰.
186. **Interwencja humanitarna** – jest groźbą lub użyciem siły przez państwo, grupę państw lub organizację międzynarodową przeciwko innemu państwu głównie w celu ochrony praw obywateli przed masowymi naruszeniami uznanych praw człowieka²⁶¹.
187. **Inżynieria bezpieczeństwa** – obejmuje swoją działalnością praktyczną projektowanie, budowę, eksploatację i likwidację obiektów technicznych, którymi są wszystkie wytworzone wyroby, zespoły systemów, maszyn, konstrukcji, urządzeń i instalacji technicznych oraz ich osprzęt, związanych ze sobą zarówno w sensie strukturalnym jak i funkcjonalnym, w celu zminimalizowania możliwości i rozmiaru negatywnego ich oddziaływania na ludzi, środowisko i dobra cywilizacyjne, a także planowanie, projektowanie, organizowanie i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa oraz technologii w zakresie zapobiegania i usuwania skutków negatywnego oddziaływania obiektów technicznych i zjawisk naturalnych na otoczenie w celu ochrony życia i zdrowia ludzi oraz dóbr cywilizacyjnych, w tym także informacji. W takim znaczeniu *Inżynieria bezpieczeństwa* jako pojęcie definicyjne odnosi się do planowania, projektowania, organizowania i funkcjonowania systemów, wyrobów oraz technologii związanych z koniecznością przeciwdziałania zagrożeniom ludzi, środowiska naturalnego oraz dóbr cywilizacyjnych, a także ochrony życia i zdrowia ludzi przed zagrożeniami wynikającymi z czynników wewnętrznych jak i zewnętrznych, naukowego badania związków potencjalnych i realnych katastrof naturalnych oraz awarii technicznych z otoczeniem, w których one mogą wystąpić lub wystąpiły²⁶².

²⁵⁶ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

²⁵⁷ Decyzja nr 922/2009/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 września 2009 r. w sprawie rozwiązań interoperacyjnych dla europejskich administracji publicznych (ISA), Dz. U. L 260 z 3 października 2009 r.

²⁵⁸ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, WP, Warszawa 1988.

²⁵⁹ Longman, *Dictionary of English*, Glasgow 1992.

²⁶⁰ B. Dunaj, *Mały słownik języka polskiego*, Wilga 2007.

²⁶¹ S.D. Murphy, (w:) J. Zajadło, *Legalność i legitymizacja humanitarnej interwencji*, Państwo i Prawo 1/2004.

²⁶² Opracowanie zespołu autorskiego SGSP.

188. **Jakość** – jest to stopień w jakim zestaw naturalnych właściwości (fizycznych, czasowych, ergonomicznych, funkcjonalnych) produktu (także bezpieczeństwa) spełnia potrzeby lub oczekiwania, które zostały ustalone, przyjęte zwyczajowo lub są obowiązujące²⁶³.
189. **Jednostka pomocnicza gminy** – sołectwo oraz dzielnica, osiedle i inne np. miasto²⁶⁴.
190. **Kataklizm** – to gwałtowne i nagłe zmiany w przyrodzie powodujące ogromne zmiany oraz nagły wstrząs polityczny lub społeczny przynoszący wielkie nieszczęście²⁶⁵.
191. **Katalog** (Katalog danych, Rejestr) – biznesowe określenie wydzielonego zbioru danych/obiektów wraz z towarzyszącymi im atrybutami, umożliwiające jednoznaczny identyfikację obiektów w systemie. Np. Katalog Jednostek Administracyjnych, Katalog środków. Katalog Zagrożeń itp.²⁶⁶
192. **Katalog zdarzeń** – uporządkowany wykaz lub spis zdarzeń²⁶⁷.
193. **Katastrofa** – okoliczności, w których wystąpiły rozległe straty w ludziach, straty materialne, ekonomiczne lub środowiskowe, i które przekraczają poziom akceptowalności dla danego podmiotu²⁶⁸.
194. **Katastrofa budowlana** – katastrofą budowlaną jest niezamierzone, gwałtowne zniszczenie obiektu budowlanego lub jego części, a także konstrukcyjnych elementów rusztowań, elementów urządzeń formujących, ścianek szczelnych i obudowy wykopów²⁶⁹.
195. **Katastrofa ekologiczna** – to trwale (nieodwracalne w naturalny sposób) uszkodzenie lub zniszczenie dużego obszaru środowiska przyrody, wpływające negatywnie, bezpośrednio lub pośrednio, na zdrowie, często życie ludzi. Rozróżnia się katastrofy antropogeniczne powodowane przez człowieka, i nieantropogeniczne, zwane też katastrofami naturalnymi, wywoływane przez czynniki w większym stopniu niezależne od człowieka²⁷⁰.
196. **Katastrofa naturalna** – to zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie

²⁶³ S. Wawak, *Zarządzanie jakością*, Helion, Gliwice 2002, s. 9.

²⁶⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990 Nr 16 poz. 95, z późn. zm.).

²⁶⁵ *Słownik języka polskiego*, Wilga 2007.

²⁶⁶ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

²⁶⁷ D. Wróblewski (red.), *Zarządzanie ryzykiem. Przegląd wybranych metodyk*, CNBOP-PIB, Józefów 2015, s. 234.

²⁶⁸ Opracowanie zespołu autorskiego.

²⁶⁹ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 1994 Nr 89 poz. 414, z późn. zm.).

²⁷⁰ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 60.

szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywołu. Katastrofą naturalną może być również zdarzenie wywołane działaniem terrorystycznym²⁷¹.

197. **Katastrofa naturalna** – to zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powódzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywołu²⁷².
198. **Katastrofa obiektów hydrotechnicznych** – nagłe uszkodzenie budowli wraz z urządzeniami i instalacjami technicznymi z nimi związanymi, służące gospodarce wodnej oraz kształtowaniu zasobów wodnych i korzystaniu z nich, w tym: zapory ziemne i betonowe, jazy, budowle upustowe z przelewami i spustami, przepusty wałowe i mnichy, śluzy żeglugowe, wały przeciwpowodziowe, siłownie i elektrownie wodne, ujęcia śródlądowych wód powierzchniowych, wyloty ścieków, czasze zbiorników wodnych wraz ze zboczami i skarpami, pompownie, kanały, sztolnie, rurociągi hydrotechniczne, syfony, lewary, akwedukty, budowle regulacyjne na rzekach i potokach, progi, grodzie, nadpoziomowe zbiorniki gromadzące substancje płynne i półpłynne, porty, baseny, zimowiska, pirsy, mola, pomosty, nabrzeża, bulwary, pochylnie i falochrony na wodach śródlądowych, przepławki dla ryb)²⁷³.
199. **Katastrofy kaskadowe** – zdarzenia ekstremalne, w których skutki kaskadowe nasilają się w czasie i powodują niespodziewane, silne zdarzenia wtórne. Te ostatnie są co najmniej równie poważne, jak zdarzenie pierwotne i wywierają silny wpływ na całkowity okres utrzymywania się skutków katastrofy. Wtórne i niespodziewane zdarzenia mogą mieć poważniejszy wymiar wskutek naruszenia konstrukcji i funkcji społecznych, które są od nich zależne (np. obiekty infrastruktury krytycznej) lub poprzez nieadekwatność zastosowanych strategii łagodzących (takich jak procedury ewakuacji, planowanie zagospodarowania przestrzennego i strategię zarządzania kryzysowego). Katastrofy kaskadowe uwidoczniają nierozwiązane problemy podatności w społeczeństwach. W katastrofach kaskadowych można wyróżnić jedno lub więcej zdarzeń wtórnych, które odróżniają się od pierwotnego źródła katastrofy²⁷⁴.

²⁷¹ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywołowej (Dz. U. 2002 Nr 62, poz. 558, z późn. zm.).

²⁷² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 60.

²⁷³ Rozporządzenie ministra środowiska z dnia 20 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie (Dz. U. 2007 Nr 86 poz. 579, z późn. zm.).

²⁷⁴ G. Pescaroli, D. Alexander, *A definition of cascading disasters and cascading effects: Going beyond the "toppling dominos" metaphor*, Planet@Risk, Vol. 3, No 1, 2015, s. 58–67.

200. **Kierowanie** – układ działań obejmujący planowanie, organizowanie, motywowanie i egzekwowanie wykonania²⁷⁵.
201. **Kierowanie akcją ratunkową** – to całokształt celowej działalności kierownika akcji ratunkowej (i organów wykonawczych), zmierzającej do skoordynowanego wykorzystania będących w dyspozycji zasobów ludzkich i materialnych, dla osiągnięcia założonych celów²⁷⁶.
202. **Kierowanie bezpieczeństwem państwa** – to działalność organów władzy i administracji publicznej obejmująca definiowanie interesów narodowych i celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa, planowanie działań strategicznych prowadzących do osiągania tych celów, programowanie i organizowanie przygotowań państwa w dziedzinie bezpieczeństwa oraz koordynowanie i nadzór nad realizacją planów i programów stosownie do potrzeb wynikających z kształtowania się środowiska bezpieczeństwa (szans, wyzwań, ryzyk i zagrożeń)²⁷⁷.
203. **Kierowanie obroną cywilną** – to oddziaływanie na podmioty zobowiązane do wykonania jej zadań z wykorzystaniem ustalonych reguł (procedur) w następujących celach: ochrony ludności, zakładów i dóbr kultury, ratowania i udzielania pomocy w czasie wojny oraz współdziałania w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska²⁷⁸.
204. **Kierowanie reagowaniem kryzysowym** – to działalność organów administracji publicznej, będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, polegająca na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu i koordynowaniu działań podmiotów wykonawczych podczas sytuacji kryzysowych oraz odtworzeniu normalnych warunków funkcjonowania władz i społeczeństwa²⁷⁹.
205. **Klasyfikacja** – to podział elementów rzeczywistości według przyjętych wcześniej kryteriów²⁸⁰.
206. **Klasyfikacja ryzyka** – jest to podział ryzyka według przyjętych wcześniej kryteriów²⁸¹.
207. **Klasyfikacja zagrożeń** – jest to podział zagrożeń według przyjętych wcześniej kryteriów²⁸².
208. **Klęska** – to zdarzenie nagłe lub sygnalizowane o bardzo znacznej rozpiętości skali, które powoduje poważne zakłócenia w funkcjonowaniu struktur

²⁷⁵ J. Gołębiowski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część III, Warszawa 2009, s. 69.

²⁷⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 60.

²⁷⁷ *Słownik Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego RP*.

²⁷⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 55.

²⁷⁹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 60.

²⁸⁰ A. Markowski, R. Pawelec, *Nowy słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wilga 2007.

²⁸¹ Opracowanie zespołu autorskiego CNBOP-PIB.

²⁸² Opracowanie zespołu autorskiego CNBOP-PIB.

i społeczeństwa. Jest to zdarzenie pojedyncze lub seria zdarzeń, które obnaża brak adekwatnych zdolności reagowania z uwagi na zaskoczenie sytuacją lub brak przygotowania, skutkuje improwizacją działań i brakiem koncepcji powrotu do normalności²⁸³.

209. **Kłęska żywiołowa** – to katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem²⁸⁴.
210. **Koalicja antyterrorystyczna** – to grupa państw zjednoczonych w walce z terroryzmem, powiązana ze sobą umowami o współpracy w sprawie zwalczania terroryzmu, wymiany informacji i danych o organizacjach i ruchach podejrzewanych o terroryzm, nielegalny handel bronią, proliferację broni masowego rażenia, sprzyjających i sympatyzujących z terroryzmem²⁸⁵.
211. **Komisarz rządowy** – organ władzy publicznej powoływany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek właściwego wojewody. Może przejąć wykonywanie zadań i kompetencji zawieszonych organów gminy, powiatu lub samorządu województwa w czasie stanu wyjątkowego²⁸⁶.
212. **Kompetencje** – wykazana zdolność stosowania wiedzy i umiejętności²⁸⁷.
213. **Kompetencje reagowania kryzysowego NATO** – a) opcje zapobiegania; b) środki reagowania kryzysowego; c) przeciwdziałanie zaskoczeniu; d) przeciwdziałanie agresji; e) stopnie alarmowe²⁸⁸.
214. **Komunikacja i konsultacje** [ang. *communication and consultation*] – ciągle i prowadzone w sposób iteracyjny procesy, które są przez organizację prowadzone w celu zapewnienia, przekazywania lub uzyskania informacji, jak również w celu porozumiewania się z interesariuszami, odnoszące się do zarządzaniem ryzykiem²⁸⁹.
215. **Koncentracja optymalna** – koncentracja energii (zasobów) potrzebna do wywołania jakiegokolwiek zdarzenia. W warunkach zmienności i niepewności

²⁸³ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 341.

²⁸⁴ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. 2002 Nr 62, poz. 558, z późn. zm.).

²⁸⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 60.

²⁸⁶ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. 2002 Nr 113 poz. 985, z późn. zm.).

²⁸⁷ PN-EN ISO 9000:2006 *Systemy zarządzania jakością. Podstawy i terminologia*.

²⁸⁸ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 150.

²⁸⁹ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

- oznacza to potrzebę posiadania rezerw pozwalających skutecznie je kontrolować²⁹⁰.
216. **Koncepcja** – ogólne ujęcie, obmyślany plan działania, rozwiązania czego, pomysł, projekt²⁹¹.
217. **Koncepcja strategiczna** – zawiera ogólne zasady i myśl przewodnią postępowania podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa oraz strategiczne zadania etapowe lub dziedzinowe, czyli cele polityczne dla władz państwa (organizacji) i cele operacyjne dla sił i środków wykonawczych w różnych okresach i dziedzinach funkcjonowania danego podmiotu²⁹².
218. **Konflikt społeczny** – starcie się co najmniej dwóch grup antagonistycznych celów, postaw, ról, interesów czy sposobów myślenia i działania, których podmiotem są konkretne osoby, grupy, klasy, instytucje, organizacje, nagrody²⁹³.
219. **Konsekwencje** [ang. *consequence*] – rezultat zdarzenia mający wpływ na cele²⁹⁴.
220. **Kontekst wewnętrzny** [ang. *internal context*] – środowisko wewnętrzne, w którym organizacja dąży do osiągnięcia swoich celów²⁹⁵.
221. **Kontekst zewnętrzny** [ang. *external context*] – środowisko zewnętrzne, w którym organizacja dąży do osiągnięcia swoich celów²⁹⁶.
222. **Kontrola ryzyka** – podejmowanie działań zaradczych celem minimalizacji negatywnych skutków zarówno potencjalnego jak i zmaterializowanego ryzyka bądź podejmowanie działań mających na celu przeniesienie lub likwidację ryzyka. Kontrolowanie ryzyka obejmuje także modyfikację definicji i limitów wskaźników określających poziom ryzyka, definiowanie zakresu i sposobu transferowania ryzyka na zewnątrz oraz wdrażanie odpowiednich zasad i procedur postępowania. Tolerowanie ryzyka bez podejmowania jakichkolwiek działań jest również formą świadomego sprawowania kontroli nad ryzykiem w instytucji²⁹⁷.
223. **Kontroling** – jest prezentowany jako zintegrowany, elastyczny system zarządzania służący realizacji celów organizacji. Jest to narzędzie służące optymalizacji wyników całej działalności organizacji. Zapewnia kontrolowanie i integrowanie wszystkich funkcji planowania, organizowania, przywództwa (w tym motywowania) i kontroli²⁹⁸.

²⁹⁰ A. Machnik, *Jak działać sprawnie i skutecznie*, Helion 2002, s. 7.

²⁹¹ *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1993, s. 333.

²⁹² S. Koziej, *Między piekłem a rajem, szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 12.

²⁹³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.

²⁹⁴ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

²⁹⁵ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

²⁹⁶ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

²⁹⁷ Opracowanie na podstawie: <http://www.ryzykkooperacyjne.eu/sektor-publiczny/sownik.html>.

²⁹⁸ B. R. Kuc, *Zarządzanie doskonałe*, Warszawa 1999, s. 263–265.

224. **Kontrolowanie** – jest to monitorowanie procesu, ocena realizacji założonego celu, wychwytywanie możliwych problemów i natychmiastowe ich rozwiązywanie²⁹⁹.
225. **Koordynacja** – jest jedną z funkcji zarządzania, funkcją sprawnego działania. Wymaga monitorowania procesów działalności wszystkich elementów systemu, co pozwala na terminowe wykrycie i ustalenie możliwych odchyłeń od realizacji nakreślonego planu, a także określenie przyczyn tych odchyłeń i skorygowania działalności. Koordynacja jest uzgodnionym, uporządkowanym współdziałaniem elementów jakiejś większej całości (systemu)³⁰⁰.
226. **Krajowy plan zarządzania kryzysowego** – obejmuje swą treścią wszystkie fazy zarządzania kryzysowego tj: zapobieganie, przygotowanie, reagowanie, odbudowę. Stanowi poradnik, który pozwala szybko zorientować się w odpowiedzialności poszczególnych organów. Podział na poszczególne fazy umożliwia ministerstwu zaplanowanie działań legislacyjnych w fazie zapobiegania, wdrożenie przyjętych ustaw czy planów wykonawczych w fazie przygotowania, a także prowadzenie ćwiczeń w tejże fazie czy przyjęte rozwiązania są adekwatne do zagrożeń, a instytucje posiadające wystarczające kompetencje i środki do reagowania. Pokazuje system monitorowania różnego rodzaju zagrożeń, a więc wskazuje narzędzia umożliwiające prognozowanie wystąpienia i jego skalę. Wyka sił i środków pokazany w formie mapy w formacie GIS umożliwiającymi lepsze wykorzystanie danych o środkach technicznych daje większą wiedzę do planowania w przyszłości działań oraz pokazuje pośrednio potencjalnych partnerów do współpracy dysponujących odpowiednim sprzętem i zapleczem specjalistów³⁰¹.
227. **Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy** – to integralna część organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmująca, w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. System ten skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych³⁰².
228. **Krajowy system zarządzania kryzysowego** – to integralna część systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, obejmuje wzajemnie powiązane relacjami prawnymi wyznaczone organa zarządzania kryzysowego, ich zespoły doradcze, przygotowaną infrastrukturę (centra zarządzania) oraz obywateli

²⁹⁹ J. Gołębiowski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część I, Warszawa 2008, s. 21.

³⁰⁰ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 341.

³⁰¹ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

³⁰² Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. 1991 Nr 81 poz. 351, z późn. zm.).

i podmioty zobowiązane do wykonania zadań określonych w aktach prawnych i planach reagowania kryzysowego poszczególnych jednostek administracji publicznej³⁰³.

229. **Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej** – jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach gospodarowania wodami, a w szczególności w sprawach zarządzania wodami oraz korzystania z wód³⁰⁴.
230. **Kryteria bezpieczeństwa państwa** – to zbiór cech i właściwości pozwalających wyodrębnić elementy składające się na bezpieczeństwo państwa. Podstawowa rolę odgrywają kryteria ogólne, dzięki którym możliwe jest formułowanie hierarchii i kategorii zagrożeń, a także definiowanie kryteriów szczegółowych. Kryteria szczegółowe wyznaczają obszary, w których państwo posiada własne interesy, dla których zagrożenie niesie konsekwencje dla jego ogólnego bezpieczeństwa³⁰⁵.
231. **Kryteria ryzyka** [ang. *risk criteria*] – poziomy odniesienia, względem których określa się hierarchię (ważność) ryzyka, kryteria oparte są na celach organizacyjnych oraz na zewnętrznym i wewnętrznym kontekście danego podmiotu³⁰⁶.
232. **Kryzys** – to sytuacja ekstremalna, która powstała w toku działalności podmiotu, powodująca utratę kontroli nad tą sytuacją i możliwość zaistnienia jakościowej zmiany systemowej, przełom między dwiema fazami jakiegoś procesu, wymagająca podjęcia zdecydowanych, wszechstronnych kroków zaradczych³⁰⁷.
233. **Krzywa F-N** – jest ilościową metodą szacowania ryzyka opartą o analizę historii zdarzeń niekorzystnych³⁰⁸.
234. **Kultura bezpieczeństwa** – wzór podstawowych założeń, wartości, norm, reguł, symboli i przekonań wpływających na sposób postrzegania wyzwań, szans i (lub) zagrożeń, a także sposób odczuwania bezpieczeństwa i myślenia o nim oraz związany z tym sposób zachowania i działania (współdziałania) podmiotów, w różny sposób przez te podmioty wyuczonych i wyartykułowanych w procesach szeroko rozumianej edukacji, w tym również w naturalnych procesach wewnętrznej integracji i zewnętrznej adaptacji oraz w innych procesach organizacyjnych, a także w procesie umacniania szeroko (nie tylko militarnie) rozumianej obronności, służących w miarę harmonijnemu rozwojowi tych podmiotów i osiągnięciu przez nie najszerzej rozumianego bezpieczeństwa, z pożytkiem dla siebie, ale i otoczenia³⁰⁹.

³⁰³ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 66.

³⁰⁴ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 roku – Prawo wodne (Dz. U. 2001 Nr 115, poz. 1229, z późn. zm.).

³⁰⁵ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 67.

³⁰⁶ Opracowanie na podstawie: PKN-ISO Guide 73:2012 Zarządzanie ryzykiem – Terminologia.

³⁰⁷ Opracowanie na podstawie: W. Kitler, *System zarządzania kryzysowego w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego RP*, (w:) *Bezpieczeństwo narodowe i zarządzanie kryzysowe w Polsce w XXI wieku – wyzwania i dylematy*, Warszawa 2008, s. 393.

³⁰⁸ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 229.

³⁰⁹ M. Cieślarczyk, *Kultura bezpieczeństwa i obronności*, wyd. AP, Siedlce 2011, s. 210.

235. **Lawiny** – to utrata stabilności, osuwanie się ze stoku dużej ilości mas śniegu, lodu, materiału skalnego i/lub gleby. Jest następstwem obwitych opadów i zalegania śniegu w górach³¹⁰.
236. **Login** – unikalny identyfikator nadany użytkownikowi systemu³¹¹.
237. **Ludność cywilna** – to wszystkie osoby cywilne korzystające z ogólnej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań wojennych zgodnie z IV konwencją genewską i protokołem dodatkowym. Ludność cywilna nie może być przedmiotem ataków i represaliów oraz aktów i groźby przemocy, których głównym celem jest jej zastraszenie³¹².
238. **Ludność zagrożona** – wszystkie osoby przebywające na określonym terenie ,na które może oddziaływać zdarzenie niekorzystne³¹³.
239. **Ład organizacyjny** – system, według którego organizacja podejmuje i wdraża decyzje służące realizacji jej celów³¹⁴.
240. **Ład przestrzenny** – należy przez to rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne³¹⁵.
241. **Łagodzenie skutków zdarzeń niekorzystnych** – zespół przedsięwzięć podjętych w celu ograniczenia skutków zdarzeń niekorzystnych³¹⁶.
242. **Łańcuch decyzyjny** – to szereg po sobie następujących ogniw kompetentnych w zakresie podejmowania decyzji w takiej kolejności, że decyzje każdego kolejnego ogniw wyższego szczebla posiada moc wiążącą w stosunku do ogniw niższego szczebla³¹⁷.
243. **Macierz ryzyka** – syntetyczna i usystematyzowana wizualizacja poziomów narażenia instytucji na ryzyko, przedstawionych w układzie prawdopodobieństwo – skutek³¹⁸.
244. **Management** – to zespół wysokiej klasy specjalistów obciążonych organizacją procesów dowolnej firmy³¹⁹.

³¹⁰ G. Sobolewski (red.), *Zagrożenia kryzysowe*, AON, Warszawa 2011, s. 34.

³¹¹ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

³¹² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 67.

³¹³ Opracowanie zespołu autorskiego.

³¹⁴ PN-ISO 26000:2012 *Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności*.

³¹⁵ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717, z późn. zm.).

³¹⁶ Opracowanie zespołu autorskiego.

³¹⁷ J. Gołębiowski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część II, Warszawa 2009, s. 68.

³¹⁸ Opracowanie na podstawie: <http://www.ryzykooperacyjne.eu/sektor-publiczny/sownik.html>.

³¹⁹ *Dictionary of English*, Glasgow 1992.

245. **Mapa** – obraz powierzchni jakiegoś obszaru przedstawiony na płaszczyźnie za pomocą umownych znaków i kolorów; występowanie i rozmieszczenie jakiegoś zjawiska w kraju lub na świecie³²⁰.
246. **Mapa ryzyka** – to mapa lub opis przedstawiający negatywne skutki oddziaływania zagrożenia na ludzi, środowisko, mienie i infrastrukturę wraz z prawdopodobieństwem wystąpienia tego zagrożenia³²¹.
247. **Mapa ryzyka** – to mapa lub opis przedstawiający potencjalnie negatywne skutki oddziaływania zagrożenia na ludzi, środowisko, mienie i infrastrukturę³²².
248. **Mapa topograficzna** – szczegółowa mapa terenu³²³.
249. **Mapa zagrożeń** – to mapa, która przedstawia wielkość prawdopodobieństwa wystąpienia różnych zagrożeń na określonym obszarze³²⁴.
250. **Mapa zagrożeń** – mapa przedstawiająca obszar geograficzny objęty zasięgiem zagrożenia z uwzględnieniem różnych scenariuszy zdarzeń³²⁵.
251. **Mapy ryzyka powodziowego** – mapy przedstawiające potencjalne negatywne skutki powodzi³²⁶.
252. **Mapy zagrożenia powodziowego** – mapy przedstawiające obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi³²⁷.
253. **Masowe zagrożenie** – sytuacja wywołana działaniem siły natury, awariami technicznymi bądź innymi zdarzeniami, która stwarza potencjalną możliwość utraty zdrowia, życia ludzkiego lub wystąpienia szkody w mieniu albo i środowisku, charakteryzująca się dużym obszarem objętym zagrożeniem i/lub dużą liczbą zagrożonych osób³²⁸.
254. **Materiały wybuchowe (bomby i niewypały)** – substancja chemiczna, wybuchająca pod wpływem uderzenia lub iskry, używana do wyrobu amunicji, kruszenia skał, burzenia itp.³²⁹.

³²⁰ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

³²¹ Opracowanie J. Wołanin.

³²² Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

³²³ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

³²⁴ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 12.

³²⁵ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

³²⁶ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

³²⁷ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

³²⁸ Instrukcja w sprawie zasad ewakuacji ludności, zwierząt i mienia na wypadek masowego zagrożenia, Warszawa 2008, s. 3.

³²⁹ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

255. **Materiały wybuchowe w obiektach** – substancja chemiczna, wybuchająca pod wpływem uderzenia lub iskry, używana do wyrobu amunicji, kruszenia skał, burzenia itp. Która została umieszczona w obiekcie³³⁰.
256. **Materiały wybuchowe w środkach transportu** – substancja chemiczna, wybuchająca pod wpływem uderzenia lub iskry, używana do wyrobu amunicji, kruszenia skał, burzenia itp., która została umieszczona w środkach transportu³³¹.
257. **Matryca ryzyka** – graficzna ilustracja przedstawiająca wartość ryzyka w układzie współrzędnych: prawdopodobieństwa i skutków³³².
258. **Mechanizm kontrolny** – element systemu zarządzania, zasady określone przez przepisy prawa lub działania mające ograniczyć prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka lub zniwelować skutki zaistniałego ryzyka³³³.
259. **Menadżer reagowania kryzysowego** – to osoba zajmująca się wcielaniem w życie wypracowanych strategii i koncepcji związanych z zarządzaniem kryzysowym, będących w zakresie jego kompetencji i odpowiedzialności. W sytuacji wystąpienia konkretnego zagrożenia odpowiada za racjonalne wykorzystanie (zastosowanie w praktyce) **zasobów** będących w jego dyspozycji. Menadżerami reagowania kryzysowego są szefowie: policji, straży pożarnej, innych służb kryzysowych, podmiotów ratowniczych, służb komunalnych, dyrektorzy wydziałów urzędów, kierownicy referatów, kierownicy zakładów pracy, szefowie organizacji pozarządowych, dyrektorzy placówek medycznych, oświatowych i inni. Doświadczenie uczy, że menedżerowie reagowania kryzysowego mają na ogół gruntowne przygotowanie profesjonalne, dużą wiedzę ogólną i specjalistyczną oraz umiejętność wykorzystania jej w praktyce³³⁴.
260. **Menedżer programów kryzysowych** – oznacza osobę zajmującą się pracą koncepcyjną, budowaniem modeli aktywności kryzysowej, programów kryzysowych, algorytmów wykorzystania posiadanych zasobów do racjonalnego reagowania w sytuacjach poza standardowych. Odpowiada za przygotowanie i wdrożenie **programów kryzysowych** uwzględniających wszystkie potencjalne zdarzenia stwarzające określony poziom zagrożeń ludzi, ich mienia, środowiska i infrastruktury, a także zaplanowanie (zaproponowanie) racjonalnych kryteriów wykorzystania zasobów ludzkich, materiałowych i finansowych, które zawsze są ograniczone. Z uwagi na istotę problematyki, jaką pilotuje, powinien

³³⁰ Opracowanie na podstawie: Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

³³¹ Opracowanie na podstawie: Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

³³² Opracowanie zespołu autorskiego.

³³³ Załącznik 1 do Zarządzenia Nr 80 wojewody mazowieckiego z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie ustalenia Polityki zarządzania ryzykiem w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim w Warszawie.

³³⁴ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 342.

być najbardziej kompetentną osobą w urzędzie danego szczebla administracji koordynującego działania menadżerów reagowania kryzysowego³³⁵.

261. **Metoda** – droga, sposób badania, systematycznie stosowany sposób postępowania prowadzący do założonego wyniku. Na dany sposób postępowania składają się czynności myślowe i praktycznie odpowiednio dobrane i realizowane w ustalonej kolejności. Sposób sprawdzony powtarzający się cyklicznie w określonych warunkach i prowadzący do osiągnięcia celu staje się metodą. Metoda to sposób wykonywania czynu złożonego, polegający na określonym doborze i układzie działań składowym a przy tym uplanowany i nadający się do wielokrotnego stosowania³³⁶.
262. **Metoda postępowania z ryzykiem** – sposób modyfikacji ryzyka, do którego można zaliczyć m.in.: unikanie ryzyka, podjęcie lub zwiększenie ryzyka, usunięcie źródła ryzyka, zmianę następstw, dzielenie ryzyka, retencję ryzyka³³⁷.
263. **Mierniki ryzyka** – określone w sposób ilościowy są wyrażone liczbowo i stanowią iloczyn prawdopodobieństwa i skutków i/lub ekspozycji na zagrożenie, określone w sposób jakościowy charakteryzują prawdopodobieństwo, skutki i/lub ekspozycję na zagrożenie³³⁸.
264. **Mikrosystem zarządzania ryzykiem** – to zamknięty obszar działania organizacji, instytucji, stowarzyszenia, na rzecz eliminacji lub ograniczania czynników ryzyka i samego ryzyka, będący w kompetencjach jednej lub kilku komórek³³⁹.
265. **Minimalizowanie** – to „przedsięwzięcia realizowane przed katastrofą, ukierunkowane na obniżenie lub wyeliminowanie jej wpływu na społeczeństwo i środowisko”, to całokształt działań podejmowanych celem ograniczenia lub wyeliminowania → *ryzyka* wystąpienia *zagrożenia* dla życia ludzi i ich mienia³⁴⁰. Minimalizowanie ma na celu eliminowanie lub ograniczanie → *czynników ryzyka*, wystąpienia zagrożeń i ich skutków. W tej fazie realizuje się: prace legislacyjne; inspekcje i kontrole; sporządza się mapy podwyższonego ryzyka; zawiera umowy; wdraża prawo; stosuje zachęty finansowe; planowanie przestrzenne; budowanie tam, grobli, zapór i innych budowli ograniczających ryzyko powodzi; doskonalą się sztuki planowania; sporządzania regionalnych stref zagrożeń; doskonalą prognozowania pogody; inwentaryzuje i organizuje zapasy oraz dostosowuje struktury.

³³⁵ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 342.

³³⁶ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum 1972, s. 85–87.

³³⁷ Opracowanie zespołu autorskiego CNBOP-PIB na podstawie: PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

³³⁸ Opracowanie zespołu autorskiego.

³³⁹ *Emergency Management: Principles and Practice for Local Government*, mat. FEMA, s. 263–264.

³⁴⁰ *Emergency Management: Principles and Practices...*, *op.cit.* s. 90.

266. **Minimalizowanie zagrożeń** [ang. *hazard mitigation*] – działania mające na celu osłabienie skutków zagrożenia lub zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia, polegające na czynnościach związanych z zapobieganiem, minimalizowaniem i przygotowaniem³⁴¹.
267. **Minister Koordynator Służb Specjalnych (jeśli jest powołany)** – to Minister, członek Rady Ministrów, który wykonuje zadania związane z działalnością służb specjalnych. Wchodzi w skład Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego³⁴².
268. **Minister Obrony Narodowej** – jest naczelnym organem administracji państwowej w dziedzinie obronności państwa³⁴³.
269. **Minister Sprawiedliwości** – naczelnym organ administracji rządowej, odpowiedzialny za dział administracji rządowej – sprawiedliwość³⁴⁴.
270. **Minister wiodący** – minister, w którego kompetencjach znajduje się koordynacja działań w przypadku wystąpienia konkretnego zagrożenia lub minister wyznaczony przez prezesa Rady Ministrów do tej czynności³⁴⁵.
271. **Minister właściwy do spraw rolnictwa** – naczelnym organ administracji rządowej, odpowiedzialny za dział administracji rządowej – rolnictwo³⁴⁶.
272. **Minister właściwy do spraw zagranicznych** – naczelnym organ administracji rządowej. Minister Spraw Zagranicznych kieruje działami administracji rządowej: sprawy zagraniczne oraz członkostwo Rzeczypospolitej w Unii Europejskiej³⁴⁷.
273. **Minister właściwy do spraw zdrowia** – naczelnym organ administracji rządowej. Minister Zdrowia kieruje działem administracji rządowej: zdrowie³⁴⁸.
274. **Ministerstwo wiodące** – odpowiada za realizację i koordynację wszystkich przedsięwzięć aktywności kryzysowej we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego na szczeblu centralnym. W razie katastrofy to ministerstwo przejmuje koordynację wszystkich działań, także w przypadku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego³⁴⁹.

³⁴¹ ISO/CD 22325 Societal security – Emergency management – Guidelines for emergency management security assessment.

³⁴² Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492, z późn. zm.).

³⁴³ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492, z późn. zm.).

³⁴⁴ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492, z późn. zm.).

³⁴⁵ J. Gołębiewski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 342–343.

³⁴⁶ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492, z późn. zm.).

³⁴⁷ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492, z późn. zm.).

³⁴⁸ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492, z późn. zm.).

³⁴⁹ J. Gołębiewski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 343.

275. **Ministerstwo właściwe do spraw środowiska** – naczelny organ administracji rządowej. Minister Środowiska kieruje działami administracji rządowej gospodarka wodna i środowisko³⁵⁰.
276. **Misje petersberskie** – to działania cywilne i wojskowe Unii Europejskiej wyodrębnione w Deklaracji Petersberskiej z 1992 roku, pierwotnie obejmujące kategorie misji humanitarnych i ratowniczych, utrzymania pokoju oraz misji zbrojnych, w tym przywracania pokoju. Ich cywilny charakter zakłada działania szkolenia policji, wspierania reform systemu prawa, pomocy w tworzeniu i rozwoju administracji cywilnej oraz gwarancje ochrony ludności w sytuacjach kryzysowych³⁵¹.
277. **Moduł systemu** – wydzielona część systemu PZK³⁵².
278. **Modyfikacja ryzyka** – działania podejmowane samodzielnie lub w kombinacji w celu ograniczenia ryzyka³⁵³.
279. **Monitoring środowiska** – to system wykonywania pomiarów oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji dotyczących stanu i zmian środowiska³⁵⁴.
280. **Monitorowanie** [ang. *monitoring*] – ciągłe sprawdzanie, nadzorowanie, krytyczne obserwowanie lub określanie stanu prowadzone w celu zidentyfikowania zmian w zakresie wymaganego lub oczekiwanego poziomu skuteczności³⁵⁵.
281. **Monitorowanie** – stała obserwacja i kontrola jakichś procesów lub zjawisk; stały nadzór nad jakimś obiektem chronionym³⁵⁶.
282. **Nadzwyczajne zagrożenie** – to nagłe i nieoczekiwane wydarzenie pociągające za sobą konieczność natychmiastowych działań własnymi siłami lub zmobilizowanymi z zewnątrz, dla opanowania sytuacji³⁵⁷.
283. **Narażenie** – fizyczny kontakt żywego organizmu z czynnikiem chemicznym, fizycznym lub biologicznym, wyrażony stężeniem lub natężeniem i czasem trwania. Niekiedy obecność substancji chemicznej w próbkach materiału biologicznego (powietrze wydychane z płuc, płyny ustrojowe, tkanki) jest bezpośrednim dowodem narażenia. Narażenie wyrażone jest także przez stężenie substancji w powietrzu bądź w wodzie do picia lub przez dawkę pobraną,

³⁵⁰ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. 1996 Nr 106, poz. 492 z późn. zm.).

³⁵¹ Opracowanie I. Denysiuk za F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 56.

³⁵² Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

³⁵³ Opracowanie zespołu autorskiego CNBOP-PIB.

³⁵⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 70.

³⁵⁵ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

³⁵⁶ Opracowanie na podstawie: Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

³⁵⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 72.

tnz. ilość wprowadzoną do organizmu wraz z odpowiednim nośnikiem, tj. powietrzem, wodą do picia lub żywnością³⁵⁸.

284. **Narodowy program ochrony infrastruktury krytycznej** – to dokument tworzony przez dyrektora RCB, którego celem jest stworzenie warunków do poprawy bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej, w szczególności w zakresie zapobiegania zakłóceniom funkcjonowania infrastruktury krytycznej, przygotowania na sytuacje kryzysowe mogące niekorzystnie wpłynąć na infrastrukturę krytyczną, reagowania w sytuacjach zniszczenia lub zakłócenia funkcjonowania infrastruktury krytycznej oraz jej odtwarzania. Do programu stosuje się przepisy o ochronie informacji niejawnych³⁵⁹.
285. **NATO** (*North Atlantic Treaty Organisation*) – Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego powołana została 4 kwietnia 1949 roku w Waszyngtonie przez Francję, USA, Wielką Brytanię, Belgię, Danię, Holandię, Islandię, Kanadę, Luksemburg, Norwegię, Portugalię i Włochy. NATO rozszerzała się wielokrotnie: o Grecję i Turcję (1952), Republikę Federalną Niemiec (1955), Hiszpanię (1982), Polskę, Czechy i Węgry (1999), Bułgarię, Estonię, Łotwę, Litwę, Rumunię, Słowację i Słowenię (2003)³⁶⁰.
286. **Niepewność** [ang. *uncertain*] – stan, również częściowy, braku informacji związanej ze zrozumieniem lub wiedzą na temat zdarzenia, jego następstw lub prawdopodobieństwa³⁶¹.
287. **Niepewność** – to brak pewności, bezpieczeństwa; wahanie; brak zapewnionej przyszłości, niepokój o przyszłość. Niepewność to długookresowy stan towarzyszący funkcjonowaniu podmiotu, który wynika z ograniczonej przewidywalności i wieloznaczności zachorowań tego podmiotu i otoczenia oraz zawodności procesów realnych i informacyjnych. W krótszych okresach niepewność przyjmuje postać RYZYKA. Jest ono zjawiskiem dynamicznym o charakterze mierzalnym, w daleko wyższym stopniu przewidywalnym i poznawalnym, z czym wiąże się proces zarządzania ryzykiem³⁶².
288. **Nieprawidłowe działanie** [ang. *malfunction*] – jest to sytuacja, w której procesy lub zasoby organizacji, nie działają zgodnie z oczekiwaniami. Szkody wynikające z nieprawidłowego działania należy uznać za „niskie”. „Niska” szkoda oznacza, że jest znikoma w porównaniu do wyników rocznych spółki lub całkowitego budżetu agencji rządowej, albo że ma tylko niewielki wpływ na zdolność firmy lub agencji rządowej do wykonywania zadań. Szkody są zazwyczaj

³⁵⁸ http://sloownik.ekologia.pl/115_Leksykon_ekologii_i_ochrony_srodowiska/6433_1_N_0_narazenie_ekspozycja.html.

³⁵⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

³⁶⁰ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 76.

³⁶¹ PN-ISO 31000:2012 *Zarządzanie ryzykiem. Zasady i wytyczne*.

³⁶² *Słownik języka polskiego* – PWN 2001.

eliminowane podczas wykonywania codziennych procedur rozwiązywania problemów. Jednak szkody mogą eskalować do nagłych i krytycznych sytuacji, które trzeba dokładnie udokumentować i niezwłocznie wyeliminować³⁶³.

289. **Obiekt** – osoby lub wartości materialne (budynki/budowle, instalacje, maszyny, narzędzia itp.)³⁶⁴.
290. **Obiekty strategiczne** – to element ugrupowania sił zbrojnych, przedmiot terenowy lub częściej elementy ugrupowań i zespoły przedmiotów stanowiące część obiektów o znaczeniu obronnym, a zarazem ważne pod względem politycznym, ekonomicznym oraz militarnym, których zniszczenie, obywatelnienie, opanowanie, utrzymanie wpływa zasadniczo na osiągnięcie bezpieczeństwa³⁶⁵.
291. **Obiekty zagrożone** – obiekty narażone na ryzyko³⁶⁶.
292. **Obrona cywilna** – oznacza wypełnianie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych wymienionych poniżej, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych i przewyciężenie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych dla przetrwania”. Zadania obrony cywilnej: „1/ ostrzeganie; 2/ ewakuacja ludności z terenów zagrożonych; 3/ przygotowanie i organizowanie schronów; 4/ obsługa środków zaciemniania; 5/ ratownictwo; 6/ opieka medyczna, włącznie z pierwszą pomocą medyczną i opieką religijną; 7/ walka z pożarami; 8/ wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych; 9/ odkażanie i inne podobne działania; 10/ dostarczanie niezbędnych pomieszczeń i zaopatrzenia; 11/ doraźna pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami; 12/ doraźne przywracanie działań niezbędnych służb użyteczności publicznej; 13/ doraźne grzebanie zmarłych; 14/ pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych do przetrwania; 15/ dodatkowe rodzaje działalności niezbędnych do wypełniania któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowania i prac organizacyjnych”³⁶⁷.
293. **Obrona cywilna** – to całokształt przedsięwzięć mających na celu ochronę ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz

³⁶³ BSI-Standard 100-4 Business Continuity Management, wersja 1, listopad 2008.

³⁶⁴ http://www.spec-bhp.pl/Ocena_ryzyka_zawodowego_Slowniczek_pojec_do_ocen_ryzyka_zawodowego.php.

³⁶⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 78.

³⁶⁶ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 180.

³⁶⁷ Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Dz. U. 1992 Nr 41, poz. 175, załącznik).

- współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków³⁶⁸.
294. **Obrona i ochrona obiektów** – to jedno z zadań obrony terytorialnej, uniemożliwiający przeciwnikowi ich zniszczenie (uszkodzenie) bądź przejście w stanie nadającym się do wykorzystania w celu działań w skali strategicznej³⁶⁹.
295. **Obrona narodowa** – to działalność mająca na celu odpowiednie przygotowanie i wykorzystanie sił i środków będących do dyspozycji państwa dla przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym godzącym w interes narodowy³⁷⁰.
296. **Obrona niemilitarna** – to całość rozwiązań systemowych w sektorze cywilnym mających na celu sprostanie każdemu zagrożeniu w czasie pokoju i wojny. Realizatorem w zakresie obrony niemilitarnej jest podsystem cywilny obrony narodowej. Obrona niemilitarna ma aspekt wewnętrzny i nie jest obroną cywilną jak to chcieliby niektórzy eksperci z mentalnością totalitarną³⁷¹. Obrona cywilna jest tylko niewielką częścią obrony niemilitarnej i to tylko w okresie wojny, natomiast obrona niemilitarna ma podwójne przeznaczenie: na czas pokoju i okres wojny.
297. **Obrona powszechna państwa** – to rodzaj obrony państwa, w ramach której przygotowuje się i wykorzystuje w obronnych działaniach militarnych i pozamilitarnych wszystkie zasoby ludzkie i materialne w sposób zapewniający skuteczne odparcie agresji przeciwnika³⁷².
298. **Obrona przeciwchemiczna** – metody, plany i procedury opracowane i wykorzystywane w celu obrony przed atakiem z użyciem bojowych środków trujących³⁷³.
299. **Obrona przed terroryzmem** – zaplanowane, skoordynowane działanie wszystkich instytucji, służb, straży, inspekcji i obywateli państwa mające przeciwdziałać wszelkim zdarzeniom, aktom terroru, wywoływanym w celu zakłócenia działalności kierowniczych organów państwa, destabilizacji sytuacji w kraju,

³⁶⁸ Opracowanie na podstawie: ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1967 Nr 44 poz. 220, z późn. zm.).

³⁶⁹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 78.

³⁷⁰ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 78.

³⁷¹ *Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP*, http://books.google.pl/books/about/Obrona_cywilna_niemilitarna_w_obronie_na.html?id=Ec8hAQAIAAJ&redir_esc=y.

³⁷² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 78.

³⁷³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 78.

- wywalania stanu zagrożenia i niepewności wśród ludności, jak również zapobiegać eskalacji skutków takich zdarzeń³⁷⁴.
300. **Obronność państwa** – dziedzina bezpieczeństwa państwa, dotycząca przeciwstawiania się zewnętrznym zagrożeniom polityczno-militarnym przy wykorzystaniu wszystkich dysponowanych przez państwo sił i środków (militarnych i niemilitarnych)³⁷⁵.
301. **Obszar metropolitalny** – należy przez to rozumieć obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju³⁷⁶.
302. **Obszar problemowy** – należy przez to rozumieć obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych wskazany w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy³⁷⁷.
303. **Obszar przestrzeni publicznej** – należy przez to rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy³⁷⁸.
304. **Obszar ryzyka** – obszar, w którym występują istotne z punktu widzenia danego podmiotu czynniki ryzyka³⁷⁹.
305. **Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi** – rozumie się przez to określenie we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego obszary, na których istnieje znaczące ryzyko powodzi lub jest prawdopodobne wystąpienie znaczącego ryzyka powodzi³⁸⁰.
306. **Obszary szczególnego zagrożenia powodzią** – rozumie się przez to: a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat, b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat, c) obszary, między linią brzegu

³⁷⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 78.

³⁷⁵ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 80.

³⁷⁶ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717, z późn. zm.).

³⁷⁷ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717, z późn. zm.).

³⁷⁸ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717, z późn. zm.).

³⁷⁹ Załącznik 1 do zarządzenia nr 80 wojewody mazowieckiego z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie ustalenia polityki zarządzania ryzykiem w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim w Warszawie.

³⁸⁰ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 Nr 115 poz. 1229, z późn. zm.).

a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 18, stanowiące działki ewidencyjne, d) pas techniczny w rozumieniu art. 36 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej³⁸¹.

307. **Ocena** – jest wartościującym sądem, opinią o kimś lub o czymś. Może to być krytyka, osąd, określenie wartości czegoś, oszacowanie³⁸². Ustosunkowanie się do czegoś lub kogoś³⁸³.
308. **Ocena ryzyka** [ang. *risk assessment*] – całościowy proces identyfikacji ryzyka, analizy ryzyka oraz ewaluacji ryzyka³⁸⁴.
309. **Ocena ryzyka** – określa całkowity poziom ryzyka spowodowanego różnymi zagrożeniami występującym w tym samym czasie albo następującymi szybko po sobie (z powodu wzajemnych zależności albo pochodzenia od tego samego źródła) albo narażającymi te same obszary bez chronologicznego porządku³⁸⁵.
310. **Ocena zagrożeń** – jest procesem wartościującym poszczególne zagrożenia³⁸⁶.
311. **Ochotnicza Straż Pożarna (OSP)** – jest jednostką umundurowaną, wyposażoną w specjalistyczny sprzęt, przeznaczoną w szczególności do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami³⁸⁷.
312. **Ochrona** – to całokształt czynności zabezpieczających coś lub kogoś przed skutkami zdarzeń niekorzystnych. Ochrona w odróżnieniu od obrony ma wymiar pasywny³⁸⁸.
313. **Ochrona infrastruktury krytycznej** – to wszelkie działania zmierzające do zapewnienia funkcjonalności, ciągłości działań i integralności infrastruktury krytycznej w celu zapobiegania zagrożeniom, ryzykom lub słabym punktom oraz ograniczenia i neutralizacji ich skutków oraz szybkiego odtworzenia tej infrastruktury na wypadek awarii, ataków oraz innych zdarzeń zakłócających jej prawidłowe funkcjonowanie³⁸⁹.
314. **Ochrona ludności** – to całokształt działań wszystkich podmiotów prawa państwowego, każdego w zależności od jego statusu prawnego, mających na

³⁸¹ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 Nr 115 poz. 1229, z późn. zm.).

³⁸² B. Dunaj, *Mały słownik języka polskiego*, Wilga 2007.

³⁸³ J. Kobierski, *Słownik podstawowych pojęć*.

³⁸⁴ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

³⁸⁵ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 11.

³⁸⁶ Opracowanie zespołu autorskiego.

³⁸⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. 1991 Nr 81 poz. 351, z późn. zm.).

³⁸⁸ B. Dunaj, *Mały słownik języka polskiego*, Wilga 2007.

³⁸⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

celu zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwa, mienia, dóbr dziedzictwa narodowego i środowiska w sytuacji klęsk i katastrof naturalnych oraz spowodowanych przez człowieka, z wojną włącznie³⁹⁰.

315. **Ochrona środowiska** – to podjęcie lub zaniechanie działań umożliwiające zachowanie bądź przywrócenie równowagi przyrodniczej; ochrona ta wyraża się w szczególności w: a) racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, b) przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom, c) przywróceniu do właściwego stanu komponentów przyrodniczych³⁹¹.
316. **Odbudowa** – zorganizowane działania służące przywróceniu akceptowalnego stanu dla danego podmiotu³⁹².
317. **Odbudowa jako jedna z faz zarządzania kryzysowego** – to integralna część zarządzania w sytuacjach kryzysowych polegająca na usuwaniu skutków sytuacji kryzysowej oraz odtwarzaniu zasobów infrastruktury krytycznej³⁹³.
318. **Oddział Zarządu Dróg** – zarządcami dla dróg krajowych jest Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad; wojewódzkich jest zarząd województwa; powiatowych jest zarząd powiatu; gminnych jest wójt (burmistrz, prezydent miasta)³⁹⁴.
319. **Oddział Zarządu Oczyszczania (utylicacji) lub równoważny** – przedmiotem działania Zarządu jest organizowanie i nadzorowanie, prowadzenie w ramach planu finansowego prac związanych z: 1) oczyszczaniem miasta stołecznego Warszawy, w tym: a) mechanicznym zimowym oczyszczaniem dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych, jeżeli kursuje po nich komunikacja zbiorowa, b) mechanicznym letnim oczyszczaniem dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych, c) ręcznym oczyszczaniem placów, chodników, schodów, zlokalizowanych w pasach drogowych dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz na głównych ciągach ruchu pieszego na tych drogach, d) prowadzeniem interwencyjnego pogotowia oczyszczania, e) opróżnianiem koszy ulicznych, 2) urządzaniem, pielęgnacją i utrzymaniem zieleni miejskiej oraz utrzymaniem jej w czystości zieleni miejskiej, w tym: a) sadzeniem, utrzymaniem oraz usuwaniem drzew i krzewów oraz pielęgnacją zieleni w pasach drogowych dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz pełnieniem funkcji zarządcy drogi w tym zakresie, b) urządzaniem i pielęgnacją zieleni, konserwacją zbiorników wodnych, utrzymaniem instalacji wodnych

³⁹⁰ W. Kitler, *Powszechna ochrona ludności w świetle ustaleń międzynarodowych*, Zeszyt Problematyczny TWO, Warszawa 2001, nr. 1.

³⁹¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 84.

³⁹² Opracowanie zespołu autorskiego.

³⁹³ Opracowanie zespołu autorskiego.

³⁹⁴ Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. 1985 Nr 14 poz. 60, z późn. zm.).

i infrastruktury parkowej oraz utrzymaniem czystości na terenach parków miejskich: Ogród Saski, Park Ujazdowski, Park Praski, Park Skaryszewski, Pole Mokotowskie, Park Cytadela³⁹⁵.

320. **Odporność** – zdolność systemu, społeczności narażonej na zagrożenia do odparcia, wchłonięcia, przystosowania i odbudowy związanej ze skutkami zagrożenia dokonanej w odpowiednim czasie i w skuteczny sposób, włączając w to utrzymanie i odtworzenie ich podstawowych struktur i funkcji³⁹⁶.
321. **Odporność** – zdolność radzenia sobie z ryzykiem³⁹⁷.
322. **Odpowiedzialność funkcyjna** – dotyczy administracji publicznej i oznacza pełną odpowiedzialność za sprawowanie każdej funkcji na wszystkich szczeblach, od ministra poczynając a na kierowniku referatu w gminie, kończąc. W państwach zachodnich każdy minister odpowiada przed parlamentem za prowadzenie działalności kryzysowej w obszarze zainteresowania jego urzędu, zarówno w czasie pokoju jak i w okresie wojny³⁹⁸. Każdy minister odpowiada też za przygotowanie planu wspierania zdolności reagowania niższych szczebli administracji na wypadek każdego zagrożenia w tym wojny, przy czym priorytetowymi są zagrożenia powodowane działalnością resortu i będące w kompetencjach ministra³⁹⁹.
323. **Odpowiedzialność personalna (osobista)** – oznacza, że każda osoba dorosła jest obowiązana uczestniczyć w procesach bezpieczeństwa odpowiednio do kwalifikacji, stanu zdrowia, wieku i innych czynników określających zdolność wypełniania powinności na rzecz bezpieczeństwa narodowego. Jedne osoby przeznaczają się do obrony ojczyzny z bronią w rękę, inne do spełniania powinności obywatelskich „bez broni”. Takie powinności nakłada się również na obywateli innych państw zamieszkujących na stałe na terytorium danego państwa⁴⁰⁰.
324. **Ograniczanie ryzyka** – proces zmniejszający ryzyko bądź przez zmniejszenie prawdopodobieństwa, bądź/i skutków wystąpienia zdarzenia stwarzającego zagrożenie⁴⁰¹.
325. **Ograniczenie emisji do wód** – rozumie się przez to działania mające na celu ograniczenie emisji bezpośrednio do wód lub do ziemi, w szczególności przez nieprzekraczanie dopuszczalnych wartości emisji, a także ograniczenia i warunki odnoszące się do sposobu oddziaływania, istoty lub innych niż istota

³⁹⁵ Statut Zarządu Oczyszczania Miasta Stołecznego Warszawy, lipiec 1993.

³⁹⁶ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 10.

³⁹⁷ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 30.

³⁹⁸ *Emergency Preparedness Act*, (Canada) 1988.

³⁹⁹ *Emergency Preparedness Act*, (Canada) 1988.

⁴⁰⁰ *Compulsory Total Defense Duties Act* z 15.12.1994 r., Szwecja.

⁴⁰¹ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, 177.

- cech emisji oraz do ustanowionych na potrzeby działalności zakładów norm, mających wpływ na wielkość emisji do wód lub do ziemi⁴⁰².
326. **Okupacja i blokada obiektów** – czasowe zajęcie jakiegoś miejsca, instytucji, zakładu pracy itp. dla osiągnięcia pewnego celu⁴⁰³.
327. **Operacja kryzysowa (antykryzysowa)** – całokształt zaplanowanych i skoordynowanych (w czasie i przestrzeni), przez organ zarządzania kryzysowego, działań antykryzysowych i ratowniczych mających na celu ochronę ludności, ograniczenie (zatrzymanie) rozwoju kryzysu (sytuacji nadzwyczajnej) i minimalizację (likwidację) jej skutków⁴⁰⁴.
328. **Operacje budowania pokoju** – to działania obejmujące wsparcie polityczne, ekonomiczne, socjalne oraz inne dla wzmocnienia porozumienia politycznego i zmierzające do rozwiązania konfliktu⁴⁰⁵.
329. **Operacje cywilno–wojskowe** – to działalność polegająca na wykorzystaniu relacji pomiędzy siłami wojskowymi, rządowymi i organizacjami pozarządowymi (cywilnymi), prowadzona w zarówno przyjaznym, neutralnym jak i wrogim środowisku operacyjnym, w celu umocnienia efektów prowadzonych operacji wojskowych⁴⁰⁶.
330. **Operacje ewakuacyjne** – to działania wojskowe, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa ewakuacji personelu niewojskowego z terytorium obcego państwa do miejsca uznanego za bezpieczne⁴⁰⁷.
331. **Operacje przeciw terrorystyczne (CT)** – to ofensywne działania podejmowane w celu zapobiegania, odstraszenia, przeciwdziałania terroryzmowi i reakcją na terroryzm⁴⁰⁸.
332. **Operacje przeciwnarkotykowe (CD)** – to aktywne sposoby dostrzegania, monitorowania i sprzeciwiania się produkcji, handlowi (przemytowi) i użyciu nielegalnych środków (narkotyków)⁴⁰⁹.
333. **Operacje reagowania kryzysowego** – całokształt przedsięwzięć wojskowych, realizowanych przez siły sojusznicze w sytuacji kryzysu międzynarodowego

⁴⁰² Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 Nr 115 poz. 1229, z późn. zm.).

⁴⁰³ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

⁴⁰⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 86.

⁴⁰⁵ M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problemy TWO nr 3(59)/2009, s. 35.

⁴⁰⁶ JP 1-02, Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, 8 November 2010, p. 54.

⁴⁰⁷ Allied Joint Publication – 3.4.2. Allied Joint Doctrine For Non-Combatant Evacuation Operations, NATO, March 2007, s.1–1.

⁴⁰⁸ AJP 1-02. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, 4 Dec 2001, s. 107.

⁴⁰⁹ JP 3-07.4- Joint Counterdrug Operations, 13 June 2007.

z wyłączeniem operacji wojennych o charakterze obrony sojuszniczej (obrona terytorium państw członkowskich NATO)⁴¹⁰.

334. **Operacje tworzenia pokoju** – działania dyplomatyczne prowadzone po zakończeniu konfliktu, ukierunkowane na ustanowienie przerwania ognia lub doprowadzenie do szybkiego porozumienia pokojowego. Mogą obejmować świadczenie dobrych usług, mediacje, koncyliacje, izolowanie i sankcje oraz inne przedsięwzięcia ustalone przez Radę Północnoatlantycką⁴¹¹.
335. **Operacje utrzymywania pokoju** – to działania cywilno-wojskowe, prowadzone zgodnie z ustaleniami zawartymi w rozdziale VI KNZ, za zgodą wszystkich zważnionych stron, których celem jest monitorowanie i stworzenia dogodnych warunków dla implementacji zawartego porozumienia pokojowego⁴¹².
336. **Operacje wsparcia pokoju** – wielofunkcyjne operacje (działania) prowadzone bezstronnie w celu wypełnienia mandatu ONZ, OBWE lub innej organizacji, obejmujące użycie siły wojskowej, zaangażowanie organów dyplomatycznych oraz organizacji i agencji humanitarnych, które są wyznaczone do osiągnięcia długoterminowego, politycznego porozumienia lub innych warunków sprezyzowanych w mandacie⁴¹³.
337. **Operacje wsparcia władz cywilnych** – działania realizowane w sytuacji następstw klęsk żywiołowych bądź destrukcyjnej działalności człowieka, obejmujące przedsięwzięcia cywilno-wojskowe, częściowo niebojowe, takie jak: zorganizowanie transportu, systemu łączności, odbudowa infrastruktury państwa, pomoc w zakresie systemu ratowniczego (pomoc medyczna, wsparcie logistyczne, system wymiany informacji), pomoc na wypadek skażeń, zagrożeń energetycznych, itp.⁴¹⁴
338. **Operacje wymuszania pokoju** – działania zazwyczaj prowadzone zgodnie z ustaleniami zawartymi w rozdziale VII KNZ. W swej istocie wykonywane są w sytuacji BRAKU porozumienia pomiędzy wszystkimi zważnionymi stronami, lub gdy porozumienie to wydaje się wątpliwe⁴¹⁵.
339. **Operatorzy usług teleinformatycznych** – systemy teleinformatyczne używane przez podmioty publiczne do realizacji zadań publicznych: 1) powinny spełniać właściwości i cechy w zakresie funkcjonalności, niezawodności, używalności,

⁴¹⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 88.

⁴¹¹ M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problemowy TWO nr 3(59)/2009, s. 35.

⁴¹² M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problemowy TWO nr 3(59)/2009, s. 34.

⁴¹³ M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problemowy TWO nr 3(59)/2009, s. 30. Za: AJP 3.4.1. Peace Support Operations, s. 2–1.

⁴¹⁴ M. Marszałek, *Wybrane aspekty operacji pozawojennych w doktrynie Sojuszu Północnoatlantyckiego*, AON, Warszawa 2004, s. 43, 96–97.

⁴¹⁵ M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problemowy TWO nr 3(59)/2009, s. 32. za: AJP 3.4. Non-Article 5 Crisis Response Operations, NATO/NAS Brussels 2005, March 2005.

- wydajności, przenoszalności i pielęgnowalności, określone w normach ISO zatwierdzonych przez krajową jednostkę normalizacyjną, na etapie projektowania, wdrażania i modyfikowania tych systemów; 2) powinny zostać wyposażone w składniki sprzętowe i oprogramowanie: a) umożliwiające wymianę danych z innymi systemami teleinformatycznymi używanymi do realizacji zadań publicznych za pomocą protokołów komunikacyjnych i szyfrujących określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia, stosownie do zakresu działania tych systemów, b) zapewniające dostęp do zasobów informacji udostępnianych przez systemy teleinformatyczne używane do realizacji zadań publicznych przy wykorzystaniu formatów danych określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia⁴¹⁶.
340. **Organ obrony cywilnej** – to wyodrębniona prawnie osoba upoważniona do kierowania obroną cywilną. Centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju. Terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie/ prezydenci miast⁴¹⁷.
341. **Organa administracji publicznej** – organ (podmiot), który stanowi wyodrębnioną część aparatu administracji publicznej, tworzoną na podstawie prawa i w sposób przez prawo przewidywany; działa w imieniu i na rachunek państwa albo w imieniu i na rachunek jednostki samorządu terytorialnego, będącej odrębnym podmiotem władzy publicznej w państwie; o ile prawo to dopuszcza, jest upoważniony do posługiwania się środkami władczymi; wykonuje zadania publiczne z zakresu administracji; działa w ramach przyznanych mu przez prawo kompetencji⁴¹⁸.
342. **Organa administracji rządowej** – podmioty prawa centralne i terenowe wykonujące zadania w ramach określonych przez ustawę⁴¹⁹.
343. **Organa administracji samorządowej** – podmioty prawa realizujące politykę społeczności lokalnych oraz zadania własne określone w ustawach, przepisach wykonawczych i zadania zlecone przez organa nadrzędne⁴²⁰.
344. **Organizacja** – to pewien rodzaj całości ze względu na stosunek do niej jej własnych elementów, mianowicie takich całości, której większe składniki współprzyczyniają się do powodzenia całości⁴²¹.

⁴¹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 października 2005 r. w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. 2005 Nr 212 poz. 1766, z późn. zm.).

⁴¹⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 93.

⁴¹⁸ Z. Duniewska i in., *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, Warszawa 2009, s. 256.

⁴¹⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 89.

⁴²⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 89.

⁴²¹ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie, op.cit.*, s. 74.

345. **Organizacje pozarządowe i pożytku publicznego** – są to organizacje zajmujące się działalnością społecznie użyteczną, prowadzoną w sferze zadań publicznych określonych w cytowanej ustawie⁴²².
346. **Organizacje pozarządowe** – to nie będące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, przy czym niektórych przepisów ustawy nie stosuje się do fundacji publicznych i fundacji partii politycznych⁴²³.
347. **Organizator imprezy (masowej) zarządca, właściciel obiektu, terenu** – organizator imprez masowych — należy przez to rozumieć osobę prawną, osobę fizyczną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, przeprowadzającą imprezę masową⁴²⁴.
348. **Organizowanie** – takie przekształcenie wzajemnego części podmiotu i/lub procesu złożonego i ich stosunku do niego jako całości, aby części te przyczyniły się w możliwie wysokim stopniu do powodzenia całości⁴²⁵.
349. **Organy administracji niezespolonej** – to terenowe organy administracji rządowej podporządkowane właściwemu ministrowi lub centralnemu organowi administracji rządowej, a także kierownicy państwowych osób prawnych i kierownicy innych państwowych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania z zakresu administracji rządowej na obszarze województwa⁴²⁶.
350. **Organy administracji publicznej** – to podmioty prawa posiadające określone kompetencje, które polegają na możliwości realizowania danej formy działania przyznanej przez ustawę⁴²⁷.
351. **Organy obrony cywilnej** – to wyodrębniona prawnie osoba upoważniona do kierowania obroną cywilną. Centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju. Terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie i prezydenci miast⁴²⁸.

⁴²² Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 Nr 96 poz. 873, z późn. zm.).

⁴²³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 Nr 96 poz. 873, z późn. zm.).

⁴²⁴ Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. 2009 Nr 62 poz. 504, z późn. zm.).

⁴²⁵ J. Zieleniewski, *Organizacja zespołów ludzkich, Wstęp do teorii organizacji i kierowania*, PWN, Warszawa 1972, s. 53.

⁴²⁶ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. 2009 Nr 31, poz. 206, z późn. zm.).

⁴²⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 89.

⁴²⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 89.

352. **Ostrzeżenie** – jedno z przedsięwzięć funkcji ratownictwa ześrodkowane na dostarczeniu w przystępnej formie, jasnej i zrozumiałej informacji z odpowiednim wyprzedzeniem o nieuchronnym zagrożeniu oraz sposobach zachowania się (z instruktażem), celem ograniczenia skutków nieuniknionego zdarzenia w sytuacji jego wystąpienia⁴²⁹.
353. **Osuwiska** – wywołane są przez nagłe przemieszczenie się mas ziemnych, powierzchniowej zwietrzliny i mas skalnych podłoża, spowodowane siłami przyrody lub działalnością człowieka. Jest to rodzaj ruchów masowych, polegających na przesuwaniu się materiału skalnego lub zwietrzelinowego wzdłuż powierzchni poślizgu⁴³⁰.
354. **Pandemie i epidemie** – wystąpienie na danym obszarze zakażeń lub zachorowań na chorobę zakaźną w liczbie wyraźnie większej niż we wcześniejszym okresie albo wystąpienie zakażeń lub chorób zakaźnych dotychczas niewystępujących⁴³¹.
355. **Państwowa Agencja Atomistyki** – centralny organ administracji rządowej właściwego w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej⁴³².
356. **Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa** – inspekcja, która przeprowadza obserwacje i kontrole roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów lub przedmiotów w celu ustalenia występowania: 1) organizmów szkodliwych szczególnie groźnych, dotychczas niewystępujących na terytorium RP lub których występowanie nie jest szeroko rozpowszechnione, zwanych dalej „organizmami kwarantannowymi” lub 2) organizmów szkodliwych szeroko rozpowszechnionych, zwanych dalej „organizmami i niekwarantannowymi”⁴³³.
357. **Państwowa Inspekcja Pracy** – jest organem powołanym do sprawowania nadzoru i kontroli przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, a także przepisów dotyczących legalności zatrudnienia i innej pracy zarobkowej w zakresie określonym w ustawie⁴³⁴.
358. **Państwowa Inspekcja Sanitarna** – wyspecjalizowana instytucja wykonująca zadania z zakresu zdrowia publicznego. Państwowa Inspekcja Sanitarna sprawuje zapobiegawczy i bieżący nadzór sanitarny i prowadzi działalność

⁴²⁹ J. Gołębiowski, *Podręcznik menedżera programów kryzysowych*, SA PSP, Kraków 2003, s. 135.

⁴³⁰ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

⁴³¹ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. 2008 Nr 234 poz. 1570, z późn. zm.).

⁴³² Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (Dz. U. 2001 Nr 3 poz. 18, z późn. zm.).

⁴³³ Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz. U. 2004 Nr 11 poz. 94, z późn. zm.).

⁴³⁴ Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 589, z późn. zm.).

zapobiegawczą i przeciwepidemiczną w zakresie chorób zakaźnych i innych chorób powodowanych warunkami środowiska⁴³⁵.

359. **Państwowa Straż Pożarna** – to zawodowa, umundurowana i wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja, przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami⁴³⁶.
360. **Państwowe Ratownictwo Medyczne** – to system, powołany w celu realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. W skład systemu wchodzi centra powiadamiania ratunkowego (CPR), Zespoły Ratownictwa Medycznego (ZRM), Lotnicze Pogotowie Ratunkowe (HEMS) i Szpitalne Oddziały Ratunkowe (SOR)⁴³⁷.
361. **Państwowy Instytut Geologiczny-PIB** – państwowa jednostka badawczo-rozwojowa. W zakresie zarządzania kryzysowego zajmuje się monitorowaniem i analizowaniem zagrożeń⁴³⁸.
362. **Partnerstwo dla Pokoju** (*Partnership for Peace*) – program określający szczególny rodzaj stosunków łączących państwa członkowskie NATO z krajami aspirującymi do tego miana, a także mechanizm współpracy tychże państw w zakresie ładu, bezpieczeństwa oraz stabilizacji w Europie⁴³⁹.
363. **Percepcja ryzyka** [ang. *risk perception*] – znaczenie przypisywane ryzyku przez poszczególnych interesariuszy. Percepcja ta jest pochodną potrzeb, zagadnień i spraw poszczególnych interesariuszy⁴⁴⁰.
364. **Plan** – program zadań, który zamierzamy wykorzystać w przyszłości⁴⁴¹.
365. **Plan bieżący** – zawiera szczegółowe zamierzenia w skali bardzo krótkiego okresu (np. tygodnia, kilku dni).
366. **Plan ciągły** – plan trwale obowiązujący, opracowany dla działań, które powtarzają się regularnie w pewnym okresie⁴⁴².
367. **Plan działania** – plan używany do uruchomienia jakiegoś innego planu⁴⁴³.
368. **Plan główny** – zawiera: a) charakterystykę zagrożeń oraz ocenę ryzyka ich wystąpienia, w tym dotyczących infrastruktury krytycznej, oraz mapy ryzyka

⁴³⁵ Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. 1985 Nr 12 poz. 49 z późn. zm.).

⁴³⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. 1991 Nr 88, Poz. 400, z późn. zm.).

⁴³⁷ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. 2006 Nr 191, poz. 1410, z późn. zm.).

⁴³⁸ www.rcb.gov.pl; www.pgi.gov.pl

⁴³⁹ *NATO Handbook 2001*, s. 67.

⁴⁴⁰ CAN/CSA-Q850-97 (2009) Risk Management: Guidelines for Decision-makers.

⁴⁴¹ A. Szymonik, *Organizacja i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2011, s. 50.

⁴⁴² W. Kitler, *Planowanie cywilne w zarządzaniu kryzysowym*, AON, Warszawa 2011, s. 32.

⁴⁴³ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1998, s. 208.

i mapy zagrożeń, b) zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego w formie siatki bezpieczeństwa, c) zestawienie sił i środków planowanych do wykorzystania w sytuacjach kryzysowych⁴⁴⁴.

369. **Plan jednorazowy** – przygotowany dla realizacji działań, które zapewne w przyszłości nie będą powtarzane⁴⁴⁵.
370. **Plan operacyjny** – przygotowany podobnie jak plan komunikacyjny, w kontekście pojawiających się lub przewidywanych kryzysów. Plan ten zawiera spis wewnętrznych procedur działania w przypadku wszelkiego rodzaju kataklizmów, klęsk żywiołowych, wypadków czy awarii technicznych⁴⁴⁶.
371. **Plan reakcji** – opracowany w celu zareagowania na nieprzewidywalne okoliczności⁴⁴⁷.
372. **Plan zarządzania kryzysowego** – to podstawowy dokument zapewniający systemowy, skoordynowany i efektywny sposób reagowania na zdarzenia kryzysowe wszystkich jednostek organizacyjnych administracji oraz innych osób prawnych i fizycznych. Zasadniczymi elementami planu zarządzania kryzysowego są: plan główny, zespół przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowych oraz załączniki funkcjonalne⁴⁴⁸.
373. **Plan zarządzania ryzykiem** [ang. *risk management plan*] – plan zawarty w strukturze ramowej zarządzania ryzykiem określający podejście, elementy zarządzania i zasoby, które będą zastosowane w zarządzaniu ryzykiem⁴⁴⁹.
374. **Planowanie** – to wytyczanie celów organizacji i określanie sposobu ich najlepszej realizacji⁴⁵⁰.
375. **Planowanie awaryjne** – określenie alternatywnego sposobu działania na wypadek, gdyby przyjęty plan został nieoczekiwanie zakłócony lub przestał odpowiadać zmienionym warunkom⁴⁵¹.
376. **Planowanie bieżące** – szczegółowe czynności realizowane codziennie lub w skali tygodnia⁴⁵².
377. **Planowanie cywilne** – to całokształt przedsięwzięć organizacyjnych mających na celu przygotowanie administracji publicznej do zarządzania

⁴⁴⁴ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1998, s. 208.

⁴⁴⁵ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

⁴⁴⁶ <http://www.newsline.pl/naukapublicrelations/slownikpojecz/art35.html>

⁴⁴⁷ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1998, s. 208.

⁴⁴⁸ W. Kitzler (w:) *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, E. Nowak (red.), AON, Warszawa 2007, s. 139.

⁴⁴⁹ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁴⁵⁰ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1998, s. 40.

⁴⁵¹ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1998, s. 208.

⁴⁵² K. Sienkiewicz-Małyjurek, F. R. Krynojewski, *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 104.

kryzysowego oraz planowanie w zakresie wspierania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie ich użycia oraz planowanie wykorzystania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego⁴⁵³.

378. **Planowanie cywilne** – to całokształt przedsięwzięć planistycznych i organizacyjnych oraz przygotowań rzeczowych, wykonywanych zwłaszcza przez formułowanie planów i programów w zakresie zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy, zapewniających osiągnięcie właściwego stanu gotowości cywilnej – zarządzania kryzysowego na każdym stopniu zasadniczego podziału terytorialnego⁴⁵⁴.
379. **Planowanie długoterminowe** – (od 2 do 5 lat) konkretne czynności związane z realizacją celu głównego⁴⁵⁵.
380. **Planowanie krótkoterminowe** – (do trzech miesięcy) konkretne zdania do wykonania będące częścią składową planu średnioterminowego⁴⁵⁶.
381. **Planowanie obronne** – to całokształt przedsięwzięć mających na celu zapewnienie ram działania, umożliwiających zharmonizowanie planowania sojuszniczego z narodowym w odniesieniu do poszczególnych dziedzin/dyscyplin planistycznych⁴⁵⁷.
382. **Planowanie operatywne** – planowanie operacyjne, krótkookresowe (konkretna operacja trwająca kilka godzin, tydzień, miesiąc), dotyczące działań menedżerów niskiego szczebla zarządzania dla osiągnięcia celów operacyjnych i elementów planu taktycznego⁴⁵⁸.
383. **Planowanie przestrzenne** – planowanie rozmieszczenia na określonym terenie zakładów produkcyjnych, domów mieszkalnych, obiektów socjalnych itp.⁴⁵⁹
384. **Planowanie strategiczne** – (powyżej 5 lat) plan przyszłości, dzięki któremu o wiele łatwiej wytyczyć ścieżki postępowania i realizacji (co zamierza się osiągnąć w życiu, lista wartości)⁴⁶⁰.

⁴⁵³ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89, poz. 590, z późn. zm.).

⁴⁵⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 96.

⁴⁵⁵ K. Sienkiewicz-Małyjurek, F. R. Krynojewski, *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 104.

⁴⁵⁶ K. Sienkiewicz-Małyjurek, F. R. Krynojewski, *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 104.

⁴⁵⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 98.

⁴⁵⁸ L. F. Korzeniowski, *Menedżment. Podstawy zarządzania*, EAS, Kraków 2010, s. 178.

⁴⁵⁹ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

⁴⁶⁰ K. Sienkiewicz-Małyjurek, F. R. Krynojewski, *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 104.

385. **Planowanie średnioterminowe** – (od kilku miesięcy do roku) część składowa realizacji planu długoterminowego⁴⁶¹.
386. **Planowanie taktyczne** – obejmuje szeroki zakres działań podmiotu gospodarczego i z reguły nie jest adresowane – jak planowanie operatywne do szczegółowego wykonawcy, gdyż określa zadania w formie ogólnej dla całej jednostki gospodarczej. Planowanie dotyczy zwykle około jednego roku⁴⁶².
387. **Poczucie bezpieczeństwa** – jest to subiektywne odczucie podmiotu związane z zagrożeniem wyrażone poprzez społeczne wzburzenie⁴⁶³.
388. **Podatność** – cechy i okoliczności dotyczące społeczności, systemu lub aktyw, które czynią je podatnymi na szkodliwe skutki zagrożeń⁴⁶⁴.
389. **Podmiot bezpieczeństwa** – to każdy świadomie istniejący i celowo działający podmiot (indywidualny lub zbiorowy), rozpatrywany z punktu widzenia jego bezpieczeństwa⁴⁶⁵.
390. **Podsystem (ogniwa) wykonawcze systemu bezpieczeństwa narodowego** – to siły i środki przewidziane do realizacji ustawowo określonych zadań w dziedzinie bezpieczeństwa pozostające w dyspozycji organów kierowania bezpieczeństwem. Stosownie do głównych dziedzin bezpieczeństwa można je zagregować w trzy podsystemy: podsystem obronności państwa (obrony narodowej, bezpieczeństwa militarnego); podsystem ochrony państwa (ludności, instytucji, zasobów i infrastruktury – innymi słowy: podsystem bezpieczeństwa cywilnego, niemilitarnego); podsystem bezpieczeństwa ekonomiczno-kulturowego (w tym ogniwa wsparcia bezpieczeństwa)⁴⁶⁶.
391. **Podsystem kierowania** – integralna część systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym oraz systemu obronności, stanowią go powiązane informacyjnie i pozostające w ustanowionych prawnie relacjach kompetencyjnych organy administracji państwowej odpowiadające za realizację zadań obronnych wraz z konieczną infrastrukturą⁴⁶⁷.
392. **Pogotowie Ciepłownicze** – jednostka pracowników, powoływana przez operatora sieci ciepłowniczej. Jej zadania obejmują przyjmowanie informacji

⁴⁶¹ K. Sienkiewicz-Małyjurek, F. R. Krynojewski, *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 104.

⁴⁶² www.minilest.info/planowanie-taktyczne/.

⁴⁶³ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁴⁶⁴ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 10.

⁴⁶⁵ *Wykaz głównych kategorii pojęciowych przyjętych na potrzeby przeprowadzenia strategicznego przeglądu bezpieczeństwa narodowego*, w: *Słownik BBN*, http://www.bbn.gov.pl/palm/pl/577/2630/Zaktualizowano_10_stycznia_2011_r.html.

⁴⁶⁶ Opracowanie W. Kitler.

⁴⁶⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 101.

- o awariach sieci ciepłowniczej (np. wyciekach), awariach dostaw ciepła i ciepłej wody użytkowej, interwencje (naprawa uszkodzeń i awarii) oraz udzielanie informacji o stanie sieci i trwających naprawach⁴⁶⁸.
393. **Pogotowie Energetyczne** – formacja mająca na celu kontrolowanie i naprawę infrastruktury elektrycznej, np. konserwacja stacji transformatorowych, stawianie obalonych słupów elektrycznych, w budynkach mieszkalnych⁴⁶⁹.
394. **Pogotowie Gazowe** – specjalnie powołany zespół pracowników zakładu gazowniczego, mający na celu podjęcie działań w nagłych przypadkach ulatniania się gazu ziemnego w miejscach do tego nie przeznaczonych⁴⁷⁰.
395. **Pogotowie Wodno-Kanalizacyjne** – jednostka zajmująca się usuwaniem awarii i naprawianiem sieci oraz interwencjami podczas problemów z wodą w budynkach mieszkalnych⁴⁷¹.
396. **Pojedyncza ocena ryzyka** – pozwala określić ryzyko (czyli prawdopodobieństwo i konsekwencje) jednego konkretnego zdarzenia występującego w danym obszarze w danym czasie⁴⁷².
397. **Pokój** – to stan w stosunkach międzynarodowych, w którym nie stosuje się przemocy, lecz współpracę państw, sprzyjającą rozwojowi wartości pożądanym przez daną zbiorowość⁴⁷³.
398. **Policja** – to umundurowana i uzbrojona formacja przeznaczona do zapewnienia obrony i bezpieczeństwa obywateli oraz utrzymania porządku publicznego⁴⁷⁴.
399. **Polityka** – ogół zamierzeń i ukierunkowanie organizacji odnoszące się do całokształtu lub określonego aspektu działalności organizacji⁴⁷⁵.
400. **Polityka bezpieczeństwa** – jest zbiorem spójnych, precyzyjnie określonych prawem przepisów, norm, reguł i procedur, według których organizacja (społeczeństwo) wykorzystuje posiadany potencjał dla zapewnienia wysokich standardów bezpieczeństwa⁴⁷⁶.

⁴⁶⁸ http://pl.wikipedia.org/wiki/Pogotowie_cieplownicze.

⁴⁶⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Pogotowie_energetyczne.

⁴⁷⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/Pogotowie_gazowe.

⁴⁷¹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Pogotowie_wodno-kanalizacyjne.

⁴⁷² Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 11.

⁴⁷³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 101.

⁴⁷⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 101.

⁴⁷⁵ Opracowanie na podstawie: PN-ISO 9000:2006 *System zarządzania jakością. Podstawy i terminologia*.

⁴⁷⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 101.

401. **Polityka bezpieczeństwa narodowego (państwa)** – to element polityki państwa dotyczący przedsięwzięć związanych z tworzeniem i wykorzystaniem potencjału obronnego w celu zapobiegania i przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom. W polityce bezpieczeństwa narodowego wyodrębnia się: politykę gospodarczą, politykę wojskową, politykę zagraniczną i inne. Działalność zmierzająca do realizacji zasadniczych długofalowych przedsięwzięć polityki bezpieczeństwa narodowego to strategia bezpieczeństwa narodowego⁴⁷⁷.
402. **Polityka zarządzania ryzykiem** [ang. *risk management policy*] – deklaracja dotycząca ogółu zamierzeń i ukierunkowania organizacji odnoszących się do zarządzania ryzykiem⁴⁷⁸.
403. **Pomoc humanitarna** – to obejmuje działania prowadzone w celu niesienia pomocy ludności w trudnej sytuacji, zwłaszcza gdy odpowiedzialne władze nie mogą, albo nie chcą takiej pomocy dostarczyć⁴⁷⁹.
404. **Postępowanie z ryzykiem** [ang. *risk treatment*] – proces modyfikacji ryzyka poprzez m.in. unikanie ryzyka, podjęcie lub zwiększenie ryzyka, usunięcie źródła ryzyka, dzielenie ryzyka, retencję ryzyka⁴⁸⁰.
405. **Powiat** – jednostka podziału terytorialnego w Polsce, wchodząca w skład województwa⁴⁸¹.
406. **Powiatowa/Wojewódzka Stacja Sanitarno-epidemiologiczna** – Państwowa Inspekcja Sanitarna jest powołana do realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez sprawowanie nadzoru nad warunkami: 1) higieny środowiska, 2) higieny pracy w zakładach pracy, 3) higieny radiacyjnej, 4) higieny procesów nauczania i wychowania, 5) higieny wypoczynku i rekreacji, 6) zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku, 7) higieniczno-sanitarnymi, jakie powinny spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których są udzielane świadczenia zdrowotne – w celu ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, zapobiegania powstawaniu chorób, w tym chorób zakaźnych i zawodowych. Stacja sanitarno-epidemiologiczna jest jednostką budżetową będącą podmiotem leczniczym finansowanym z budżetu państwa. jest Kierowana przy pomocy Inspektora Sanitarnego⁴⁸².

⁴⁷⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 101.

⁴⁷⁸ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁴⁷⁹ M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problematyczny TWO nr 3(59)/2009, s. 35.

⁴⁸⁰ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁴⁸¹ Opracowanie na podstawie: Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

⁴⁸² Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. 1985 Nr 12 poz. 49, z późn. zm.).

407. **Powiatowy/Wojewódzki Inspektorat Nadzoru Budowlanego** – organ administracji rządowej w sprawach administracji architektoniczno-budowlanej i nadzoru budowlanego. Do zadań organów nadzoru budowlanego należy: 1) kontrola przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego; 2) kontrola działania organów administracji architektoniczno-budowlanej; 3) badanie przyczyn powstawania katastrof budowlanych; 4) współdziałanie z organami kontroli państwowej⁴⁸³.
408. **Powinności** – w polskiej literaturze określenie niedoceniane, szczególnie w obszarze bezpieczeństwa. W materiałach zachodnich, w opracowaniach i aktach prawa ma zastosowanie przede wszystkim pojęcie powinności (duties), które rozumie się jako świadome, w pełni akceptowane realizowanie czynności wynikających z zajmowanego stanowiska w strukturach społecznych, zawodowych, biznesowych. Powinnością jest przestrzeganie ustaleń prawa, w tym np. płacenie podatków, zdobywanie wiedzy, zapewnienie dzieciom dobrego startu w życiu, ale przede wszystkim staranne, poprawne wywiązywanie się z kontraktu zawodowego, społecznego, gospodarczego i każdego innego. „Powinność to świadomy obowiązek, konieczność, zobowiązanie spełniane w poczuciu moralnej odpowiedzialności”⁴⁸⁴.
409. **Powódź** – to czasowe pokrycie wodą terenu, który normalnie nie jest pokryty wodą. Definicja ta obejmuje powodzie wywołane przez rzeki, potoki górskie, śródlądowe okresowe cieki wodne oraz powodzie sztormowe na obszarach wybrzeża⁴⁸⁵.
410. **Powódź** – to takie wezbranie wody w ciekach naturalnych, zbiornikach wodnych, kanałach lub na morzu, podczas którego woda po przekroczeniu stanu brzegowego zalewa doliny rzeczne albo tereny depresyjne i powoduje zagrożenie dla ludności lub mienia⁴⁸⁶.
411. **Pozamilitarne działania obronne** – to część działań obrony powszechnej, prowadzonych przez pozamilitarne ogniwa obronne, w celu zapewnienia funkcjonowania państwa, wsparcia sił zbrojnych oraz ochrony ludności w okresie zagrożenia i wojny, a także przed zagrożeniami czasu pokoju⁴⁸⁷.
412. **Pozamilitarne ogniwa obronności (ochronne gospodarcze i informacyjne)** – to elementy układu pozamilitarnego systemu obronności państwa, mające na celu zaopatrywanie i wsparcie sił zbrojnych oraz zapewnienie warunków

⁴⁸³ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2010 Nr 243 poz. 1623).

⁴⁸⁴ B. Dunaj (red.), *Słownik języka polskiego*, Wilga 2007.

⁴⁸⁵ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. U. L 288/27 z 2007).

⁴⁸⁶ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 Nr 115, poz. 1229, z późn. zm.).

⁴⁸⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 105.

funkcjonowania struktur państwa a także przetrwanie społeczeństwa w czasie pokoju, w okresie zagrożenia i wojny⁴⁸⁸.

413. **Poziom podatności** – wartość podatności lub suma podatności⁴⁸⁹.
414. **Poziom ryzyka** – wartość ryzyka lub suma ryzyk⁴⁹⁰.
415. **Pożary** – niekontrolowany proces spalania w miejscu do tego nieprzeznaczonym⁴⁹¹.
416. **Prawdopodobieństwo** [ang. *likelihood*] – możliwość wystąpienia, szansa wystąpienia zdarzenia, prawdopodobieństwo może być definiowane, mierzone i określane w sposób obiektywny lub subiektywny, jakościowo lub ilościowo, może być określane przy użyciu ogólnych terminów jak i terminów matematycznych⁴⁹².
417. **Prawdopodobieństwo obiektywne** – względna częstotliwość zdarzeń. Częstość względna zbliża się do wartości prawdopodobieństwa w miarę zwiększania próby statystycznej⁴⁹³.
418. **Prawdopodobieństwo subiektywne** – kategoria odnosząca się do stanu umysłu decydenta i wyrażająca jego przekonanie o możliwości wystąpienia określonego zdarzenia⁴⁹⁴.
419. **Prawo krajowe** – to zespół norm prawnych tworzonych lub uznanych przez państwo⁴⁹⁵.
420. **Prawo kryzysowe** – to: 1) Całość obowiązujących norm i reguł porządkujących życie społeczeństwa w odniesieniu do aktywności kryzysowej, określających powinności, nakazy i zakazy w tym zakresie. 2) System przepisów obowiązujących w dziedzinie zarządzania kryzysowego. 3) Akty prawa dotyczące powinności obywateli i instytucji w dziedzinie aktywności kryzysowej. 4) Reguły postępowania powszechnie uznane w społeczeństwie i przestrzegane ze względów moralnych⁴⁹⁶.
421. **Prezes Rady Ministrów** – naczelny organ administracji państwowej dysponuje szerokim zakresem zadań i kompetencji, obejmujących różne dziedziny⁴⁹⁷.

⁴⁸⁸ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 105.

⁴⁸⁹ Opracowanie zespołu autorskiego CNBOP-PIB.

⁴⁹⁰ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁴⁹¹ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

⁴⁹² PKN-ISO Guide 73:2012 Zarządzanie ryzykiem – Terminologia.

⁴⁹³ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁴⁹⁴ Opracowanie na podstawie: Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.

⁴⁹⁵ Prawa człowieka, dokumenty międzynarodowe, COMER Toruń 1993.

⁴⁹⁶ B. Dunaj (red.), Słownik języka polskiego, Wilga 2007.

⁴⁹⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm.).

422. **Problem** – to zdarzenie lub zagadnienie stwarzające określone trudności, wymagające rozwiązania lub rozstrzygnięcia⁴⁹⁸.
423. **Procedura** – to normowany przepisami prawa, zwyczajami, porozumieniem, umową i innymi ustaleniami sposób postępowania, prowadzenia, załatwiania określonych spraw. Jest to sformalizowana droga dochodzenia do celu⁴⁹⁹.
424. **Proces podejmowania decyzji** – to ciąg zdarzeń obejmujący wszelkie działania zmierzające do rozwiązania problemu decyzyjnego, przebiegający w kilku fazach (etapach) zachodzących na siebie bądź bezpośrednio po sobie następujących, jak: określenie problemu (celu działania), jego analiza, wypracowanie możliwych rozwiązań, wybór najlepszego rozwiązania oraz przekształcenie wybranego rozwiązania na skuteczne działanie⁵⁰⁰.
425. **Proces** – przyjmuje się jako zestaw wzajemnie powiązanych ze sobą lub wpływających na siebie działań, które przekształcają dane wejściowe w wyjściowe. Wejścia do procesu są zazwyczaj wyjściami innych procesów. Procesy w organizacjach są zazwyczaj zaplanowane i wykonywane w warunkach nadzorowanych⁵⁰¹. Tam, gdzie wynik procesu nie może być w łatwy sposób sprawdzony, mamy do czynienia z procesem specjalnym. Procesy modelowane są a priori i optymalizowane na bazie koszt efekt. Zasadniczo procesy są rozkładane na operacje jednostkowe. Każdy proces ma początek i koniec, własną strukturę, wyjście i wejście, mierniki, narzędzia, operatora, kryteria i metody sterowania, sprzężenie zwrotne, zasoby i odstępstwa. Zarządzanie kryzysowe przyjmuje się jak proces złożony, ciągły, który zawiera szereg procesów jednostkowych wynikających z realizacji poszczególnych etapów, faz i funkcji oraz wielu operacji.
426. **Profil ryzyka** [ang. *risk profile*] – opis zestawu ryzyk⁵⁰².
427. **Prognoza** – to hipoteza dotycząca przyszłości, formułowana na podstawie uzasadnionych przesłanek ustalonych w toku badań naukowych, służąca jako wytyczna do dalszego postępowania – jest to więc przewidywany obraz przyszłości ustalony za pomocą adekwatnych metod i oparty o wszystkie dostępne informacje⁵⁰³.
428. **Prognozowanie** – naukowa metoda przewidywania tego, w jaki sposób będą kształtowały się w przyszłości procesy lub zdarzenia. W trakcie procesu prognozowania formułuje się sąd na temat przyszłych stanów zjawisk i zdarzeń nazywany *prognozą*⁵⁰⁴. Prognozowanie – to racjonalne, naukowe, przewidywanie

⁴⁹⁸ T. Z. Leszczyński, *Kryzys jako sytuacja decyzyjna w organizacji*, *op.cit.*, s. 342.

⁴⁹⁹ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 346.

⁵⁰⁰ Opracowanie I. Denysiuk.

⁵⁰¹ S. Wawak, *Zarządzanie Jakością. Teoria i Praktyka.*, HELION 2002.

⁵⁰² PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁵⁰³ J. Bogdanienko, *Zarys koncepcji, metod i problemów zarządzania*, *op.cit.*, s. 139.

⁵⁰⁴ *Prognozowanie*, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Prognozowanie>

- przyszłych zdarzeń, czyli wnioskowanie o zdarzeniach nieznanych na podstawie zdarzeń znanych⁵⁰⁵.
429. **Program** – oznacza „szczegółowy plan postępowania w określonych sytuacjach dla osiągnięcia określonych celów lub sprostania szczególnym problemom”⁵⁰⁶. Program jest algorytmem postępowania w typowych sytuacjach trudnych, posiadający zabezpieczenie w zasobach i umocowanie prawne.
430. **Program kryzysowy** – oznacza „szczegółowy plan postępowania w sytuacjach wyjątkowych dla osiągnięcia określonych celów lub sprostania szczególnym problemom”. W państwach zachodnich funkcjonuje zazwyczaj około dwudziestu kategorii takich programów, wśród nich program obrony cywilnej⁵⁰⁷.
431. **Programowanie** – jest przedsięwzięciem mającym usprawnić oraz zagwarantować wysoką skuteczność i ekonomiczność przedsięwzięć we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego, a szczególnie w fazach reagowania i odbudowy⁵⁰⁸.
432. **Projekt** – to działanie celowe, niepowtarzalne, złożone, określone i autonomiczne o znacznej trudności realizacyjnej⁵⁰⁹. Projekt oznacza etap wstępny procesu przygotowania działań oraz całego cyklu przedsięwzięcia. Projekt obejmuje dokumentację, obliczenia, instrukcje, warunki, założenia i oczekiwane wyniki⁵¹⁰.
433. **Propozycje Sztokholmskie** – program “Partnerstwa dla Pokoju” obejmował cztery warsztaty poświęcone legislacji kryzysowej i prawu kryzysowemu. Warsztaty te przeprowadzono w Budapeszcie i Warszawie (1995) oraz w Sztokholmie w latach 1996 i 1898. Propozycje Sztokholmskie przyjęto podczas warsztatów w 1996 r. Spieszą one z pomocą krajom partnerskim w zakresie ustanowienia i przeglądu ich prawa kryzysowego proponując podstawowe parametry dotyczące usytuowania systemu zarządzania kryzysowego w strukturach władzy i wykorzystania sił kryzysowych w ramach tego prawa. Propozycje obejmują następujące ustalenia⁵¹¹:
- 1/ Organizowanie i ćwiczenie sił reagowania kryzysowego powinno być zgodne z normami prawa międzynarodowego i standardami międzynarodowymi takimi jak Międzynarodowa Konwencja Praw Społecznych i Politycznych, uwzględniając rozróżnienie między niezbywalnymi prawami

⁵⁰⁵ *Prognozowanie*, <http://mfiles.pl/pl/index.php/Prognozowanie>.

⁵⁰⁶ *Słownik języka angielskiego Collinsa*. Londyn 1990.

⁵⁰⁷ *Słownik języka angielskiego Collinsa*. Londyn 1990.

⁵⁰⁸ *Opracowanie Jan Gołębiwski*.

⁵⁰⁹ J. Skalik, *Zarządzanie ryzykiem w projektach*, [w] *Zarządzanie ryzykiem – wyzwania XXI wieku, mat. z konferencji*, WSZiP, Warszawa 2007, s. 246.

⁵¹⁰ *Encyklopedii organizacji i zarządzania*, Warszawa 1982.

⁵¹¹ *The Legal Basis for Civil Emergency Planning*, Stockholm, Sweden 1996, s. 7 i 8.

- człowieka i tymi, które z konieczności muszą być czasowo zawieszane lub ograniczane podczas kryzysu.
- 2/ Siły reagowania kryzysowego powinny być pod cywilną kontrolą.
 - 3/ Wprowadzenie i kontynuacja działań sił reagowania kryzysowych powinno być przedmiotem skutecznego nadzoru w ramach krajowego systemu konstytucyjnego i prawnego, i powinno uwzględniać straty, szkody i zniszczenia w rozmiarach proporcjonalnych do specyfiki zagrożenia.
 - 4/ Władza wykonawcza jest odpowiedzialna przed władzą ustawodawczą za dostarczenie racjonalnych dowodów, że zaistniały warunki konieczne dla wprowadzenia lub kontynuacji odpowiednich działań kryzysowych.
 - 5/ Wprowadzenie sił reagowania kryzysowego powinno być oparte na wcześniejszej uzgodnionej (prawem) definicji zagrożenia (kryzysu, konieczności).
 - 6/ Powinno się zapewnić skuteczną ochronę przed nadużyciem sił reagowania kryzysowego zarówno w zakresie ich wykorzystania w działaniach jak podczas prowadzenia ćwiczeń.
 - 7/ Naruszenie praw zwyczajnych powinno być zrównoważone przez zapewnienie rekompensat za szkody spowodowane działaniami sił reagowania kryzysowego.
 - 8/ Odpowiedzialność organizacyjna za zarządzanie kryzysowe powinna spoczywać na najniższym szczeblu kompetentnej władzy odpowiednio do sytuacji (przed, w trakcie jak i po katastrofie).
434. **Protest** – 1. ostre wystąpienie przeciw działaniu uważanemu za niesłuszne.
2. urzędowe stwierdzenie odmowy zapłaty przez dłużnika sumy wymienionej na wekslu, czeku itp.⁵¹²
435. **Protesty społeczne** – są to ostre wystąpienia społeczne przeciw działaniu uważanemu za niesłuszne⁵¹³.
436. **Prymat planowania** – cecha planowania⁵¹⁴.
437. **Przedsiębiorstwa transportu** – są to organizacje i instytucje posiadające odpowiednie uprawnienia i licencje zajmujące się usługami transportowymi⁵¹⁵.
438. **Przedsięwzięcia w fazie zapobiegania:**
- analizowanie i skategoryzowanie wszystkich potencjalnych zagrożeń możliwych do wystąpienia na obszarze odpowiedzialności danego systemu zarządzania kryzysowego;
 - skatalogowanie i ocena elementów infrastruktury krytycznej i technicznej, elementów środowiska naturalnego oraz grup i środowisk społecznych szczególnie wrażliwych na możliwe zagrożenia;

⁵¹² Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

⁵¹³ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

⁵¹⁴ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁵¹⁵ Opracowanie na podstawie: ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. 2001 Nr 125 poz. 1371, z późn. zm.).

- monitorowanie i czynny udział w procesie planowania zagospodarowania przestrzennego, w aspekcie rejonów, obszarów i stref szczególnie podatnych na negatywne skutki możliwych zagrożeń kryzysowych;
- analiza i ocena funkcjonujących aktów prawnych pod kątem prawidłowości i skuteczności oraz aktualności zawartych w nich rozwiązań prawnych z zakresu zarządzania kryzysowego;
- planowanie środków finansowych oraz trybu i źródeł ich pozyskiwania – przeznaczonych na finansowanie przedsięwzięć realizowanych we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego;
- podejmowanie działań i prowadzenie kontroli i nadzoru nad przyjętymi lub przekazanymi do realizacji zadaniami o charakterze prewencyjnym;
- opracowanie i aktualizowanie planu zarządzania kryzysowego i wszystkich jego dokumentów pochodnych⁵¹⁶.

439. Przedsięwzięcia w fazie przygotowania:

- bieżące monitorowanie możliwości wystąpienia zagrożeń i przygotowanie sprawnego systemu powiadamiania, ostrzegania i alarmowania oraz określenie procedur podejmowania działań;
- stałe monitorowanie stanu organizacji oraz wyposażenia centrum zarządzania kryzysowego pod kątem uzyskania i utrzymania wymaganych standardów;
- weryfikacja stanu organizacji i możliwości rozwinięcia stanowiska pracy zespołu zarządzania kryzysowego w obiekcie zastępczym oraz awaryjnego ruchomego centrum kierowania;
- przygotowanie zasad wymiany informacji, ich formy i zakresu w relacjach ze wszystkimi jednostkami organizacyjnymi, zaplanowanymi do udziału w pracach zespołu i centrum zarządzania kryzysowego we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego;
- opracowanie, weryfikacja i aktualizowanie rozwiązań organizacyjno-prawnych oraz technicznych z zakresu komunikacji (łączności) pomiędzy wszystkimi ogniwami organizacyjnymi systemu zarządzania i reagowania kryzysowego, monitorowania zagrożeń i ich skutków, utrzymania w gotowości systemu ostrzegania i alarmowania;
- opracowanie, przyjęcie i wdrożenie procedur w zakresie zwracania się o pomoc oraz trybu i zakresu jej udzielania z wyższego poziomu systemu zarządzania kryzysowego;
- opracowanie, aktualizowanie i tworzenie zgodnie z potrzebami bieżącymi baz danych teleadresowych, materiałowo-sprzętowych, medycznych itp., określających wielkość poszczególnych kategorii zasobów ludzkich,

⁵¹⁶ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 309–310.

środków i materiałów na potrzeby prowadzonych akcji ratowniczych oraz zabezpieczenia potrzeb ludności;

- planowanie, koordynowanie i udział w realizacji procesu szkolenia struktur zarządzania kryzysowego (podsystemu kierowania i podmiotów wykonawczych) – organizowanie i prowadzenie gier decyzyjnych i ćwiczeń w celu przygotowania członków zespołu i centrum zarządzania kryzysowego oraz sił ratowniczych do skoordynowanego i skutecznego prowadzenia działań;
- przygotowanie rozwiązań organizacyjno-prawnych zabezpieczających koordynację pomocy humanitarnej dla ludności poszkodowanej;
- określanie oraz zabezpieczanie potrzeb materiałowo-technicznych i finansowych niezbędnych do realizacji przyjętych zadań⁵¹⁷.

440. **Przedsięwzięcia w fazie reagowania:**

- podjęcie działań przez centrum zarządzania kryzysowego w pełnej obsadzie etatowej, a w razie potrzeby zwołanie w trybie alarmowym i podjęcie pracy w układzie całodobowym, pełnym składem zespołu zarządzania kryzysowego;
- uruchomienie wszystkich systemów, struktur ratowniczych i procedur w celu zabezpieczenia możliwości realizacji przez decydenta (wójta, starostę lub wojewodę) funkcji kierowania w warunkach zaistniałej sytuacji kryzysowej na obszarze odpowiedzialności;
- podjęcie procesu czynnej koordynacji działań ratowniczych i porządkowo-ochronnych prowadzonych przez jednostki organizacyjne zaangażowane w reagowanie kryzysowe na obszarze powstałej sytuacji kryzysowej;
- zabezpieczenie procesu stałej, całodobowej wymiany informacji w zakresie zagrożeń i podejmowanych (podjętych) działań oraz współdziałanie ze służbami (zespołami) innych organów administracji publicznej, resortów, organizacji pozarządowych i społecznych;
- monitorowanie zagrożeń i ich skutków oraz prognozowanie ich dalszego rozwoju;
- wypracowanie optymalnych propozycji decyzji i rozwiązań operacyjno-taktycznych mających na celu właściwe i skuteczne wykorzystanie znajdujących się w dyspozycji sił i środków ratowniczych oraz korygowanie przebiegu działań;
- koordynowanie działań w ramach procesu ewakuacji oraz w zakresie pomocy społecznej i humanitarnej, stworzenia doraźnych warunków do przetrwania osób poszkodowanych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na pomoc medyczną i opiekę psychologiczną;
- przygotowanie i wydanie komunikatu o zdarzeniu i zasadach postępowania w zaistniałej sytuacji dla ludności (współpraca z mediami), organizowanie

⁵¹⁷ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 310–311.

zgodnie z zapotrzebowaniem na wszystkich poziomach zarządzania kryzysowego punktów informacyjnych dla ludności;

- przyjmowanie meldunków i informacji o stanie realizacji poszczególnych zadań i opracowywanie raportu z prowadzonych działań⁵¹⁸.

441. **Przedsięwzięcia w fazie odbudowy:**

- zapobieganie powstawaniu wtórnych zagrożeń, spowodowanych skutkami zaistniałej sytuacji kryzysowej;
- zapewnienie dostatecznych warunków egzystencji ludności poszkodowanej;
- nadzorowanie procesu szacowania szkód oraz opiniowanie wniosków uprawnionych organów i instytucji o udzielenie pomocy finansowej i rzeczowej na usunięcie szkód wywołanych powstałą sytuacją kryzysową;
- monitorowanie systemu pomocy społecznej oraz dystrybucji środków pochodzących z pomocy humanitarnej na rzecz ludności poszkodowanej;
- podjęcie przedsięwzięć skutkujących odtworzeniem sił, środków i zasobów służb ratowniczych do poziomu gwarantującego osiągnięcie ich pełnej gotowości i zdolności do działań;
- koordynowanie i monitorowanie przedsięwzięć realizowanych na wszystkich poziomach administracji związanych z przywróceniem sprawności infrastruktury technicznej, budowlanej, transportowej, łącznościowej, systemu zaopatrzenia ludności, produkcji przemysłowej i usług, oświaty i wychowania, kultury i sztuki;
- koordynowanie i monitorowanie przedsięwzięć realizowanych na wszystkich poziomach administracji związanych z przywróceniem równowagi bezpieczeństwa ekologicznego środowiska naturalnego;
- opracowanie ocen, opinii i analiz oraz niezbędnej dokumentacji sprawozdawczej w celu wypracowania i podjęcia realizacji wniosków i zaleceń mających na celu zmniejszenie w przyszłości podatności na negatywne skutki klęski żywiołowej, zdarzenia o znamionach klęski żywiołowej lub innego zagrożenia;
- opracowanie projektów prawnych i propozycji zmian organizacyjnych mających na celu podniesienie sprawności i skuteczności działań aparatu administracyjnego, służb ratowniczych i instytucji w warunkach klęski żywiołowej, zdarzenia o znamionach klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zagrożenia;
- zmodyfikowanie i aktualizacja planów zarządzania kryzysowego, ocen zagrożenia i dokumentów pochodnych⁵¹⁹.

⁵¹⁸ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 311–312.

⁵¹⁹ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 312.

442. **Przegląd** [ang. *review*] – działanie podejmowane w celu określenia przydatności, adekwatności oraz skuteczności przedmiotu rozważań do osiągnięcia ustalonych celów⁵²⁰.
443. **Przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu zgodnie z Kodeksem Karnym** – przestępstwo jest zbrodnią (Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą) albo występkiem (Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc)⁵²¹.
444. **Przygotowanie** – czynności, zadania, plany i systemy zaplanowane i wdrożone przed zaistnieniem nagłego zdarzenia, którego celem jest zapobieganie wystąpienia zdarzenia, osłabienie jego skutków, zareagowanie w czasie i po wystąpieniu zdarzenia⁵²².
445. **Przygotowanie jako jedna z faz zarządzania kryzysowego** – to integralna część zarządzania w sytuacjach kryzysowych, działalność administracji publicznej polegająca na zaplanowaniu działań mających na celu przejmowanie kontroli nad sytuacją kryzysową⁵²³.
446. **Przywództwo** – jest takim aspektem zarządzania, który umożliwia menedżerowi przekonywać innych, aby realizowali to, co służy osiągnięciu celów⁵²⁴.
447. **Punkty decydujące** – to precyzyjny moment, miejsce, warunek, właściwość lub jakość, którego zaistnienie uzależnione jest od określonego w procesie planowania środka ciężkości, co pozwala na rozpoczęcie się etap uzyskania i utrzymania swobody działania niezależnej od przeciwnika⁵²⁵.
448. **Racja stanu** – to nadrzędny interes państwowy, wyższość interesu państwa nad innymi interesami i normami, kategoria wspólna dla większości obywateli, organizacji i partii działających w państwie lub poza jego granicami, ale na jego rzecz. W państwach demokratycznych racja stanu jest zazwyczaj kwestią podstawową, co oznacza uznanie interesu państwa, jako niepodlegającego rewizji i dyskusji. Racja stanu może uzasadniać konsensus obozu rządzącego i opozycji, co do pewnych wspólnych wartości, celów i działań, opartych na przekonaniu, iż spory w tym zakresie mogłyby zagrażać państwu. Wokół racji stanu skupiają się organizacje i partie polityczne bez względu na orientacje ideowe. Cechami charakterystycznymi racji stanu są suwerenność, niepodległość i integralność terytorialna, ochrona bezpieczeństwa państwa, narodowej

⁵²⁰ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁵²¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553, z późn. zm.).

⁵²² Opracowanie zespołu autorskiego.

⁵²³ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁵²⁴ B. R. Kuc, *Zarządzanie doskonale*, Warszawa 1999.

⁵²⁵ OPP NATO.

tożsamości, możliwości rozwojowych kraju. Racji stanu podporządkowana jest polityka zagraniczna, dobór sojuszników, koordynacja poczynań wszystkich organów państwa oraz akceptacja ze strony obywateli⁵²⁶.

449. **Rada bezpieczeństwa narodowego** – to organ doradczy Prezydenta Rzeczypospolitej w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Członków RBN powołuje Prezydent RP na czas trwania kadencji⁵²⁷.
450. **Radiofonia i telewizja** – zadaniem radiofonii i telewizji jest: dostarczanie informacji; udostępnianie dóbr kultury i sztuki; ułatwianie korzystania z oświaty, sportu i dorobku nauki; upowszechnianie edukacji obywatelskiej; dostarczanie rozrywki; popieranie krajowej twórczości audiowizualnej. Zadania radiofonii i telewizji, o których mowa w ust. 1, są realizowane przez dostarczanie usług medialnych⁵²⁸.
451. **Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego** – to dokument przygotowywany na potrzeby Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, zawierający wskazanie najważniejszych zagrożeń przez stworzenie mapy ryzyka, określenie celów strategicznych, określenie priorytetów w reagowaniu na określone zagrożenia, wskazanie sił i środków niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych, programowanie zadań w zakresie poprawy bezpieczeństwa przez uwzględnienie regionalnych i lokalnych inicjatyw oraz wnioski zawierające hierarchiczne uporządkowaną listę przedsięwzięć niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych. Raport sporządzają ministrowie kierujący działami administracji rządowej, kierownicy urzędów centralnych oraz wojewodowie, a koordynację przygotowania raportu zapewnia dyrektor RCB⁵²⁹.
452. **Ratownictwo ogólne** – to ogół środków i metod ratowania życia ludzkiego i niesienia pomocy osobom w warunkach zagrożenia, a także służących ratowaniu lub zabezpieczeniu sprzętu, pomieszczeń i innych dóbr bez wykorzystania sprzętu ciężkiego⁵³⁰.
453. **Ratownictwo techniczne** – to ogół prac ratunkowych prowadzonych w czasie akcji ratunkowej (operacji) przez odpowiednio przygotowane siły z wykorzystaniem ciężkiego sprzętu specjalistycznego⁵³¹.

⁵²⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 112.

⁵²⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 112.

⁵²⁸ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. 1993 Nr 7 poz. 34, z późn. zm.).

⁵²⁹ Opracowanie M. Chmielewska na podstawie: ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

⁵³⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 115.

⁵³¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 112.

454. **Reagowanie** – wszelkie działania podejmowane w ramach mechanizmu w trakcie poważnej sytuacji nadzwyczajnej lub po jej zaistnieniu w celu usunięcia jej bezpośrednich następstw⁵³².
455. **Reagowanie kryzysowe (reagowanie jako jedna z faz zarządzania kryzysowego)** – to integralna część zarządzania w sytuacjach kryzysowych, którego celem jest sprawne oraz jak najwcześniejsze uruchomienie sił i środków do zapewnienia bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach i środowiska oraz łagodzenia skutków sytuacji kryzysowych (sytuacji nadzwyczajnych, kryzysów)⁵³³.
456. **Rejestr ryzyk** [ang. *risk register*] – wykaz informacji o zidentyfikowanych ryzykach⁵³⁴.
457. **Rozpowszechnianie ostrzeżeń** – działania mające na celu przekazywania komunikatów odpowiednich dla ludności zagrożonej, odnoszących się bezpośrednio do wiarygodnych informacji wynikających z monitorowania zagrożeń⁵³⁵.
458. **Ryzyko** – rozumie się przez to prawdopodobieństwo wystąpienia konkretnego skutku w określonym czasie lub w określonej sytuacji⁵³⁶.
459. **Ryzyko** [ang. *risk*] – wpływ niepewności na cele⁵³⁷.
460. **Ryzyko** – jest to suma iloczynu prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia niekorzystnego i jego skutków oraz społecznego wzburzenia⁵³⁸.
461. **Ryzyko akceptowalne** – wielkość ryzyka, którą organizacja może zaakceptować bez żadnych dodatkowych działań zaradczych bądź zmian w funkcjonowaniu⁵³⁹.
462. **Ryzyko całkowite** – dzieli się na systematyczne i specyficzne: ryzyko systematyczne (zewnętrzne) – determinowane przez siły zewnętrzne i nie podlegające kontroli podmiotu, który jest w jego zasięgu; ryzyko to jest związane z siłami przyrody, a także z warunkami ekonomicznymi danego rynku oraz rynku globalnego (np. zmianą pogody, inflacją czy bezrobociem); ten typ ryzyka nie może być wyeliminowany przez inwestora, a za zasadnicze jego źródła uznaje

⁵³² Decyzja Rady z dnia 8 listopada 2007 r. ustanawiająca wspólnotowy mechanizm ochrony ludności.

⁵³³ Opracowanie zespołu autorskiego

⁵³⁴ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁵³⁵ ISO/DIS 22322 Societal security – Emergency Management – Public warning, projekt normy międzynarodowej z dnia 09.01.2013.

⁵³⁶ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 62 poz. 627, z późn. zm.).

⁵³⁷ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁵³⁸ P. M. Sandman, *Responding to Community Outrage: Strategies for effective Risk Communication*. American Industrial Hygiene Association Fairfax, Va. Fourth Printing 1997.

⁵³⁹ Załącznik do Zarządzenia Nr 80 wojewody mazowieckiego z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie ustalenia Polityki zarządzania ryzykiem w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim w Warszawie.

się zmiany stopy procentowej, inflacji, przepisów podatkowych, sytuacji polityczno-ekonomicznej, ryzyko specyficzne (niesystematyczne, wewnętrzne) – obejmuje obszar działania danego podmiotu i może być przez ten podmiot kontrolowane (przyszłe zdarzenia, które można przynajmniej częściowo kontrolować); za najważniejsze przyczyny tego ryzyka uznaje się: zarządzanie firmą, konkurencję, dostępność surowców, płynność, bankructwo firmy⁵⁴⁰.

463. **Ryzyko eksperckie** – jest iloczynem prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia niekorzystnego oraz jego potencjalnych skutków⁵⁴¹.
464. **Ryzyko grupowe** – jest to prawdopodobieństwo tego, że określona liczba osób znajdujących się na danym obszarze jest narażona na negatywne skutki zdarzenia niekorzystnego lub prawdopodobieństwo tego, że określona liczba osób poddana jest danemu poziomowi ryzyka indywidualnego⁵⁴².
465. **Ryzyko indywidualne** – jest to prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia niekorzystnego, w określonym przedziale czasu, negatywnie oddziałującego na pojedynczego człowieka. W skrajnym przypadku oddziaływanie to może doprowadzić do śmierci, w takich przypadkach mówimy o indywidualnym ryzyku śmierci⁵⁴³.
466. **Ryzyko kryzysowe** – jest to ryzyko o takim rozmiarze, któremu system (organizacja) nie może sprostać w dowolnym czasie przy wykorzystaniu normalnych środków i procedur⁵⁴⁴.
467. **Ryzyko obiektywne** – forma absolutna niepewności, która jest związana z niemożliwością przewidzenia rozwoju niektórych zjawisk⁵⁴⁵.
468. **Ryzyko obliczeniowe** – mówi, że ryzyko to prawdopodobieństwo wystąpienia danego zdarzenia wraz z jego skutkami⁵⁴⁶.
469. **Ryzyko powodziowe** – rozumie się przez to kombinację prawdopodobieństwa wystąpienia powodzi i potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej⁵⁴⁷.
470. **Ryzyko powodziowe** – to kombinacja prawdopodobieństwa wystąpienia powodzi i związanych z powodzią potencjalnych negatywnych konsekwencji dla

⁵⁴⁰ <http://mfiles.pl/pl/index.php/Ryzyko>.

⁵⁴¹ P. M. Sandman, *Responding to Community Outrage: Strategies for effective Risk Communication*, American Industrial Hygiene Association Fairfax Va, Fourth Printing, 1997.

⁵⁴² J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 29.

⁵⁴³ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 29.

⁵⁴⁴ W. K. Knight, *Praktyczne aspekty zarządzania ryzykiem*, materiał z seminarium Stowarzyszenia Zarządzania Ryzykiem POLRISK z 8.06.2010 w Warszawie, s. 13.

⁵⁴⁵ <http://mfiles.pl/pl/index.php/Ryzyko>.

⁵⁴⁶ Mapy terytorialnego rozkładu ryzyka, Warszawa 2004, s. 13.

⁵⁴⁷ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 Nr 115 poz. 1229, z późn. zm.).

zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej⁵⁴⁸.

471. **Ryzyko reliktowe (szczątkowe, resztkowe, rezydualne)** [ang. *residual risk*] – pozostające po zastosowaniu działań określonych w postępowaniu z ryzykiem⁵⁴⁹.
472. **Ryzyko strukturalne** – stanowi współzależność zagrożeń, na które narażona jest społeczność i jej podatność na te zagrożenia⁵⁵⁰.
473. **Ryzyko zredukowane** – ryzyko, które pozostaje w wyniku działań powodujących jego redukcję⁵⁵¹.
474. **Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego** – jest organem opiniotwórczo-doradczym, właściwym w sprawach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego⁵⁵².
475. **Scenariusz ryzyka** – jest przedstawieniem jednej sytuacji związanej z ryzykiem lub grupą ryzyk prowadzącej do określonych skutków, wybranej w celu bardziej szczegółowej oceny konkretnego typu ryzyka, będącego ryzykiem reprezentatywnym, stanowiącym przykład informacyjny lub ilustrację⁵⁵³.
476. **Sekwencja zdarzeń** – seria niezależnych zdarzeń prowadząca do zdarzenia niekorzystnego⁵⁵⁴.
477. **Siatka bezpieczeństwa** – to zestawienie potencjalnych zagrożeń ze wskazaniem podmiotu wiodącego przy ich usuwaniu oraz podmiotów współpracujących⁵⁵⁵.
478. **Sieć** – to system wzajemnie ze sobą połączonych urządzeń sieciowych takich jak: mostki, routery i przełączniki, do którego przyłączone są urządzenia końcowe (komputery, drukarki, art.). Komputery w sieci mogą pracować w architekturze równorzędnej (współdzielą swoje zasoby) bądź architekturze klient-server⁵⁵⁶.
479. **Sieć** – to: 1. Rozgałęzienie przewodów (elektrycznych, światłowodowych i in.), dróg, linii kolejowych, rurociągów, linii elektroenergetycznych, wód, linii komunikacyjnych, pokrywające daną przestrzeń, rozchodzące się po niej;

⁵⁴⁸ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. U. L 288/27 z 2007).

⁵⁴⁹ PKN-ISO Guide 73:2012 Zarządzanie ryzykiem – Terminologia.

⁵⁵⁰ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 29.

⁵⁵¹ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 78.

⁵⁵² Ustawa z dnia 27 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm).

⁵⁵³ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 12.

⁵⁵⁴ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Warszawa, Danmar, 2005, s. 174.

⁵⁵⁵ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm).

⁵⁵⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 131.

2. Rozmieszczenie, rozplanowanie na jakimś terenie większej liczby czegoś (art.: bibliotek, jednostek osadniczych, handlowych, kulturalnych, usługowych i innych) obejmujących swym zasięgiem jakiś teren⁵⁵⁷.
480. **Siły Zbrojne RP** – są największą i najlepiej zorganizowaną fundamentalną częścią organizacji państwowej, której sprawność decyduje o trwałości, stabilności i sile państwa, o jego suwerenności oraz o zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, dla stworzenia podstaw bytu i rozwoju narodowego. Siły zbrojne (ich organizacja, siła i sprawność) są jednym z głównych wyznaczników pozycji międzynarodowej i siły państwa, decydującym o jego znaczeniu i pozycji w stosunkach międzynarodowych. Równocześnie ich stan, siła i sprawność odzwierciedlają wolę, umiejętność oraz wysiłek społeczeństwa i władz danego państwa wkładany w ochronę i obronę jego suwerenności i integralności terytorialnej oraz nienaruszalności granic, a także w tworzenie bezpieczeństwa międzynarodowego⁵⁵⁸.
481. **Skuteczność systemu** – to wskaźnik określający zbliżenie się do zamierzonego celu, stanowiącego podstawę oceny systemu. Skuteczność określa stopień osiągnięcia celu działania⁵⁵⁹.
482. **Skutek** – efekt zdarzenia wyrażony jakościowo lub ilościowo⁵⁶⁰.
483. **Skutki ekonomiczne i środowiskowe** – są sumą kosztów opieki zdrowotnej, renowacji budynków, systemów transportu publicznego, infrastruktury, mienia publicznego, dziedzictwa kulturowego art., kosztów odbudowy środowiska, przerw w działalności gospodarczej, wypłaty ubezpieczeń i innych istotnych pośrednich oraz bezpośrednich kosztów przywrócenia do stanu pierwotnego⁵⁶¹.
484. **Skutki polityczne/społeczne** – oceniane są zazwyczaj w skali pół ilościowych i mogą obejmować kategorie takie jak publiczne wzburzenie i niepokój, naruszenia międzynarodowej pozycji, naruszenie systemu demokracji, wpływu psychologiczno-społecznego, wpływu na porządek publiczny oraz bezpieczeństwo. Pociągają za sobą konsekwencje polityczne, psychologiczne, a także wpływają na inne czynniki uznawane za ważne, których nie możemy zmierzyć oddzielnie⁵⁶².

⁵⁵⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 119.

⁵⁵⁸ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Warszawa 2011, s. 231.

⁵⁵⁹ J. Gołębiowski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część III, Warszawa 2009, s. 80.

⁵⁶⁰ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 174.

⁵⁶¹ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 11.

⁵⁶² Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 11.

485. **Służby leśne** – w Lasach Państwowych tworzy się Służbę Leśną. Do Służby Leśnej zalicza się pracowników zajmujących się: 1) sprawami zarządu lasami będącymi w zarządzie Lasów Państwowych; 2) prowadzeniem gospodarki leśnej i ochroną lasów; 3) zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywaniem innych zadań w zakresie ochrony mienia; 4) sprawami nadzoru, o którym mowa w art. 5 nadzór nad gospodarką leśną, w razie powierzenia takiego nadzoru⁵⁶³.
486. **Służby Portu Lotniczego** – pracownicy portu lotniczego prowadzący określona zadanie i czynności na terenie lotniska i portu lotniczego⁵⁶⁴.
487. **Spoleczne wzburzenie** – jest to emocjonalne, subiektywne odczucie związane z postrzeganiem zagrożenia⁵⁶⁵.
488. **Stan klęski żywiołowej** – jeden z trzech stanów nadzwyczajnych jakie ustanowiła Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, polega na odstąpieniu od konstytucyjnego systemu sprawowania władzy i nadaniu nadzwyczajnych uprawnień organom władzy wykonawczej, które stosują je w sytuacjach szczególnego zagrożenia. Może być wprowadzony (przez Radę Ministrów, na wniosek właściwego terytorialnie wojewody lub z własnej inicjatywy) dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia, na okres 30, z możliwością przedłużenia na czas oznaczony, niezbędny do usunięcia przesłanek jego wprowadzenia⁵⁶⁶.
489. **Stan wojenny** – to jeden z trzech rodzajów stanów nadzwyczajnych jakie ustanowiła Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. Stan wojenny jako instytucja prawa wewnętrznego, polega na odstąpieniu od konstytucyjnego systemu sprawowania władzy i nadaniu nadzwyczajnych uprawnień organom władzy wykonawczej, które stosują je w sytuacjach szczególnego zagrożenia zewnętrznego państwa. Może być wprowadzony na części lub na całym terytorium państwa tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia Prezydenta RP⁵⁶⁷.
490. **Stan wyjątkowy** – to jeden z trzech stanów nadzwyczajnych jakie ustanowiła Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, polega na odstąpieniu od konstytucyjnego systemu sprawowania władzy i nadaniu nadzwyczajnych uprawnień organom władzy wykonawczej, które stosują je w sytuacjach szczególnego zagrożenia. Rada Ministrów może podjąć uchwałę o skierowaniu do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o wprowadzenie stanu

⁵⁶³ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 1991 Nr 101 poz. 444, z późn. zm.).

⁵⁶⁴ Opracowanie zespołu autorskiego SGSP.

⁵⁶⁵ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁵⁶⁶ Opracowanie M. Chmielewska na podstawie: ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. 2002 Nr 62, poz. 558, z późn. zm.).

⁵⁶⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 128.

wyjatkowego w sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi, które nie może być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych. Stan wyjątkowy może być wprowadzony na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić tylko raz, za zgodą Sejmu i na czas nie dłuższy niż 60 dni⁵⁶⁸.

491. **Stan zagrożenia** – jest to stan psychiczny lub świadomościowy wywołany postrzeganiem określonych zjawisk lub sytuacji, które subiektywnie przyjmuje się jako niekorzystne lub niebezpieczne, wywołujące „grozę” czyli trwogę, lęk, przerażenie, strach lub obawy⁵⁶⁹.
492. **Standardy bezpieczeństwa** – to przyjęte, sprawdzone i akceptowane wzorce rozwiązywania problemów bezpieczeństwa⁵⁷⁰.
493. **Stany nadzwyczajne** – to sytuacje szczególnego zagrożenia państwa. W Polsce wyróżniamy trzy stany nadzwyczajne stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej, które mogą być wprowadzone jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające do opanowania sytuacji⁵⁷¹.
494. **Starosta** – organ właściwy w sprawach zarządzania kryzysowego na obszarze powiatu⁵⁷².
495. **Starosta** – przewodniczący zarządu powiatu – jednostki samorządu terytorialnego⁵⁷³.
496. **Sterowanie ryzykiem** – proces podejmowania decyzji niezbędnych do zarządzania ryzykiem, wybór i wdrożenie wybranych opcji obniżenia poziomu ryzyka oraz legislacja wraz okresem badaniem efektywności tych działań⁵⁷⁴.
497. **Strategia** – oznacza logicznie skonstruowany plan lub metodę osiągnięcia celów, szczególnie w długim okresie⁵⁷⁵.

⁵⁶⁸ Opracowanie M. Chmielewska na podstawie: ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. 2002 Nr 113, poz. 985, z późn. zm.) oraz Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483).

⁵⁶⁹ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe w świetle wymogów bezpieczeństwa*, SA PSP, Kraków 2011, s. 348.

⁵⁷⁰ J. Gołębiowski, *Zarządzanie kryzysowe jako metoda kształtowania standardów bezpieczeństwa*, w: Wiedza Obronna 1/2006, s. 50–73.

⁵⁷¹ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483).

⁵⁷² Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590 z późn. zm.).

⁵⁷³ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. 1998 Nr 91, poz. 578 z późn. zm.).

⁵⁷⁴ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 183.

⁵⁷⁵ PN-ISO 9004:2009 *Zarządzanie ukierunkowane na trwały sukces organizacji. Podejście wykorzystujące zarządzanie jakością*.

498. **Strategia** – to teoria i praktyka działania, ukierunkowana na osiągnięcie założonych celów w danej dziedzinie, ujmowanych w skali ogólnej i mających charakter długofalowy⁵⁷⁶.
499. **Strategia bezpieczeństwa narodowego (państwa)** – dziedzina strategii narodowej, będąca teorią i praktyką ukierunkowaną na przygotowanie i wykorzystanie potencjału państwa dla osiągnięcia celu przeciwdziałania wszelkim zagrożeniom jego bytu i rozwoju, ujmowanym w skali ogólnej i mającym długofalowy charakter⁵⁷⁷.
500. **Strategia narodowa (państwa)** – dział strategii będący teorią i praktyką działania państwa, ukierunkowaną na osiągnięcie założonych celów, zapewniających wszechstronny rozwój i bezpieczeństwo, ujmowanych w skali ogólnej i mających długofalowy charakter⁵⁷⁸.
501. **Strategia obronności** – rodzaj strategii bezpieczeństwa narodowego będący teorią i praktyką przygotowania i wykorzystania potencjału obronnego państwa do przeciwdziałania zagrożeniom militarnym zarówno w wymiarze narodowym, jak i sojuszniczym ujmowanym w skali ogólnej i mający długofalowy charakter⁵⁷⁹.
502. **Straż Graniczna** – do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego tworzy się jednolitą umundurowaną i uzbrojoną formację — Straż Graniczną⁵⁸⁰.
503. **Straż Miejska (Gminna)** – do ochrony porządku publicznego na terenie gminy może być utworzona samorządowa umundurowana formacja — straż gminna, zwana dalej „strażą”. Straż spełnia służebną rolę wobec społeczności lokalnej, wykonując swe zadania z poszanowaniem godności i praw obywateli⁵⁸¹.
504. **Straż Ochrony Kolei** – zarządca lub kilku zarządców wspólnie w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw transportu wydaną w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych tworzą straż ochrony kolei, działającą na zasadach określonych w ustawie, oraz powołują komendanta straży ochrony kolei. Do zadań straży ochrony kolei należy: 1) kontrola przestrzegania przepisów porządkowych na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych; 2) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych⁵⁸².

⁵⁷⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Myśl Wojskowa 6/2002, Bellona 2002.

⁵⁷⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 131.

⁵⁷⁸ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 131.

⁵⁷⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 131.

⁵⁸⁰ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. 1990 Nr 78 poz. 462, z późn. zm.).

⁵⁸¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. 1997 Nr 123 poz. 779, z późn. zm.).

⁵⁸² Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. 2003 Nr 86, poz. 789 z późn. zm.).

505. **Strefa zagrożenia** – przestrzeń w otoczeniu stanowiska pracy, w której może wystąpić zagrożenie bezpieczeństwa, utraty zdrowia lub życia przebywających tam osób⁵⁸³.
506. **Struktura** – to wewnętrzny układ części jakiejś całości, zorganizowany układ jakichś elementów tworzących większą całość⁵⁸⁴. Wzajemne powiązania elementów stanowiących całość, konstrukcja, układ⁵⁸⁵. Budowa, współzależność składników, organizacja wewnętrzna⁵⁸⁶.
507. **Struktura ramowa zarządzania ryzykiem** [ang. *risk management framework*] – zestaw elementów zapewniających podstawy i ustalenia organizacyjne w zakresie projektowania, wdrażania, monitorowania, dokonywania przeglądów i ciągłego doskonalenia zarządzania ryzykiem w całej organizacji⁵⁸⁷.
508. **Struktura systemu** – to zbiór relacji (sprzężeń, stosunków) między elementami tworzącymi skład systemu. Z powyższego wynika, że mianem struktury systemu określa się relacje pomiędzy elementami systemu⁵⁸⁸.
509. **Susza** – to długotrwały okres z brakiem opadów atmosferycznych lub z dużym ich niedoborem w stosunku ze średnimi wartościami wieloletnimi, przy wysokiej temperaturze oraz małej wilgotności powietrza. Powstaje w wyniku napływu i zalegania bardzo suchego i ciepłego powietrza zwrotnikowo-kontynentalnego lub polarno- kontynentalnego. Susza powoduje przesuszenie gleby, obniżenie poziomu wód podziemnych i zmniejszenie przepływu wody w rzekach⁵⁸⁹.
510. **Susza** – oznacza szkody spowodowane wystąpieniem, w dowolnym sześciodekadowym okresie od dnia 1 kwietnia do dnia 30 września, spadku klimatycznego bilansu wodnego poniżej wartości określonej dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb⁵⁹⁰.
511. **System** – każdy złożony obiekt wyróżniony z badanej rzeczywistości, stanowiący całość tworzoną przez zbiór obiektów elementarnych (elementów) i powiązań (relacji) pomiędzy nimi⁵⁹¹.
512. **System (podsystem) kierowania bezpieczeństwem narodowym (bezpieczeństwem państwa)** – to część systemu bezpieczeństwa narodowego przeznaczona

⁵⁸³ http://www.spec-bhp.pl/Ocena_ryzyka_zawodowego_Slowniczek_pojec_do_oceny_ryzyka_zawodowego.php.

⁵⁸⁴ *Mały słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wilga 2007.

⁵⁸⁵ B. Dunaj, *Mały słownik języka polskiego*, Wilga 2007.

⁵⁸⁶ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*.

⁵⁸⁷ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁵⁸⁸ P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa. Podstawy i zastosowania*, Warszawa 1994, s. 268.

⁵⁸⁹ B. Petrozolin-Skowrońska (red.), *Nowa Encyklopedia Powszechna*, PWN, Warszawa 1996, tom VI, s. 124.

⁵⁹⁰ Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz. U. 2005 Nr 150 poz. 1249, z późn. zm.).

⁵⁹¹ P. Sienkiewicz, *Inżynieria systemów*, Warszawa 1983, s. 27.

do kierowania jego funkcjonowaniem, obejmująca organy władzy publicznej i kierowników jednostek organizacyjnych, które wykonują zadania związane z bezpieczeństwem narodowym (w tym organy dowodzenia Sił Zbrojnych RP), wraz z organami doradczymi i aparatem administracyjnym (sztabowym) oraz procedurami funkcjonowania i infrastrukturą (stanowiska i centra kierowania oraz zarządzania, system łączności)⁵⁹².

513. **System (podsystem) obronności państwa (obrony narodowej)** – to część systemu bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) przeznaczona do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukcji ryzyka i przeciwdziałania (zapobiegania i przeciwstawiania się) zewnętrznym zagrożeniom o charakterze polityczno-militarnym. Obejmuje ogniwa kierowania oraz ogniwa wykonawcze: militarne i niemilitarne (w tym ochrony i wsparcia)⁵⁹³.
514. **System (podsystem) ochrony państwa (ludności, instytucji, zasobów i infrastruktura)** – to część systemu bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) przeznaczona do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukcji ryzyka i przeciwdziałania (zapobiegania i przeciwstawiania się) zewnętrznym i wewnętrznym zagrożeniom cywilnym (o charakterze niemilitarnym). Obejmuje ogniwa kierowania oraz ogniwa wykonawcze: ochronne i wsparcia (w tym militarne i niemilitarne)⁵⁹⁴.
515. **System bezpieczeństwa** – to zespół norm i gwarancji prawnych oraz sposób zorganizowania organów władzy publicznej i innych podmiotów prawnych, stwarzające formalne i praktyczne warunki ochrony obywateli przed zjawiskami groźnymi dla życia i zdrowia lub powodującymi duże straty materialne oraz minimalizowania ich skutków i kształtowania otoczenia sprzyjającego harmonijnemu i zrównoważonemu rozwojowi społeczeństwa⁵⁹⁵.
516. **System bezpieczeństwa europejskiego** – to skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych (państw i organizacji), ludzkich i materiałowych, wzajemnie powiązanych i działających na rzecz obrony i rozwoju Unii Europejskiej. Poszczególne elementy międzynarodowe oraz narodowe, funkcjonujące w wielu podsystemach wraz z powiązaniem informacyjnym między nimi oraz ośrodkiem decyzyjno-informacyjnym (podsystemem kierowania). Ośrodek ten ma za zadanie kierować pracą całego systemu, a także koordynować działanie jego poszczególnych elementów w celu zapobiegania zagrożeniom, walki z zaistniałymi sytuacjami kryzysowymi oraz kryzysami⁵⁹⁶.

⁵⁹² Opracowanie W. Kitler.

⁵⁹³ Opracowanie W. Kitler.

⁵⁹⁴ Opracowanie W. Kitler.

⁵⁹⁵ *System bezpieczeństwa powszechnego państwa – rozwiązania prawne – tom II, op.cit.*

⁵⁹⁶ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 93.

517. **System bezpieczeństwa narodowego** – to celowo wyodrębniona ze zbioru różnorodnych podmiotów, z jakich składa się państwo, i uporządkowana całość, składająca się z różnych elementów, przeznaczonych do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana na mocy zadanych relacji porządkujących (w podsystemy), utrzymywana i doskonalona. W ujęciu funkcjonalnym SBN składa się z zasadniczych elementów (podsystemów), które mogą być odrębnie rozpatrywane jako systemy: podsystemu (systemu) kierowania bezpieczeństwem narodowym oraz podsystemów (systemów) wykonawczych. Relacje porządkujące SBN można traktować jako odrębny podsystem (system) podstaw prawnych bezpieczeństwa narodowego⁵⁹⁷.
518. **System bezpieczeństwa obywatelskiego** – to skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych, mający na celu zachować taki stan otoczenia cywilizacyjnego i środowiska naturalnego, w którym obywatele i ich wspólnoty nie odczuwają zagrożenia swego istnienia, ani podstawowych interesów życiowych, ze względu na zapewnienie przez państwo formalnych, instytucjonalnych i praktycznych gwarancji ochrony prowadzących do społecznie akceptowalnego poziomu ryzyka⁵⁹⁸.
519. **System bezpieczeństwa** – to całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana i przygotowywana. Składa się z podsystemu (systemu) kierowania i szeregu podsystemów (systemów) wykonawczych⁵⁹⁹.
520. **System bezpieczeństwa UE – 4 podsystemy** – współpraca poszczególnych państw w ramach Wspólnoty Europejskiej z wykorzystaniem instytucji europejskich jako płaszczyzny do wspólnego kreowania polityki gospodarczej. Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa (CFSP), w tym Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (ESDP), wraz z siłami wojskowymi (Grupy Bojowe Sił Reagowania Kryzysowego). Współpraca z instytucjami ponadnarodowymi (ONZ, NATO) oraz sojuszem transatlantyckim. Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych⁶⁰⁰.

⁵⁹⁷ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Warszawa 2011, s. 313.

⁵⁹⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 137.

⁵⁹⁹ Opracowanie W. Kitler.

⁶⁰⁰ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 93.

521. **System dowodzenia i kontroli** [ang. *command and control system*] – system wspomagający efektywne zarządzanie kryzysowe w procesie przygotowania, reagowania, ciągłości działania i/lub odbudowy⁶⁰¹.
522. **System gotowości bojowej** – to zbiór odpowiednio zorganizowanych i zabezpieczonych działań, mających na celu utrzymanie stałej gotowości bojowej wojsk na odpowiednim do potrzeb poziomie oraz sprawne osiągnięcie pełnej gotowości bojowej, zgodnie z wymaganiami planu opera⁶⁰².
523. **System kierowania bezpieczeństwem narodowym** – to skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych mających na celu zapewnienie ciągłości podejmowania decyzji i działań dla utrzymania bezpieczeństwa narodowego poprzez monitorowanie źródeł, rodzajów, kierunków i skali zagrożeń, zapobieganiu ich powstawaniu na jego terytorium, jak poza jego granicami, zapobiegania skutkom tych zagrożeń i ich usuwania oraz kierowania obroną narodową⁶⁰³.
524. **System obronności państwa** – to skoordynowany wewnętrznie zbiór wzajemnie powiązanych elementów, ludzi, organizacji, urządzeń, działających na rzecz zachowania bezpieczeństwa wojskowego (militarnego) państwa⁶⁰⁴.
525. **System obronny** – to złożona, względnie wyodrębniona z otoczenia struktura rozważana z punktu widzenia obronności jako całość, tworzona przez zbiór elementów i powiązań między nimi⁶⁰⁵. System obronny składa się z:
- 1/ podsystemu militarnego przygotowywanego pod kątem prowadzenia działań zbrojnych i sprostania wymogom dowolnej agresji oraz utrzymania porządku światowego w ramach misji pokojowych.
 - 2/ podsystemu cywilnego przygotowywanego pod kątem sprostania wszystkim skutkom katastrof naturalnych i powodowanych działalnością człowieka, w tym skutkom działań zbrojnych⁶⁰⁶.
526. **System planowania, programowania i budżetowania** – uporządkowany wewnętrznie układ, w którym wieloletnie cele strategiczne zostały powiązane ze środkami ujętymi w rocznych budżetach za pomocą średniookresowych programów osiągnięcia tych celów⁶⁰⁷.

⁶⁰¹ ISO/CD 22325 Societal security – Emergency management – Guidelines for emergency management security assessment.

⁶⁰² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 138.

⁶⁰³ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 138.

⁶⁰⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 139.

⁶⁰⁵ J. Gołębiewski, *Gotowość kryzysowa państwa*, Wiedza Obronna 2/2004, str. 64.

⁶⁰⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.

⁶⁰⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.

527. **System PZK** (System, aplikacja, oprogramowanie) – program komputerowy wspomagający tworzenie Planów Zarządzania Kryzysowego⁶⁰⁸.
528. **System ratowniczy** – zespół sił i środków przeznaczonych do niesienia pomocy poszkodowanym podczas akcji ratunkowej⁶⁰⁹.
529. **System reagowania kryzysowego NATO (NCRS)** – to jeden z czterech (systemów) podsystemów zarządzania kryzysowego NATO, nazywany także podsystemem wykonawczym w stosunku do pozostałych systemów, wykorzystującym operacje reagowania kryzysowego spoza art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego jako główne narzędzie reagowania na sytuacje kryzysowe, kryzysy i konflikty mogące stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa i strategicznych interesów państw Sojuszu jak i całej organizacji⁶¹⁰.
530. **System reagowania kryzysowego** – to zbiór jednostek organizacyjnych i środków tworzonych oraz utrzymywanych przez organa zarządzania kryzysowego (administracji publicznej) i im podlegający, pozostających w ustalonych prawem i planami reagowania kryzysowego relacjach wraz z niezbędną infrastrukturą (centra zarządzania kryzysowego, sieć łączności, sieć monitoringu, itp.) w celu utrzymywania gotowości do natychmiastowego, planowego i zorganizowanego działania w sytuacjach kryzysowych⁶¹¹.
531. **System reagowania kryzysowego UE** – państwa członkowskie, ze swoimi mechanizmami bezpieczeństwa, połączone wspólnymi celami oraz instytucjami, przekazujące sobie wzajemnie niezbędne informacje, stwarzające warunki do niezachwianego funkcjonowania wspólnoty⁶¹².
532. **System w naukach o organizacji i zarządzaniu** – to wyodrębniony z otoczenia zbiór elementów materialnych lub abstrakcyjnych mających wzajemne powiązania wewnętrzne (relacje), i traktowany z określonego punktu widzenia jako całość. Rzeczy są zbiorem elementów materialnych, dlatego systemy materialne są przedmiotem badań nauk empirycznych. Natomiast zbiór elementów abstrakcyjnych (niematerialnych) tworzą pojęcia określone na mocy definicji, a stosunki między nimi regulują aksjomaty. Systemy abstrakcyjne są przedmiotem badań nauk formalnych, takich jak matematyka czy logika formalna⁶¹³.

⁶⁰⁸ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

⁶⁰⁹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 140.

⁶¹⁰ Opracowanie I. Denysiuk na podstawie: M. Marszałek, *Operacje reagowania kryzysowego NATO. Istota. Uwarunkowania. Planowanie*, Difin, Warszawa 2013.

⁶¹¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 140.

⁶¹² M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 92.

⁶¹³ A. K. Koźmiński, *Analiza systemowa organizacji*, PWE, Warszawa 1976, s. 13.

533. **System wykrywania i alarmowania** – to zespół ogniw na wszystkich szczeblach kierowania obroną cywilną oraz przygotowanych sił i środków, których celem jest ostrzeganie, alarmowanie oraz uprzedzanie ludności o grożącym niebezpieczeństwie⁶¹⁴.
534. **System zarządzania jakością** – to zestaw wzajemnie powiązanych lub wzajemnie oddziaływających elementów służących ustanawianiu polityki i celów oraz osiągnięć tych celów, wykorzystany do kierowania organizacją i jej nadzorowania w odniesieniu do jakości⁶¹⁵.
535. **System zarządzania kryzysowego NATO** – sojuszniczy system rozpoznania i wczesnego ostrzegania (NIWS), system planowania operacyjnego (NOPS), planowanie cywilne (CEP) oraz system reagowania kryzysowego NATO (NCRS)⁶¹⁶.
536. **System zarządzania kryzysowego** – to skoordynowany wewnętrznie i tworzący pewną całość dynamicznie rozwijający się układ trzech zasadniczych podsystemów (podsystemu organów zarządzających, podsystemu powiązań informacyjnych wewnątrz organizacji, podsystem metod i działań) realizujących wspólnie zasadniczy cel: obniżenie stopnia oddziaływania czynników sytuacji kryzysowych na funkcjonowanie organizacji, a w przypadku ich wystąpienia minimalizacji ich wpływu i skutków⁶¹⁷.
537. **System zarządzania kryzysowego UE** – skoordynowany wymiar działania militarnego i niemilitarnego, w odpowiedzi na sytuacje kryzysowe, konflikty i kryzysy, zarówno w ujęciu wewnętrznym (państwa członkowskie UE), jak i zewnętrznym, związanych z realizacją wspólnych celów bezpieczeństwa i obrony, poprzez instytucje i instrumenty reagowania⁶¹⁸.
538. **System zewnętrzny** (Aplikacja zewnętrzna, oprogramowanie zewnętrzne) – istniejący już gotowy system/program nie będący elementem Systemu PZK, występujący jako element opisu dokumentacji projektu, lub jako oprogramowanie komunikujące się z systemem PZK⁶¹⁹.
539. **Sytuacja kryzysowa** – należy przez to rozumieć sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych

⁶¹⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 142.

⁶¹⁵ S. Wawak, *Zarządzanie jakością*, Helion 2002, s. 12.

⁶¹⁶ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 137.

⁶¹⁷ W. Kitler (w:) J. Gryz, W. Kitler, *System Reagowania kryzysowego*, Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 36.

⁶¹⁸ J. Gryz (red.), *System reagowania kryzysowego UE. Struktura – charakter – obszary*, Toruń 2009, s. 25–54.

⁶¹⁹ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków⁶²⁰.

540. **Sytuacja kryzysowa** – wystąpi wówczas, kiedy w wyniku okoliczności (czynników) zewnętrznych bądź wewnętrznych dochodzi do zachwiania równowagi funkcjonowania, często utraty kontroli nad rozwojem sytuacji i powstania nieakceptowanego poziomu zagrożenia podstawowych wartości, interesów oraz celów rozpatrywanego podmiotu, co wywołuje potrzebę podjęcia nadzwyczajnych działań w celu powrotu do stanu równowagi⁶²¹.
541. **Sytuacja kryzysowa** – to zespół okoliczności zewnętrznych i wewnętrznych, w jakich znajduje się dany podmiot (układ, organizacja, system), wpływających na jego funkcjonowanie w taki sposób, iż zaczyna się w nim i jest kontynuowany proces zmienny, w rezultacie czego dochodzi do zachwiania równowagi i utraty możliwości kontroli nad przebiegiem wydarzeń albo eskalacji zagrożenia jego interesów⁶²².
542. **Sytuacja nadzwyczajna** – nagle, gwałtowne, zazwyczaj niespodziewane zdarzenie (incydent) lub okoliczności, które z wysokim prawdopodobieństwem lub na pewno spowodują poważny uszczerbek na zdrowiu lub straty w mieniu i wymagają natychmiastowych działań zapobiegawczych lub naprawczych ze strony odpowiednich służb⁶²³.
543. **Szacowanie ryzyka** – określanie przybliżonej wartości, wielkości potencjalnego ryzyka⁶²⁴.
544. **Szacowanie strat** – ocena skutków zdarzenia⁶²⁵.
545. **Szansa** – jest to prawdopodobieństwo, możliwość, sposobność, okazja, osiągnięcia czegoś przy wykorzystaniu sił sprawczych i zdolności będących w dyspozycji. To okoliczności sprzyjające realizacji interesów oraz osiągnięciu celów. Generowane są głównie przez neutralne podmioty otoczenia bezpieczeństwa. Mają zazwyczaj charakter szybko przemijający⁶²⁶.

⁶²⁰ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

⁶²¹ G. Sobolewski, *Sily Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 318–319.

⁶²² W. Kitler (w): J. Gryz, W. Kitler, *System Reagowania kryzysowego*, Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 33.

⁶²³ PN-EN 15975-1:2011 Bezpieczeństwo zaopatrzenia w wodę pitną. Przewodniki zarządzania kryzysowego i ryzyka. Część 1: Zarządzanie kryzysowe.

⁶²⁴ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁶²⁵ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁶²⁶ S. Koziej, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa*, w. skrypt internetowy, http://www.google.pl/#hl=pl&gs_rn=14&gs_ri=psy-ab&qp=http%3A%2F%2Ffiles.pl%2Fpl%2Findex.php%2Ffoto-czenie_bli%25c5%25bcsze&cp=38&gs_id=l&xhr=t&q=Strategiczne+%C5%9Brodowisko+bezpiecze%C5%84stwa&es_nrs=true&pf=p&rlz=1C2GGGE_plPL443&sclient=psy=-ab&oq-

546. **Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego** – Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W szczególności w zakresie zarządzania kryzysowego działalność Agencji polega na rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa⁶²⁷.
547. **Szef Agencji Wywiadu** – Szef Agencji Wywiadu jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W zakresie zarządzania kryzysowego Agencja dokonuje rozpoznawania i analizowania zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na bezpieczeństwo państwa oraz podejmowanie działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń⁶²⁸.
548. **Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego** – jest centralnym organem administracji rządowej i podlega Ministrowi Obrony Narodowej, z zastrzeżeniem uprawnień Prezesa Rady Ministrów lub Ministra Koordynatora Służb Specjalnych, w przypadku jego powołania. SKW to służba specjalna, której zadaniem jest ochrona przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej⁶²⁹.
549. **Szef Służby Wywiadu Wojskowego** – jest centralnym organem administracji rządowej i podlega Ministrowi Obrony Narodowej, z zastrzeżeniem uprawnień Prezesa Rady Ministrów lub Ministra Koordynatora Służb Specjalnych. Jest służbą specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej SZ RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej⁶³⁰.

Strategiczne+%C5%9Brodowisko+bezpiecze%C5%84stwa&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.46751780,d.Yms&fp=d54ac19b26655092&biw=1280&bih=905

⁶²⁷ Opracowanie na podstawie: ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2012 Nr 74, poz. 676), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie określenia organów administracji rządowej, które utworzą centra zarządzania kryzysowego, oraz sposobu ich funkcjonowania.

⁶²⁸ Opracowanie na podstawie: ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2012 Nr 74, poz. 676), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie określenia organów administracji rządowej, które utworzą centra zarządzania kryzysowego, oraz sposobu ich funkcjonowania.

⁶²⁹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. 2006 Nr 104, poz. 709, z późn. zm.).

⁶³⁰ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. 2006 Nr 104, poz. 709, z późn. zm.).

550. **Szkoda** – fizyczny uraz lub/i utrata życia, zdrowia lub majątku (wartości materialnych)⁶³¹.
551. **Szkolenie zespołowe** – to ukierunkowane jest na wykształcenie nawyków i umiejętności działania w składzie pododdziału (zespołu, grupy) oraz doskonalenie indywidualnych umiejętności specjalistycznych, przygotowujących i zgrzywających pododdziały (oddziały) do wykonania zadań zgodnie z ich przeznaczeniem⁶³².
552. **Szpitalne (SOR)** – szpitalny oddział ratunkowy stanowi komórkę organizacyjną szpitala w rozumieniu przepisów o zakładach opieki zdrowotnej, stanowiącą jednostkę systemu, o której mowa w art. 32 ust. 1 pkt 1, udzielającą świadczeń opieki zdrowotnej osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, spełniającą wymagania określone w ustawie⁶³³;
553. **Środek ciężkości (CoG)** – to cechy, zdolności lub kluczowe miejsca, z których naród, Sojusz Północnoatlantyczny, siły zbrojne lub inne ugrupowania czerpią swoją swobodę działania, siłę fizyczną, czy też wolę walki⁶³⁴.
554. **Środki reagowanie kryzysowego NATO** – to zespół przedsięwzięć, za pomocą których w sposób zorganizowany osiągnany jest określony stopień gotowości, adekwatny do zaistniałej sytuacji.
555. **Środowisko bezpieczeństwa** – to wszelkie, zewnętrzne i wewnętrzne, militarne i niemilitarne (polityczne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe, informacyjne itp.) warunki bezpieczeństwa, warunki realizacji interesów danego podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa i osiągnięcia ustalonych przezeń celów w tym zakresie. Charakteryzowane może być najpełniej przy pomocy czterech podstawowych kategorii, jakimi są: szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia⁶³⁵.
556. **Świadczenie** – to wypełnianie jakiegoś zobowiązania⁶³⁶. Jedną z form realizacji obowiązku⁶³⁷.
557. **Świadczenia na rzecz obrony** – to integralna część systemowych rozwiązań obronnych. Zakres, formy organizacyjne i zasady świadczeń określa ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP oraz wydane na jej podstawie

⁶³¹ http://www.spec-bhp.pl/Ocena_ryzyka_zawodowego_Slowniczek_pojec_do_oceny_ryzyka_zawodowego.php.

⁶³² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 143.

⁶³³ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410, z późn. zm.).

⁶³⁴ Opracowanie I. Denysiuk.

⁶³⁵ S. Koziej, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie po zimnowojennym* (skrypt internetowy), Warszawa Ursynów 2010.

⁶³⁶ *Słownik Języka Polskiego* – PWN, Warszawa 2001.

⁶³⁷ *Mysł Wojskowa 6/2002*.

przepisy wykonawcze. Świadczenia dzielą się na osobiste, rzeczowe oraz szczególne⁶³⁸.

558. **Świadczenia osobiste** – to rodzaj świadczeń polegający na wezwaniu i włączeniu osób do różnego rodzaju prac związanych z zabezpieczeniem mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek i instytucji wojskowych oraz osiaganiem przez nie wyższych stanów gotowości bojowej. Obowiązkiem świadczeń osobistych zarówno w czasie pokoju, jak i wojny objęci są wszyscy obywatele, którzy ukończyli 16 lat a nie przekroczyli 60, z wyjątkiem osób przewidzianych do wykonywania innych zadań lub posiadających określoną kategorię zdrowia⁶³⁹.
559. **Świadczenia rzeczowe** – to rodzaj świadczeń na rzecz obrony i bezpieczeństwa polegający na czasowym udostępnieniu lub oddaniu do użytkowania jednostkom wojskowym i organom administracji publicznej oraz podmiotom gospodarczym i innym jednostkom organizacyjnym rzeczy ruchomych i nieruchomych⁶⁴⁰.
560. **Świadczenia szczególne** – to rodzaj świadczeń na rzecz obrony, obejmujący specyficzne zadania i obowiązki, realizowane przez organy administracji, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne na rzecz obrony i bezpieczeństwa państwa, w tym związane z osiągnięciem wyższych stanów gotowości bojowej w Siłach Zbrojnych oraz ogłoszeniem mobilizacji⁶⁴¹.
561. **Świadczenie na rzecz obrony i bezpieczeństwa RP** – to ustawowy obowiązek obywateli i podmiotów gospodarczych, stanowiące siłę roboczą i intelektualną, narzędzia oraz rzeczy ruchome i nieruchome, wykorzystywane w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Świadczenia dzielą się na: osobiste, rzeczowe i szczególne⁶⁴².
562. **Terroryzm** – to różnie umotywowana ideologicznie działalność, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, skutkujące naruszeniem istniejącego porządku prawnego, podjęte w celu wymuszenia od władz, państw i społeczeństw określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych⁶⁴³.
563. **TOPR, GOPR** – Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe jest to stowarzyszenie, którego celem jest: 1. Prowadzenie ratownictwa górskiego i narciarskiego, oraz w szczególnych sytuacjach innych działań ratowniczych poza obszarem gór. 2. Działanie na rzecz ochrony naturalnego środowiska górskiego. 3. Wspieranie prawne, rzeczowe i finansowe aktualnych i byłych członków i pracowników TOPR oraz ich osób najbliższych, nadto osób rzeczowo

⁶³⁸ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 146.

⁶³⁹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 146.

⁶⁴⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 146.

⁶⁴¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 147.

⁶⁴² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 146.

⁶⁴³ Opracowanie na podstawie: Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 147.

i osobiście wspierających działalność TOPR i ich najbliższych, w przypadkach zdarzeń losowych powodujących utratę życia, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia, lub ciężkie warunki materialne⁶⁴⁴.

564. **Transportowy Dozór Techniczny** – państwowa jednostka prawna, której zadaniem jest dbałość i skuteczność wykonywanych działań zmierzających do zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania urządzeń technicznych, które mogą stworzyć zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz mienia i środowiska wskutek: rozprężenia cieczy lub gazów znajdujących się pod ciśnieniem różnym od atmosferycznego wyzwolenia energii potencjalnej lub kinetycznej przy przemieszczaniu ludzi lub ładunków w ograniczonym zasięgu, rozprzeszczenia się materiałów niebezpiecznych podczas ich magazynowania lub transportu⁶⁴⁵.
565. **Trzęsienia i osunięcia ziemi** – to podziemne wstrząsy oraz drgania powierzchni ziemi spowodowanymi procesami tektonicznymi lub wybuchami wulkanów⁶⁴⁶.
566. **Unikanie ryzyka** – świadoma decyzja podmiotu o niewystawianiu się na dane ryzyko⁶⁴⁷.
567. **Uprawnienie** – reguła zapisana w systemie określająca czy użytkownik może uzyskać dostęp do żądanego zasobu systemu⁶⁴⁸.
568. **Urząd Dozoru Technicznego** – UDT jest państwową osobą prawną. UDT i podległe mu oddziały wykonują dozór techniczny nad urządzeniami technicznymi objętymi ustawą, z wyłączeniem urządzeń podlegających dozorowi technicznemu specjalistycznych jednostek dozoru technicznego. Do zakresu działania UDT należy: 1) nadzór i kontrola przestrzegania przepisów o dozorze technicznym, a także przepisów i zasad z zakresu bezpieczeństwa techniki, dotyczących urządzeń technicznych, 2) wykonywanie dozoru technicznego nad urządzeniami technicznymi, w zakresie określonym ustawą, 3) wydawanie decyzji w sprawach wynikających z wykonywania dozoru technicznego, 4) szkolenie pracowników dozoru technicznego, 5) prowadzenie ewidencji eksploatowanych urządzeń technicznych, 6) współpraca ze specjalistycznymi jednostkami dozoru technicznego w zakresie wykonywania dozoru technicznego, 7) inicjowanie działalności normalizacyjnej, współudział w opracowywaniu lub opracowywanie projektów warunków technicznych dozoru technicznego oraz norm określających zasady i warunki bezpiecznej pracy urządzeń technicznych, 8) analizowanie przyczyn i skutków uszkodzeń

⁶⁴⁴ Statut TOPR (zatwierdzony przez Walne Zebranie, 29 października 2011 roku).

⁶⁴⁵ Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o dozorze technicznym (Dz. U. 2000 Nr 122 poz. 1321), z późn. zm.

⁶⁴⁶ G. Sobolewski, *Zagrożenia kryzysowe*, AON 2011.

⁶⁴⁷ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁶⁴⁸ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

urządzeń technicznych oraz stała ocena stopnia zagrożenia stwarzanego przez te urządzenia, 9) inicjowanie przedsięwzięć oraz prac badawczych w zakresie bezpiecznej pracy urządzeń technicznych oraz prowadzenie w tym zakresie badań diagnostycznych i wykonywanie ekspertyz, 10) inicjowanie działalności mającej na celu podnoszenie zawodowych kwalifikacji wytwórców oraz użytkowników w zakresie bezpiecznej pracy urządzeń technicznych, 11) popularyzowanie zagadnień związanych z bezpieczną pracą urządzeń technicznych oraz organizowanie doradztwa w tym zakresie, 12) współpraca międzynarodowa w zakresie zagadnień dotyczących bezpiecznej pracy urządzeń technicznych, 13) współpraca z instytucjami polskimi i zagranicznymi w zakresie działań zmierzających do harmonizacji przepisów dozoru technicznego z wymaganiami Unii Europejskiej, 14) uzgadnianie programów szkolenia osób obsługujących i konserwujących urządzenia techniczne, 15) sprawdzanie kwalifikacji osób wytwarzających, naprawiających, modernizujących, obsługujących i konserwujących urządzenia techniczne oraz osób wykonujących badania nieniszczące, 16) certyfikowanie systemów jakości dotyczących urządzeń technicznych, 17) występowanie z wnioskami o zmianę wysokości opłat za czynności jednostek dozoru technicznego⁶⁴⁹.

569. **Usługa** (Interfejs, funkcja API, Web services) – zestaw funkcjonalności udostępnianych przez System PZK, pozwalających Systemom Zewnętrznym na uruchamianie przez nie udostępnionych funkcjonalności⁶⁵⁰.
570. **Usługa zewnętrzna** (Interfejs, funkcja API, Web services) – zestaw funkcjonalności udostępnianych przez System Zewnętrzny, pozwalających na uruchamianie w nim udostępnionych funkcjonalności przez inne systemy⁶⁵¹.
571. **Ustalanie kontekstu ryzyka** [ang. *establishing the context*] – definiowanie zewnętrznych i wewnętrznych parametrów, które powinny być uwzględnione podczas zarządzania ryzykiem, jak również podczas określania zakresu i kryteriów ryzyka dla polityki zarządzania ryzykiem⁶⁵².
572. **Uwierzytelnianie** – proces polegający na potwierdzeniu zadeklarowanej tożsamości podmiotu biorącego udział w procesie komunikacji⁶⁵³.
573. **Uzbrojenie terenu** – należy przez to rozumieć drogi, obiekty budowlane, urządzenia i przewody⁶⁵⁴.

⁶⁴⁹ Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o dozorcze technicznym (Dz. U. 2000 Nr 122 poz. 1321), z późn. zm.

⁶⁵⁰ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

⁶⁵¹ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

⁶⁵² PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁶⁵³ PN-ISO/IEC 27000:2012 *Technika informatyczna – Techniki bezpieczeństwa – Systemy zarządzania bezpieczeństwem informacji – Przegląd i terminologia*.

⁶⁵⁴ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 1997 Nr 115 poz. 741, z późn. zm.).

574. **Użytkownik** – osoba korzystająca z systemu⁶⁵⁵.
575. **Web services** – składnik oprogramowania, niezależny od platformy sprzętowej oraz implementacji, dostarczający określonej funkcjonalności systemu jako usługi, poprzez sieć telekomunikacyjną (komputerową, internet)⁶⁵⁶.
576. **Weryfikacja planów** – polega na praktycznym dopracowaniu planu w szczegółach. Plan zaakceptowany przez radę (sejmik) jest poddawany weryfikacji, przetestowany i sprawdzony pod względem wiarygodności i realizmu. Pominięcie weryfikacji ustaleń nie gwarantuje sprostania wyzwaniu jakiegokolwiek katastrofy. Zalecaną drogą sprawdzenia realności planu i jego założeń w zakresie realizacji programów kryzysowych jest symulacja sytuacji zbliżonych do tych, które mogą wystąpić i przećwiczenie całego personelu jak i procedur. Umownie możemy określić to działanie jako symulacyjny trening działań kryzysowych w trzech etapach. **Etap pierwszy** to różne formy szkoleń, połączone z rozwiązywaniem prostych, z czasem nawet kompleksowych sytuacji. Na tym etapie priorytetem nie jest czas rozwiązywania problemów i w niewielkim stopniu symuluje się sytuacje realne. **Etap drugi** polega już na rozwiązywaniu problemów z zakresu obowiązków funkcyjnych z zastosowaniem procedur i zasad zarządzania kryzysowego, w tym eliminowania i ograniczania czynników ryzyka. Włącza się elementy koordynacji aktywności kryzysowej. Rozwiązywanie nakreślonych wprowadzeń powinno się uzupełniać seminariami, warsztatami i innymi formami szkolenia specjalistycznego (w pomieszczeniach). **Etap trzeci** to ćwiczenie kompleksowe całego systemu w warunkach symulacji realnych zagrożeń (w terenie) z realnym wykorzystaniem służb w zakresie prowadzenia akcji. Powinno się przećwiczyć praktycznie tak personel jak i sprzęt, chociaż nie należy stwarzać sytuacji balansującej na krawędzi ryzyka⁶⁵⁷.
577. **Właściciel ryzyka** [ang. *risk owner*] – podmiot rozliczany z zarządzania ryzykiem i uprawniona do tego zarządzania⁶⁵⁸.
578. **Wojewoda** – organ administracji państwowej⁶⁵⁹.
579. **Wojewódzki sztab wojskowy** – terenowy organ wojskowy, powołany do wykonywania zadań określonych w ustawie o powszechnym obowiązku obrony RP. Wojewódzki sztab wojskowy jest uprawniony do zgłaszania organom administracji terenowej potrzeb sił zbrojnych wynikających z ich zadań bojowych, uzupełniania formacji samoobrony oraz administrowania

⁶⁵⁵ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

⁶⁵⁶ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

⁶⁵⁷ J. Gołębiowski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część II, Warszawa 2009, s. 26 i 27.

⁶⁵⁸ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁶⁵⁹ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. 2009 Nr 31 poz. 206, z późn. zm.).

rezerwami osobowymi. Terenowymi delegaturami wojewódzkich sztabów wojskowych są wojskowe komendy uzupełnień⁶⁶⁰.

580. **Województwo** – jednostka podziału terytorialnego w Polsce, podlega władzy wojewody⁶⁶¹.
581. **Wojska operacyjne** – do prowadzenia działań połączonych w kraju i poza jego terytorium, w strukturach Sojuszu i w ramach innych organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego oraz doraźnie tworzonych koalicji⁶⁶².
582. **Wojska wsparcia** – przeznaczone do wspierania wojsk operacyjnych i wykonywania zadań obronnych głównie na terytorium kraju we współdziałaniu z pozamilitarnymi elementami systemu obronnego państwa. W ich skład wchodzi jednostki obrony terytorialnej, Żandarmerii Wojskowej, organy administracji wojskowej oraz jednostki logistyki stacjonarnej, stacjonarne placówki medyczne i inne zabezpieczające w systemie stacjonarnym. W szczególnych sytuacjach jest możliwe czasowe podporządkowanie części tych sił – w strefie bezpośrednich działań na terenie kraju – dowództwom sojuszniczym i koalicyjnym⁶⁶³.
583. **WOPR** – Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, zwane dalej „WOPR”, którego celem jest:
- 1) organizuje, kieruje, koordynuje i bezpośrednio prowadzi działania ratownicze;
 - 2) współdziała z administracją publiczną i innymi podmiotami zainteresowanymi obronnością państwa, bezpieczeństwem powszechnym i porządkiem publicznym oraz ochroną cywilną i środowiska wodnego;
 - 3) bierze udział lub prowadzi akcje ratownicze podczas zagrożeń powszechnych, katastrof naturalnych i awarii technicznych, w tym powodzi i pożarów na wodach;
 - 4) dokumentuje przedsięwzięcia organizacyjne i prowadzi rejestr działań ratowniczych;
 - 5) ujawnia zagrożenia w zakresie bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych, w tym pływających i kąpiących się oraz uprawiających rekreację i sporty wodne;
 - 6) przekazuje informacje o zagrożeniach na obszarach wodnych właściwej radzie gminy;
 - 7) dokonuje przeglądów i wydaje zaświadczenia bezpieczeństwa kąpielisk, miejsc wykorzystywanych do kąpieli, pływalni i innych obiektów dysponujących nieckami basenowymi;
 - 8) wydaje ekspertyzy i opinie z zakresu bezpieczeństwa wodnego, w tym dla środków przydatnych w ratownictwie wodnym;
 - 9) świadczy usługi z zakresu ratownictwa wodnego;
 - 10) inicjuje i prowadzi prace badawcze w zakresie bezpieczeństwa na wodach;
 - 11) ustala szczegółowe programy kursów i szkoleń specjalistycznych z zakresu ratownictwa

⁶⁶⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.

⁶⁶¹ Internetowy słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl.

⁶⁶² M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 74.

⁶⁶³ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012, s. 74.

wodnego oraz określa kompetencje ratowników i instruktorów w ramach organizacji; 12) szkoli ratowników, ratowników wodnych i instruktorów oraz przewodników psów ratowniczych; 13) nadaje stopnie ratownikom wodnym i instruktorom w ramach organizacji; 14) może prowadzić przedsięwzięcia prewencyjne, profilaktyczne i edukacyjne z zakresu bezpieczeństwa na obszarach wodnych oraz przeciwdziała alkoholizmowi; 15) naucza pływania i doskonalą umiejętności pływackie; 16) egzaminuje oraz wydaje dokumenty i odznaki potwierdzające umiejętność pływania; 17) prowadzi działalności sportową, rekreacyjną i turystyczną oraz organizuje zawody; 18) krzewi etykę ratowników wodnych i umacnia więzi organizacyjne członków; 19) prowadzi rejestr własnych statków ratowniczych; 20) wymienia doświadczenia i współpracuje z pokrewnymi organizacjami⁶⁶⁴.

584. **Wójt** – przewodniczący zarządu gminy–jednostki samorządu terytorialnego⁶⁶⁵.
585. **Wpływ na człowieka** – jest definiowany przez ilościowy pomiar następujących czynników: ilość zgonów, ilość osób z poważnymi obrażeniami lub zarażonych, ilość trwale przesiedlonych ludzi⁶⁶⁶.
586. **Wrażliwość ekspozycji** – słaba odporność na czynniki oddziaływania zewnętrznego lub wewnętrznego będące wynikiem incydentu lub katastrofy. To podatność na skutki zdarzenia niekorzystnego⁶⁶⁷.
587. **Wsparcie** – to działania podsystemów, mikrosystemów, ogniw systemu lub jego elementów, które pomagają, zabezpieczają, uzupełniają lub wspierają działania innych podsystemów, mikrosystemów, ogniw lub elementów systemu⁶⁶⁸.
588. **Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony (CSDP)** – to współpraca pomiędzy państwami członkowskimi w ramach istniejących struktur UE w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wewnątrz Unii i w otoczeniu zewnętrznym poprzez rozwój militarnych i cywilnych zdolności do reagowania na zagrożenia oraz budowania warunków w zakresie politycznego, militarnego, wewnętrznego i zewnętrznego wymiaru reagowania kryzysowego⁶⁶⁹.

⁶⁶⁴ Statut WOPR na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach, ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 roku o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych, ustawy z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym i innych przepisów oraz na podstawie niniejszego Statutu.

⁶⁶⁵ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990 Nr 16, poz. 95, z późn. zm.).

⁶⁶⁶ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 10.

⁶⁶⁷ J. Gołębiwski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część III, Warszawa 2009, s. 84.

⁶⁶⁸ J. Gołębiwski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część II, Warszawa 2009, s. 83.

⁶⁶⁹ M. Marszałek, G. Sobolewski, D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w ujęciu narodowym i międzynarodowym*, s. 91.

589. **Współpraca** [ang. *cooperation*] – proces wspólnej pracy lub działania dla wspólnych interesów i wartości oparty na umowie⁶⁷⁰.
590. **Wydajność systemu** – zdolność systemu informacyjnego do przesyłania i przetwarzania w sensie fizycznym określonej ilości informacji w danej jednostce czasu (np. wygenerowanie określonego wydruku w czasie nie dłuższym niż 60 sekund lub przetwarzanie 100 000 określonych rekordów w bazie danych w czasie nie dłuższym niż 30 min.)⁶⁷¹
591. **Wyładowania atmosferyczne** – są to zagrożenia powodowane wyładowaniami elektrycznymi pochodzącymi z wnętrza chmury. Cechują się silnym dźwiękiem, efektem świetlnym oraz dużą energią zdolną do zainicjowania pożaru lub innych katastrof⁶⁷².
592. **Wypadek** – to nagłe i nieprzewidziane wydarzenie, które powstało w otoczeniu bezpieczeństwa. Wypadek może być następstwem błędu konstrukcyjnego, błędu w działaniu, braku lub nieprzestrzegania norm, nagłej zmiany uwarunkowań w otoczeniu. Wypadek bywa również następstwem brawury i nieliczenia się z granicą stabilizacji (*marginiesem bezpieczeństwa*)⁶⁷³. Cechą charakterystyczną wypadku na tle innych zdarzeń niekorzystnych jest niski poziom skutków.
593. **Wypadki i inne zdarzenia zagrożenia życia lub zdrowia (zwykle pojedynczych osób)** – nieszczęśliwe wydarzenia, które spowodowały straty materialne, w których ktoś ucierpiał⁶⁷⁴.
594. **Wyznaczenie dopuszczalności ryzyka** – formułowanie sądu o ryzyku/określanie wartości ryzyka wg przyjętych kryteriów⁶⁷⁵.
595. **Wyzwanie** – to sytuacja nowa i trudna, wymagająca reakcji i podjęcia stosownych działań. Wyzwanie może być groźne lub zawierać pewien rodzaj zagrożenia, lecz nim być nie musi – mogą z niego wynikać również szanse⁶⁷⁶.
596. **XML** [ang. *Extensible Markup Language*] – uniwersalny język formalny przeznaczony do reprezentowania różnych danych w strukturalizowany sposób. XML jest niezależny od platformy, co umożliwia łatwą wymianę dokumentów pomiędzy heterogenicznymi (różnymi) systemami. XML jest standardem rekomendowanym oraz specyfikowanym przez organizację W3C. Z punktu

⁶⁷⁰ ISO/CD 22325 Societal security – Emergency management – Guidelines for emergency management security assessment.

⁶⁷¹ Opracowanie zespołu autorskiego Asseco.

⁶⁷² M. Anszczak, *Zastosowanie metody matrycowania w zarządzaniu systemem bezpieczeństwa dla Państwowej Straży Pożarnej*, Rozprawa doktorska, AON 2011.

⁶⁷³ *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, PWE, Warszawa 1982.

⁶⁷⁴ Internetowy słownik języka polskiego, Wyd. PWN, www.sjp.pwn.pl.

⁶⁷⁵ http://www.spec-bhp.pl/Ocena_ryzyka_zawodowego_Slowniczek_pojec_do_oceny_ryzyka_zawodowego.php.

⁶⁷⁶ B. Balcerowicz, *Pokój i „nie-pokój” na progu XXI wieku*, Warszawa 2002, s. 185.

widzenia jej specyfiki funkcjonalnej wyróżnia się → infrastrukturę wojskową i infrastrukturę innych branżowych sfer obronności (policji, straży pożarnej i granicznej itd.) oraz infrastrukturę techniczno-ekonomiczną i społeczną ważną dla obronności państwa⁶⁷⁷.

597. **Zadania z zakresu planowania cywilnego** – obejmują: przygotowanie planów zarządzania kryzysowego, przygotowanie struktur uruchamianych w sytuacjach kryzysowych, przygotowanie i utrzymanie zasobów niezbędnych do wykonywania zadań ujętych w planie zarządzania kryzysowego, utrzymanie baz danych niezbędnych w procesie zarządzania kryzysowego, przygotowanie rozwiązań na wypadek zniszczenia lub zakłócenia funkcjonowania infrastruktury krytycznej, zapewnienie spójności między planami zarządzania kryzysowego a innymi planami sporządzanymi w tym zakresie przez właściwe organy administracji publicznej, których obowiązek wykonania wynika z odrębnych przepisów⁶⁷⁸.
598. **Zagrożenie** – to stan rzeczy lub okoliczności wywołujących możliwość wystąpienia jednego z negatywnych zjawisk lub sytuacja wymagająca rozwiązania gdy może ona stworzyć poważne trudności⁶⁷⁹.
599. **Zagrożenie (narażenie potencjalne)** – narażenie, które może nastąpić, przy czym prawdopodobieństwo jego wystąpienia może być wcześniej oszacowane⁶⁸⁰.
600. **Zagrożenie asymetryczne** – to groźba strony konfliktu (niekoniecznie zbrojnego), dysponującej zdecydowanie mniejszym potencjałem od drugiej strony, zastosowania metod i środków oraz technik prowadzenia rywalizacji nieprzystającej do tych – stosowanych przez rywala, uznawanych za dopuszczalne i stosowanych zwyczajowo⁶⁸¹.
601. **Zagrożenie bezpieczeństwa państwa** – splot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w którym z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego bądź naruszenie lub utrata suwerenności państwa oraz jego partnerskiego traktowania w stosunkach międzynarodowych w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej, militarnej itp.⁶⁸²
602. **Zagrożenie bezpieczeństwa publicznego** – niebezpieczeństwo powszechne dla życia, zdrowia lub wolności obywateli, bezpośrednie zagrożenie dla mienia w znacznych rozmiarach, bezpośrednie zagrożenie obiektów lub urzędzeń,

⁶⁷⁷ <https://pl.wikipedia.org/wiki/XML>

⁶⁷⁸ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

⁶⁷⁹ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁶⁸⁰ Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (Dz. U. 2001 Nr 3 poz. 18, z późn. zm.).

⁶⁸¹ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne – istota, specyfika i strategiczna ranga z polskiej perspektywy*, w: *Zarządzanie Kryzysowe w Polsce*, Pułtusk 2007, s. 89.

⁶⁸² S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 1994, s. 61.

o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o Policji, zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego dokonanie w stosunku do obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, bądź mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego⁶⁸³.

603. **Zagrożenie chemiczne – ekologiczne** – zanieczyszczenie powietrza, wody, gleby, ciała ludzkiego, przedmiotów itp. substancjami szkodliwymi dla ludzi⁶⁸⁴.
604. **Zagrożenie epidemiczne** – zaistnienie na danym obszarze warunków lub przesłanek wskazujących na ryzyko wystąpienia epidemii⁶⁸⁵.
605. **Zagrożenie gospodarcze** – to stan, w którym państwo nie może przeciwstawić się takim oddziaływaniom zewnętrznym i wewnętrznym, które uniemożliwiają rozwój ekonomiczny zgodny z określonymi kierunkami i tempem, a przez to osłabiają potencjał gospodarczo-obronny⁶⁸⁶.
606. **Zagrożenie kryzysowe** – to zjawisko wywołane działaniem sił natury bądź człowieka, które powodują, że poczucie bezpieczeństwa maleje bądź zupełnie zanika⁶⁸⁷.
607. **Zagrożenie militarne państwa** – spłot zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa, albo naruszenie bądź utrata jego suwerenności i integralności terytorialnej w wyniku zastosowania wobec niego przemocy zbrojnej (militarnej)⁶⁸⁸.
608. **Zagrożenie naturalne** – jest negatywnym skutkiem oddziaływania sił przyrody⁶⁸⁹.
609. **Zagrożenie niemilitarne** – spłot zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa, ewentualnie naruszenie jego suwerenności w wyniku zastosowania wobec niego przemocy niebrojnej⁶⁹⁰.
610. **Zagrożenie polityczne** – rodzaj zagrożenia w wyniku którego może zaistnieć sytuacja sprzyjająca naruszeniu interesów przyjętych za podstawowe⁶⁹¹.

⁶⁸³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. 1990 Nr 30 poz. 179, z późn. zm.).

⁶⁸⁴ Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

⁶⁸⁵ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. Nr 234 poz. 1570, z późn. zm.).

⁶⁸⁶ *Bezpieczeństwo gospodarcze*, opracowanie zbiorowe, Warszawa 1992–1994.

⁶⁸⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 176.

⁶⁸⁸ S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 1994, s. 25.

⁶⁸⁹ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁶⁹⁰ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.

⁶⁹¹ *Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1994, s. 32.

611. **Zagrożenie psychospołeczne** – rodzaj zagrożenia, w wyniku którego istnieje zwiększone prawdopodobieństwo obniżenia świadomości społeczeństwa⁶⁹².
612. **Zagrożenie radiacyjne** – wydarzenie na terenie kraju lub poza jego granicami, związane z materiałem jądrowym, źródłem promieniowania jonizującego, odpadem promieniotwórczym lub innymi substancjami promieniotwórczymi, powodujące lub mogące powodować zagrożenie radiacyjne, stwarzające możliwość przekroczenia wartości granicznych dawek promieniowania jonizującego określonych w obowiązujących przepisach, a więc wymagające podjęcia pilnych działań w celu ochrony pracowników lub ludności⁶⁹³.
613. **Zagrożenie techniczne** – zagrożenie wywodzące się z technologii lub przemysłu, w ich skład wchodzi wypadki, niebezpieczne procedury, awarie infrastruktury lub specyficzne zachowania człowieka, które mogą spowodować utratę życia, choroby lub inne skutki zdrowotne, zniszczenia mienia, źródła utrzymania, zakłócenia społeczne i ekonomiczne lub szkody w środowisku naturalnym⁶⁹⁴.
614. **Zagrożenie wewnętrzne** – to stan w państwie, który uniemożliwia organom władzy utrzymanie ładu i porządku publicznego oraz zachowanie życia i mienia ludności, a także korzystanie z praw i swobód obywatelskich zagwarantowanych konstytucją i innymi przepisami prawa⁶⁹⁵.
615. **Zagrożenie zewnętrzne** – to rodzaj zagrożenia, w wyniku którego zwiększone jest prawdopodobieństwo utraty lub ograniczenia suwerenności czy też integralności terytorialnej państwa, źródłem tego zagrożenia jest inny uczestnik stosunków międzynarodowych lub podmiot o charakterze niepaństwowym⁶⁹⁶.
616. **Załączniki funkcjonalne planu głównego** – określają: a) procedury realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, w tym związane z ochroną infrastruktury krytycznej, b) organizację łączności, c) organizację systemu monitorowania zagrożeń, ostrzegania i alarmowania, d) zasady informowania ludności o zagrożeniach i sposobach postępowania na wypadek zagrożeń, e) organizację ewakuacji z obszarów zagrożonych, f) organizację ratownictwa, opieki medycznej, pomocy społecznej oraz pomocy psychologicznej, g) organizację ochrony przed zagrożeniami charakterystycznymi dla danego obszaru, h) wykaz zawartych umów i porozumień związanych z realizacją zadań zawartych w planie zarządzania kryzysowego, i) zasady oraz tryb oceniania i dokumentowania szkód, j) procedury uruchamiania rezerw państwowych, k) wykaz infrastruktury krytycznej znajdującej się odpowiednio na terenie

⁶⁹² Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa, Warszawa 1994, s. 32.

⁶⁹³ Opracowanie na podstawie: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego.

⁶⁹⁴ Commission staff working paper. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management, Bruksela, 21.12.2010, s. 10.

⁶⁹⁵ Bezpieczeństwo gospodarcze, opracowanie zbiorowe, Warszawa 1992–1994.

⁶⁹⁶ Opracowanie zespołu autorskiego.

- województwa, powiatu lub gminy, objętej planem zarządzania kryzysowego, l) priorytety w zakresie ochrony oraz odtwarzania infrastruktury krytycznej⁶⁹⁷.
617. **Zapobieganie** – polega na realizacji przedsięwzięć niedopuszczających do wystąpienia zdarzenia niekorzystnego lub ograniczaniu potencjalnych jego skutków⁶⁹⁸.
618. **Zapobieganie jako jedna z faz zarządzania kryzysowego** – to integralna część zarządzania w sytuacjach kryzysowych, działalność organów administracji publicznej polegająca na ograniczeniu możliwości/niedopuszczeniu wystąpienia sytuacji kryzysowych⁶⁹⁹.
619. **Zapobieganie konfliktom** – działania standardowo wykonywane zgodnie z zasadami odzwierciedlanymi w rozdziale VI Karty Narodów Zjednoczonych, obejmujące inicjatywy dyplomatyczne aż do prewencyjnego rozmieszczenia wojsk, które zmierzają do zapobieżenia nasilaniu się sporów i przeobrażaniu w konflikty zbrojne oraz ich ewentualnego rozprzestrzeniania się⁷⁰⁰.
620. **Zarząd Terenów Publicznych** – jest jednostką budżetową miasta stołecznego Warszawy. Prowadzi działalność statutową na terenie dzielnicy Śródmieście, a także może realizować działania statutowe zlecone przez Prezydenta m. st. Warszawy również poza obszarem dzielnicy⁷⁰¹.
621. **Zarządzanie** – zespół działań lub procesów mających na celu koordynację i integrację użytkowania zasobów dla osiągnięcia celu organizacyjnego przez ludzi przy użyciu techniki i informacji w zorganizowanych strukturach⁷⁰².
622. **Zarządzanie „tradycyjnie” pojmowane** – to szczególnie rodzaj kierowania, które występuje wówczas gdy władza nad ludźmi wynika z własności rzeczy, stanowiących dla nich niezbędne przedmioty i narzędzia pracy lub z upoważnienia otrzymanego od właściciela tych rzeczy⁷⁰³.
623. **Zarządzanie informacją** – to zespół przedsięwzięć polegający na analizowaniu informacji jako zasobów firmy. Obejmuje definiowanie, wykorzystywanie, wartościowanie i rozpowszechnianie wszystkich danych i informacji wewnątrz przedsiębiorstwa, zarówno tych, które są przetwarzane komputerowo, jak

⁶⁹⁷ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89, poz. 590, z późn. zm.).

⁶⁹⁸ J. Gołębiowski, *Vademecum zarządzania kryzysowego*, część II, Warszawa 2009, s. 45.

⁶⁹⁹ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁷⁰⁰ M. Marszałek, *Operacje Wsparcia Pokoju NATO*, „Zeszyt Problemowy TWO nr 3(59)/2009, s. 32. za: AJP 3.4. Non-Article 5 Crisis Responce Operations, NATO/NAS Brussels 2005, March 2005.

⁷⁰¹ Statut Zarządu Terenów Publicznych z dnia 28.10.2005 r.

⁷⁰² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 179.

⁷⁰³ W. Kitler, *Istota, cele i treści zarządzania kryzysowego*, (w:) *Zarządzanie kryzysowe w sytuacji klęski żywiołowej*, Zeszyt Problemowy 1/2006, wyd. TWO, Warszawa 2006, s. 32.

również innych. Zarządzanie informacjami polega także na ocenie rodzaju informacji, których firma potrzebuje po to, aby wydajnie działać i rozwijać się. Informacje są złożone, ponieważ transakcje biznesowe też są złożone. Przed opracowaniem wydajnych rozwiązań wykorzystujących komputery, informacje muszą być właściwie przeanalizowane i rozumiane⁷⁰⁴.

624. **Zarządzanie jakością** – to sposób zarządzania skoncentrowany na jakości, oparty na udziale wszystkich członków organizacji i nakierowany na osiągnięcie długotrwałego sukcesu dzięki zadowoleniu klienta [np. obywatela zadowolonego z poziomu bezpieczeństwa] oraz korzyściom wszystkich członków organizacji i dla społeczeństwa⁷⁰⁵.
625. **Zarządzanie kryzysowe** – to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej⁷⁰⁶.
626. **Zarządzanie kryzysowe** – to proces rozwiązywania napiętych sytuacji w sposób, w którym szereg współzależnych operacji jest planowany, organizowany, kierowany i kontrolowany. Wytoczony jest także kierunek procesu decyzyjnego dla osób odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji w celu uzyskania szybkiego, lecz nie pochopnego rozwiązania problemu, w obliczu którego znalazła się organizacja. W ujęciu prakseologicznym zarządzanie kryzysowe to nic innego jak dobre zarządzanie pod presją⁷⁰⁷.
627. **Zarządzanie kryzysowe** – to zestaw działań administracji rządowej i samorządowej (obejmujący: planowanie organizowanie, motywowanie i kontrolę) skierowanych na zasoby organizacji – podmioty wykonawcze (ludzkie, finansowe, rzeczowe i informacyjne), wykonywanych z zamiarem zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy w sposób sprawny i skuteczny w razie wystąpienia wyzwań i zagrożeń, które mogą spowodować zakłócenie stabilności danej organizacji, ograniczenie warunków jej funkcjonowania, a tym samym przyjąć utracie zdolności rozwoju, a nawet jej przetrwania⁷⁰⁸.

⁷⁰⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wersja elektroniczna, AON, Warszawa 2008, s. 179.

⁷⁰⁵ S. Wawak, *Zarządzanie jakością*, Helion 2002, s. 13.

⁷⁰⁶ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

⁷⁰⁷ W. Kitler (w:) J. Gryz, W. Kitler, *System Reagowania kryzysowego*, Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 31.

⁷⁰⁸ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 321.

628. **Zarządzanie ryzykiem** [ang. *risk management*] – skoordynowane działania dotyczące kierowania i nadzorowania organizacją w odniesieniu do ryzyka⁷⁰⁹.
629. **Zarządzanie ryzykiem** – system metod i działań zmierzających do obniżenia ryzyka do akceptowalnego poziomu⁷¹⁰.
630. **Zarządzanie w sytuacji kryzysowej** – to systematyczne i metodyczne przedsięwzięcia zmierzające do zapobieżenia lub zredukowania wpływu kryzysu na zasoby i wartości społeczne za pomocą środków kierowania i kontroli oraz koordynacji⁷¹¹.
631. **Zarządzanie współczesne** – to: 1/ Sposób wykorzystania potencjału w celu uzyskania systematycznej poprawy efektów działalności⁷¹². 2/ Istotą zarządzania jest panowanie nad różnorodnością i przekształcanie potencjalnych konfliktów we współpracę⁷¹³. 3/ Naukowa prognoza kierunków zmian aktualnej rzeczywistości organizacyjnej. 4/ Porządkowanie chaosu.
632. **Zasoby** – to ludzie i wszelkie dobra materialne i niematerialne, które mogą być użyteczne w określonym działaniu⁷¹⁴.
633. **Zdarzenie** – wystąpienie lub zmiana określonego stanu rzeczy, który może wystąpić jeden raz bądź wielokrotnie i może mieć wiele przyczyn⁷¹⁵.
634. **Zdarzenie inicjujące** – zdarzenie początkowe w całym łańcuchu zdarzeń prowadzące do kolejnych, sekwencyjnie występujących zdarzeń niekorzystnych⁷¹⁶.
635. **Zdarzenie losowe w domu i poza nim** – niepowodzenie, nieszczęście traktowane w prawie jako zależne od siły wyższej⁷¹⁷.
636. **Zdarzenie niekorzystne** – podzbiór zbioru zdarzeń niepożądanych i nieoczekiwanych, zdarzenie powstające nagle i powodujące śmierć lub uszczerbek zdrowia, szkody w mieniu lub/i negatywnie oddziałujące niekorzystnie na środowisko naturalne i przestrzeń cywilizacyjną⁷¹⁸.
637. **Zdarzenie potencjalnie wypadkowe** – niebezpieczne zdarzenie, związane z wykonywaną pracą, podczas którego dochodzi do urazów lub pogorszenia stanu zdrowia⁷¹⁹.

⁷⁰⁹ PKN-ISO Guide 73:2012 *Zarządzanie ryzykiem – Terminologia*.

⁷¹⁰ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁷¹¹ J. Konieczny, *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych, wypadkach i katastrofach*, Poznań–Warszawa 2001, s. 116.

⁷¹² S. Wawak, *Zarządzanie Jakością*, Helion 2002, s. 31.

⁷¹³ B. R. Kuc, *Zarządzanie Doskonale*, Warszawa 1999, s. 40.

⁷¹⁴ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁷¹⁵ Opracowanie zespołu autorskiego.

⁷¹⁶ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 174.

⁷¹⁷ Opracowanie na podstawie: Internetowy Słownik języka polskiego, PWN, www.sjp.pwn.pl

⁷¹⁸ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 174.

⁷¹⁹ Z. Pawłowska, J. Rzepecki, *Zarządzanie Bezpieczeństwem Pracy i Ryzykiem*, Warszawa 2008, s. 9.

638. **Zespół ratownictwa medycznego, Lotnicze Pogotowie Ratunkowe** – jednostkę systemu, o której mowa w art. 32 ust. 1 pkt 2, podejmującą medyczne czynności ratunkowe w warunkach pozaszpitalnych, spełniającą wymagania określone w ustawie⁷²⁰.
639. **Zespół zarządzania kryzysowego** – to organ opiniotawczo-doradczy właściwy w sprawach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego na danym poziomie administracyjnym. ZZK obraduje na posiedzeniach zwyczajnych (raz na kwartał) lub na posiedzeniach nadzwyczajnych, zwoływanych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej lub możliwości jej wystąpienia⁷²¹.
640. **Zewnętrzne zagrożenie państwa** – to celowe działania, godzące w niepodległość, niepodzielność terytorium, ważny interes gospodarczy Rzeczypospolitej Polskiej lub zmierzające do uniemożliwienia albo poważnego zakłócenia normalnego funkcjonowania państwa, podejmowane przez zewnętrzne w stosunku do niej podmioty⁷²².
641. **Zewnętrzne zdarzenia** – do takich zaliczamy wyładowania atmosferyczne, ekstremalne niezwykle warunki pogodowe, trzęsienia ziemi, powódź, osunięcia ziemi⁷²³.
642. **Zgromadzenia** – zgrupowanie co najmniej 15 osób zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska⁷²⁴.
643. **ZHP, ZHR** – Związek Harcerstwa Polskiego i Rzeczypospolitej są to związki jako stowarzyszenie zarejestrowane z osobowością prawną, które wykonują określone zadania ze statutu⁷²⁵.
644. **Źródła ryzyka** – objekty i okoliczności stwarzające zagrożenie⁷²⁶.

⁷²⁰ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

⁷²¹ Opracowanie M. Chmielewska na podstawie: ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007 Nr 89 poz. 590, z późn. zm.).

⁷²² Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2002 Nr 156, poz. 1301, z późn. zm.).

⁷²³ J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Danmar, Warszawa 2005, s. 176.

⁷²⁴ Ustawa z dnia 5 lipca 1990 Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. 1990 Nr 51 poz. 29, z późn. zm.).

⁷²⁵ Na podstawie Statutu ZHR uchwalony przez I Walny Zjazd w dniach 1–2 kwietnia 1989 r. z późn. zm. oraz Statutu ZHP z dnia 17 sierpnia 2012 r. tekst jednolity.

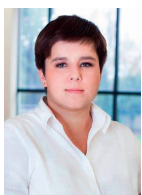
⁷²⁶ Opracowanie zespołu autorskiego.

NOTKI BIOGRAFICZNE AUTORÓW I RECENZENTÓW

mgr Inga Abgarowicz

Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Warszawie oraz Wydziału Bezpieczeństwo Narodowe Akademii Obrony Narodowej. Do lipca 2015 r. była pracownikiem Centrum Naukowo-Badawczym Ochrony Przeciwpożarowej – Państwowego Instytutu Badawczego, pełniąc funkcję Kierownika Działu Ochrony Ludności.

mgr inż. Anna Banulska

Absolwentka studiów I stopnia na Wydziale Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie oraz studiów II stopnia na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Obrony Narodowej. Specjalista do spraw certyfikacji i dopuszczeń w Jednostce Certyfikującej CNBOP--PIB. Wykonawca projektów badawczo-rozwojowych realizowanych przez CNBOP-PIB we współpracy z innymi instytucjami.

mgr Marta Chmielewska

Absolwentka dziennych studiów doktoranckich Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego AON. Obecnie wysiłki naukowe skupiają się wokół realizacji przyjętego harmonogramu badawczego w zakresie wszczętego w styczniu 2012 r. przewodu doktorskiego nt. „Organizacja zarządzania kryzysowego w sytuacjach powodowanych przez siły natury” dążąc do jego finalizacji. Do najważniejszych publikacji autora zaliczyć można własną pracę badawczą finansowaną ze środków przeznaczonych dla uczestników studiów doktoranckich pt. „Aktualny stan organizacji systemu zarządzania kryzysowego w sytuacjach powodowanych przez siły natury w Polsce”, oraz „Teoretyczny i praktyczny wymiar zarządzania kryzysowego w ujęciu narodowym i międzynarodowym” (kierownik pracy). Ponadto dorobek naukowy poszerzają liczne publikacje dotyczące zarządzania kryzysowego zarówno w kraju, jak i za granicą z których najważniejsze to : „Problem of the organization of emergency management caused by the forces of nature” – publikacja pokonferencyjna II Międzynarodowa Konferencja Second International Conference Of Young Security Policy Experts,

National University of Public Service, Budapeszt, 2013 r. ISBN 978-615-5305-11-5; „Prawnoorganizacyjne uwarunkowania ochrony przeciwpowodziowej w województwie”, Zeszyty Doktoranckie WBN Kwartalnik nr 2 (3) 2012 Rok II ISSN 2084-2171.

dr Jan Gołębiwski

Absolwent Akademii Sztabu Generalnego. Od 1987 r. przez 11 lat pracował w instytucjach centralnych (Komisja Planowania przy Radzie Ministrów, Centralny Urząd Planowania, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego i Urząd Szefa Obrony Cywilnej Kraju), gdzie zajmował się sprawami ochrony ludności. W latach 90. ukończył kursy w ramach programu Partnerstwa dla Pokoju, organizowane w Polsce, ośrodku NATO w Oberammergau, w Kanadzie i innych ośrodkach. Od listopada 1998 r. na emeryturze zajmuje się zarządzaniem kryzysowym, cywilnym planowaniem kryzysowym i bezpieczeństwem. Prowadzi zajęcia ze studentami kilku uczelni. Autor ponad 150 artykułów z zakresu zarządzania kryzysowego, systemu obronnego, cywilnego planowania zarządzania kryzysowego, gotowości cywilnej i dziedzin pokrewnych. Doktorat uzyskał w 2010 r. w Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Temat rozprawy: „Model zarządzania kryzysowego wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej”. Autor kilku publikacji zwartych, m.in.: „Podręcznika menedżera programów kryzysowych”, „Vademecum zarządzania kryzysowego” oraz „Zarządzania kryzysowego w świetle wymogów bezpieczeństwa”.

dr inż. Magdalena Gikiewicz

Pracuje w Katedrze Inżynierii Bezpieczeństwa w Zakładzie Projektowania Systemów Bezpieczeństwa i Wspomagania Decyzji w Szkole Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie. Doktor w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Absolwentka Wydziału Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej (studia inżynierskie i magisterskie), Akademii Finansów (studia podyplomowe z seminariami doktoranckimi) oraz Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego (studia podyplomowe). W ramach działalności naukowej i dydaktycznej specjalizuje się w problematyce: współpracy z samorządem terytorialnym, zarządzania kryzysowego, badań operacyjnych, modelowania bezpieczeństwa, oceny ryzyka oraz bezpieczeństwa w szkole. Kierownik prac badawczych oraz współwykonawca projektów badawczych realizowanych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa. Autorka i współautorka wielu opracowań i artykułów naukowych. Społeczny ekspert do spraw współpracy z administracją samorządową w zakresie bezpieczeństwa w Fundacji „Bezpieczne dzieci”.

bryg. dr inż. Waldemar Jaskółowski

Absolwent (1993 r.) Szkoły Głównej Służby Pożarniczej na kierunku profilaktyka pożarowa, a także Wydziału Nauk Prawnych Uniwersytetu Warszawskiego. Obecnie zatrudniony na stanowisku adiunkta, kierownika Zakładu Teorii Procesów Spalania i Wybuchu na Wydziale Inżynierii Bezpieczeństwa Pożarowego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie. Jest specjalistą z zakresu analizy i oceny zagrożeń pożarowo – wybuchowych w obiektach budowlanych i przemyśle. Autor ponad 150 artykułów i referatów z zakresu problematyki, o której mowa powyżej.

mgr inż. Zbigniew Kaliszyk

Członek Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Kierownik projektów w Biurze Zarządu Głównego ZOSP RP. Uprzednio dyrektor Wojewódzkiego Ośrodka Informatyki w Warszawie, gdzie był współinicjatorem i organizatorem Konwentów Informatyków Samorządowych. Członek władz Oddziału Mazowieckiego Polskiego Towarzystwa Informatycznego. Autor szeregu publikacji z dziedziny zarządzania, informatyki i ochotniczego pożarnictwa. Absolwent Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej.

Maria Kędzierska

Wieloletni pracownik CNBOP-PIB, obecnie pełni funkcję głównego specjalisty ds. promocji i współpracy. Współorganizatorka licznych sympozjów i konferencji o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym. Autorka wielu publikacji z zakresu bezpieczeństwa oraz działalności CNBOP-PIB w prasie branżowej, krajowej i zagranicznej oraz kwartalniku „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”. Współtwórcza projektów badawczo-rozwojowych realizowanych przez instytut we współpracy z innymi instytucjami. Współautorka założeń merytorycznych do programu komputerowego wspomagającego tworzenie planów zarządzania kryzysowego Elikisir.

Adam J. Kępa

Były pracownik Departamentu Organizacji Międzynarodowych i Rozwiązań dla Sektora Bezpieczeństwa Asseco Poland S.A. Koordynator i współrealizujący zadania etapu naukowego w projekcie „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne”.

mł. bryg. dr inż. Paweł Kępka

Kierownik Katedry Badań Bezpieczeństwa, specjalista z zakresu ochrony ludności i zarządzania kryzysowego, absolwent Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie, były kierownik Zakładu Zarządzania Kryzysowego, prodziekan Wydziału Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, ekspert

NATO (Ad-hoc Group on Risk and Vulnerabilities Analysis), główny specjalista w Wydziale Planowania, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, wykładowca zarządzania kryzysowego, systemów informacji przestrzennych i projektowania systemów bezpieczeństwa. Autor książki „Bioterroryzm. Polska wobec użycia broni biologicznej” (2007) oraz kilkudziesięciu artykułów.

prof. dr hab. inż. Waldemar Kilter

Profesor mianowany w Instytucie Prawa i Administracji w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego AON. W działalności naukowej zajmuje się problematyką systemu bezpieczeństwa narodowego, obrony narodowej i zarządzania kryzysowego oraz nauką o administracji i polityką administracyjną. Posiada bogate doświadczenie zawodowe, obejmujące pracę w uczelniach wyższych i administracji centralnej. Do najważniejszych doświadczeń należy zaliczyć pracę w Akademii Obrony Narodowej, w Departamencie Systemu Obronnego MON, Urzędzie Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności (dyrektor Biura Studiów i Szkolenia) oraz Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej (doradca Szefa OCK). W latach 2010–2011 kierował Katedrą Prawa i Administracji w AON. Od 2011 roku pełnił obowiązki Prodziekana Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego ds. Naukowych. Jednym z jego ostatnich liczących się osiągnięć naukowych jest kierowanie projektem finansowanym przez NCBiR pt. „Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP”, realizowanym przez konsorcjum naukowym składające się z czterech uczelni wyższych i jednego przedsiębiorcy, liczącym około 150 pracowników naukowych i ekspertów ze świata biznesu oraz administracji publicznej.

Poza pracą zawodową uczestniczy w działalności organizacji społecznych, jest redaktorem naczelnym kwartalnika TWO „Wiedza Obronna”, ciesząc się dużym powodzeniem w środowisku naukowym i pośród praktyków.

Na szczególne podkreślenie zasługuje udział w pracach Zespołu Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego, powołanego na mocy Zarządzenia Nr 4 Prezydenta RP z dnia 24 listopada 2010 r. Profesor Waldemar Kilter uczestniczy aktywnie w pracach inicjowanych przez resort Obrony Narodowej, Biura Bezpieczeństwa Narodowego i inne urzędy administracji publicznej. Świadczy o tym chociażby udział w przygotowaniu nowelizacji ustaw: o działach administracji rządowej, o stanie klęski żywiołowej i o stanie wojennym, ustawy o urzędzie Ministra Obrony Narodowej, a także w przygotowywaniu założeń do projektu ustawy o obronności RP. Wielokrotnie dorobek naukowy Waldemara Kiltera znajduje zastosowanie w praktycznej działalności legislacyjnej i organizacyjnej administracji publicznej.

Wiele czasu poświęca również szkoleniom z zakresu bezpieczeństwa, obronności i zarządzania kryzysowego w urzędach centralnych i administracji terenowej. Jest rzeczoznawcą MEN ds. programów i podręczników nauczania.

Dorobek naukowy profesora obejmuje ponad 250 publikacji, m.in.: ponad 80 artykułów i referatów naukowych; 25 oryginalnych prac twórczych; około 60 prac naukowo-badawczych; 6 podręczników i skryptów akademickich; 80 recenzji i opinii naukowych.

mgr inż. Bartosz Krzywicki

Absolwent Politechniki Śląskiej w Gliwicach na Wydziale Automatyki, Elektroniki i Informatyki na kierunku informatyka. Specjalizacja: bazy danych, sieci i systemy komputerowe. Wieloletni pracownik Asseco Poland S.A. pełniący rolę Kierownika Projektów. Posiada ponad 5-letnie doświadczenie w prowadzeniu i nadzorowaniu dużych projektów informatycznych, a sumarycznie ponad 13-letnie doświadczenie w projektach informatycznych na różnych stanowiskach (projektant, programista, analityk biznesowy).

mgr Jerzy Maciak

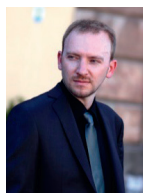
Dyrektor Zarządu Wykonawczego Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Współautor projektu badawczego realizowanego przez CNBOP PIB pt.: „Algorytm oprogramowania CZK w zakresie: kreatora planów reagowania kryzysowego, procedur reagowania i zarządzania kryzysowego”. Celem projektu było stworzenie oprogramowania wspierającego pracę Gminnych Centrów Reagowania. Oprogramowanie „ELIKSIR” zostało wdrożone w przeszło 110 gminach. Współautor innowacyjnego projektu edukacyjnego – Kształcenie na odległość. Wioska Internetowa tj. programu umożliwiającego zdobywanie wiedzy i edukację „na odległość” mieszkańcom wsi i małych miejscowości, a także wykorzystywany przez strażaków-ratowników OSP do szkolenia i doskonalenia zawodowego poprzez zbudowaną do tego celu platformę internetową.

płk dr hab. Dariusz Majchrzak

Pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej. Swoje zainteresowania naukowe ukierunkowuje na problematykę bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, skupiając swój wysiłek badawczy na takich obszarach jak: identyfikacja zagrożeń skutkujących sytuacjami kryzysowymi i kryzysami; analizą procesów i zjawisk w środowisku bezpieczeństwa w zakresie potrzeby użycia sił zbrojnych, teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania kryzysowego oraz zarządzanie kryzysowe w ujęciu międzynarodowym, głównie w perspektywie działalności Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej. Jest autorem wielu publikacji oraz uczestnikiem projektów badawczo-rozwojowych. Do najważniejszych publikacji można zaliczyć Znaczenie systemu zarządzania kryzysowego w kształtowaniu bezpieczeństwa narodowego (2011), Europejska Polityka

Bezpieczeństwa i Obrony (2011), Reagowanie kryzysowe w Unii Europejskiej (2012), New threats for European Union in the face of new challenges (2013), Zarządzanie kryzysowe jako zorganizowane działania odpowiedzialnych organów i podmiotów (2013), Zarządzanie kryzysowe w wymiarze lokalnym. Organizacja, procedury, organy i instytucje (2014), Bezpieczeństwo militarne Polski (2015).

mgr inż. Arkadiusz Olszewski

Starszy Projektant systemów informatycznych w Asseco Poland S.A. Od 1995 r. zaangażowany w tworzenie różnorodnych rozwiązań dla sektora prywatnego, bankowego, energetycznego i administracji publicznej. Specjalista w dziedzinie obiegu dokumentów elektronicznych oraz projektowania procesów obiegu informacji. Doświadczony programista, projektant i analityk systemowo-biznesowy.

mgr Bartłomiej Połec

Absolwent studiów II stopnia na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Obrony Narodowej. Pracownik CNBOP-PIB. Autor licznych publikacji z zakresu bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego. Współtwórca projektów badawczo-rozwojowych realizowanych przez CNBOP-PIB w współpracy z innymi instytucjami. Z-ca Kierownika projektu „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne”.

mgr inż. Adam Ryczkowski

Absolwent Politechniki Warszawskiej wydziału Elektrycznego Specjalizacja: automatyka i inżynieria komputerowa. Pracownik Asseco Poland S.A. od września 2006. Obecnie na stanowisku Architekta Systemów Informatycznych. Odpowiedzialny za nadzór prac grup informatyków, kontrolę jakości rozwiązań oraz nadzór techniczny nad prowadzonymi projektami. Ogółem 16-letnie doświadczenie w zakresie analizy, projektowania i wytwarzania oprogramowania.

mgr Anna Skolimowska

Ukończyła studia licencjackie na kierunku bezpieczeństwo narodowe w Wydziale Strategiczno-Obronny AON (2008) oraz magisterskie w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego AON (2010), a także podyplomowe studia z zakresu ochrony informacji niejawnych i administrowania bezpieczeństwem informacji w Wyższej Szkole Menedżerskiej w Warszawie (2009). Absolwentka dziennych studiów doktoranckich w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego AON. W trakcie pracy nad rozprawą doktorską na temat „Zarządzanie kryzysowe w środowisku transgranicznych wyzwań i zagrożeń RP”. W ramach działalności naukowej i dydaktycznej specjalizuje

się w problematyce: zarządzania kryzysowego, ochrony infrastruktury krytycznej, ochrony informacji niejawnych i danych osobowych, a także zarządzania projektami. Współwykonawca projektów badawczo-rozwojowych realizowanych przez WBN AON na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa. Członek Towarzystwa Wiedzy Obronnej oraz Stowarzyszenia European Association for Security.

dr hab. inż. Marcin Smolarkiewicz

W 1998 r. ukończył studia na Wydziale Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego – specjalizacja fizyka jądra atomowego. W ramach studiów doktoranckich w Zakładzie Fizyki Jądra Atomowego Instytutu Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu Warszawskiego dnia 03.11.2003 r. uzyskał tytułu doktora nauk fizycznych w specjalizacji fizyka jądrowa. W dniu 16.12.2014 r. uchwałą Rady Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o obronności. Rozprawa habilitacyjna nt. „Teoria maczyr stowarzyszonych i N-wymiarowa maczyra bezpieczeństwa – nowe metody maczyrowe na potrzeby zarządzania kryzysowego”. Zatrudniony w Szkole Głównej Służby Pożarniczej: od 2001 r. na stanowisku asystenta, od 2003 r. na stanowisku adiunkta, od 01.09.2015 na stanowisku profesora nadzwyczajnego; od 01.07.2005 do 29.02.2008 r. – Kierownik Centrum Edukacji Bezpieczeństwa Powszechnego, od 28.09.2010 r. – Kierownik Zakładu Badań Sytuacji Kryzysowych, od 01.09.2014 r. – Kierownik Zakładu Badań Systemów Bezpieczeństwa i Wspomagania Decyzji. W latach 2006–2008 członek Senatu SGSP. Od 2010 r. członek Rady Wydawniczej SGSP oraz Komisji Senackiej ds. badań naukowych w SGSP. Od 01.03.2008 r. zatrudniony w Wyższej Szkole Zarządzania i Prawa im. H. Chodkowskiej w Warszawie na stanowisku adiunkta, od marca 2015 zatrudniony w Uczelni Techniczno-Handlowej im. H. Chodkowskiej, powstałej po połączeniu Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa w Warszawie oraz Wyższej Szkoły Cła i Logistyki w Warszawie na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Katedrze Bezpieczeństwa Cywilnego, Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Autor ponad czterdziestu publikacji o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

mgr inż. Jarosław Smoła

Absolwent studiów I i II stopnia w Szkole Głównej Służby Pożarniczej (2012) na Wydziale Inżynierii Bezpieczeństwa Pożarowego. Do kwietnia 2014 r. był pracownikiem Zakładu Ochrony Ludności CNBOP-PIB.

płk prof. dr hab. inż. Grzegorz Sobolewski

Profesor zwyczajny w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego AON. Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki we Wrocławiu (1989), Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów we Wrocławiu (1992), Akademii Obrony Narodowej w Warszawie (1997) oraz studiów podyplomowych kierunek pedagogika w Akademii Obrony Narodowej (1998). Po ukończeniu szkoły oficerskiej w latach 1989–1995 zdobył bogate doświadczenie w zakresie dowodzenia i szkolenia pełniąc służbę w jednostkach 11 Dywizji Kawalerii Pancernej SZ RP.

W zakresie działalności naukowej organizował i uczestniczył w zespołach badawczych o zasięgu krajowym i międzynarodowym w problematyce szeroko pojętego bezpieczeństwa. Zainteresowania naukowe skupiał na rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych w środowisku miejskim – efektem finalnym była rozprawa habilitacyjna z tego zakresu i uzyskanie w 2008 roku stopnia doktora habilitowanego. W latach 2010–2012 był członkiem zespołu powołanego przez Prezydenta RP do przeprowadzenia Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego, członek zespołu utworzonego w Rządowym Centrum Bezpieczeństwa na potrzeby wypracowania metodologii opracowania Raportu o Zagrożeniach Bezpieczeństwa Narodowego i Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego (2010–2012). W uznaniu dorobku naukowego i dydaktycznego Prezydent RP w 2014 roku nadał tytuł profesora nauk społecznych. Od wielu lat zajmuje się problematyką bezpieczeństwa narodowego, specjalizując się głównie w zakresie: zagrożeń bezpieczeństwa państwa (militarne i niemilitarne), zarządzania kryzysowego w Polsce, UE i NATO, operacji reagowania kryzysowego, funkcji sił zbrojnych w systemie bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Jest autorem lub współautorem ponad 200 publikacji z obszaru obronności państwa i zarządzania bezpieczeństwem, m. in: *Reagowanie kryzysowe w środowisku miejskim* (2009); *Zagrożenia kryzysowe* (2011); *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym* (2011); *Zarządzanie kryzysowe w systemie bezpieczeństwa narodowego* (2012); *Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego* (2012); *National and international dimension of crisis management* (2013); *Zarządzanie kryzysowe* (2013). *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy* (2013).

Wielokrotnie pełnił funkcję koordynatora lub kierownika zespołu realizującego projekty finansowane przez NCBR z obszaru bezpieczeństwa i obronności, wielokrotnie wyróżnianych w kraju i środowisku międzynarodowym.

Aktywnie uczestniczy w organizowaniu i prowadzeniu szkoleń z zakresu bezpieczeństwa, obronności i zarządzania kryzysowego w urzędach centralnych i administracji terenowej. Jest ekspertem Polskiej Komisji Akredytacyjnej i Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Nauk o Bezpieczeństwie, członkiem Towarzystwa Wiedzy Obronnej oraz Transdyscyplinarnego Centrum Badania Problemów Bezpieczeństwa.

mgr inż. Ewa Sobór

Absolwentka studiów I i II stopnia na Wydziale Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego w Szkole Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie (2001–2007). Od 2005 r. pracownik Jednostki Certyfikującej CN-BOP-PIB, obecnie zastępca kierownika. Autorka publikacji z zakresu bezpieczeństwa.

mgr inż. Tomasz Sowa

Absolwent Wydziału Inżynierii Bezpieczeństwa Pożarowego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie. Obecnie pracownik Zespołu Laboratoriów Systemów Sygnalizacji Pożarowej i Automatyki Pożarniczej w Centrum Naukowo-Badawczym Ochrony Przeciwpożarowej – Państwowym Instytucie Badawczym. Specjalizuje się w badaniach głośników przeznaczonych do użytku w dźwiękowych systemach ostrzegawczych.

Paweł Stępień

Kierownik Zespołu Laboratoriów Sygnalizacji Alarmu Pożaru i Automatyki Pożarniczej w CNBOP-PIB. Mechanik, elektronik, elektroakustyk. Koordynator ze strony polskiej projektu “The Cell Broadcast for Public Warning project – sharing knowledge and experiences and identification and standardisation of (technical) requirements”, który uzyskał aprobatę Komisji Europejskiej

mgr inż. Krzysztof Szelągowski

Kierownik działu Organizacyjno-Prezydialnego w Biurze Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Nadzoruje pracę systemów informatycznych Związku. Brał udział w pracach aktualizacyjnych aplikacji wspomagającej pracę Gminnych Centrów Zarządzania Kryzysowego – Elikzir.

kpt. mgr Teresa Tiszbierek

Wiceprezes Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Absolwentka Uniwersytetu Opolskiego w Opolu i Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie. Członek międzyresortowego Zespołu do spraw Opracowania Programu Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020. Publikacje: „Służba kobiet w strażach pożarnych”, wyd. pokonferencyjne „Służba kobiet w formacjach mundurowych”, Warszawa 2008 r.; Powstanie i rozwój pożarnictwa na Śląsku Opolskim”, zeszyt hist. ZOSP RP, Warszawa 2008 r.; „Rola Ochotniczych Straży Pożarnych w systemie ratowniczo-gaśniczym”, wyd. pokonferencyjne „Standardy działania służb publicznych w odniesieniu do wypadków drogowych”, Warszawa 2013 r.

prof. dr hab. Jerzy Wolanin

Ukończył Uniwersytet Warszawski w 1973 roku, otrzymując tytuł zawodowy mgra fizyki atmosfery. Po ukończeniu uczelni rozpoczął pracę w Wyższej Oficerskiej Szkole Pożarniczej, obecnie Szkoła Główna Służby Pożarniczej. W tej szkole przeszedł całą karierę zawodową, zaczynając od asystenta w Zakładzie Fizyki, awansując po kolei zarówno w stopniach naukowych jak i stanowisk aż do stanowiska rektora – komendanta w 1992 roku i profesora w 2007 roku. W latach 1986–1992 pełnił funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowo-badawczych w Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej. W 1992 roku został rektorem – komendantem Szkoły Głównej Służby Pożarniczej. W 1996 roku został mianowany nadbrygadierem. Swoje stanowisko jako rektor piastował do 2005 roku. Po wyborach na kadencję 2008–2012) pełnił funkcję prorektora ds. naukowo-dydaktycznych i studenckich. Na początku w swoich naukowych pracach koncentrował się na zjawiskach towarzyszących rozwojowi pożaru w szczególności interesował się teorią rozwoju pożaru. Wynikiem tych prac było uzyskanie stopnia naukowego doktora otrzymane w Wyższej Pożarniczej Inżynierii – Technicznej Szkole w Moskwie w 1984 roku. Następnie w roku 1989 otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego w obszarze Obrony Cywilnej i Ochrony Ludności. Jak już wspomniano wcześniej jego działalność naukowa rozpoczęła się od zainteresowań teorią pożaru, a następnie została rozszerzona o inne zagrożenia. Ostatnie piętnaście lat pracy naukowej poświęcił badaniom zagadnień związanych z ochroną ludności. Opublikował dużo prac naukowych z zakresu między innymi: szacowania ryzyka, zarządzanie ryzykiem, zarządzanie kryzysowe itp. Do najważniejszej monografii można zaliczyć książkę pt. „Wstęp do teorii pożaru. Ochrona ludności na czas pokoju”, opublikowanej w 2005 roku. Podczas swojej działalności naukowej kierował różnymi krajowymi i międzynarodowymi projektami, mianowicie: „Modele zagrożeń aglomeracji miejskiej wraz z systemem zarządzania kryzysowego, na przykładzie m. st. Warszawy” Projekt badawczy zamawiany Nr PBZ-MIN-/011/013/2004 (2006–2008). Grant Agreement 218324 – “BeSeCu – Human Behaviour in Crisis Situations – Crosscultural investigation to tailor security related communication”. 7th EU Framework Research Project (2008–2011), Developmental Project Nr 0R00007607 „Elaboration and implementation symulator for command supporting training during rescue activity connected with high rise buildings and transport incidents.” (2009–2011), “Planning, conducting and evaluating two High Level Coordination Courses” EU Project (2007–2011). Projekt nr DOBR-BIO4/04713419/2013

Tytuł: „System kompleksowego zabezpieczenia logistycznego wielopodmiotowych akcji ratowniczych ”AR” Kierownik projektu (SGSP – lider) 2013 – 2016 „Metodyka oceny ryzyka na potrzeby systemu zarządzania kryzysowego RP na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa” MOR Projekt Nr DOBR/0077/R/ID3/2013/03. Kierownik zespołu SGSP. 2013–2015

„Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa” Projekt Nr DOBR/0016?R/ID2/2012/03 (2012–2015)

Obecnie również prowadzi wykłady z zakresu: matematycznych metod w inżynierii bezpieczeństwa, zastosowanie analizy ryzyka w inżynierii bezpieczeństwa, modelowanie zagrożeń, zarządzanie kryzysowe.

st. sekc. mgr inż. Rafał Wróbel

Najlepszy absolwent studiów pierwszego i drugiego stopnia SGSP. W trakcie studiów trzykrotnie otrzymywał stypendium Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji za wyniki w nauce. W roku 2008 otrzymał również stypendium fundowane przez Polską Wytwórnę Papierów Wartościowych. Uczestniczył w polsko – szwedzkiej wymianie studentów. Jest autorem i współautorem kilku programów w zakresie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Ukończył szereg kursów w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa. W okresie lipiec 2011–luty 2014 roku zatrudniony w Zakładzie Modelowania i Analiz, a od 1 marca 2014 r. w Zakładzie Analiz Bezpieczeństwa Cywilnego, gdzie rozwija problematykę ochrony infrastruktury krytycznej i analizy ryzyka. Jest autorem kilkudziesięciu publikacji z zakresu zarządzania kryzysowego i ochrony infrastruktury krytycznej. Wykonawca projektów badawczych w ramach konsorcjów naukowo-przemysłowych na arenie krajowej i międzynarodowej. Funkcjonariusz PSP. Absolwent studiów doktoranckich WBN AON.

bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski

Absolwent Szkoły Głównej Służby Pożarniczej (1994), doktorat o specjalności bezpieczeństwo państwa uzyskany w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie (2001). Ukończone programy dla wyższej kadry menedżerskiej, a także kursy dla kadry kierowniczej PSP oraz administracji publicznej. Służbę rozpoczął w SGSP, w pionie liniowym w 1994 r., stanowiska kierownicze zajmował od 2002 r. w Centrum Edukacji Bezpieczeństwa Powszechnego SGSP, a następnie podjął pracę na stanowisku zastępcy dyrektora ds. naukowo-badawczych CNBOP. Od 2009 r. do 2014 r. dyrektor CNBOP-PIB. Od maja do grudnia 2014 r. doradca komendanta głównego PSP. 1 stycznia 2015 r. powołany na II kadencję na stanowisko dyrektora CNBOP-PIB. W dorobku naukowo-dydaktycznym ma 40 projektów naukowo-badawczych, jest autorem lub współautorem ponad 90 publikacji zwartych i artykułów w pismach branżowych. Prelegent na konferencjach krajowych i zagranicznych, a także wykładowca podczas ćwiczeń oraz warsztatów i treningów na szkoleniach i kursach.

dr Sławomir Górski

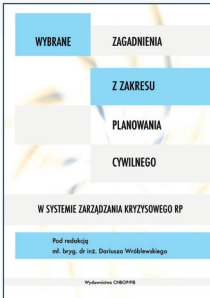
Doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego (1995) oraz Krajowej Szkoły Administracji Publicznej (1999). Urzędnik Służby Cywilnej zatrudniony w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (od 2001). Związany z problematyką ochrony ludności i zarządzania kryzysowego. Zajmował między innymi stanowisko zastępcy dyrektora Departamentu Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych (2006–2009) oraz radcy generalnego w Departamencie Unii Europejskiej i Współpracy Międzynarodowej (2009–2011). Organizator i dyrektor Departamentu Ratownictwa i Ochrony Ludności (od 2012). Współautor dokumentów strategicznych i programowych z obszaru bezpieczeństwa powszechnego (np.: Programu Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020), autor publikacji poświęconych ochronie ludności i zarządzaniu kryzysowemu.

dr hab. inż. Bogdan Kosowski

Profesor WSZOP. Oficer pożarnictwa – st. bryg. w stanie spoczynku. Absolwent Politechniki Krakowskiej, Szkoły Głównej Służby Pożarnej oraz Akademii Górniczo-Hutniczej. W 2013 r. na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej obronił rozprawę habilitacyjną na temat „Współdziałanie instytucjonalne na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa ludności w Polsce”. Wiedzę z zakresu nauk organizacji i zarządzania integruje z naukami o bezpieczeństwie. Specjalizuje się w problematyce systemu zarządzania bezpieczeństwem w podmiotach gospodarczych, w instytucjach oraz jednostkach administracji publicznej. Obecnie zatrudniony w Wyższej Szkole Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach. Wiedzę teoretyczną konfrontuje z wiedzą praktyczną. Jest autorem wielu opracowań na temat systemu zarządzania, zwłaszcza zarządzania bezpieczeństwem. W 2007 r. otrzymał nagrodę ministra za całokształt dorobku oraz publikacje naukowe mające istotny wpływ na stan wiedzy i kierunki dalszych badań.

Wybrane zagadnienia z zakresu planowania cywilnego w systemie zarządzania kryzysowego RP

Redakcja naukowa: **bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski**

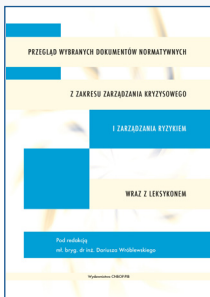
Wydawnictwo prezentuje problematykę poruszoną podczas konferencji „Planowanie cywilne w systemie zarządzania kryzysowego”, w ramach projektu „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne” finansowanego przez NCBR.

W publikacji omówiono m.in. takie zagadnienia jak system zarządzania kryzysowego w Polsce, planowanie cywilne w zarządzaniu kryzysowym czy technologie i metody wykorzystywane przy opracowywaniu planów zarządzania kryzysowego.

Przegląd wybranych dokumentów normatywnych z zakresu zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem wraz z leksykonem

Redakcja naukowa: **bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski**

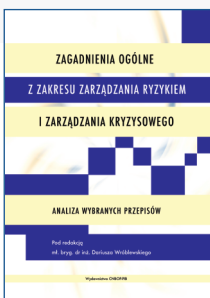
Publikacja jest wydawnictwem prezentującym problematykę poruszoną w ramach projektu „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne” finansowanego przez NCBR. Autorzy zidentyfikowali i przeanalizowali dokumenty (normy, standardy, przepisy prawa międzynarodowego oraz krajowego z uwzględnieniem prawa miejscowego).

Na potrzeby opracowania leksykonu dokonano analizy wybranych pozycji literaturowych.

Zagadnienia ogólne z zakresu zarządzania ryzykiem i zarządzania kryzysowego. Analiza wybranych przepisów

Redakcja naukowa: **bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski**

Wydawnictwo swoim zakresem obejmuje identyfikację i przegląd wybranych przepisów prawnych obowiązujących w Polsce oraz Unii Europejskiej związanych z zarządzaniem kryzysowym i zarządzaniem ryzykiem.

Przy doborze treści do niniejszej publikacji kierowano się kryterium oceny użyteczności dla realizowanego projektu oraz użyteczności dla czytelnika.

Publikacja została wydana w ramach projektu nr O ROB 0016 03 002 finansowanego ze środków NCBR.

Planowanie cywilne w systemie zarządzania kryzysowego

Materiały z konferencji

Publikacja stanowi zbiór prezentacji, które zostały przedstawione w formie referatów podczas konferencji „Planowanie cywilne w systemie zarządzania kryzysowego” zrealizowanej w ramach projektu „Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne” nr O ROB 0016 03 002 finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Projekt obejmuje lata 2012-2015 i jest realizowany przez konsorcjum naukowo-przemysłowe.

Zarządzanie ryzykiem. Przegląd wybranych metodyk

Redakcja naukowa: bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski

„Publikację rekomenduję osobom, które ze względu na pełnione funkcje zajmują się bezpieczeństwem [...]. Wielu liderów i menadżerów znajdzie w tym opracowaniu zarówno praktyczne wskazówki do poszukiwań, jak i rozwiązania, które mogą zostać wykorzystane w celu usprawnienia mechanizmu bezpieczeństwa lub instytucji działającej na rzecz dobra publicznego w ramach działań dla bezpieczeństwa: ludności, środowiska lub mienia, bezpieczeństwa gminy, powiatu, województwa i kraju”. (z recenzji D. Marczyńskiego, KCKRiOL)

Zarządzanie kryzysowe. Wybrane wyniki badań naukowych i prac rozwojowych

Redakcja naukowa: bryg. dr inż. Dariusz Wróblewski

„Zarządzanie kryzysowe w Polsce – zinstytucjonalizowane w system zarządzania kryzysowego dobrze wpisany w strukturę kierowania państwem – stanowi obecnie główny przedmiot zainteresowania naukowców prowadzących badania w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. [...] Stąd problematykę podjętą w publikacji uważam za bardzo aktualną i zasługującą na szczególną uwagę wszystkich, którym leży na sercu bezpieczeństwo narodowe [...]”. (z recenzji dr. hab. Tadeusza Szczurka, prof. WAT, Wojskowa Akademia Techniczna)

Publikacja stanowi długo oczekiwaną propozycję uporządkowania sfery zarządzania kryzysowego, zarówno w wymiarze formalnym, organizacyjnym, jak i teoretycznym. Niewątpliwą wartością publikacji jest oparcie wypracowanych rekomendacji o wyniki badań naukowych, co zwiększa znaczenie rekomendacji i nadaje im obiektywny charakter.

Publikację rekomenduję przede wszystkim osobom realizującym zadania z zakresu zarządzania kryzysowego na wszystkich szczeblach podziału administracyjnego państwa. Wyrażam również nadzieję, że będzie ona przedmiotem analiz i inspiracją dla naukowców, ekspertów, praktyków oraz przede wszystkim osób decydujących o architekturze bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.

*Z recenzji dr. Sławomira Górskiego
Dyrektora Departamentu Ratownictwa
i Ochrony Ludności
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych*

ISBN 978-83-61520-47-4

DOI: 10.17381/2015.7

Wydawnictwo CNBOP-PIB

www.cnbop.pl

